

หนังสือชุดความรู้ภาษาไทย

รู้รักภาษาไทย

เล่ม ๑

กระทรวงศึกษาธิการ

หนังสือชุดความรู้ภาษาไทย อันดับที่ ๓๒

เรื่อง

รู้รักภาษาไทย เล่ม ๑

สถาบันภาษาไทย

กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ

หนังสือชุดความรู้ภาษาไทย อันดับที่ ๓๒

รู้รักภาษาไทย เล่ม ๑

สถาบันภาษาไทย

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

© สงวนลิขสิทธิ์ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๔๖

จำนวนพิมพ์ ๔๗,๐๐๐ เล่ม

ISBN 974-269-4303

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

๒๒๔๙ ถนนลาดพร้าว วังทองหลาง กรุงเทพมหานคร

๔๕๕.๙๑๑๘ กระทรวงศึกษาธิการ. กรมวิชาการ. สถาบัน
ก ร ภาษาไทย.

รู้รักภาษาไทย เล่ม ๑ / รัตนา ภาชาฤทธิ์,
บรรณาธิการ.-- กรุงเทพมหานคร : สถาบันภาษาไทย
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๖.

๒๙๕ หน้า ; ๑๘.๕ ซม. (ชุดความรู้ภาษาไทย)

ISBN 974-269-4303

๑. ภาษาไทย-การใช้ภาษา. รัตนา ภาชาฤทธิ์,
บรรณาธิการ. ๓. ชื่อเรื่อง. ๔. ชื่อชุด.

คำนำ

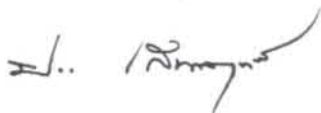

หนังสือ อนุรักษ์ภาษาไทย เล่ม ๑ เป็นหนังสือในชุดความรู้ภาษาไทยอีกเล่มหนึ่งที่สถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ ได้จัดทำขึ้นเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ภาษาไทย ที่ได้จัดพิมพ์เผยแพร่แจกแก่สถานศึกษา หน่วยงานและห้องสมุดต่างๆ สำหรับให้นักเรียน นักศึกษา ครูอาจารย์ และบุคคลทั่วไปที่สนใจได้อ่าน เป็นการเพิ่มพูนความรู้ทางการใช้ภาษาไทย

กรมวิชาการตระหนักถึงความสำคัญของภาษาไทย และเห็นความจำเป็นที่จะต้องรักษาภาษาไทย ด้วยการส่งเสริมให้คนไทยใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง จึงสนับสนุนให้สถาบันภาษาไทยซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งของกรมวิชาการ ดำเนินงานเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับภาษาไทย ทั้งในเรื่องวรรณกรรม การใช้ภาษา และการเรียนการสอน ทั้งทางสื่อมวลชน เช่น ทางวิทยุ โทรทัศน์ และทางเอกสารหนังสือ หนังสือเรื่อง อนุรักษ์ภาษาไทย เล่ม ๑ เป็นตัวอย่างหนึ่งของงานเผยแพร่ความรู้ภาษาไทยที่กล่าวแล้ว แต่เดิมคือ บทความที่สถาบันภาษาไทยนำไปเผยแพร่ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ทุกวันอังคาร ความยาว ๓ นาที

ผู้เขียนบทความหนังสือ รู้รักภาษาไทย เล่ม ๑ ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิด้านภาษาไทย นักวิชาการ และครูภาษาไทย ดังรายชื่อที่ปรากฏในสารบัญหนังสือ กระทรวงศึกษาธิการได้แต่งตั้งผู้ช่วยศาสตราจารย์วัลยา ช่างขวัญยืนเป็นผู้ตรวจ บทความในหนังสือเล่มนี้ให้ความรู้เกี่ยวกับภาษาและการใช้ภาษา เช่น ความรู้เรื่องคำ ความหมายของคำ การแต่งประโยค สำนวน สุภาษิต เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้ผู้อ่านได้พัฒนาทักษะในการใช้ภาษาและใช้ภาษาไทยให้ถูกต้อง

กรมวิชาการหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์แก่เยาวชนและบุคคลทั่วไปอย่างกว้างขวาง ขอขอบคุณผู้เขียน ผู้ตรวจ และผู้มีส่วนในการจัดทำและเผยแพร่หนังสือนี้ไว้ ณ โอกาสนี้

(นายประพัฒน์พงศ์ เสนาฤทธิ์)

อธิบดีกรมวิชาการ

๒๐ มกราคม ๒๕๔๖

สารบัญ

หน้า

จันทร์เพ็ญ ธนักรสิทธิ์สกุล

เกาะนี้มีมากหลากหลาย

๑

เรื่องของม้า

๓

ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา

คำแปลง

๖

คำหนัก คำเบา

๙

ตำแหน่งและบรรดาศักดิ์ในกรมมหาดเล็ก

๑๓

ทำไมแพทย์จึงมีอภิสิทธิ์ใช้วิชาชีพนำหน้าชื่อ

ได้เพียงอาชีพเดียว

๑๖

ขพณฯท่าน

๒๐

เมื่อท่านอาจารย์ต้องการใช้คำว่า

ศาสตราจารย์นำหน้าชื่อ

๒๔

ว่าด้วยยศฐาบรรดาศักดิ์

๒๗

ศิลปะของการเชื่อมประโยค

๓๐

ธัชพร ถ้ำสิงห์

การกำหนดเวลาและระยะทางในสมัยโบราณ

๓๓

ประยงค์ ธนียผล

แก้ไขดัดแปลงเสื้อผ้า	๓๗
งูเห่า	๔๐
นก-ชิง-วี่งราว-ลั้วง-ลัก	๔๒
เตะ ในภาษาฟุตบอล	๔๔
ร ล ขอเรียกร้อง	๔๗
รสชาติ	๕๐
เสียงใกล้ความหมายไกล	๕๒

ปราณี บุญชุ่ม

ต่อไปนี้ข้อใดไม่ใช่สำนวนไทย	๕๕
ตอบข้อข้องใจภาษาไทยบางเรื่อง	๕๗
เม็ดหรือเมล็ดมะม่วงหิมพานต์	๖๐
เลือกคำนำไปใช้ประโยชน์	๖๓
สอดคล้องกับสอดคล้อง	๖๕
สิ่งใดในลิลิตพระลอ	๖๗

ปราณี ปราบริปู

เนื่องด้วยวันภาษาไทยแห่งชาติ	๗๐
------------------------------	----

พงษ์ไพบูลย์ มุสิกพงษ์

คำที่มีความหมายว่าไม่ตรง ๗๓

งู เจี้ยว เขี้ยว ขอ ๗๖

ทดรองหรือทดลอง ๗๙

พริ้มเพรา คงธนะ

ความหมายเปลี่ยนไปเมื่อใช้คำเกิน ๘๑

สำนวนที่มีความหมายคล้ายกัน ๘๔

พัชร ลิธิญา

มาพึ่งเทศน์มหาชาติกันเถิด ๘๘

สรรพ ๙๑

เสียงอ่านที่เปลี่ยนไป ๙๓

พิมพ์ใจ สิทธิสุรศักดิ์

ความหมายของคำราชาศัพท์ ๙๖

ใช้คำเพี้ยนไม่สื่อความ ๙๙

ที่มาของคำราชาศัพท์ ๑๐๒

รัตนา ภาชาฤทธิ์

การใช้คำ วาระ ระเบียบวาระ ๑๐๕

คำว่า เกียรติบัตร และวุฒิบัตร ๑๐๘

คลินิก ๑๑๐

เขียนมหัวปกาคอย่างไร ๑๑๒

	หน้า
ช่องไฟ	๑๑๕
เทคโนโลยีไม่ออกเสียงวรรณยุกต์เอก	๑๑๗
ระดับของวัด	๑๒๐
สังเกตอย่างไรสระโอะไม่ม้วน สระโอะไม่มลาย	๑๒๓
ราตรี ธันวาคม	
การใช้คำว่า ชาย ในปัจจุบัน	๑๒๕
การใช้คำว่า ชื่อ ในภาษาการเมือง	๑๒๘
การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำว่า หมอ	๑๓๑
ข้อสังเกตเกี่ยวกับการใช้คำว่า คุณ ในปัจจุบัน	๑๓๔
คำกร่อนในภาษาไทย	๑๓๗
คำที่มีความหมาย ผู้ให้กำเนิด	๑๔๐
คำบอกทิศในสมัยสุโขทัย	๑๔๓
คำว่า คุณ ในภาษาการเมือง	๑๔๖
คำว่า ธนาकरและคลังในภาษาไทย	๑๔๙
คำว่า หา ในภาษากฎหมาย	๑๕๑
เครื่องหมายที่ผู้อ่านควรรู้และอ่านให้ถูกต้อง	๑๕๔
ความหมายของคำว่า เวียนเทียน	๑๕๗
ชื่อบอกตำนานสถานที่	๑๖๐
ปีคริสต์ศักราช ๒,๐๐๐ สหัสวรรษที่ ๒	๑๖๔
ฯ เสียง ร เรือ กำลังจะเปลี่ยนแปลง	๑๖๗

หน้า

สามานยนามและวิสามานยนาม

๑๗๐

เสียง ร เรือ

๑๗๔

อันเนื่องมาจากคำว่า เดิน

๑๗๘

อันเนื่องมาจากคำว่า วงจร

๑๘๑

ศรวิรรณ ช้อยหิรัญ

แกงخمเป็นอย่างไรกันแน่

๑๘๔

ข้อสังเกตการใช้คำ

๑๘๗

คำพ้องเสียงที่มีความหมายตรงข้าม

๑๘๙

คำวิเศษณ์ที่ขึ้นต้นด้วยตัว ต

๑๙๑

พับเรือ

๑๙๔

มะม่วงหมอนทอง

๑๙๗

เรียนภาษาวัด

๑๙๙

เรื่องของกลืนเหม็น

๒๐๑

เรื่องของหูกกับการฟัง

๒๐๔

เรื่องตอบข้อข้องใจ

๒๐๗

สารพัดภัย

๒๑๐

สำหรับ

๒๑๒

อาหารการกิน

๒๑๔

ศรีสุกร มุลิกะพงษ์

คำว่า โคตร

๒๑๗

ทำไมต้องรู้สึก

๒๑๙

นาข้าว

๒๒๒

ไปงานเลี้ยงสังสรรค์กันเถิด

๒๒๔

สถาบันภาษาไทย

สวมหัวโขน

๒๒๗

สมพร จารุณัญ

ชนิดน้อย แต่ให้มาก

๒๓๑

คนขี้ตู่

๒๓๔

เต็มที่ไม่เหมือนเต็มที

๒๓๗

ถูกเขาเหน็บให้เจ็บใจ

๒๔๐

ผ่า กับ ผ่าฝืน

๒๔๔

ภาษาไทยใช้ไม่ถูก ก็แพ้ลูกเดียว

๒๔๗

มารู้จักคำว่า ที่จะ

๒๕๐

เรื่อ ไม่ใช่ เรือรัง

๒๕๓

สุพัตร สุวิกะปกรณกุล

ความรู้มรยของภาษา

๒๕๕

เรื่องเล็กๆ

๒๕๘

อุไรวรรณ เนาวรุจิ

กร และกรรมที่เป็นคำลงท้าย ๒๖๐

โง่ ๒๖๓

คำเป็นหนึ่ง ๒๖๕

สำนวนไทยที่มาจาก ไก่ ๒๖๗

อุษา ประยงค์รัตน์

คำ ความหมายคล้าย เวลาใช้ให้ระวัง ๒๗๐

คำไทยใช้ไม่ยาก หากศึกษา ๒๗๓

คำผวน...ชวนฝัน ๒๗๖

คำหลากหลาย ความหมายเดียวกัน ๒๗๙

จะใช้สำนวน ควรใช้ให้ถูก ๒๘๒

ถนอมรดายาง หรือ ถนอมลาดายาง ๒๘๕

เสน่ห์คำไทย ๒๘๗

อ่านไม่พินิจ ผิดความหมาย ๒๙๐

เกาะ นี่มีหลากหลายความหมาย

จันทร์เพ็ญ ธนักรสิทธิ์สกุล

ถ้าจะพูดถึงคำในภาษาไทยนั้นจะพิจารณาเห็นว่า คำคำเดียวมีความหมายหลายอย่างเช่น คำว่า เกาะ ซึ่งเป็นทั้งคำนาม คำกริยา และคำวิเศษณ์

เกาะ ที่เป็นคำนาม หมายถึง ส่วนของแผ่นดินที่มีน้ำล้อมรอบโดยตลอดและขนาดเล็กกว่าแผ่นดินที่เป็นทวีป

ส่วนเกาะ ที่เป็นคำกริยา มีความหมายว่า จับหรือยึดสิ่งใดไว้เพื่อทรงอยู่ เช่น คนเกาะเก้าอี้ นกเกาะกิ่งไม้ แมงมุมเกาะฝา หรือหมายถึง เอาสิ่งมีขอเกี่ยวเข้ากับสิ่งอื่นเพื่อให้ติดอยู่ เช่น เอาขอเกาะต้นไม้ โดยปริยายหมายถึงอาการที่เข้าไปติดแน่นอยู่หรือเข้าเป็นหมู่หรือกลุ่มเดียวกัน เช่น ปลิงเกาะดินเกาะเป็นก้อน บินเกาะหมู่ วิ่งเกาะกลุ่ม หรือไปเอาตัวมาโดยอำนาจศาล ไข้ว่า ไปเกาะตัวมา

คำว่า เกาะ หากไปประสมกับคำอื่นจะทำให้เกิดคำใหม่ที่สามารถนำไปใช้ได้อย่างหลากหลายเช่น คำว่า

เกาะกลุ่ม หมายถึง ลักษณะอาการที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มอย่างใกล้ชิด เช่น “กษมาพยายามเกาะกลุ่มกับกลุ่มของศิริพร”

เกาะกุม หมายถึง ลักษณะอาการที่สัมผัสกับร่างกาย เช่น “เขานั่งเกาะกุมมือเธอมาตลอด”

เกาะเกี่ยว หมายถึง ลักษณะอาการที่ผูกพันกันอย่างใกล้ชิด เช่น “ต้นกาฝากเกาะเกี่ยวอยู่กับต้นมะม่วง”

เกาะเกาะ หมายถึง พุดพาดพึงเชิงซู้สาว พุดเชิงเกี่ยว พาราสิ เช่น “ชาญโรจน์แสดงท่าทางเกาะเกาะกรอแงอยู่ตลอดเวลา”

เกาะติด หมายถึง ติดตามอย่างใกล้ชิด เช่น “นักข่าวเดลินิวส์เกาะติดสถานการณ์การเลือกตั้งอย่างต่อเนื่อง”

คำว่า เกาะ มีใช้ในความหมายต่างๆ รวมทั้งลูกคำซึ่งนำคำอื่นๆ มาประสมแล้วกลายเป็นคำที่มีความหมายแปลกแตกต่างกันไป หากได้ศึกษาและทำความเข้าใจก็สามารถนำไปใช้ในโอกาสต่างๆ ได้อย่างกว้างขวางทั้งการฟัง การพูด การอ่านและการเขียน

เรื่องของม้า

จันทร์เพ็ญ ธนักรสิทธิ์สกุล

ผู้เขียนได้รับม้าไม้แกะสลักเป็นของขวัญจากน้องชาย เมื่อพิจารณาดู ก็พบว่าม้ามีลักษณะเด่นที่ใบหน้ายาวและริมฝีปากหนา มีรูปร่างสง่างาม มีหางยาวเป็นพวง ม้าเป็นสัตว์ที่อยู่คู่วิถีชีวิตของคนไทยมาแต่โบราณ

พระมหากษัตริย์ไทย มีม้านับทรงเครื่อง เป็นราชพาหนะประจำพระองค์ เช่นเดียวกับช้างต้นคู่บารมี ตามตำรากล่าวว่า ม้าที่ขึ้นระวางสำหรับวังหลวงมี ๔ ม้า คือ

๑. เจ้าพระยาราชพาหนะ
๒. เจ้าพระยามหัศอาชาไนย
๓. เจ้าพระยาอาชาไนย และ
๔. เจ้าพระยามโนมัยมโหดม

ม้าได้รับสถาปนาให้เป็น แก้ว ดวงหนึ่งของพระราชา จึงต้องแต่งองค์ทรงเครื่องให้งดงามตามยศศักดิ์กระบวนการ

แต่งเครื่องมือของไทย พบหลักฐานในสมัยอยุธยาและต้นรัตนโกสินทร์ ปรากฏในลิลิตตะเลงพ่าย ของ กรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส ตอนหนึ่งว่า

“อลงกตเครื่องมือ ตาบติดหน้าพรณราย ผูกพู่พราย
สายง่อง ถ่องสายถื่อดูเพรา สายเหาเนาห่วงหลัง โกลนพั้ง
บรรง อานบรรงบรรงเจิด พานหน้าเพริศดาวราย พานท้าย
พรายดาวเรียง...”

การตกแต่งเครื่องมือไทยให้งดงามมี ๒ แบบ คือ

๑. เครื่องแฉง เป็นม้าประดับเกียรติยศ ตกแต่งอย่าง
หรูหรา อานทำด้วยไม้บุนวม มีแฉงข้างและมีโกลนถ้าเป็น
ม้านั้นของกษัตริย์ ใช้เครื่องแฉงทองคำ

๒. เครื่องเบาะ เป็นม้าชาวบ้านใช้ทั่วไป ไม่มีแฉง
ข้างและไม่มีโกลน บางทีเป็นเบาะที่ทำด้วยหนัง หรือผ้าหุ้ม
นวม

ม้าทรงราชพาหนะคู่พระมหากษัตริย์ไทย ปรากฏให้เห็น
เด่นชัด ณ พระบรมราชานุสาวรีย์พระปิยมหาราชและพระ-
บรมราชานุสาวรีย์ พระเจ้าตากสินมหาราช ซึ่งให้เห็นว่า ม้า
มีความสำคัญคู่ไทยเรามาตลอดมา

ในสารานุกรมไทยอธิบายว่า ม้ามีแหล่งกำเนิดมาจาก
แอฟริกา เป็นสัตว์สี่เท้า วิ่งเร็ว ใช้เป็นพาหนะขี่หรือเทียมรถ

ม้าเป็นสัตว์ที่อยู่รับใช้มนุษย์มาหลายพันปี แม้ในปีนักษัตรไทย ก็ยังปรากฏว่าม้าเป็นหนึ่งในปีนักษัตรเรียกว่า ปีมะเมีย ทั้งยัง ปรากฏในนาฏศิลป์ไทย ในชุดระบำม้าทรงดงาม

คำในภาษาไทยที่มีความหมายว่า ม้า มีอยู่หลายคำ เช่นคำว่า สินธพ อาชา อัศวะ พาชี เป็นต้น

คำแปลง

ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ทองต่อ กล้วยไม้ ณ ออยุธยา

ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างคำแปลงจากหนังสือแบบเรียน ศัพท์โบราณแปลง ของกรมศึกษาธิการ ร.ศ. ๑๒๔ มาเสนอไป แล้ว ๓ ตัวอักษร เพื่อจะแสดงให้เห็นว่า บางคำเราใช้กันมา เสียจนชินจนนึกไม่ถึงว่าจากศัพท์เดิมว่าอะไร เมื่อนำมาเสนอ ในที่ประชุมท่านผู้รู้ได้กรุณาอธิบายให้ฟังว่า ศัพท์เดิมเหล่านี้ เป็นภาษาเขมรทั้งสิ้น และวิธีการแปลงศัพท์ที่ดีเป็นวิธีการของ ภาษาเขมร ทำให้ผู้เขียนนึกถึงคำเฉลยข้อสอบภาษาไทยใน หน้าหนังสือพิมพ์ ที่มีคำถามว่าคำใดเป็นภาษาไทยหรือคำใด ไม่ใช่ภาษาไทย และบอกหลักเกณฑ์ให้ทราบว่ถ้าคำใดแปลง ได้ คำนั้นอาจไม่ใช่ภาษาไทย

เรื่องคำภาษาไทยที่นำมาจากภาษาอื่นเป็นเรื่องที่ผู้เขียน ข้องใจมานานแล้วว่า เป็นคำที่ภาษาอื่นนำมาจากภาษาไทยบ้าง ไม่ได้หรือ เพราะหลายคำเป็นคำที่ใช้เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน

เป็นคำง่าย ๆ ฟั่น ๆ ไม่หูหระอะไร ทำไมคนไทยจะคิดเองบ้าง ไม่ได้หรือ โชคดีเคยอ่านข้อเขียนของท่านผู้รู้ท่านหนึ่งซึ่งมิได้เป็นนักภาษาโดยตรง ท่านเสนอความเห็น ว่า คำภาษาไทย ภาคกลางคำใดที่ตรงกับภาษาถิ่น คำนั้นจะเป็นคำไทยแท้ เพราะภาษาถิ่นนั้นเป็นภาษาบริสุทธิ์อนุรักษภาษาเดิมได้มากกว่า ภาษาภาคกลาง ความเห็นนี้น่าฟังเป็นอย่างมาก เพราะเมื่อผู้เขียนไปท่องเที่ยวประเทศลาวทำให้เข้าใจความหมายของภาษาไทยแจ่มแจ้งขึ้นมามากหลายคำ

จึงขอเสนอคำ แผลง ต่อพอเป็นเครื่องประเทืองปัญญา ตามสมควรแก่เวลาอันจำกัด

อักษร จ แผลงเป็น จำ-จรร-จร

การแผลงเป็น จำ นี้เข้าใจว่าเป็นที่คุ้นเคยของคนไทย อยู่แล้วไม่มีปัญหาประการใดและความหมายก็ไม่ค่อยเปลี่ยน เช่น จรูญ เป็น จำรูญ เจริญ เป็น จำเรียง แต่คำนี้รู้สึกเรารู้จัก คำแผลงมากกว่าคำเดิม เช่น จำเรียงถ้อยร้อยคำสรรเป็นเพลง แต่พอดูตามเจริญแปลว่าอะไรก็ตอบไม่ได้ จำ เป็น จำนำ จง เป็น จำนง จอง เป็น จำนอง แต่คำว่า จำนำ และ จำนอง นั้นเรานำมาใช้เป็นภาษากฎหมายมีความหมายเฉพาะคือ

จำนำ เป็นชื่อสัญญาซึ่งบุคคลหนึ่ง เรียกว่า ผู้จำนำ ส่งมอบสังหาริมทรัพย์สิ่งหนึ่งให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่า ผู้รับจำนำ เพื่อเป็นประกันการชำระหนี้

จำนอง เป็นชื่อสัญญาซึ่งบุคคลหนึ่ง เรียกว่า ผู้จำนอง เอาทรัพย์สินตามไว้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่า ผู้รับจำนอง เพื่อเป็นประกันการชำระหนี้ โดยไม่ส่งมอบทรัพย์สินนั้นให้แก่ ผู้รับจำนอง

อักษร ฉ แผลงเป็น จำ-ชำ-ฉล-บจ

ฉนาย เป็น จำนาย แปลว่า ห้าง, ไกล ไม่ทราบ มังฉนายในเรื่องผู้ชนะสิบทิศภาษาพม่าแปลว่าอะไร ฉลอง เป็น จำลอง เฉลย เป็น จำเลย แปลว่าแก้หรือชี้แจง ดังนั้น จำเลยในคดีความก็คือผู้ต้องแก้หรือชี้แจงคำกล่าวหา ฉียง เป็น เฉลียง ที่แปลว่า ข้างหรือริมหรือระเบียง และ ฉิด เป็น บรรเจิด

อักษร ช แผลงเป็น ชำ

การแผลงเป็นอำเภาณัดอยู่แล้ว เช่น ชะ เป็น ชำระ ชะจัด เป็น ชำจัด ชนะ เป็น ชำนะ ช่วย เป็น ชำร่วย และ ชาญ เป็น ชำนาญ

อักษร ซ แผลงเป็น ซำ

เซาะ เป็น ซำระเซ คำนี้ไม่ค่อยได้ใช้ แซก เป็น ซำแรก ซุด เป็น ซำรุด เราเรียกร่อนเป็นซำรุดซุดโซม แต่ ปัจจุบันเราเขียน หรดโทรม

คำหนัก คำเบา

ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยู่ธยา

ภาษาไทยอันเป็นวัฒนธรรมสำคัญอย่างหนึ่งของชาตินี้ เป็นภาษาที่มีความร่ำรวยคำมากพอสมควร สามารถที่จะเลือกคำอันเหมาะสมมาผูกเป็นประโยค เพื่อสื่อความหมายให้ตรงกับความต้องการได้ เช่นคำว่า พัน เขี้ยว กราม ล้วนแต่มีลักษณะต่างกัน นอกจากนั้น ยังมีคำที่แสดงเจตนาอย่างหนักแน่น หรือธรรมดาหรือแสดงอารมณ์ต่างๆ เช่นคำว่า กิน รับประทาน ยัด แดก เขมือบ สวาปาม ล้วนเป็นอาการนำอาหารเข้าสู่ร่างกายแต่มีเจตนาในการใช้ต่างกัน

ในหนังสืออนันตวิภาคของพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) ท่านกล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า "...สยามพากย์นั้นคือ คำพูดภาษาไทย ชั้นเก่าชั้นใหม่ ทั้งคำแผลงและคำตรงให้รู้จัก คำสูงคำต่ำ คำหยาบ คำละเอียดย คำละเมียด คำคนอง ผ่อน ใชให้ต้องตามความ..."

ผู้เรียบเรียงจึงขอเสนอคำหนักหรือหนักแน่นและคำเบา
พอเป็นตัวอย่างว่าจะใช้คำอะไรในประโยค ต้องคำนึงถึงความ-
หมายของคำนั้นให้ชัดเจนและใช้ให้ตรงต่อวัตถุประสงค์ เช่น

จะ เป็นคำที่มีความหมายธรรมดา ใช้ในกรณี
ทั่วไป ตัวอย่าง

การเดินทางไปเชียงใหม่ จะไปทางรถไฟหรือ
เครื่องบินก็ได้ขอได้โปรดนำเสนอผู้อำนวยการโรงเรียนด้วย
จะขอบคุณมาก

จัก เป็นคำหนักแน่น ใช้ในคำขู่ คำสั่ง หรือ
คำบังคับ ตัวอย่าง
เมื่อมีคำสั่งให้ปฏิบัติงานล่วงเวลา ผู้ขัดคำสั่ง
จักได้รับการพิจารณาโทษ

ผู้ฝ่าฝืนกฎจราจร จักเกิดอุบัติเหตุได้โดยง่าย
ควร เป็นคำแนะนำ มีผลบังคับทางจิตใจ ตัวอย่าง
ลูกที่ดีควรเชื่อฟังคำสั่งของพ่อแม่
นักเรียนทุกคนควรตื่นนอนแต่เช้า จะได้มีเวลา
เตรียมตัวไปโรงเรียน

พึง เป็นการวางปทัสสถาน มีผลบังคับทางสังคม
ตัวอย่าง
ครูพึงให้เกียรติครูด้วยกัน

การพึงพอใจในสิ่งที่ตนมี ภาษาพระท่านเรียกว่า
สันโดษ

ยอม เป็นคำเตือน มีผลบังคับเป็นทางการ แต่
ไม่เด็ดขาด ยังให้ใช้ดุลพินิจได้

ตัวอย่าง

ข้าราชการครูเล่นการพนัน ย่อมถูกลงโทษ

สถานหนัก

ทำดียอมได้ดี ทำชั่วยอมได้ชั่ว

ให้ เป็นคำสั่ง ซึ่งจะมีมาตรการลงโทษผู้ไม่ปฏิบัติ
ตามหรือไม่ก็ได้

ตัวอย่าง

ให้นำเอกสารนี้ส่งถึงผู้รับภายใน ๑๒.๐๐ นาฬิกา
จะให้เชื่อหรือไม่เชื่อขอตรึงตรองดูก่อน

ต้อง เป็นการบังคับ โดยทั่วไปจะมีมาตรการลงโทษ
ผู้ฝ่าฝืนด้วย

ตัวอย่าง

ข้าราชการพลเรือนต้องถือปฏิบัติตามระเบียบ

และแบบธรรมเนียมของทางราชการ

ผู้มีกรรมสิทธิในที่ดิน มีหน้าที่ต้องเสียภาษี

บำรุงท้องที่

ตัวอย่างทั้งหมดนี้ถือว่าเป็นความนิยมในการใช้ภาษาไทย
แต่ผู้ชำนาญในการประพันธ์อาจพลิกแพลงใช้คำอื่นก็ได้ สุดแต่
จะเห็นว่าเหมาะสมกว่าก็อาจเป็นไปได้

ตำแหน่งและบรรดาศักดิ์ ในกรมมหาดเล็ก

ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยู่ธยา

ทำเนียบมหาดเล็ก สมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้กล่าวถึงตำแหน่งต่างๆ ในกรมมหาดเล็ก กระทรวงวังว่า จัดเป็น ๘ ชั้น ได้แก่ ผู้บัญชาการกรมมหาดเล็ก-จางวาง-หัวหมื่น-นายเวร-จ่า-หุ้มแพร-รองหุ้มแพร-มหาดเล็กพิเศษ ข้าราชการเหล่านี้แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม เรียกว่า ๔ เวร ผลัดเปลี่ยนกันทำการ ได้แก่ เวรศักดิ์ เวรสิทธิ เวรฤทธิ์ เวรเดช

ผู้บัญชาการกรมมหาดเล็ก ปกติจะโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมตั้งพระราชโอรสที่ไว้วางพระราชหฤทัยเป็นผู้บัญชาการรองมาเป็นจางวาง มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบในกรมมหาดเล็กทั่วไป ไม่ประจำเวร ส่วนตำแหน่งหัวหมื่นคือหัวหน้าของแต่ละ

เวรนั้นได้แก่ เจ้าหมื่น หรือเรียกโดยคำสามัญว่าพระนายหรือ
 คุณพระนาย ๔ คน คือ เจ้าหมื่นสรรเพชญ์ภักดี เจ้าหมื่นศรี
 สรรักษ์ เจ้าหมื่นเสมอใจราช และเจ้าหมื่นไวยวรนาถ ถัดจาก
 หัวหมื่นก็เป็นนายเวร คำสามัญเรียกว่า หลวงนาย ได้แก่
 หลวงศักดิ์นายเวร หลวงสิทธินายเวร หลวงฤทธินายเวร และ
 หลวงเดชนายเวร มีหน้าที่รองลงมาจากหัวหมื่น จากนั้นก็ถึง
 ตำแหน่งนายจ่า คือ นายจ่าเรศ นายจ่ายง นายจ่ารง
 นายจ่ายวด เป็นตำแหน่งรองจากนายเวรอีกชั้นหนึ่งแล้วจึงถึง
 ตำแหน่งหุ้มแพร

ตำแหน่งหุ้มแพร เคยมีมาแล้ว ๒๐ ตำแหน่ง คือ
 นายกวด นายขัน นายฉั่น นายชิต ๔ ตำแหน่งนี้ เรียกว่า
 หุ้มแพรต้นเชือก คือเป็นหัวหน้าในหมู่หุ้มแพรสามัญหรือที่
 เรียกว่า หุ้มแพรปลายเชือก มีผู้สันนิษฐานว่า การเสด็จ
 พระราชดำเนินทางสถลมารคโดยขบวนพยุหยาตรา ๒ สาย หรือ
 ๔ สาย นั้น เพื่อให้สายหรือแถวตรงเป็นระเบียบ จึงให้
 มหาดเล็กผู้อยู่ในขบวนถือเชือกไปด้วย โดยเชือกนั้นหุ้มด้วย
 แพร ผู้อยู่หัวแถวจึงเรียกว่าหุ้มแพรต้นเชือก

ส่วนหุ้มแพรสามัญมี นายสนิท นายเสน่ห์ นายสุด
 จินดา นายพลพ่าย นายพลพันธ์ นายชัยขรรค์ นายสรรพวิชัย
 ต่อมารัชกาลที่ ๔ ทรงแต่งตั้งเพิ่มเติมอีก ๘ ตำแหน่ง คือ

นายเสมองานประพาส นายสนองราชบรรหาร นายบำเรอ-
บรมบาท นายบำรุงราชบทมัลย์ นายพินัยราชกิจ นายพินิจ
ราชการ นายพิจารณาสรพกิจ นายพิจิตรสรพการ และใน
รัชกาลต่อๆ มายังตั้งเพิ่มเติมอีก เช่น นายวรกิจบรรหาร
นายวรการบัญชา

ตำแหน่งรองหุ้มแพร คำสามัญเรียก นายรอง มีใน
รัชกาลที่ ๔ เหมือนกันมีชื่อเหมือนกับหุ้มแพร คือ นายรอง
กวต นายรองชั้น นายรองฉั่น นายรองชิต ฯลฯ ส่วนตำแหน่ง
มหาดเล็กพิเศษ ไม่เป็นตำแหน่งสัญญาบัตร ผู้ใดจะถวายตัว
เป็นมหาดเล็กก็ต้องเป็นมหาดเล็กพิเศษก่อน ไม่มีจำนวนจำกัด
เท่าใด ถ้ามีหน้าที่ราชการจึงได้รับพระราชทานเงินเดือน

ปัจจุบันตำแหน่งและบรรดาศักดิ์ต่างๆ ดังกล่าวได้
ยกเลิกหมดแล้ว โดยมีหน่วยราชการใหญ่เพียง ๒ หน่วยคือ
สำนักพระราชวังและสำนักราชเลขาธิการ

ทำไมแพทย์จึงมีอภิสิทธิ์ใช้วิชาชีพ นำหน้าชื่อได้เพียงอาชีพเดียว

ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา

ท่านผู้อ่านเคยสังเกตบ้างหรือไม่ว่า ผู้ประกอบวิชาชีพแพทย์มักนิยมใช้วิชาชีพนำหน้าชื่อในเอกสารต่างๆ อยู่เสมอ เช่น แพทย์หญิง ก. นายแพทย์ ข. ทันตแพทย์ ค. แต่มีแปลกอยู่ตำแหน่งหนึ่ง คือ นายสัตวแพทย์หญิง ทั้งๆ ที่เป็นหญิงทั้งเนื้อทั้งตัว เข้าใจว่าผู้บัญญัติศัพท์คงรำคาญคำว่า ตำรวจสุนัข และสุนัขตำรวจ ว่าคำไหนเป็นคนคำไหนเป็นหมา กันแน่ จึงบัญญัติให้ชัดเจนเสียเลยว่า นายสัตวแพทย์และนายสัตวแพทย์หญิง นอกจากนั้นท่านผู้อ่านก็น่าจะสังเกตต่อไปว่ามีผู้เรียกตนเองว่า วิศวกร ก. สถาปนิก ข. นักบัญชี ค. นักอักษรศาสตร์ ง. บ้างหรือไม่ ผู้ประกอบวิชาชีพอื่นไม่มีเกียรติบ้างหรืออย่างไร

การใช้คำนำหน้าชื่อตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ นั้น กำหนดโดยระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ. ๒๕๒๖ ที่ให้ผู้ลงนามในหนังสือราชการต้องพิมพ์ชื่อเต็มโดยใช้คำว่า นาย นาง นางสาว นำหน้าชื่อยกเว้นผู้มียศ บรรดาศักดิ์ หรือฐานันดรศักดิ์ซึ่งมีกฎหมายรับรองและถือปฏิบัติเป็นธรรมเนียมมาแต่โบราณ จึงใช้ศบบรรดาศักดิ์ หรือฐานันดรศักดิ์นำหน้าชื่อได้ ดังนั้นบรรดาแพทย์จึงขอลองใจว่า พระราชบัญญัติเวชกรรม พ.ศ. ๒๕๒๕ มาตรา ๒๗ ห้ามมิให้ผู้ใดใช้คำว่า แพทย์ นายแพทย์ แพทย์หญิง หรือนายแพทย์หญิง หรือคำย่ออักษรดังกล่าว ฯลฯ ประกอบชื่อหรือนามสกุลของตน เว้นแต่ผู้ได้รับปริญญาหรือประกาศนียบัตรในวิชาแพทยศาสตร์ แสดงว่าการใช้คำว่า นายแพทย์ หรือแพทย์หญิงนำหน้าชื่อนั้นมีกฎหมายรองรับ แพทยสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ จึงขอให้สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีพิจารณา

สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีได้นำเรื่องนี้เสนอคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงและพัฒนาระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี พิจารณาแล้วมีความเห็นว่า คำว่า นายแพทย์ตามมาตรฐานกำหนดตำแหน่งของสำนักงาน ก.พ. ถือว่าเป็นตำแหน่งระเบียบงานสารบรรณจึงมิได้กำหนดไว้ให้ใช้เป็นคำนำนาม

นอกจากนั้นในราชกิจจานุเบกษาซึ่งเป็นเอกสารของทางราชการ ก็ถือหลักการนี้เช่นเดียวกัน ส่วนบทบัญญัติตามมาตรา ๒๗ แห่งพระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. ๒๕๒๕ เป็นเรื่องของการประกอบวิชาชีพทางแพทย์โดยเฉพาะ มีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมการประกอบวิชาชีพเวชกรรม และคุ้มครองความปลอดภัยของประชาชน ข้อความตามมาตรา ๒๗ มีลักษณะเป็นข้อห้ามสำหรับบุคคลทั่วไป ที่มีไข้ผู้มีคุณสมบัติเฉพาะตามกฎหมายแสดงให้บุคคลอื่นเข้าใจว่าตนเป็นผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม มิได้หมายความว่ารวมไปถึงการใช้เป็นคำนำนามในหนังสือราชการ ดังนั้นการใช้แพทย์จะใช้วิชาชีพเป็นคำนำนามในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานในวิชาชีพของตน มิใช่เป็นเรื่องของการติดต่อราชการ จึงสามารถปฏิบัติตามกฎหมายที่อ้างได้ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีพิจารณาแล้ว เห็นชอบด้วยกับความเห็นของคณะกรรมการ พิจารณาปรับปรุง และพัฒนาระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ดังกล่าวข้างต้น

ดังนั้นจึงขอให้คุณหมอทั้งหลาย ใช้คำว่านายแพทย์ แพทย์หญิง ฯลฯ นำหน้าชื่อในใบวินิจฉัยโรคหรือใบสั่งยาได้ตามอัธยาศัย โดยสะดวกใจสืบไปเทอญ

(ข้อมูลจากหนังสือประมวลข้อหาหรือเกี่ยวกับระเบียบ
สำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ. ๒๕๑๖
ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๓๑)

ฯพณฯ ท่าน

ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยู่ธยา

ในการกล่าวถึงคำนำหน้าชื่อประเภทต่างๆ ไปแล้วนั้น ยังมีผู้สนใจอยากจะทราบถึงคำว่า ฯพณฯ ว่าใช้เป็นคำนำหน้าชื่อด้วยหรือไม่ เพราะพบตามป้ายโฆษณาหาเสียงในการเลือกตั้งต่างๆ อยู่เสมอจึงเป็นเรื่องที่น่าทำความเข้าใจให้ชัดเจน

สุบัญญัติ ชมจินดา นักวรรณศิลป์ กองศิลปกรรมราชบัณฑิตยสถาน ได้เขียนบทความเรื่อง "คำว่า "พณฯ : ศึกษาพัฒนาการเพื่อคลี่คลายปัญหาการใช้" ค้นคว้าไว้ดีรวมความได้ว่า

คำว่า ฯพณฯ ซึ่งอ่านว่า พะนะท่านนั้น มีการใช้มาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา แต่ใช้เต็มว่าพระห้วเจ้าท่าน เช่น พระห้วเจ้าท่านพระยาศรีธรรมมาโคกราชชาติเดโชชัยมไหษุริยาริบทือภัยพิริยปรากรมพาหุ เจ้าพระยานครศรีธรรมราช

หรือ พณหัวเจ้าท่านสมุหะพระกลาโหม และถ้าจะลองค้น พจนานุกรมดูก็จะได้เช่น

พจนานุกรมลำดับแลแปลศัพท์ที่ใช้ในหนังสือไทย ร.ศ. ๑๑๐ (พ.ศ. ๒๔๓๔) ฉบับกรมศึกษาธิการ ให้คำแปลของ พะนะว่า “เป็นคำเรียกเสนาบดีว่า พะนะหัวเจ้าท่าน”

ต่อมาพจนานุกรมฉบับดังกล่าว ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒ ร.ศ. ๑๒๐ กล่าวว่า “ขพนฯ, พณหัวเจ้าท่าน - เจ้าท่านผู้เหนือหัว”

ปทานุกรม พ.ศ. ๒๔๗๐ ของกรมตำรา กระทรวง ธรรมการ นิยามคำ พณหัว, พณหัวเจ้า ว่า “น. พระณหัว พ่อเหนือหัว เป็นคำเรียกคนเป็นใหญ่ พณหัวเจ้าท่าน น. เป็น คำเรียกขุนนางผู้ใหญ่ชั้นเสนาบดี ใช้เขียนละดังนี้ ขพนฯ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ เก็บคำ ขพนฯ ไว้ว่า “น. คำนำหน้าชื่อหรือตำแหน่งข้าราชการผู้ใหญ่ชั้นรัฐมนตรี เอกอัครราชทูต เป็นต้น (ย่อมาจาก พณหัว พณหัวเจ้า พณหัวเจ้าท่าน)

เมื่อมาถึงสมัยหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว การใช้คำ ขพนฯ ได้มีกำหนดไว้ในระเบียบการเขียนจดหมาย หรือ หนังสือราชการ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการจัดทำเสนอตามความ ประสงค์ของนายกรัฐมนตรี ที่ประสงค์แสดงถึงวัฒนธรรมใน การใช้ภาษาไทยอย่างภาษาต่างประเทศ และคณะรัฐมนตรี

ได้เห็นชอบตามหนังสือที่ น.ว. ๒๑๒/๒๔๘๖ ลงวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๔๘๖ แจ้งให้ทุกกระทรวงถือปฏิบัติ โดยใช้เป็นสรรพนามบุรุษที่ ๒ สองระดับคือ พณของท่านและท่าน

แต่ต่อมากรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้มีหนังสือที่ น.ว. ๑๘๒/๒๔๘๗ ลงวันที่ ๑ กันยายน ๒๔๘๗ แจ้งไปยังทุกกระทรวงว่า คณะรัฐมนตรีได้มีมติยกเลิกการใช้ระเบียบดังกล่าวที่กำหนดการใช้คำ ขพณฯ ถึงแม้กระนั้นก็ยังปรากฏการใช้คำ ขพณฯ ในหนังสือราชการอยู่ กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรีจึงมีหนังสือที่ น.ว. ๑๐๘/๒๔๘๘ ลงวันที่ ๑๕ กันยายน ๒๔๘๘ แจ้งไปยังทุกกระทรวงอีกครั้งหนึ่งให้ยกเลิกใช้คำ ขพณฯ นำหน้านามของรัฐมนตรีหรือผู้มีเกียรติ เว้นแต่ในกรณีพิเศษที่จำเป็นจริงๆ อันเกี่ยวกับการต่างประเทศหรือใช้เฉพาะที่เป็นคำแปลมาจากภาษาต่างประเทศเท่านั้น

จากนั้นจนปัจจุบันยังไม่พบคำสั่งเกี่ยวกับเรื่องนี้ จากสำนักนายกรัฐมนตรีอีก

จากหนังสือประมวลข้อหารือเกี่ยวกับระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ. ๒๔๒๖ ก็มีคำถามข้อหนึ่งว่า “การใช้คำขึ้นต้นจะต่อด้วยคำว่า ท่าน หรือ ขพณฯ ได้หรือไม่ มีหลักเกณฑ์การใช้อย่างไร” คำตอบมีว่า “เนื่องจากระเบียบฯ กำหนดให้เขียนคำขึ้นต้นแล้วลงตำแหน่งของผู้ที่มี

หนังสือไปถึง โดยไม่มีคำนำหน้าตำแหน่ง จึงไม่จำเป็นต้องใช้
คำขึ้นต้นต่อด้วยว่า ท่าน หรือ ชพณฯ

จะเห็นได้ว่าคำตอบดังกล่าว เลี่ยงคำถามที่ถามว่าได้
หรือไม่ได้ โดยตอบว่าไม่จำเป็นต้องใช้ส่วนคำถามว่ามีหลัก-
เกณฑ์การใช้อย่างใดนั้นไม่ตอบเลย

ปัญหานี้ก็มีผู้สอบถามมายังราชบัณฑิตยสถานเป็น
ประจำ คณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้ภาษาไทย
ของราชบัณฑิตยสถานก็มีความเห็นว่า ในหนังสือราชการควร
ถือปฏิบัติตามระเบียบงานสารบรรณของสำนักนายกรัฐมนตรี
คือ ไม่ใช่คำว่า ชพณฯ ในหนังสือราชการ

เมื่อท่านอาจารย์ต้องการใช้คำว่า ศาสตราจารย์นำหน้าชื่อ

ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ทองต่อ กล้วยไม้ ณ ออยุธยา

เมื่อ คณะรัฐมนตรีได้ประกาศใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ. ๒๕๒๖ ตั้งแต่วันที่ ๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๖ และภาคผนวก ๓ ของระเบียบดังกล่าวว่าด้วยการลงชื่อและตำแหน่ง ระบุถึงการพิมพ์ชื่อเต็มของเจ้าของลายมือชื่อ ให้ใช้คำนำนามว่า นาย นาง นางสาว หน้าชื่อเต็มได้ลายมือชื่อ เว้นแต่ผู้มียศ บรรดาศักดิ์ หรือฐานันดรศักดิ์ ซึ่งมีกฎหมายรับรอง และถือปฏิบัติเป็นแบบธรรมเนียมมาแต่โบราณ จึงใช้คำดังกล่าวเป็นคำนำนามได้ด้วย

เรื่องนี้ท่านอาจารย์ที่ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์มีความเห็นว่า ตำแหน่งดังกล่าวเป็นตำแหน่งที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง เช่นเดียวกับยศของราชการ ทหารหรือ

บรรดาศักดิ์ จึงน่าจะได้รับการยกเว้น ไม่ต้องใช้คำนำนามว่า นาย นาง นางสาว โดยใช้คำว่าศาสตราจารย์แทน รวมทั้งในกรณีเป็นชื่อของผู้รับหนังสือหรือเป็นผู้ถูกระบุถึงในข้อความในหนังสืออีกด้วย มหาวิทยาลัยมหิดลจึงได้ขอเพิ่มเติมคำว่า ศาสตราจารย์นำหน้าชื่อ ผ่านทบวงมหาวิทยาลัยมายังปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ผู้รักษาการระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ฉบับดังกล่าวพิจารณาต่อไป

สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีได้นำเรื่องนี้เข้าปรึกษากับคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงและพัฒนายระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีแล้วเห็นว่า ศาสตราจารย์เป็นตำแหน่งอย่างหนึ่ง เช่นเดียวกับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ปลัดกระทรวง อธิบดี ฯลฯ ซึ่งเป็นตำแหน่งที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเหมือนกัน แต่ก็ได้นำเอาตำแหน่งเหล่านั้นมาเป็นคำนำนามหรือคำนำหน้าชื่อ หากอนุวัติตามเสนอก็จะเกิดความลักลั่นไม่มีระเบียบและมาตรฐานที่แน่นอน ท่านศาสตราจารย์จึงต้องใช้คำว่า นาย นาง นางสาว นำหน้าชื่อต่อไป

ถึงอย่างใดก็ตามมหาวิทยาลัยที่เกิดขึ้นหลัง พ.ศ. ๒๕๒๖ หลายมหาวิทยาลัยได้กำหนดให้ใช้คำว่าศาสตราจารย์เป็นคำนำนามได้ไว้ในกฎหมายจัดตั้งมหาวิทยาลัยนั้นๆ คณะรัฐมนตรีจึงต้องตกบันไดพลอยโจน ออกระเบียบสำนักนายก

รัฐมนตรี ว่าด้วยการใช้ตำแหน่งทางวิชาการเป็นค่านำนาม พ.ศ. ๒๕๓๖ ประกาศ ณ วันที่ ๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๖ โดย กำหนดตำแหน่งทางวิชาการตามระเบียบนี้ไว้เพียง ๓ ตำแหน่ง คือ

ศาสตราจารย์ ศาสตราจารย์พิเศษ และศาสตราจารย์
เกียรติคุณ ใช้อักษรย่อว่า ศ.

รองศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์พิเศษ ใช้อักษร
ย่อว่า รศ.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเศษ ใช้
อักษรย่อว่า ผศ.

ขอได้โปรดสังเกตว่า ตำแหน่งอาจารย์และตำแหน่ง
ทางวิชาการอื่นๆ ที่มีได้ระบุไว้ในระเบียบนี้ก็ต้อง ใช้ นาย นาง
นางสาว ต่อไป และศาสตราจารย์พิเศษ ก็ไม่ต้องย่อว่า ศ.
(พิเศษ) ใช้แต่อักษร ศ. จึงจะถูกต้องตามระเบียบ เป็นอันหมด
เรื่องคำแนะนำชื่อไปเรื่องหนึ่ง แต่เรื่องก็ยังไม่จบ เพราะมี
คำแนะนำชื่ออื่นๆ ที่น่าสนใจควรแก่การนำเสนอในโอกาส
ต่อไป

ว่าด้วยยศฐานบรรดาศักดิ์

ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยู่ธยา

เรื่องของยศและบรรดาศักดิ์นั้น เป็นวัฒนธรรมไทยอย่างหนึ่งที่มีประวัติความเป็นมาช้านานแล้ว แม้ปัจจุบันข้าราชการพลเรือนได้ยกเลิกการใช้ยศและบรรดาศักดิ์แล้วก็ตาม แต่ก็มีคามจำเป็นที่จะต้องศึกษาเรื่องดังกล่าวเพื่อประโยชน์ในการทำ ความเข้าใจกับอดีตที่อ่านพบ หรือมีการอ้างอิงถึงเอกสารเก่าๆ จึงขอนำมาเล่าสู่กันฟังโดยสังเขป

จากการศึกษาเอกสารทางประวัติศาสตร์ สรุปได้ว่า องค์ประกอบฐานันดรของขุนนางหรือข้าราชการไทย ซึ่งถือปฏิบัติมาแต่โบราณประกอบไปด้วย ๑ ยศ ๒ บรรดาศักดิ์ ๓ ตำแหน่ง และ ๔ ตราประจำตำแหน่ง ดังจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติระเบียบฐานันดรข้าราชการ ร.ศ. ๑๓๐ ได้กำหนดองค์ประกอบฐานันดรของข้าราชการฝ่ายพลเรือน ไว้ในมาตรา ๓ ว่ามี ๓ อย่างคือ ๑ ยศ ๒ บรรดาศักดิ์ และ ๓ ตำแหน่ง โดยมีคำอธิบายไว้ว่า

ยศ คือฐานันดรอันเป็นที่กำหนดระเบียบลำดับ ได้แก่ มหาอำมาตย์ อำมาตย์ รองอำมาตย์ และราชบุรุษ โดยมีการเทียบกับยศข้าราชการฝ่ายทหารไว้ด้วย เช่น รองอำมาตย์ตรี เทียบเท่านายร้อยตรี เป็นต้น

บรรดาศักดิ์ คือ ฐานันดรที่พระราชทานปูนบำเหน็จแก่ผู้มีความชอบให้มีฐานะเป็น เจ้าพระยา พระยา พระ หลวง ขุน เป็นต้น

ตำแหน่ง คือฐานันดรอันเป็นเครื่องกำหนดอำนาจ และหน้าที่ในกระทรวงทบวงกรม เช่น เป็นเสนาบดี ปลัดทูลฉลอง เจ้ากรม ปลัดกรม เป็นต้น

ขอกลับมาทบทวนเรื่องยศของขุนนางสมัยก่อนอีกครั้ง ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเพิ่มยศข้าราชการฝ่ายพลเรือนขึ้นอีกระดับหนึ่ง

คือมหาอำมาตย์นายก เทียบเท่ายศจอมพลของทหาร เข้าใจว่ามีผู้ได้รับพระราชทานยศนี้มีเพียง ๒ ท่าน คือมหาอำมาตย์นายก สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ และมหาอำมาตย์นายก เจ้าพระยายมราช (ปั้น สุขุม)

นอกจากนั้นยังมียศของข้าราชการในราชสำนักหรือ ข้าราชการสำนักอีกคือ

จางวางเอก จางวางโท จางวางตรี

มหาเสวก เสวก และรองเสวก

ส่วนบรรดาศักดิ์ ซึ่งหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้วก็ไม่มีการพระราชทานแก่ผู้ใดอีกทั้ง ข้าราชการทหารและข้าราชการพลเรือน แต่ผู้ที่ได้รับพระราชทานไว้แล้วยังมีสิทธิใช้ตลอดจนสิ้นชีวิต บรรดาศักดิ์สูงสุดคือ สมเด็จเจ้าพระยา เข้าใจว่าเริ่มสถาปนาในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คือสมเด็จพระยาบรมมหา-ประยูรวงศ์ และสมเด็จพระยาบรมมหาพิชัยญาติ ส่วนการที่อ่านหนังสือพงศาวดารพบชื่อว่า สมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก นั้น เข้าใจว่าเป็นการแต่งยกย่องในแผ่นดินที่ ๔ ดังกล่าว เพราะเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกเป็นบรรดาศักดิ์เจ้าพระยาพิเศษ อยู่แล้ว

บรรดาศักดิ์ที่ต่ำกว่าขุนยังมีอีกคือ จ่า หมื่น และพัน เป็นระดับต่ำกว่าสัญญาบัตรซึ่งเริ่มที่ขุน และผู้สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ เมื่อเข้ารับราชการมักจะได้รับพระราชทาน บรรดาศักดิ์เป็นหลวงไปทีเดียว

ศิลปะของการเชื่อมประโยค

ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ทองดอ กล้วยไม้ ณ อยุรยา

การเขียนภาษาไทยที่ดีนั้นควรจะเป็นประโยคสั้นๆ ประกอบไปด้วยประธาน กริยา และกรรม แต่บางกรณีอาจจำเป็นต้องมีอนุประโยค เพื่ออธิบายขยายความให้ชัดเจน จึงต้องมีการเชื่อมประโยคเข้าด้วยกัน ด้วยคำสรรพนาม หรือ คำสันธาน แต่ถ้าใช้คำเชื่อมดังกล่าวซ้ำๆ กัน ก็จะทำให้ไม่น่าอ่านหรือเข้าใจสับสนได้ จึงนิยมใช้คำเชื่อมที่แตกต่างกัน แต่มีความหมายอย่างเดียวกันมาแทนกันได้ ทำให้เกิดความสละสลวย นับว่าเป็นศิลปะของการใช้ภาษาได้ประการหนึ่ง ดังจะขอเสนอตัวอย่างคำเชื่อมหลายๆ คำ ที่มีความหมายอย่างเดียวกัน ใช้แทนกันได้ มาสัก ๒ ชุด คือ

ชุดที่ ๑ ที่ - ซึ่ง - อัน

ถ้าเราจะเขียนประโยคว่า

“คนที่เป็นพลเมืองของประเทศใด ที่ทำการที่เป็นการ
บั่นทอนความมั่นคงของประเทศนั้น ควรได้รับการประณามว่า
เป็นผู้ทรยศต่อประเทศ”

ดังนั้นเราจะเห็นได้ว่า การใช้คำว่า “ที่” ซ้ำๆ กันถึง
๓ ครั้ง จะทำให้ไม่น่าอ่าน จึงลองเปลี่ยนคำเชื่อมประโยคเป็น
คำอื่นบ้างดังนี้

“คนที่เป็นพลเมืองของประเทศใด ซึ่งทำการอันเป็น
การบั่นทอนความมั่นคงของประเทศนั้น ควรถูกประณามว่า
เป็นผู้ทรยศต่อประเทศ”

ท่านว่าจะดีขึ้นไหม

ชุดที่ ๒ และ รวมทั้ง ตลอดจน

ทั้ง ๓ คำนี้ มีความหมายอย่างเดียวกัน ใช้แทนกันได้

ดังตัวอย่าง

“วินัยที่ข้าราชการจะต้องรักษานั้น มีวินัยในการปฏิบัติ
ราชการ และวินัยในการปฏิบัติต่อเพื่อนร่วมงาน รวมทั้งวินัย
ในการปฏิบัติต่อประชาชน ตลอดจนวินัยในการปฏิบัติตน เพื่อ
รักษาเกียรติศักดิ์ของตำแหน่งหน้าที่ราชการของตนด้วย”

หรือลำบากนักในการคิดค้นหาคำที่มีความหมายอย่าง
เดียวกันมาใช้แทนกันใช้ “และ” คำเดียวก็สิ้นเรื่องได้เหมือนกัน
คือ

“วินัยที่ข้าราชการจะต้องรักษานั้น มีวินัยในการปฏิบัติราชการ ในการปฏิบัติต่อเพื่อนร่วมงาน ในการปฏิบัติต่อประชาชน และในการปฏิบัติตน เพื่อรักษาเกียรติยศศักดิ์ของตำแหน่งหน้าที่ราชการของตนด้วย”

อย่างไรก็ตาม คำที่ว่าใช้แทนกันได้เพราะมีความหมายเหมือนกันนั้นในบางครั้งถ้าใช้แทนกันแล้ว ความหมายของประโยคจะผิดไปจากเดิมทันที

การกำหนดเวลาและระยะทาง ในสมัยโบราณ

ธนะพร ถ้ำสิงห์

ในสมัยก่อนเรายังไม่มีเครื่องบอกเวลาและเครื่องกำหนดระยะทางบอกช่วงสั้นยาวตลอดจนช่วงเวลาที่ยาวนาน หรือช่วงเวลาระยะสั้นที่เป็นมาตรฐานใช้กันอย่างแพร่หลาย เช่น ในปัจจุบัน คนในสมัยโบราณจึงอาศัยธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ ในการกำหนดเวลา กำหนดระยะทางบอกช่วงเวลาสั้นยาว

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนถึงการบอกเวลาคือ สำนวน ตื่นก่อนไก่ แสดงให้เห็นว่าตื่นแต่ตีไก่ เพราะไก่ซึ่งตามธรรมชาติ จะตื่นขึ้นขึ้นในเวลาเช้ามีดึกก็ยังไม่ขัน การกำหนดเวลาจากเสียงไก่ขันนี้มีหลายชาติ เช่น จีน ลาว พม่า มอญ ก็ใช้เสียงไก่ขันเป็นเครื่องกำหนดเวลาด้วยเหมือนกัน

การใช้เสียงไก่ขันเป็นเครื่องกำหนดเวลาของคนไทยในสมัยโบราณนั้นมีเรื่องเล่าขานกันมาจนถึงปัจจุบัน คือ นิทานเรื่องศรีทนนไชย ซึ่งเล่าว่า พระเจ้าแผ่นดินให้ศรีทนนไชยมาก่อนไก่อมาความมาให้มาแต่ดึกก่อนไก่ขัน แต่ศรีทนนไชยมาเอาสายมากแล้ว และหาทางแก้ตัวโดยเอาไก่อมาผูกข้างหลังแสดงว่าตัว มาก่อนไก่ ซึ่งเป็นเรื่องที่เล่าต่อๆ กันมา แสดงให้เห็นว่าคนไทยเราอาศัยธรรมชาติของไก่เป็นเครื่องกำหนดเวลามานานแล้ว

การกำหนดเวลาที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในสมัยโบราณที่เห็นได้ชัดเจนนี้อีกอย่างหนึ่งก็คือ การกำหนดเวลาโดยถือเอาดวงอาทิตย์เป็นหลัก ถ้าดวงอาทิตย์เริ่มขึ้นจากขอบฟ้าก็เป็นเวลาเช้าเรียกกันว่า รุ่งอรุณ ซึ่งภาษาพระก็ยังใช้กันอยู่ อย่างถามกันว่า ได้อรุณ หรือยัง ก็หมายความว่า ขึ้นเช้าวันใหม่หรือยัง การจะรู้ว่าได้อรุณหรือยังเขาให้สังเกตจากเส้นลายมือ ถ้ามองเห็นเส้นลายมือชัดก็แสดงว่าได้อรุณแล้ว ถ้าพระอาทิตย์ขึ้นสูงก็แสดงว่าสายแล้ว เขาก็กำหนดความสูงว่าสูงแค่ไหน เช่น สูงแค่มยอดไม้ เวลาเที่ยงวันก็กำหนดเอาตอนอาทิตย์อยู่ตรงศีรษะหรือออกไปยืนกลางแจ้งแล้วไม่มีเงา ถ้าบ่ายเย็นเขาก็ว่าพระอาทิตย์ลับทิวไม้ ถ้าเย็นใกล้ค่ำก็ว่าพระอาทิตย์ตกดิน

การกำหนดระยะเวลาในภาษาไทยมีมาก เช่น พูดว่า “ชั่วอดีตหนึ่งชั่วอดีตพระพุทธ” คือนานมาก เพราะพระพุทธ-
รูปท่านไม่หายใจ อย่างนี้กำหนดไม่ได้ว่านานเท่าไร รู้แต่ว่า
นานมากนอกจากนี้ยังมีสำนวน ชั่วหม้อข้าวเดือด ชั่วเคี้ยว
หมากแหลก หรือ เคี้ยวหมากจืด ซึ่งมีตัวอย่างในจดหมายเหตุ
โหร ปี จ.ศ. ๑๒๓๕ (พ.ศ. ๒๔๑๖) มีจดบันทึกไว้ว่า “เพลิงไหม้
ข้างถนนใกล้วัดสุทัศน์... เพลา ๒ ทุ่มเศษ ไฟดับประมาณเคี้ยว
หมากจืด” แสดงให้เห็นว่ามีการใช้สำนวนนี้มานานมากกว่า
ร้อยปีแล้ว

นอกจากการกำหนดเวลาแล้ว คนในสมัยก่อนยังใช้
เสียงเป่าสังข์หรือเสียงร้องของสัตว์มาเป็นเครื่องกำหนดระยะทาง
ได้อีกด้วย อย่างเช่นพูดว่า ชั่วสุดเสียงสังข์ ชั่วเสียงวัวมอ
คือไกลสุดเสียงที่วัวร้อง บางทีก็ใช้ว่า ชั่วเสียงช้างร้อง บ้าง
ชั่วสุดเสียงกลอง บ้าง มีที่กำหนดไว้ค่อนข้างใหม่หน่อย และ
ไม่เกี่ยวกับเสียงเห็นจะเป็น ชั่วก้านไม้ขีดไฟ นอกนั้นก็มี
ชั่วแอก ชั่วลำตัว ชั่วเมล็ดข้าวเปลือก ชั่วปาก่อนดินตก
ชั่วย่างนกเขา ชั่วฝ่ามือกาง ชั่วสุดสายตา ชั่ววิถีกระสุน
ชั่วทอดไถหนึ่ง เป็นต้น

การกำหนดสำนวนหรือการเปรียบเทียบเช่นนี้ อาจจะ
มีแตกต่างกันไปตามท้องถิ่นและตามสมัยของหนังสือที่แต่งขึ้น
ซึ่งถ้าเราช่วยกันเก็บคำเหล่านี้รวบรวมไว้ ก็จะเป็นประโยชน์
แก่การศึกษามากทีเดียว

แก้ไขตัดแปลงเสื้อผ้า

ประยงค์ ธนียผล

วันหนึ่งขณะผู้เขียนนั่งเลือกแบบเสื้อในร้านตัดเสื้อ
แห่งหนึ่ง มีหญิงสาวนำเสื้อและกระโปรงมาให้ช่างตัดเสื้อแก้ไข
ตัดแปลงรูปทรง เธอพูดว่า "ช่วยรื้อเกล็ดที่ตีไว้ออกให้ด้วย ใส
แล้วคับ ส่วนกระโปรงยาวไปตัดชายทิ้งออกบ้างนะคะ" ช่างตัด
เสื้อพูดว่า "จะเลาะให้ค่ะ ส่วนชายกระโปรงตัดแล้วจะให้พับ
สอยเดินจักร ขลิบ หรือเล็ม ดีค่ะ" หญิงสาวพูดว่า "สำหรับเสื้อ
จะรื้อหรือเลาะก็ได้ให้หลวมกว่าเดิมก็แล้วกันส่วนกระโปรง
ขลิบดีกว่าค่ะ"

จากบทสนทนานี้ ขอเสนอภาษาแก้ไขตัดแปลงเสื้อผ้า
ดังนี้

เลาะ เป็นคำกริยา หมายถึง ทำให้หลุด เช่น เลาะตะเข็บ
เลาะผ้า

รื้อ เป็นคำกริยาเช่นกัน หมายถึง แยกออก ถอดออก จากสิ่งที่ทำเป็นรูปแล้วให้เสียความเป็นกลุ่มก้อน ของรูปเดิม เช่น รื้อบ้าน
ในกรณีนี้ที่เกี่ยวกับเสื้อผ้า ต้องพูดว่า “เลาะ” จึงจะ ถูก ไม่ใช่ “รื้อ”

ดีเกล็ด หมายถึง เย็บผ้าซ้อนกันเป็นแนวยาวเช่น ที่เสื้อหรือ กระโปรง เป็นต้น ดังนั้นเมื่อเลาะเกล็ดที่ดีไว้ออกไป แล้ว ตัวเสื้อจะขยายออก ทำให้หลวมขึ้น ดังที่หญิง สาวผู้นั้นต้องการ

ตัด คือการทำให้ขาดด้วยของมีคม เช่น ตัดกระดาษ หรือตัดสิ่งใดสิ่งหนึ่งทำให้เป็นสิ่งที่สำเร็จรูป เช่น ตัดเสื้อ

พับ หมายถึง หัก ทบ คู่เข้า
กรณีนี้เมื่อช่างตัดเสื้อพับชายกระโปรงแล้วมักจะสอย หรือเดินจักรให้

เล็ม คือการเย็บริมชายผ้า

สอย แหว่งด้วยสิ่งแหลมอย่างเย็บผ้าให้เป็นตะเข็บกลม โดยมีให้รอยเข็มปรากฏชัดที่ผ้าด้านนอกมากเกินไป

ขลิบ หมายถึง เย็บริม หุ้มผ้า และของอื่นๆ เพื่อกันลู่ย หรือ เพื่อให้งามเป็นต้น คำนี้มักใช้ผิดเป็น ขริบ

ขริบ คือการตัดเล็มด้วยกรรไกร เช่น ขริบหนังหุ้มปลาย

องคชาตตามแบบศาสนาอิสลาม เรียก พืชสุหนัต
ขริบปลายผม

ขริบผม เช่น คุณครูใช้กรรไกรขริบผมนักเรียนที่จะบรรพชา
เป็นสามเณรภาคฤดูร้อน

ภาษาไทยของเรามีคำที่เรียกแตกต่างกันออกไป ซึ่ง
แสดงว่าคนไทยเป็นคนละเอียดถี่ถ้วนและช่างสังเกต รู้จัก
กำหนดศัพท์ให้ใช้แตกต่างกัน เป็นเรื่องที่ควรแก่การศึกษา
และทำความเข้าใจให้ถูกต้องก่อนนำไปใช้

งูเห่า

ประยงค์ ธนียผล

ข่าวเศรษฐกิจผู้หนึ่ง ถูกคนร้ายนำเข็มฉีดยาบรรจุพิษงูเห่ามาจิ้มที่แขน ทำให้เกือบหมดสติ เคราะห์ดีที่มีคนมาช่วยไว้ทันโดยรีบนำส่งโรงพยาบาลทันที จึงรอดพ้นจากอันตรายได้ ผู้เขียนจึงขอนำเรื่องราวในเชิงภาษาเกี่ยวกับงูเห่ามาเล่าสู่กันฟัง

งูเห่า เป็นคำประสม มาจากคำว่า งู ประสมกับ เห่า

งู พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ให้ความหมายว่า เป็นสัตว์เลื้อยคลานมีลักษณะกลมยาว เคลื่อนไปด้วยกระดูกซี่โครงและเกล็ด มีมากสกุลและหลายชนิด เช่น งูเขียว งูเห่า

คำว่า เห่า ในความหมายแรกที่เป็นคำกริยาหมายถึงอาการส่งเสียงสั้นๆ ของหมา

ส่วนคำว่า เห่า ที่เป็นคำนาม หมายถึง ชื่อผู้มีพิษร้ายแรงจำพวกหนึ่ง ทำเสียงขู่อย่างหมาเห่า ตอนหัวมีแม่เบี้ยแผ่ได้ โดยการตั้งส่วนหัวและคอขึ้นแล้วแผ่กางส่วนคอให้

ขยายกว้างออกไป ที่เราเรียกว่าแผ่พังพาน พังพาน คือ คอง
ในเมื่อแผ่ออกซึ่งเรียกว่า แผ่แม่เบี้ย พุทธกรรมการแผ่แม่เบี้ยนี้
จะทำให้ตัวของมันดูใหญ่ขึ้นมีผลในการข่มขู่ศัตรู

งูเห่าในประเทศไทย มีหลายชนิด เช่น เห่าแดง เห่า
หม้อ

ท่านคงเคยได้ยินว่า งูเห่ามักเป็นคู่ปรับกับพังพอน
(พังพอน คือ สัตว์สี่เท้าชนิดหนึ่ง ขนหนาคัลลายกระรอก)

พิษงูเห่านำไปใช้ทำเซรุ่ม แก่ผู้ถูกงูเห่ากัดหรือถูกพิษงู
เห่า ถ้าเทียบกับสำนวนไทยคือ “หนามยอกเอาหนามบ่ง”
หมายความว่า ตอบโต้หรือแก้ตัวด้วยวิธีการทำนองเดียวกัน

เซรุ่ม เป็น ของเหลวสีเหลืองใสที่สกัดจากเลือดสัตว์
เช่น ม้า กระต่าย ซึ่งทำให้เกิดภูมิต้านทานเชื้อโรค ให้นำมาฉีด
ในคนเพื่อให้เกิดภูมิต้านทานเชื้อโรคนั้น

งูเห่า นอกจากจะเป็นชื่อของงูแล้ว ยังเป็นชื่อของว่าน
ชนิดหนึ่งเรียกว่า ว่านงูเห่า ซึ่งมีต้นและหัวเหมือนขมิ้นอ้อย
แต่เนื้อสีขาวกลื่นฉุนเหมือนน้ำมันดิบอ่อนๆ

งูเห่า มักจะถูกนำไปเปรียบเทียบกับคนที่ไม่รู้จัก
บุญคุณคนดังเรื่อง ชาวนากับงูเห่า ในนิทานอีสป และยังมี
สำนวนไทย ที่กล่าวถึงงูเห่า คือ ช้างสาร งูเห่า ข้าเก่า เมียรัก
ใช้สำหรับเตือนสติว่า อย่าไว้ใจคนที่สนิทจนเกินไปนัก อาจถูก
หักหลังเอาได้ง่าย

นก - ชิง - วังราว - ล้วง - ลัก

ประยงค์ ธนียผล

ใครที่ได้ไปเที่ยวงานกาชาดซึ่งจัดขึ้นทุกปีมักพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า มีความสุขและสนุกสนานมาก เพราะในงานกาชาดมีการละเล่นหลายอย่าง มีการออกร้านจำหน่ายสินค้ามากมาย คนที่ได้ไปเที่ยวถือว่าได้ทำบุญด้วย เนื่องจากรายได้ทั้งหมดจากการออกร้านของหน่วยงานต่างๆ จะนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อใช้ในกิจการสภากาชาดไทย ถึงแม้ว่าจะเป็นงานกุศล แต่ก็ไม่วายที่จะมีพวกใจบาปถือโอกาสที่คนเผลอเผลอ ไม่ระมัดระวังตนเองและข้าวของให้ดีก็จะนก ชิง วังราว ล้วงกระเป๋าลักทรัพย์สินที่มีค่าไป จากพฤติกรรมที่ผิดกฎหมายทำให้ผู้เขียนมีเรื่องที่มาพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องคำศัพท์ในภาษาไทยคือคำว่า นก ชิง วังราว ล้วง ลัก ที่มีความหมายเกี่ยวกับการลักเล็กขโมยน้อยทั้งสิ้น

ฉก ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๒๕ ให้ความหมายว่าฉวยเอา หรือชิงเอา เช่น “คนร้ายฉกโทรศัพท์มือถือของฉันแล้ววิ่งหนีไปต่อหน้าต่อตา”

ชิง หมายถึง แย่ง ให้คู่กับทรัพย์ เป็น ชิงทรัพย์ หมายถึง ลักทรัพย์โดยใช้กำลังทำร้ายหรือขู่เข็ญว่าจะทำร้าย เช่น “ผู้ร้ายใช้ปืนขู่ทำร้ายพนักงานธนาคารเพื่อชิงทรัพย์”

วิ่งราว หมายถึง แย่งเอาสิ่งของแล้ววิ่งหนีไป เช่น “ขณะที่สมชายยืนรอรถประจำทางที่ป้ายรถ ได้ถูกคนร้ายวิ่งราวกระซอกสร้อยคอแล้ววิ่งหนีเข้าซอยไปโดยสมชายไม่ทันตั้งตัว”

ล้วง หมายถึง การเอามือสอดเข้าไปในที่ที่เป็นช่องเป็นรู สอดเข้าไปเพื่อควักออกในที่นี้หมายถึง ล้วงกระเป๋า คือลักทรัพย์ในกระเป๋า เช่น “ตำรวจประกาศเตือนผู้มาร่วมงานให้ระมัดระวังกระเป๋าให้ดี ๆ เพราะเกรงว่าจะถูกมิจฉาชีพล้วงกระเป๋า”

ลัก หมายถึง ลอบทำ หรือ ลอบทำโดยทุจริตผิดกฎหมาย ในที่นี้หมายถึง ลักขโมย เช่น “คนติดยาเข้าไปลักทรัพย์ในขณะที่เจ้าของบ้านไม่อยู่แต่ได้ทรัพย์สินไปไม่มาก”

คำว่า ฉก ชิง วิ่งราว ล้วง ลัก ล้วนแต่เป็นคำกริยาที่หมายถึง การถือเอาทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตนเองโดยไม่ชอบธรรมทั้งสิ้น ท่านคงไม่มีใครที่ปรารถนาให้สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นกับตนเองอย่างแน่นอน

เตะ ในภาษาฟุตบอล

ประยงค์ ธนียผล

กีฬาฟุตบอลเป็นกีฬานิยมกันอย่างแพร่หลายทั่วโลก การบรรยายการแข่งขันฟุตบอลในปัจจุบัน มักจะใช้ภาษาที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ชมมีความรู้ความเข้าใจในการเล่น และดูฟุตบอลเป็น ซึ่งเป็นเรื่องที่น่ายินดีเป็นอย่างยิ่ง อย่างเช่น คำว่า **เตะ** ในภาษาฟุตบอลมีหลายคำด้วยกัน **เตะ** เป็นคำกริยา หมายถึง วัตหรือเหวี่ยงไปด้วยเท้า ในกีฬาฟุตบอลมีการเตะหลายวิธีและการเตะแต่ละวิธีมีความหมายแตกต่างกัน

เตะลูกเริ่มเล่น หมายถึง เริ่มการแข่งขันของแต่ละครึ่ง สถานที่เตะจะอยู่ ณ จุดกึ่งกลางสนาม

เตะลูกหลังเท้า คือการเตะลูกยาว โดยลูกฟุตบอลจะสัมผัสกับหลังเท้าตรงบริเวณเชือกผูกรองเท้า

เตะมุม คือการเตะจากมุมสนามเมื่อฝ่ายป้องกันสัมผัสลูกฟุตบอลครั้งสุดท้าย และออกเส้นประตูของตนเอง ฝ่ายตรงกันข้ามจะได้เตะจากเขตมุมสนาม

เตะโทษโดยตรง คือเตะที่เดี่ยวเข้าประตูฝ่ายตรงข้าม ซึ่งถือว่าได้ประตู

เตะโทษ ณ จุดโทษ ถ้าผู้เล่นฝ่ายป้องกัน กระทำผิดหรือฟาวล์เกิดขึ้นในเขตโทษจะถูกตัดสินโดยให้ทีมฝ่ายรุกได้เตะโทษโดยตรงจากจุดโทษ ห่างจากเส้นประตู ๑๒ หลา และไม่อนุญาตให้ผู้เล่น อยู่บริเวณเขตโทษขณะที่มีการเตะ ยกเว้นผู้รักษาประตู กับผู้เตะโทษเท่านั้น

การวางเตะ คือการเตะลูกฟุตบอลที่ตั้งวางอยู่กับที่ในระดับพื้นดิน

เตะทิ้ง คือการเตะลูกฟุตบอลโดยผู้รักษาประตูเตะให้ออกจากแดนที่ใกล้เคียงบริเวณประตู โดยการส่งจากเขตอันตรายไปยังริมสนาม

เตะข้าม คือการเตะลูกฟุตบอลจากด้านหนึ่งไปยังอีกด้านหนึ่งของสนาม

เตะลูกลอย คือการเตะลูกฟุตบอลลอยให้สูงเหนือศีรษะผู้เล่นฝ่ายป้องกัน โดยเตะด้านหลังลูกฟุตบอล ด้วยการไม่ต้องออกแรงมากนัก

เตะโทษโดยอ้อม ๒ จังหวะ เป็นการเตะลูกสำหรับการ
กระทำความผิดกติกาลูกฟุตบอลที่เตะไปแล้วต้องโดนผู้เล่น
คนอื่น คือผู้ร่วมทีมหรือฝ่ายตรงกันข้ามก่อน และถ้าลูกเข้า
ประตูก็จะได้ประตู

เตะถ่วง คือกลวิธีที่ฝ่ายได้เปรียบประวิงเวลาให้หมด
ไปโดยการเล่นลูกอยู่กับพื้น

เตะโด่ง คือการเตะลูกฟุตบอลให้โด่งทั้งระยะใกล้และ
ไกล โดยตรงจุดที่ต่ำที่สุดของลูกฟุตบอลเท่าที่จะทำได้

คำว่า **เตะโด่ง** นอกจากเป็นภาษาฟุตบอลแล้วยังมี
คำว่า **เตะโด่ง** ที่เป็นภาษาปาก ซึ่งหมายถึงยกให้มีตำแหน่ง
สูงขึ้น แต่มักมีอำนาจน้อยลง ตัวอย่างเช่น “อธิบดีคนหนึ่งถูก
เตะโด่งให้ไปเป็นผู้ตรวจราชการกระทรวง เพราะตำแหน่งหน้าที่
ที่ทำอยู่นั้นไปขัดผลประโยชน์ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งเป็น
การกระทำที่ไม่ถูกต้อง การกระทำเช่นนี้ทำให้เสียขวัญและ
กำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานเป็นอย่างยิ่ง”

ร ล ขอเรียกร้อง

ประยงค์ ธนียผล

การออกเสียงคำควบกล้ำ ร ล ที่ไม่ชัดเจน ซึ่งเกิดจากการไม่ระมัดระวัง หรือไม่ใส่ใจนั้นอาจทำให้เกิดความไขว้เขว และทำให้เกิดปัญหาในการสื่อสาร จึงขอเสนอคำควบกล้ำ ที่มีเสียงใกล้เคียงกัน แต่ความหมายต่างกัน มาให้ฟังเพื่อจะได้เห็นความแตกต่างของเสียงและความหมายดังนี้

คำว่า ไพรง-โหลง-โพง

ไพรง มี ร เรือควบกล้ำ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ให้ความหมายไว้ว่า ช่องที่กลงเข้าไป ตัวอย่างที่ใช้เช่น อย่าชี้ไพรงให้กระรอก

โหลง มี ล ลิงควบกล้ำ พจนานุกรมให้ความหมายไว้ว่า สว่างแจ้ง, ลูกสว่าง ใช้ประกอบคำขาว เป็นขาวโหลง หมายความว่า ขาวผ่องหรือขาวทั้งหมด ตัวอย่างที่ใช้เช่น เขาผัดหน้าจนขาวโหลง หรือ ขาวโพลน ก็ใช้

โพง ไม่มี ร เรือ ล ลิง ควบกกล้า เป็นคำกริยา แปลว่า
 ตัก, วัด ถ้าเป็นคำนาม หมายถึง ภาชนะสำหรับตักน้ำในบ่อ
 ลึกๆ ถ้ามีคันถ่วงเพื่อให้เบาแรงเวลาตักขึ้น คัน นั้นเรียกว่า
 คันโพง ตัวอย่างจากนิราศภูเขาทองของสุนทรภู่

ถึงโรงเหล้าเตากลั่นควันโขมง

มีคันโพงผูกสายไว้ปลายเสา

ไ้บาปกรรมน้ำนรกเจียวอกเรา

ให้มัวเมาเหมือนหนึ่งบ้าเป็นน่าอาย

คำว่า กรอง-กลอง-กอง

กรอง มี ร ควบกกล้า พจนานุกรมให้ความหมายไว้
 หลายความหมาย

ความหมายแรก เป็นคำกริยา แปลว่า ร้อย เช่น
 กรองมาลัย หมายถึง ร้อยมาลัย

ความหมายที่ ๒ หมายถึง เอาของละเอียดออกจาก
 ของหยาบและยังหมายถึง คัดเอากากออกจากน้ำ เช่น

“เราใช้กระชอนหรือผ้าขาวบางกรองน้ำกะทิแล้วคั้น
 เอากากมะพร้าวออกไป

คำว่า กลอง มี ล ควบกกล้า พจนานุกรมให้ความ-
 หมายไว้ ๒ ความหมาย

ความหมายที่ ๑ หมายถึง เครื่องดีทำด้วยไม้ เป็นต้น มีลักษณะกลมกลวง ซึ่งด้วยหนังมีหลายชนิด

ความหมายที่ ๒ ชื่อเพลงชนิดหนึ่งเป็นเพลงแขก ใช้ปี่ชวาและกลองแขกทำนองเล่นกระบี่กระบอง ที่เรียกว่า สะระหม่า

กองไม่มี ร และ ล ควบกกล้าเป็นคำกริยา หมายความว่า ทำให้รวมสุขกันได้ เช่น นำขยะไปกองไว้

ถ้าเป็นคำนาม หมายถึง หมู เหล่า เช่น กองทัพ การนำขยะมารวมสุขกันได้ เรียกว่า กองขยะ

เอาพินมารวมสุขกันได้เรียกว่า กองพิน

กองขยะ และ กองพิน เป็นคำนาม

การพูดคำที่มี “ร” และ “ล” ควรออกเสียงควบกกล้าให้ชัดเจน โดยการฝึกและระมัดระวังในการอ่าน

รสชาติ

ประยงค์ ธนียผล

คำในภาษาไทยหลายคำสามารถนำมาใช้ในเชิงเปรียบเทียบเพื่อแสดงลักษณะรูปร่าง หรือบุคลิกของคนเราได้ เช่น คนที่ผอมมากๆ ก็จะเปรียบเป็นกึ่งแห้ง อ้วนมากๆ ก็จะถูกเปรียบเหมือนหมูหรือช้าง ชนมากๆ จะถูกเปรียบเป็นลิง คำแสดงรสชาตินาภาษาไทยก็เช่นกันสามารถนำมาใช้ในเชิงเปรียบเทียบได้

ความหมาย คำว่า รสชาติ รสชาติ หมายถึง รส พจนานุกรมให้ความหมายไว้ว่าสิ่งที่รู้ได้ด้วยลิ้น โดยเฉพาะ เช่น เปรี้ยว หวาน มัน เค็ม

เค็ม หมายถึง มีรสอย่างเกลือ เมื่อนำมาใช้แก่คน หมายความว่าไม่ยอมเสียเปรียบใคร เช่น เจ้าของร้านตัดเสื้อ ร้านนี้เค็มมาก ใครไปตัดเสื้อจะต้องวางมัดจำล่วงหน้าเป็นค่าตัด ครั้งหนึ่งก่อน

จิต หมายถึง มีรสไม่เค็มไม่เปรี้ยว เป็นต้น เช่น น้ำจิตเมื่อนำมาใช้แกงคน หมายถึง ไม่น่าสนใจ เช่น “ผู้หญิงคนนี้จิตมากไม่มีเสน่ห์ ร่วมทำงานหรือสนทนา ด้วยแล้วไม่สนุกเลย” แต่ถ้าพูดว่า “ไม่จิต แสดงว่า ไม่ยอมลงให้ใครง่ายๆ เช่น “ผู้หญิงคนนี้ไม่จิตเลยใครมาข่มเธอไม่ได้”

เปรี้ยว หมายถึง รสอย่างหนึ่งอย่างรสมะนาว เมื่อนำมาใช้แกงคน หมายถึง ประพฤติตนไม่เรียบร้อย ไม่อยู่ในกรอบประเพณี เช่น “ผู้หญิงคนนี้เปรี้ยวมาก แต่งตัวเก่งชอบเที่ยวกลางคืน และกลับบ้านดึกเสมอ”

หวาน หมายถึง มีรสเหมือนรสน้ำตาล มีรสอร่อย, ไพเราะ เช่น เสียงหวาน เมื่อนำมาใช้แกงคน หมายถึง พุดจาดิ เช่น “เด็กคนนี้พุดจาไพเราะอ่อนหวานใครได้ ใกล้ชิดจะชอบเธอมาก”

คำในภาษาไทยมีความหมายได้หลายอย่าง แล้วแต่สถานการณ์ที่นำไปใช้และบริบทที่แวดล้อม ดังนั้นหากจะนำไปใช้จึงควรใช้ให้ถูกต้องด้วย

เสียงใกล้ความหมายไกล

ประยงค์ ธีนิผล

มีคำหลายคำในภาษาไทยที่มีเสียงใกล้เคียงกัน ซึ่งถ้าพูดหรือนำไปใช้ไม่เข้าใจความหมายแล้ว จะทำให้การสื่อสารไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ ดังนั้น เพื่อมิให้เกิดปัญหาและเข้าใจไขว้เขวจึงขอทำความเข้าใจดังนี้

คำคู่แรก คือคำว่า **สุจิตัตร** กับคำว่า **สุติบัตร**

คำว่า **สุจิตัตร** **สุจิ** สมาสกับคำว่า **บัตร** เป็น **สุจิตัตร** พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ให้ความหมายไว้ว่า ใบแสดงรายการ

ใบแสดงรายการนี้ คณะผู้จัดงานจะทำการแจกแก่ผู้มาชมงาน ตัวอย่างเช่น

“การจัดแสดงบนเวที ผู้จัดงานจะจัดทำ**สุจิตัตร**แจกผู้ชมการแสดง”

คำว่า **สุติบัตร** **สุติ** สมาสกับคำว่า **บัตร** เป็น **สุติบัตร** พจนานุกรมให้ความหมายว่า หนังสือที่นายทะเบียนผู้รับแจ้ง แห่งท้องที่ที่มีคนเกิด ออกให้เป็นหลักฐานแสดงรายการ คนเกิดแก่ผู้แจ้ง

คำว่า **สุติบัตร** นี้โดยทั่วไปมักเรียกกันว่า **ใบเกิด** ตัวอย่างเช่น

“ในวันมอบตัวนักเรียนที่สอบเข้าใหม่ ต้องนำหลักฐาน มาแสดงด้วย มีสำเนาทะเบียนบ้าน ใบแสดงวุฒิการศึกษา และ**สุติบัตร**”

คำที่นำไปเรียกและใช้ผิดคือ มักเรียกใบเกิดว่า **สุจิบัตร** ต้องเรียกว่า **สุติบัตร** จึงจะถูกต้อง

คำคู่ที่ ๒ คือ คำว่า **สุติศาสตร์** กับ **สุทศาสตร์**

คำว่า **สุติศาสตร์** คือวิชาที่ว่าด้วยการทำคลอด ตัวอย่างเช่น

“สนใจเป็นพยาบาลประจำอยู่ที่ตึก**สุติศาสตร์**”

คำว่า **สุทศาสตร์** **สุท** สมาสกับคำว่า **ศาสตร์** เป็น **สุทศาสตร์** หมายความว่า วิชาทำกับข้าว ตัวอย่างเช่น

“หลักสูตรวิชาลูกเสือและเนตรนารีกำหนดให้เรียนวิชา **สุทศาสตร์** ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒”

คำคู่ที่ ๓ คือ คำว่า สุตติกรรม กับ สุตกรรม

คำว่า สุตติกรรม หมายถึง การคลอตบوتر ตัวอย่างเช่น

“สมศรีลาคลอตบوتر ขณะนี้พักอยู่ที่ตึก สุตติกรรม

คำว่า สุตกรรม หมายถึง การทำกับข้าวของกิน
ตัวอย่างเช่น

“เมื่อเรียนวิชาสุทธศาสตร์ไปแล้ว เวลาออกค่ายสนาม
ลูกเสือและเนตรนารี ต้องทำกิจกรรมสุตกรรม ๓ ชั่วโมง”

ยังมีคำในภาษาไทยอีกหลายคำที่มีเสียงใกล้เคียงกัน แต่
ความหมายต่างกัน ซึ่งเป็นเรื่องที่ควรแก่การศึกษาและทำ
ความเข้าใจให้ถูกต้องก่อนนำไปใช้

ต่อไปนี้ข้อใดไม่ใช่สำนวนไทย

ปราณี บุญชุ่ม

ปัจจุบัน เด็กๆจะชอบเล่นทายปัญหาแปลกๆ เช่นถามว่า รถไฟมีกี่ขา เพื่อนๆ ก็อาจตอบว่า มีขาเท่ากับตัวก็งี้ก็อ ผู้ทายบอกว่าไม่ใช่ รถไฟมีเพียง ๒ ขา คือขาไปกับขามา เป็นต้น ซึ่งเป็นการทายเล่นแบบสนุกๆ ไม่ใช่เรื่องที่มีเหตุผลจริงจังอะไร

คราวนี้ลองตอบคำถามเกี่ยวกับภาษาไทยกันบ้าง ต่อไปนี้ข้อใดไม่ใช่สำนวนไทย

ลูกท่านหลานเธอ

ลูกขุนพลอยพยัก

ลูกไก่ออยู่ในกำมือ

ลูกไม้หล่นไม่ไกลต้น

ลูกสมภารหลานเจ้าวัด

ลูกเขยตายแม่ยายทำศพ

ผู้อ่านอาจจะบอกว่า แต่ละข้อก็น่าจะเป็นสำนวนไทยทั้งนั้น เพราะทั้งคล้องจองกันและมีความหมายในเชิงเปรียบเทียบ ที่เรียกว่า เล่นสำนวน ตัวอย่างนั้นมาดูความหมายกัน

ลูกท่านหลานเธอ เป็นสำนวน หมายถึง ลูกหลานเจ้านายหรือผู้มีอำนาจ

ลูกขุนพลอยพยัก เป็นสำนวน หมายถึง ผู้ที่คอยว่าตามหรือเห็นด้วยกับผู้ใหญ่เป็นเชิงประจบสอพลอ

ลูกไก่อยู่ในกำมือ เป็นสำนวน หมายถึง ผู้ที่ตกอยู่ในอำนาจ, ผู้ไม่มีทางสู้

ลูกไม้หล่นไม่ไกลต้น เป็นสำนวน หมายถึง ลูกย่อมไม่ต่างจากพ่อแม่มากนัก

ลูกสมภารหลานเจ้าวัด เป็นสำนวน มีความหมายเหมือนกับสำนวน ลูกท่านหลานเธอ

ลูกเขยตายแม่ยายทำศพ ข้อนี้แปลก เพราะไม่ได้เป็นสำนวน แต่เป็นคำนาม หมายถึง ชื่อต้นไม้ล้มลูกชนิดหนึ่ง ใช้ทำยาได้ ไม่ทราบเหมือนกันว่าทำไมต้นไม้ชนิดนี้จึงชื่อยาวและคล้องจองกัน พังดูคล้ายเป็นสำนวนไทยไปได้

ตอบข้อข้องใจภาษาไทยบางเรื่อง

ปราณี บุญชุ่ม

หลังจากที่รายการวิทยุ รายการ รู้รักภาษาไทย ได้ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเกี่ยวกับโคลงบทที่ว่า “ฝูงชนกำเนิดคล้ายคลึงกัน” โดยบอกว่าคำว่า ฝูงชน นั้นไม่ถูกต้อง ต้นฉบับจริงนั้นต้องเป็น ฝูงคน ก็ปรากฏว่ามีผู้โทรศัพท์ถามสถาบันภาษาไทยขอชุดต้นฉบับ พร้อมทั้งแหล่งอ้างอิง

เรื่องนี้ศาสตราจารย์วิสุทธี บุญยกุล อาจารย์สอนภาษาไทย, บาลี, สันสกฤต ที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นราชบัณฑิตแห่งราชบัณฑิตยสถาน เป็นปูชนียอาจารย์ด้านภาษาไทย และเป็นที่ปรึกษาของสถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้ให้ข้อมูลสำหรับต้นฉบับขอได้ที่สถาบันภาษาไทย สำนักงานคณะกรรมการ-

การการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กรมวิชาการเดิม) หรือหากจะค้นคว้าด้วยตนเอง จะเปิดดูได้จากหนังสือในห้องสมุดก็จะพบ

มีผู้ถามว่า โคลงต่อไปนี้ใครแต่ง และแต่งถูกต้อง ตามฉันทลักษณ์หรือไม่ เพราะดูแล้วไม่ถูกต้องตามลักษณะโคลงสี่สุภาพโดยเฉพาะการส่งสัมผัส โคลงบทนั้นคือ

ประวัติวีรบุรุษไซรี	เตือนใจ เรานา
ว่าอาจจะยังชนม์	เลิศได้
และยามรบบรรลัษ	ทั้งซึ่ง
รอยบาทเหยียบแน่นไว้	แทบพื้นทรายสมัยฯ

โคลงบทนี้เป็นพระราชนิพนธ์ของ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ พระองค์ทรงแปลมาจากโคลงชื่อ เอซาล์มไลฟ์ ของจินตกวีอเมริกันชื่อ เฮนรี เวอร์ส-เวอร์ท ลองเฟลโลว์ พ.ศ. ๒๓๕๐-๒๔๑๕ และทรงแต่งเป็นโคลงมหาวิชขุมาลี ไม่ใช่โคลงสี่สุภาพ การส่งสัมผัสจึงไม่เหมือนโคลงสี่สุภาพ โคลงมหาวิชขุมาลีมีลักษณะคำประพันธ์เป็นดังนี้

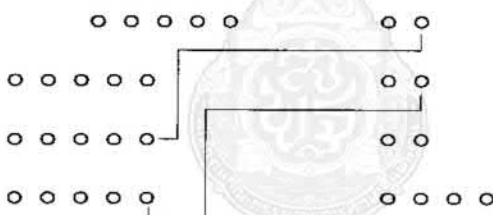
โคลงมหาวิชขุมาลี เป็นโคลงโบราณ ไม่บังคับเอกโท

บทหนึ่งมี ๔ บาท วรรคแรกของแต่ละบาทมีวรรคละ ๕ คำ วรรคหลังในบาทที่ ๑-๓ มี ๒ คำ ส่วนวรรคหลังบาทที่ ๔ มี ๔ คำ การส่งสัมผัสบังคับมีเพียง ๒ แห่งเท่านั้นคือ

คำสุดท้ายของบาทแรก สัมผัสกับคำสุดท้ายของวรรคแรกในบาทที่ ๓ ในที่นี้คือ คำว่า เตือนใจ สัมผัสกับคำ บรรลือ

คำสุดท้ายของบาทที่ ๒ สัมผัสกับคำสุดท้ายของวรรคแรกในบาทที่ ๔ ในที่นี้คือ คำว่า ได้-ไว้ ดังแผนผัง

แผนผัง

คนส่วนใหญ่จะคุ้นเคยกับโคลงสี่สุภาพ จึงทำให้สงสัยว่าโคลงบทนี้จะแต่งถูกต้องฉันทลักษณ์หรือไม่

เม็ดหรือเมล็ดมะม่วงหิมพานต์

ปราณี บุญชุ่ม

มะม่วงหิมพานต์เป็นผลไม้ชนิดหนึ่งที่มีเม็ด หรือ เมล็ดโผล่ออกมานอกผล เราจึงเรียกว่า เม็ดหรือเมล็ดมะม่วงหิมพานต์ ซึ่งเมื่อนำมาคั่วแล้วรับประทานอร่อยมาก

ผู้อ่านคงจะสงสัยว่า ทำไมจึงเรียกเป็นเม็ดและเมล็ดได้ทั้งสองอย่าง

คำว่า **เม็ด** พจนานุกรมให้ความหมายไว้ว่า ส่วนภายในของผลไม้ที่เพาะเป็นต้นขึ้นได้หรือของที่เป็นก้อนกลมๆ ขนาดเล็ก หรือถ้าเป็นลักษณะนามจะเรียกของที่เป็นก้อนเป็นตุ่มเล็กๆ เช่น กรวด เม็ดหนึ่ง ถั่ว ๒ เม็ด เป็นต้น

ส่วนคำ **เมล็ด** นั้น พจนานุกรมก็ให้ความหมายไว้เหมือนกับคำว่า เม็ด คือ หมายถึง ส่วนภายในของผลไม้ที่เพาะเป็นต้นขึ้นได้ เป็นคำที่แผลงมาจาก เม็ด ฉะนั้นคำ ๒ คำนี้ จึงใช้แทนกันได้หรือใช้ได้ทั้งสองคำ

คำว่า เม็ด กับ เมล็ด นี้ มีผู้รูปร่างคนได้ให้คำจำกัดความที่ต่างกันว่า เม็ดใช้กับสิ่งไม่มีชีวิต ส่วนเมล็ดใช้กับสิ่งมีชีวิต แต่ถ้าดูตามพจนานุกรมแล้วจะพบว่า เม็ดก็ใช้กับสิ่งมีชีวิตได้ จึงไม่น่าประหลาดใจว่า ทำไม คนทั่วไปจึงใช้ทั้งคำว่า เม็ด และ เมล็ดกับผลไม้อยู่เสมอ

เม็ด หรือ เมล็ดมะม่วงหิมพานต์ เมื่อคั่วแล้วรับประทานอร่อยมาก จึงมีราคาแพง ชาวบ้านภาคใต้ ไม่ได้เรียกเม็ดหรือเมล็ดมะม่วงหิมพานต์เหมือนคนภาคกลาง แต่จะเรียกชื่อต่างกันไปตามท้องถิ่นแต่ละจังหวัด อย่างเช่น

จังหวัดพังงา	เรียกว่า	กาหยี
จังหวัดระนอง	ว่า	กาหยู
จังหวัดพัทลุง	เรียก	หัวครก
จังหวัดตรัง	เรียก	ยาร่วง
จังหวัดกระบี่	เรียก	ยาโหย

ส่วนที่จังหวัดนครศรีธรรมราช เรียก ๒ อย่างคือ “เล็ดล่อ” หรือ “ท้ายล่อ”

เมื่อกล่าวถึงภาษามาแล้ว ก็ขอแถมความรู้เรื่อง การคั่ว เม็ด-เมล็ดมะม่วงหิมพานต์ซึ่ง มีวิธีเฉพาะไม่เหมือนการคั่วเม็ดหรือเมล็ดผลไม้ชนิดอื่น การคั่วจะต้องใช้กระทะที่เจาะรูไว้ตรงกัน เพื่อให้ไอน้ำของเม็ดมะม่วงหิมพานต์ไหลออกได้

ระหว่างคั่ว เวลาคั่วไม่ต้องนำกระทะไปตั้งไฟ ให้วางตั้งไว้เฉยๆ ใส่เม็ดมะม่วงหิมพานต์ลงไป แล้วให้นำไม้ที่จะใช้คั่ว ซึ่งมีขนาดยาวพอประมาณไปจุดไฟให้ไฟติดปลายไม้ แล้วใช้ไม้นั้นคนลงไปในกระทะ ไฟก็จะติดที่ปลายไม้พริ้วพริ้วขึ้นมาภายในกระทะ เพราะยางเหนียวของเม็ดมะม่วงหิมพานต์จะทำให้ไม้ติดไฟอยู่ตลอดเวลา เมื่อคั่วจนได้ที่ ทิ้งไว้รอให้เย็นนำไปกระเทาะเปลือกออกแล้วนำไปอบอีกทีหนึ่ง จึงจะกรอบและมีกลิ่นหอม รับประทานอร่อยมาก แม้ราคาจะค่อนข้างแพง ก็น่าอุดหนุน เพราะเป็นสินค้าของคนไทยซึ่งเราควรจะให้ การสนับสนุนและคงไม่ลืมนำมะม่วงหิมพานต์เรียกได้ทั้ง เม็ดและเมล็ดมะม่วงหิมพานต์

เลือกคำนำไปใช้ประโยชน์

ปราณี บุญชุม

หลายคนคงเคยได้ยิน บทประพันธ์ที่ว่า

ฝูงชนกำเนิดคล้าย	คลึงกัน
ใหญ่ย่อมเพศผิวพรรณ	ແผກบ้าง
ความรู้อาจเรียนทัน	กันหมด
ยกแต่ชั่วดีกระด้าง	อ่อนแก่ๆไหว

คำประพันธ์ที่กล่าวมานั้นเป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์โคลงบทนี้ขึ้น เพื่อพระราชทานแก่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธฯ ขณะทรงศึกษาอยู่ ณ ประเทศอังกฤษ

“...พวกเราทั้งหลายมักจะท่องจำกันได้เป็นอย่างดี เพราะเรามีครูดีที่สอนให้รู้จักเลือกคำเพื่อนำไปใช้ ประโยชน์ทั้งด้านการเตือนใจในการอยู่ร่วมกันในสังคม แล้วยังเป็นประโยชน์ยิ่งสำหรับบุคคลในวงการศึกษา ใช้เป็นหลักในการจัดการศึกษา โดยเห็นความสำคัญและ ความสามารถของแต่ละบุคคล...”

ดิฉันเป็นผู้หนึ่งที่ประทับใจและซาบซึ้งในบทพระราช นิพนธ์นี้มาก และมักจะนำมาอ้างอิงในการเขียน การคิดและ การกระทำกิจกรรมต่างๆ

กระทั่งวันหนึ่ง ได้รับทักท้วงจาก ศาสตราจารย์วิสุทธิ บุษยกุล ปุชนิยาจารย์ด้านภาษาไทยของเราท่านหนึ่งว่า ที่ท่อง ว่า ผูกชนกำเนิดคล้าย คลึงกัน นั้น ที่ถูกต้องตามต้นฉบับนั้น ต้องเป็น ผูกคนกำเนิดคล้าย คลึงกัน ใช้คำว่า ผูกคน ไม่ใช่ ผูก ชน ซึ่งเมื่อมาพิจารณาแล้วก็น่าจะเป็นเช่นนั้นจริงๆ เพราะ นอกจากหลักฐานทางต้นฉบับแล้ว คำว่า คน ยังเอื้อสัมผัสใกล้เคียงกับคำคล้ายคลึงอีกด้วย จึงนำความรู้ใหม่นี้มาเผื่อแก่ท่าน ผู้อ่าน และขอขอบพระคุณ ท่านศาสตราจารย์วิสุทธิ บุษยกุล ไว้ ณ ที่นี้ด้วย

สอดคล้อง กับ สอดแคล้ว

ปราณี บุญชุ่ม

คำว่า สอดคล้อง และ สอดแคล้ว บางคนคงเคยใช้คำ สอดคล้อง และทราบความหมายกันดีอยู่แล้ว หมายถึง พ้อง ประสาน โดยนำมาใช้ในเรื่องของความคิดเห็น เช่น

ฉันมีความเห็นสอดคล้องกับคำกล่าวของท่านปัญญา นันทภิกขุ ที่กล่าวว่า “งานคือชีวิต ชีวิตคืองาน บันดาลสุข ทำงานให้สนุก เป็นสุขขณะทำงาน” เป็นอย่างยิ่ง

ส่วนคำว่า สอดแคล้ว บางคนเข้าใจผิด นำมาใช้เป็นคำสแลงในความหมายว่าไม่สอดคล้อง ซึ่งไม่ถูกต้อง ที่จริงแล้วคำว่า สอดแคล้ว มีความหมายว่า สงสัย หรือ กินแหนงแคลงใจ ดังตัวอย่าง ที่พบ ใน “พระราชวิจารณ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ว่าด้วยนิทานชาดก” ดังนี้

“...คติโบราณซึ่งถือกันมาว่า ไม่ควรสวดแล้วใน
บรรดาหนังสือทั้งปวงที่อ้างว่าเป็นพระพุทธรูจนะ
ถ้าผู้ใดไม่เชื่อถือก็จะต้องตกนรก”

คำว่า สวดแล้ว ในปัจจุบันไม่ค่อยเห็นมีผู้นำมาใช้
กลายเป็นคำเก่าซึ่งกำลังจะสูญไปซึ่งเป็นเรื่องน่าเสียดายยิ่ง
ทำให้นึกถึงคำกล่าวของ พระยาอนุนามราชชน ที่สอนศิษย์ว่า
มีคำในภาษาไทยหลายคำที่กำลังเจ็บหนัก จวนจะตาย เช่น
คำว่า ลางที่ ลางคาบ ขณะนี้ใช้กันว่า บางที่ บางคาบ หรือ
บางครั้ง คำว่า ลาง ค่อยๆ หายไป ส่วนคำว่า คาบ ที่หมายถึง
ครึ่ง หรือ ช่วงเวลาหนึ่งนั้น ปัจจุบันยังพอมิใช้อยู่บ้าง โดยมี
ปรากฏมากในหนังสือหลักสูตร และการจัดการศึกษาในโรงเรียน

หากพวกเราคนไทยไม่ช่วยกันเยียวยารักษาไว้ คำ
เหล่านี้ก็จะตายหรือสูญหายไป

แม้ว่าเราทั้งหลายจะทราบกันดีว่า ธรรมชาติของ
ภาษานั้นย่อมไม่ต่างกับคนคือ มี เกิด แก่ เจ็บ ตาย เช่นเดียวกับ
ผู้ใช้ภาษา แต่หากเรานึกถึงผู้ที่สร้างคำขึ้นมาใช้อย่าง
ไพเราะแล้ว ก็น่าจะช่วยกันรักษาไว้ นำมาใช้กันต่อไป เพื่อให้
คำเหล่านั้นคงอยู่

สิ่งใดในลิลิตพระลอ

ปราณี บุญชุม

มีผู้สอบถามว่าโคลงสี่สุภาพ ในเรื่อง ลิลิตพระลอ
บทที่ว่า

สิ่งใดในโลกล้วน	อนิจจัง
คงแต่บาปบุญยัง	เที่ยงแท้
คือเงาติดตัวตรึง	ตรึงแน่น อยู่หนา
ตามแต่บาปบุญแล้ว	ก่อเกื้อรักษา

คำว่า **สิ่งใด** นั้น บางคนแย้งว่าต้องเป็น **ใดใด** และ
คำสร้อยในบทที่ ๓ นั้น บางคนบอกว่าไม่มี ขอให้ชี้แจงให้
ทราบ ว่า ที่ถูกต้องจริงๆ นั้นเป็นอย่างไร ผู้เขียนจึงได้ค้นคว้า
และสอบถามศาสตราจารย์วิสุทธ์ บุญยกุล ซึ่งเป็นราชบัณฑิต
และปราชญ์ด้านภาษาไทย ท่านได้กรุณาค้นคว้าจากเรื่อง
ลิลิตพระลอ จำนวน ๗ เล่ม พร้อมทั้งให้ความเห็นดังนี้

เล่มที่ ๑ หนังสือ ลิลิตพระลอ ฉบับพิมพ์ของคุรุสภา
พ.ศ. ๒๔๙๗ พิมพ์ครั้งที่ ๔

เล่มที่ ๒ หนังสือ ลิลิตพระลอ ฉบับพิมพ์ของคุรุสภา
พ.ศ. ๒๕๐๕ พิมพ์ครั้งที่ ๗

เล่มที่ ๓ วรรณคดีไทยสำหรับนักศึกษา ของ อาจารย์
เปลื้อง ณ นคร พิมพ์ครั้งที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๐๖

เล่มที่ ๔ ชุมชุมเรื่องพระลอ พิมพ์งานพระราชทาน
เพลิงศพ พระชินดิษฐ์ปติ พ.ศ. ๒๕๐๘

เล่มที่ ๕ ลิลิตพระลอ ฉบับพิมพ์ของคลังวิทยา พ.ศ.
๒๕๑๑

จากหนังสือ ๕ เล่มที่กล่าวมานี้ จะใช้คำว่า **สิ่งใด มิใช่
ใดใด** และต้องมีคำสร้อยอยู่หน้า ในบาทที่ ๓ ด้วย ศาสตราจารย์
วิสุทธิ์ บุษยกุล ท่านให้ความเห็นว่า เป็นข้อมูลที่น่าเชื่อถือมาก
ที่สุด เพราะเป็นของเดิมที่สืบทอดกันมา ตั้งแต่สมัยที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงนิพนธ์
คำนำในการตรวจชำระต้นฉบับว่า “ให้เคารพคำอ่าน ห้าม
แก้ไข หรือต่อเติม” ส่วนในฉบับของคุรุสภาทั้งสองฉบับมี
เชิงอรรถความว่า “บางฉบับเป็น **ใดใด** ในโลกล้วนอนิจจัง”

เล่มที่ ๖ ที่ค้นคว้า คือ **คู่มือลิลิตพระลอ** ของ พระวร
เวทย์วิสิฐ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๐๔ ใช้คำว่า **ใดใด**

อาจจะสืบเนื่องมาจากเชิงอรรถของ ครูสุภา และท่านเห็นว่า
ไพเราะก็ได้

เล่มที่ ๗ วรรณกรรมอยุธยา เล่ม ๑ ฉบับของกรม
ศิลปากร พ.ศ. ๒๕๔๐ ใช้ว่า **สิ่งใดในโลกล้วน อนิจจัง** แต่ไม่มี
สร้อยในบาทที่ ๓ **อยู่นา** เป็นสำนวนที่พิมพ์หลังสุด น่าจะ
ดีที่สุดแต่กรมศิลปากรไม่บอกว่า “ชำระใหม่” และไม่ให้เหตุผล
หรือหลักฐานใดๆ เกี่ยวกับคำอ่านเลยไม่ได้บอกด้วยว่า เอามา
ตรวจชำระใหม่หรือเปล่า ทำให้ไม่น่าเชื่อถือ

สรุปก็คือ ที่น่าเชื่อถือว่าคุณต้องที่สุดต้องมีคำอ่าน
ดังนี้

สิ่งใดในโลกล้วน	อนิจจัง
คงแต่บาปบุญยัง	เที่ยงแท้
คือเงาติดตัวตรึง	ตรึงแน่น อยู่นา
ตามแต่บาปบุญแล้ว	ก่อเกื้อรักษา

ขอกราบขอบพระคุณท่านผู้รู้ คือ ศาสตราจารย์วิสุทธิ์
บุษยกุล ราชบัณฑิตและปราชญ์ด้านภาษาไทย ที่ท่าน
กรุณาแนะนำ ค้นคว้าและให้ข้อเสนอแนะมา ณ ที่นี้

เนื่องด้วยวันภาษาไทยแห่งชาติ

ปราณี ปราบริปู

ประเทศไทยมีภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติ ปัจจุบันวิชาการและเทคโนโลยีต่างๆ ได้ก้าวหน้าไปรวดเร็วมาก ภาษาไทยซึ่งเป็นสื่อกลางสำคัญของคนไทย ได้รับผลกระทบจากความก้าวหน้าดังกล่าวทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน หลายฝ่ายได้วิตกห่วงใยถึงคุณค่าของภาษาไทย และเอกลักษณ์ของชาติ คณะกรรมการรณรงค์เพื่อภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ตระหนักในเรื่องดังกล่าว และเสนอรัฐบาลจัดตั้ง "วันภาษาไทยแห่งชาติ" ขึ้น เมื่อเสนอเรื่องไปยังทบวงมหาวิทยาลัย และเสนอต่อคณะรัฐมนตรีตามขั้นตอน คณะรัฐมนตรีได้ลงมติเมื่อวันที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๔๒ เห็นชอบให้วันที่ ๒๙ กรกฎาคม ของทุกปีเป็นวันภาษาไทยแห่งชาติ

เหตุที่คณะกรรมการรณรงค์เพื่อภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เสนอให้วันที่ ๒๙ กรกฎาคม ของทุกปี เป็น

“วันภาษาไทยแห่งชาติ” เนื่องด้วยวันดังกล่าว มีความสำคัญ ต่อวงการภาษาไทยอย่างยิ่ง ตรงกับวันที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเป็นประธานในการ ประชุมทางวิชาการของชุมนุมภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ณ ห้องประชุมคณะอักษรศาสตร์ เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๐๕ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงพระปรีชา สามารถ ความสนพระราชหฤทัย และความห่วงใยในภาษาไทย ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอย่างยิ่ง นับเป็นครั้งแรก และครั้งเดียวในประวัติศาสตร์ของวงการภาษาไทย และต่อมา ก็ได้ทรงแสดงความสนพระราชหฤทัย และความห่วงใยใน ภาษาไทย ทรงแปลและเรียบเรียงวรรณกรรมภาษาต่างประเทศ เป็นภาษาไทยที่สมบูรณ์ด้วยลักษณะวรรณศิลป์ เช่น เรื่อง นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ เรื่อง ตีโต และพระราชนิพนธ์ที่ เป็นพระมหากษัตริย์คุณล้นเกล้าล้นกระหม่อมหาที่สุดมิได้ แก่ วงการวรรณกรรม ได้แก่ เรื่อง พระมหาชนก

การกำหนดให้วันดังกล่าวเป็นวันภาษาไทยแห่งชาติ จึงถือเป็นโครงการร่วมเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้ทรงเป็นนักปราชญ์ และนักภาษาไทย เนื่องในมหามงคล เฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒ รวมทั้งเพื่อน้อมรำลึกในพระมหากษัตริย์คุณ ที่ทรงแสดงความ

ห่วงใยและพระราชทานแนวคิดต่างๆ เกี่ยวกับภาษาไทย และมีวัตถุประสงค์ต่อเนื่องเพื่อกระตุ้นและปลูกจิตสำนึกให้คนไทยทั้งชาติตระหนักถึงคุณค่าภาษาไทย และเอกลักษณ์ของชาติ ด้านนี้ ตลอดจนร่วมมือกันทำนุบำรุงส่งเสริม และอนุรักษ์ภาษาไทย ซึ่งเป็นสมบัติวัฒนธรรมอันล้ำค่าของชาติให้คงดำรงยืดยาวคู่ชาติไทยตลอดไปนับตั้งแต่วันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๔๒ เป็นต้นมา หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานสถานศึกษาในกระทรวงศึกษาธิการ ทบวงมหาวิทยาลัย และสื่อมวลชน ได้ร่วมมือร่วมใจกันจัดงานวันภาษาไทยแห่งชาติอย่างกว้างขวาง

คำที่มีความหมายว่าไม่ตรง

พงษ์ไท มุลิกะพงษ์

ภาษาไทยเราที่มีความพิเศษ คำบางคำจะมีลักษณะ
ที่บ่งบอกความหมายได้ว่าไม่ตรง เราจะพบว่าล้วนแล้วแต่สะกด
ด้วยสระเอ ได้แก่คำว่า

เก หมายถึง ไม่ตรงตามแนว ไม่เป็นระเบียบ ใช้แก่
ของที่เป็นซี่เป็นลำ เช่น ฟันเก ขาเก ไม่ยอมปฏิบัติตาม
ระเบียบ เกะกะ เกเร

แก้ง หรือ แก่จ กังๆ หมายถึง ขวางๆ รึๆ กีดเกะกะ
ใช้แก่กริยายืนและเดิน

แก้งก้าง หมายถึง มีลักษณะหรือกิริยาทำทางเกะกะ
ไม่เรียบร้อย

เกเร หมายถึง เกกมะเหรก มีนิสัยเป็นพาล บางที่ใช้คู่
กันว่า เกกมะเหรกเกเร

เกรเกตุง หมายถึง ไม่เอางานเอาการ เกรเกเส
หมายถึง มินิสัยเป็นพาล

กระเท่ หมายถึง เท่ เอียง กระเท่เร่ หมายถึง เอียงทื่อ
อยู่ เอียงไปมาก มักใช้พูดคู่กับคำว่าเอียง เป็น เอียงกระเท่เร่
ซึ่งโดยปริยายหมายถึงลำเอียงมาก

เซ หมายถึง เหล่น้อย ใช้แก่ตา

เซว หมายถึง เหไปนอกทาง ผิดทาง ไม่ตรงทาง
ไขว้เซว หมายถึง สับสน

เค้เก้ หมายถึง ไม่เป็นท่า ใช้เกี่ยวกับอาการหกล้ม
หรือนอน

เค หมายถึง เห เบนไป ไม่ตรงเส้นตรงแนว เคไฉ
เถลไถล เชือนแซ ส่วน เคโก หมายถึงฉลาดแกมโกง ไม่ตรง
ไปตรงมา บางทีใช้ว่า ไฉเก

เซ หมายถึง อาการที่ขาดความทรงตัวจนโอนเอนไป
ข้างใดข้างหนึ่ง เช่น เดินเซ หรือหมายถึงลักษณะที่โย้ไป
ข้างใดข้างหนึ่ง เช่น เรือเซ

เถลไถล หมายถึง ไม่ตรงไปตรงมา เที้ยวแหวะโน่น
แหวะนี่

เท่ หมายถึง เอียงน้อย มักใช้แก่การสวมหมวก หรือ
หมายถึง โก้เก้

เบ้ หมายถึง บิด ไม่ตรง

เป้ หมายถึง เอน ตะแคง เบี้ยว ไม่ตรงที่

เป้ หมายถึง บิดไป เอนไป ไถลไป มักใช้คู่กับคำว่า
ไป เป็น ไปเป้ หรือ เป้ไป

เห หมายถึง เบนไป เขว เฉ

เหล่ หมายถึง เหล่มาก ใช้แก่ตา

ความพิเศษของคำต่างๆ ที่กล่าวมาเป็นเพียงตัวอย่าง
ของความพิเศษของคำไทยซึ่งยังมีคำอีกหลายคำที่มีลักษณะ
บ่งบอกความหมายคล้ายกับลักษณะของคำคำนั้นอีก เช่น
คำว่า ง่วง งุ่มง่าม เงอะงะ งงวย

งู เจี้ยว เขี้ยว ขอ

พงษ์ไพบูลย์ มุสิกพงษ์

เมื่อครั้งเป็นเด็ก เรามักได้ยินคำสอนของผู้ใหญ่ว่า “ไปในที่รกที่มีดะรังงู เจี้ยว เขี้ยว ขอ นะ” หมายความว่า ระวังสัตว์มีพิษร้ายหรือสัตว์ร้าย ซึ่งทำให้เราเกิดความรู้สึกสองประการ ประการแรก เกิดความเกรงกลัวที่จะไปเที่ยวไปเล่นในที่รกที่มีดะรังงู ประการที่สอง ถ้าจำเป็นต้องไปในที่รกที่มีดะรังงูก็ต้องระมัดระวังสัตว์ร้าย

พิจารณาความตามคำสอนแล้วสัตว์ร้ายหรือสัตว์มีพิษได้แก่

งู ซึ่งรู้จักกันดี เป็นสัตว์เลื้อยคลานชนิดหนึ่ง ลำตัวเรียวยาว มีเกล็ด ไม่มีขา แบ่งเป็น ๒ จำพวก คือที่มีพิษ เช่น งูเห่า งูจงอาง และที่ไม่มีพิษ เช่น งูเหลือม งูวงช้าง “เจี้ยว” คำนี้ไม่ค่อยรู้จักที่แท้ก็คือ “งู” นั่นเอง มักใช้ในการแต่งคำประพันธ์ “เขี้ยว” ตามความหมายของคำคือ ฟันแหลมคม

สำหรับฉีกเนื้อและอาหาร อยู่ระหว่างฟันหน้ากับกราม "ขอ" ตามความหมายของคำคือ ไม้หรือเหล็กทึ่งๆ สำหรับชักเกี่ยว แขนว หรือสับ บางทีใช้ว่า ตะขอ หรือตาขอ สำหรับความหมายตามคำสอนได้แก่สัตว์ที่มีเขี้ยวหรือมีขอซึ่งสัตว์ดังกล่าวที่มักจะพบเห็นอยู่ตามละแวกบ้านเรือนทั่วไปได้แก่

ตะขาบ เป็นสัตว์ที่มีลำตัวและขาเป็นปล้อง หัวและลำตัวยาวแบนหรือค่อนข้างแบน มีเขี้ยว บางชนิดมีพิษ เช่น ตะขาบไฟ

แมงป่อง เป็นสัตว์ที่ไม่มีกระดูกสันหลัง เมื่อโตเต็มที่มีลำตัวแบ่งเป็น ๒ ส่วน คือส่วนที่ประกอบด้วยหัวกับอก และส่วนท้อง มี ๘ ขา หรือ ๑๐ ขา ไม่มีหนวด ไม่มีปีก มีหางยาวชูโค้งขึ้น ที่ปลายหางมีลักษณะคล้ายตะขอแหลมใช้ต่อยและปล่อยพิษ

ผึ้ง เป็นแมลงชนิดหนึ่ง มีปีกบางใส ๒ คู่ คู่หลังเล็กกว่าคู่หน้า ปากใช้กัดอาหารและดูดกินของเหลว เอวคอดตัวเมียมีเหล็กในสำหรับต่อยปล่อยพิษ เป็นจำพวกเดียวกับ "แมลงภู่" "ต่อ" "แตน"

นอกจากนี้ในสมัยก่อนยังหมายถึงสัตว์อื่นๆ ทั้งสัตว์เล็กและสัตว์ใหญ่ตามป่าตามทุ่งซึ่งอาจทำอันตรายแก่เราได้

ถ้อยคำว่า “งู เจี้ยว เขี้ยว ขอ” บางทีใช้ว่า “งู เจี้ยว เขี้ยว กระดุก” เมื่อถูกสัตว์ดังกล่าวกัดหรือต่อยจะทำให้เกิดบาดแผล หากมีพิษจะยิ่งเจ็บปวด และอาจมีผลถึงตาย เราจึงต้องระมัดระวังโดยเฉพาะหน้าฝน มักจะพบเห็นสัตว์จำพวกงู ตะขาบ แมงป่อง อยู่ตามบริเวณบ้านเรือน ผู้ใหญ่จึงต้องแนะนำสั่งสอนเด็กและคอยดูแลไม่ให้เกิดอันตราย

ทดรองหรือทดลอง

พงษ์ไพบูลย์ มุสิกพงษ์

ในการดำรงชีวิตปัจจุบันทุกคนต้องเกี่ยวข้องกับเรื่องเงิน ซึ่งมีคำที่มักนำมาใช้กันสับสนระหว่างคำว่า “ทดรอง” กับคำว่า “ทดลอง”

คำว่า “ทดรอง” ที่ใช้ ร เรือ หมายถึง ออกเงินหรือทรัพย์สินไปก่อน จะนำมาใช้ในเรื่อง เกี่ยวกับเรื่องเงิน เช่น พูดว่า “การจัดงานครั้งนี้ต้องขอยืมเงินทดรองราชการไปจ่ายก่อน” หรือ “มีเงินให้ทดรองจ่ายก่อนหรือไม่ แล้วจะใช้คืนให้ต้นเดือนหน้า”

ส่วนคำว่า “ทดลอง” ที่ใช้ ล ลิง หมายถึง ลอง ลอง ให้ทำ ทดสอบข้อสมมุติฐานจะใช้เกี่ยวกับการกระทำ เช่น พูดว่า “เขาเพิ่งเข้าทำงานจึงให้ทดลองปฏิบัติงานก่อน ๓ เดือนจึงจะบรรจุ” หรือ “ข้าวแกงเจ้านี่ฉันทดลองกินแล้วอร่อยดี”

ยังมีคำที่มีลักษณะเดียวกันอีกหลายคำ ได้แก่

คำว่า “สำรอง” หมายถึง มีไว้หรือเตรียมไว้เพื่อเหลือเผื่อขาด เช่น “เจ้าหน้าที่การเงินได้สำรองเงินให้หัวหน้าคณะไปอีก ๒๐,๐๐๐ บาท”

คำว่า “รองจ่าย” หมายถึง จ่ายไปก่อน เช่น “ช่วยรองจ่ายค่าขนมให้หลานไปก่อนนะ”

คำว่า “รองทุน” หมายถึง ออกทุนให้ไปก่อน เช่น “บริษัทนี้พ่อผมช่วยรองทุนให้ก่อน”

คำว่า “รองบ่อน” หมายถึง ที่ยื่นโรงไว้เพื่อเหลือเผื่อขาด หรือหมายถึงประจำบ่อน คำนี้มีใช้เป็นสำนวนไทยว่า “ไก่อรองบ่อน” ซึ่งมีความหมายว่า “ผู้ที่อยู่ในฐานะตัวสำรอง ซึ่งจะเรียกมาใช้เมื่อไรก็ได้” เช่น “ผมยังไม่เคยได้รับเลือกเป็นตัวจริงลงแข่งสักที หัวหน้าเห็นผมเป็นไก่อรองบ่อนอยู่ตลอด”

คำว่า “รองรัง” หมายถึง มีไว้เผื่อขาดแคลน มีไว้ไม่ให้ขาด เช่น “เตี้ยวันนี้ผมคงอยู่ได้หลายวันเพราะเตรียมเงินรองรังมาเต็มที” แต่คำคำนี้เรามักจะไม่ค่อยได้ใช้

จากคำต่างๆ ที่ยกมาจะสังเกตได้ว่าเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเงินหรือทรัพย์สินจะใช้ ร เรือ ไม่ใช่ ล ลิง

ความหมายเปลี่ยนไปเมื่อใช้คำเกิน

พริ้มเพรา คงธนะ

ข้อความที่เราใช้สื่อสารกันทุกวันนี้ หากมีคำใดตกหล่นไปคำหนึ่ง อาจทำให้ความหมายเปลี่ยนไป หรือหากมีคำใดเกินมาคำหนึ่ง ความหมายก็อาจเปลี่ยนไปได้เช่นเดียวกัน วันนี้จะขอยุติถึงเฉพาะคำที่เกินมาแล้วทำให้ความหมายเปลี่ยนไป ขอยกตัวอย่างประโยคที่มีคำเกินเข้ามาคำหนึ่งทำให้ความหมายของประโยคเปลี่ยนไป เช่น

“น้ำท่วมภาคอีสานอยู่หลายเดือน กว่าพื้นดินจะแห้งแล้งลงได้ ไร่นาก็เสียหายไปมากแล้ว”

ประโยคนี้น้ำท่วมถึงน้ำท่วม เมื่อน้ำลดลง พื้นดินก็จะแห้งไม่ใช่แห้งแล้ง ถ้าจะใช้คำว่าแห้งแล้ง ต้องใช้ในประโยคว่า “ฝนทิ้งช่วงไปนาน ทำให้พื้นดินแห้งแล้ง”

ประโยคที่มีคำเกินเข้ามาทำให้ความหมายเปลี่ยน อีกตัวอย่างหนึ่งคือ

“กระเป๋าใบนั้นมันหนักหนานักหรืออย่างไร เธอจึงยกไม่ไหว”

ประโยคนี้พูดถึงน้ำหนักของกระเป๋า ซึ่งมีอยู่ ๒ อย่าง คือ หนัก กับ เบา ในประโยคนี้จึงต้องใช้ว่า “กระเป๋าใบนั้นมันหนัก นักหรืออย่างไร เธอจึงยกไม่ไหว” ถ้าจะใช้คำว่า “หนักหนา” ต้องใช้ในประโยคที่ว่า “ปัญหามันหนักหนาจนฉันแก้ไม่ไหว”

ประโยคที่มีคำเกินเข้ามาทำให้ความหมายเปลี่ยนอีกตัวอย่างหนึ่ง คือ

“ทางการเวนคืนที่ดินของที่ดินเพื่อสร้างถนน ตรงส่วนที่เป็นคลองเขากี้ ทับถม จนหมด”

ประโยคนี้พูดถึงการถมที่ดินเพื่อทำถนน ไม่ได้พูดถึงการ ทับถม ของเศษดิน ดินทราย ที่ทำให้คลองตื้นเขิน ประโยคนี้จึงต้องใช้ว่า “ทางการเวนคืนที่ดินของที่ดินเพื่อสร้างถนน ตรงส่วนที่เป็นคลองเขากี้ถมจนหมด”

ตัวอย่างการใช้คำเกินแล้วทำให้ความหมายเปลี่ยนไปอีกตัวอย่างหนึ่ง คือ

“พนักงานทำความสะอาดกวาดล้างถนนเพื่อเตรียมจัดงาน”

ประโยคนี้นี้พูดถึงการกวาดและล้างถนนให้สะอาด แต่ใช้คำว่า “กวาดล้าง” ซึ่งหมายถึงกำจัดให้หมดไป เช่น กวาดล้างอันตราย กวาดล้างโจรผู้ร้าย ประโยคนี้นี้จึงต้องใช้ว่า “พนักงานทำความสะอาดกวาดถนนเพื่อเตรียมจัดงาน” หรือจะอธิบายให้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่ามีการล้างถนนด้วย ก็ต้องเติมคำว่า “และ” เข้าไปเป็น “พนักงานทำความสะอาดกวาดและล้างถนนเพื่อเตรียมจัดงาน”

ผู้อ่านคงพอจะเห็นแล้วว่า การมีคำใดคำหนึ่งเกินเข้ามาในประโยคย่อมมีผลทำให้ความหมายของประโยคนั้นคลุมเครือไม่ชัดเจน ดังนั้นจึงควรระมัดระวังไม่ให้มีคำใดคำหนึ่งเกินมาจนทำให้ผิดความหมายที่ต้องการ

สำนวนที่มีความหมายคล้ายกัน

พริ้มเพรา คงธนะ

คนไทยเป็นคนช่างสังเกตและเป็นคนเจ้าคารมคมคาย มาแต่สมัยโบราณ ทำให้เกิดสำนวนไทยใช้พูดจาในชีวิตประจำวัน กันมากมายหลายสำนวน ที่มาของสำนวนไทยส่วนใหญ่มาจากการดำเนินชีวิตภายในบ้านและการทำงานอาชีพ สำนวนไทยที่มีความหมายคล้ายคลึงกันมีหลายสำนวน เช่น นกสองหัว หมาสองราง และเหยียบเรือสองแคม

สำนวน นกสองหัว พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๒๕ ให้ความหมายว่า คนที่ทำตัวฝักใฝ่เข้าด้วยทั้ง ๒ ฝ่ายที่ไม่เป็นมิตรกันโดยหวังประโยชน์เพื่อตน สำนวนนกสองหัวนี้มีปรากฏในขุนช้างขุนแผน ตอนพลายแก้ว ถูกเกณฑ์ทัพ ว่า

“เหม่อ้ายเชียงทองจงหองเอา ลงไปเข้ากับไทยช่างไม่กลัว
แต่ก่อนนั้นมันขึ้นแก่เรานี้ ถือดีหยิ่งยกนกสองหัว”

ตัวอย่างการใช้สำนวนนกสองหัว เช่น

“พอพรรคการเมืองที่เขาสังกัดอยู่ไม่ได้เป็นรัฐบาล เขาก็รีบเสนอตัวขอเป็นผู้แทนพรรคร่วมเป็นกรรมธิการในสภา เพื่อหวังจะไปทำงานร่วมกับผู้แทนฝ่ายรัฐบาล อย่างนี้ต้องเรียกว่า นกสองหัว”

สำนวนที่ ๒ ที่มีความหมายคล้ายนกสองหัวคือ หมาสองราง ซึ่งพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๒๕ ให้ความหมายว่า คนที่ทำตัวเข้าด้วยทั้ง ๒ ฝ่าย “ราง” ที่กล่าวถึงในสำนวนนี้คือ ภาชนะทำด้วยไม้สำหรับใส่อาหารให้สัตว์กิน หมาสองราง หมายถึง หมาที่กินอาหารจากสองบ้าน ซึ่งเปรียบเหมือนกับคนโลเลกลับกลอกเข้าด้วยทั้ง ๒ ฝ่าย

ตัวอย่างการใช้สำนวน “หมาสองราง” เช่น

“ถึงหัวหน้าฝ่ายสองคนจะไม่ถูกกัน แต่ก็ไม่เป็นปัญหาสำหรับเขา เพราะเขาเป็นพวก หมาสองราง เข้าได้ทั้งสองฝ่ายอยู่แล้ว”

สำนวนที่ ๓ ที่มีความหมายคล้ายกับ “นกสองหัว” และ “หมาสองราง” คือ เหยียบเรือสองแคม ซึ่งพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๒๕ ให้ความหมายว่า ทำที่เข้าด้วยทั้ง ๒ ฝ่าย สำนวนนี้เปรียบเทียบกับอาการของคนที่ยืนเหยียบแคมเรือสองลำ ลำใดเอียงจะคว่ำก็กระโดดมา

อีกลำหนึ่ง สำนวนนี้หมายถึง คนที่ไม่ซื่อตรง ไม่มีใจมั่นคง
ที่จะร่วมทุกข์ร่วมสุขกับใครจริง มุ่งแต่จะเอาตัวรอดหรือมุ่ง
ประโยชน์ตนฝ่ายเดียว

โคลงสุภาพขัดเกา อธิบายถึงสำนวนเหยียบเรือสอง
แคมไว้ว่า

“เหยียบเรือสองกราบเค้า	คนคด
จุนใจทักจำเลยลด	ต่ำแต่้ม
บอกกลอุบายปด	ปองแต่ ทรัพย์สินเฮย
สองฝ่ายหลงแยบแย้ม	อย่างนี้บาปเหลือ”

ตัวอย่างการใช้สำนวนเหยียบเรือสองแคม เช่น

“เขาเป็นพวกเหยียบเรือสองแคม คอยดูแต่ว่าข้างไหน
เป็นฝ่ายชนะก็เข้าข้างนั้น”

ความหมายของสำนวน นกสองหัว หมาสองราง และ
เหยียบเรือสองแคม มีความหมายคล้ายกัน คือ หมายถึงคนที่
ทำตนเข้าด้วยกับคนทั้ง ๒ ฝ่าย ไม่ยอมอยู่กับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
เพียงฝ่ายเดียว เพื่อให้ตนเองได้รับประโยชน์จากทั้ง ๒ ฝ่าย
ซึ่งคนที่มีลักษณะตรงกับสำนวนนกสองหัว หมาสองราง และ
เหยียบเรือสองแคมเป็นคนที่ไม่น่าไว้วางใจ สังคมของเราทุก
วันนี้มีทั้งคนดีและคนไม่ดีปะปนกัน เราต้องรู้จักว่าใครดีใครไม่ดี

และเลือกที่จะคบหาสมาคมแต่กับคนดี ดังโคลงโลกนิติของ
สมเด็จพระยาเดชาดิศร ท่านกล่าวไว้ว่า

“เป็นคนควรรอบรู้	สมาคม
สองประการนิยม	กล่าวไว้
หนึ่งพาลหนึ่งอูดม	นักปราชญ์
สองสิ่งนี้จงให้	เลือกรู้สมาคม”

มาฟังเทศน์มหาชาติกันเถิด

พัชร ลิขิตกุล

การตระเตรียมงานเทศน์มหาชาติ หลายท่านอาจสงสัยว่าจะจัดกันไปทำไม ซึ่งถ้าตอบกันอย่างกว้างๆ ก็คือ จัดกันเป็นประเพณี หรือเพื่อสืบทอดประเพณีไทยไว้ให้ยืนนาน

แต่โดยความเป็นจริงแล้ว จุดประสงค์หลักของการจัดเทศน์มหาชาติก็คือ กุศลทานมัย ที่จะได้จากการจัดนั้น เพราะปัจจัยทั้งหลายที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมเทศน์มหาชาติ มักจะนำไปใช้ในการเสริมสร้างปฏิสังขรณ์วัดวาอาราม หรือทำนุบำรุงกิจการพระพุทธศาสนา

มหาชาติ เป็นพระชาติหนึ่งของพระโพธิสัตว์ ซึ่งเป็นชาติที่ใกล้เคียงที่สุดกับชาติที่ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า มาจากรูปศัพท์ว่า “มหา” สมาสกับ “ชาติ”

คำว่า **มหา** เป็นคำวิเศษณ์ หมายถึงใหญ่ หรือยิ่งใหญ่ มักใช้เป็นส่วนหน้าของสมาส ส่วนคำว่า **ชาติ** เป็น

คำนาม หมายถึงการเกิด รวมความแล้ว คำว่า มหาชาติ จึงหมายถึงการเกิดครั้งยิ่งใหญ่

เดิมทีนั้น พุทธศาสนิกชนนิยมไปพึ่งเทศน์มหาชาติกัน มาก ด้วยความเชื่อว่า มหาชาติ หรือ มหาเวสสันดรชาดก อันมีพระคาถापันคาถานั้น เป็นพระพุทธรว้จนะ ซึ่งสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสประทานเทศนาแด่พระภิกษุ พุทธบริษัท ๓ นิโครธาราม กรุงกบิลพัสดุ์ และหากผู้ใดได้สดับ พระพุทธรว้จนะทั้งหลายยอมเกิดศิริสวัสดิมงคล เป็นกุศลอย่างยิ่ง

อีกประการหนึ่ง เชื่อกันว่าพระศรีอารยเมตไตรยเทพบุตร ซึ่งจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธรเจ้าในอนาคตได้มีเทวโองการสั่ง พระมาลัยมหาเถรให้มาบอกแก่มนุษย์ทั้งหลายในโลกว่า ถ้าผู้ใด มีความประสงค์จะไปเกิดในศาสนาของพระศรีอารยเมตไตรย ก็จงให้ผู้นั้นฟังเวสสันดรชาดก อันประดับด้วยพระคาถาหนึ่ง พันในว้นและคืนเดียวให้จบ ให้บูชาด้วยประทีป รูป เทียน ธง ฉัตร สารพัดดอกไม้ ดอกบัว ดอกอุบล จงกลนี้ ราชพฤกษ์ ดอกผักตบ ให้ครบจำนวนสิ่งละพัน ผลแห่งอานิสงส์นั้นก็ จะทำให้ได้พบศาสนาของพระศรีอารยเมตไตรยซึ่งเชื่อกันว่า มนุษย์จะมีความเจริญเป็นที่เกษมสุขอย่างยิ่งยวด ดังพระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาบำราบปรปักษ์ว่า

“ข้างมีมหาชาติทั้ง คาถา พันเอย
มีที่บ้านศาลา วัดข้าง
จ่ายกัณฑ์แจกฏีกา ตามพวก พ้องพ่อ
หวังประโยชน์สืบสร้าง เพื่อพ้องเมตไตรย”

ประการสุดท้าย ในการฟังเทศน์มหาชาตินั้น ท่านผู้เทศนาจะใช้กระแสเสียงเป็นทำนองอันไพเราะต่างๆ สถานที่ที่จัดกิจกรรมนั้นก็จะมีครึกครื้นรื่นรมย์ เกิดทานบริจาคมาก และทานที่บริจาคนั้นก็จะได้รับเสียงแซ่ซ้องสาธุการ มีผลทันตาเห็น

ฉะนั้น ท่านสาธุชนทั้งหลาย จงมาฟังเทศน์กันเถิด

สรรพ

พัชร ลิทธิญา

เวลาที่เราไปกราบขอพรจากท่านผู้ใหญ่ในวาระต่างๆ เช่น เมื่อจะต้องเดินทางไปที่ไหนไกลๆ หรือนานๆ ท่านผู้ฟัง คงจะเคยได้ยินท่านผู้ใหญ่ท่านให้พรเราว่า “ขอให้เราปราศจาก สรรพทุกข์ สรรพโศก สรรพโรค สรรพภัย ให้แคล้วคลาดจาก ภัยอันตรายทั้งหลายทั้งปวง” ฟังแล้วมีความสุขไหมคะ มีความสุข เพราะรู้สึกว่ารอดภัย รู้สึกว่าทุกข์โศกโรคภัยทั้งหลาย คงจะไม่มากล้ำกรายเราอย่างแน่นอน เนื่องจาก คำพรเป็นคำแสดงความปรารถนาดีต่อเรา เป็นคำที่ท่านได้นำ มาร้อยเรียงกันอย่างคล้องจองและมีความหมาย และน่าสังเกต ว่าคำบางคำที่นำมาร้อยเรียงกันนั้นมีคำว่า **สรรพ** นำหน้า อยู่ด้วย และทุกคำออกเสียงว่า “สับ-พะ” คือ “สับ-พะ-ทุกข์ สับ-พะ-โศก สับ-พะ-โรค สับ-พะ-ภัย” ไม่อ่าน “สับ-ทุกข์ สับ-โศก สับ-โรค สับ-ภัย” จึงได้ค้นหาคำที่มีคำว่า **สรรพ** นำหน้า จาก

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ และคำที่นิยมใช้กัน ก็พบว่า

คำว่า **สรรพ** อ่านว่า “สั๊บ” หรือ “สั๊บ-พะ” เป็นคำวิเศษณ์ หมายถึงทุกสิ่ง ทั้งปวง ทั้งหมด หากมีคำอื่นมาประกอบอีกคำหนึ่ง จะออกเสียงเป็น “สั๊บ-พะ” ได้แก่ สรรพทุกข์ สรรพโศก สรรพโรค สรรพภัย สรรพคุณ สรรพคราส สรรพนาม สรรพสิทธิ์ สรรพสินค้า และสรรพยาซึ่งเป็นชื่ออำเภออำเภอหนึ่งในจังหวัดชัยนาท

แต่ก็มีหลายคำที่ออกเสียงได้ทั้ง “สั๊บ-พะ” และ “สัน-พะ” ได้แก่คำว่า สรรพวิชา สรรพสัตว์ สรรพสามิต สรรพสิ่ง ซึ่งออกเสียงเป็น สัน-พะ-วิชา สัน-พะ-สัตว์ สัน-พะ-สามิต และสัน-พะ-สิ่ง ได้ด้วย

คำ **สรรพ** ซึ่งให้ออกเสียงว่า “สัน” ได้เพียงอย่างเดียวเท่าที่พบมีคำว่า สรรพากร (สัน-พา-กอน) เท่านั้น ส่วนคำว่า สรรพางค์ ท่านให้อ่านว่า สัน-ระ-ปาง

เสียงอ่านที่เปลี่ยนไป

พัชร ลิขิตกุล

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีกษัตริย์พระองค์หนึ่ง ซึ่งเรา
รู้จักกันในนามพระเพทราชา และเราก็ก๊กล่าวขานพระนามของ
พระองค์มาตลอดว่า พระเพทราชา แม้แต่ครูภาษาไทยเอง
ก็ออกเสียงเช่นนั้นโดยมิได้คิดว่าจะออกเสียงอื่นใดได้อีก

แต่แท้จริงแล้ว คำ เพทราชา นั้น แต่เดิมอ่านว่า
เพ็ด-รา-ชา ดังเอกสารประกอบสัมมนาหัวหน้าหมวดวิชาภาษาไทย
และครูแม่แบบ พ.ศ. ๒๕๓๔ ของอาจารย์ภาวาส บุนนาค
ซึ่งท่านได้อธิบายวิธีการออกเสียงคำ เพทราชา นั้นไว้ด้วย

เพทราชา เป็นราชทินนามของขุนนางในกรมข้างต้น
มาแต่กรุงศรีอยุธยา ดังข้อความในพระราชพงศาวดารฉบับ
พระราชหัตถเลขาตอนหนึ่งว่า

“ในขณะนั้นพระเพทราชาจางวางกรมช้าง เป็นชาวบ้าน พลูหลวงแขวงเมืองสุพรรณบุรี มีบุญญาธิการมาก และกระทำ ราชการชำนาญในศิลปศาสตร์ ชี้อ้างแกลัวกล้ายิ่งนัก”

ต่อมาพระเพทราชาได้ยึดอำนาจการปกครอง และ เกลิงราชย์เป็นสมเด็จพระมหาบุรุษ ส่วนราชทินนามนี้คงอยู่ใน ทำเนียบข้าราชการกรมช้างต้นตลอดมาจนถึงสมัยเปลี่ยนการ ปกครอง

อาจารย์ภาวส บุณนาค กล่าวว่า ผู้ที่ได้รับพระราช- ทานราชทินนามนี้เป็นคนสุดท้าย คือ พระยาเพทราชา (อ้อย คชาชีวะ) อธิบายกรมช้างต้น ท่านมีนิวาสสถานอยู่ข้างวัด มหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ลูกหลานวานเครือของท่านหลายคน ยังสืบต่อวิชาชกรรมและยังปฏิบัติราชการสนองพระเดชพระคุณ ในเรื่องช้างอยู่ตลอดเวลา ซอยบ้านท่านชื่อซอยพระยาเพท ซึ่งใครๆ ก็ออกเสียงว่าพระยาเพ็ดและท่านยังกล่าวไว้อีกว่า คำเจ้าหมื่นสรรเพธภักดี (เพธ สะกด สระเอ. พ. ธ. ธง) หรือ คำชื่อเครื่องเพชรทำไมจึงอ่านเพ็ดได้ทั้งสองคำ ทำไมไม่เปลี่ยน เป็นเสียงอื่น อย่างคำเพทราชาบ้าง

จากหนังสือหลักเกณฑ์การอ่านออกเสียงของคณะ- กรรมการชำระปทานุกรมแห่งราชบัณฑิตยสถาน ได้อธิบายถึง คำ เพทราชา ไว้ว่า คนรุ่นเก่าๆ อ่านเพ็ดราชา บัดนี้อ่านกันว่า

เพชรราชาโดยชี้แจงว่า “การเวลาล่วงไปทำให้สัมผัสบางอย่าง
ที่ถือว่าหมดจดมาแต่ก่อน บัดนี้กลับใช้ไม่ได้” คำเพ็ด-รา-ชา
จึงกลายเป็นเพด-รา-ชา โดยถูกต้องมานับแต่บัดนั้น

ความหมายของคำราชาศัพท์

พิมพ์ใจ สิริสุทธิศักดิ์

ในการใช้คำราชาศัพท์ใช้กับบุคคลหลายฐานะ ด้วยความวิเศษของภาษาไทยที่ได้คิดคำเกี่ยวกับความเป็นไปของมนุษย์ได้อย่างเหมาะสมฐานะของบุคคล คำราชาศัพท์ที่จะพูดถึงคือ คำว่า ตาย ซึ่งจะขอเรียงลำดับการใช้ตั้งแต่บุคคลระดับสูงลงไปดังนี้

สวรรคต, เสด็จสวรรคต ใช้กับบุคคลระดับพระมหากษัตริย์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนี และสมเด็จพระยุพราช เช่น สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเสด็จสวรรคตในปีพุทธศักราช ๒๕๓๘

ทิวงคต, เสด็จทิวงคต ใช้กับพระราชวงศ์ที่ดำรงพระอิสริยยศศักดิ์สูง หรือใช้กับพระราชาต่างประเทศ และกรมพระราชวังบวร หรือวังหน้า

สิ้นพระชนม์ ใช้กับพระราชวงศ์ชั้นเจ้าฟ้า ลงมาถึง
ชั้นพระองค์เจ้า ตลอดจนสมเด็จพระสังฆราช และพระสังฆราช
เช่น พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล สิ้นพระชนม์
ด้วยโรคพระโลหิตเป็นพิษ

สิ้นชีพิตักษัย, ถึงชีพิตักษัย ใช้กับหม่อมเจ้า เช่น
หม่อมเจ้าหญิงวิภาวดีรังสิตถึงชีพิตักษัยจากเหตุเฮลิคอปเตอร์
ที่ใช้เป็นพาหนะถูกผู้ก่อการร้ายทางภาคใต้ยิง ขณะไปปฏิบัติ
หน้าที่ช่วยเหลือราษฎรทางภาคใต้ตามพระราชเสาวนีย์ของ
สมเด็จพระบรมราชินีนาถ ต่อมาจึงได้ตั้งชื่อถนนวิภาวดีรังสิต
เพื่อเป็นการระลึกถึงความดีและความเสียสละของท่าน

ถึงแก่พิราลัย ใช้กับเจ้าประเทศราช เจ้าผู้ครองนคร
และข้าราชการระดับสมเด็จพระยา

ถึงแก่อสัญกรรม ใช้กับผู้ที่มีบรรดาศักดิ์เป็นเจ้าพระยา
ประธานองคมนตรี อองคมนตรี นายกรัฐมนตรี ประธานรัฐสภา
ประธานวุฒิสภา ประธานศาลฎีกา และรัฐมนตรี รวมทั้งผู้ที่ได้
รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ปฐมจุลจอมเกล้า ทั้งฝ่ายหน้าและ
ฝ่ายใน

ถึงแก่อนิจกรรม, ถึงอนิจกรรม ใช้กับผู้ที่มีบรรดาศักดิ์
เป็นพระยา หรือบุคคลที่ได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ปฐมมาภรณ์
มงกุฎไทย หรือทุติยจุลจอมเกล้า หรือทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ

สำหรับบุคคลระดับนี้อาจใช้คำว่า “ตาย” ก็ได้

ถึงแก่ภรรณภาพ, ภรรณภาพ, ตาย ใช้กับพระภิกษุ
สามเณร

ถึงแก่กรรม, ตาย ใช้กับบุคคลทั่วไป

สำหรับ คำว่า “ตาย” ที่ใช้กับสัตว์ คือ

ล้ม ใช้กับสัตว์ใหญ่

ตาย ใช้กับสัตว์เล็ก

คิดว่าได้รวบรวมคำศัพท์ที่มีความหมายว่า ตาย ไว้
ครบถ้วน ซึ่งคาดว่าจะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจชัดเจนขึ้น

ใช้คำเพี้ยนไม่สื่อความ

พิมพ์ใจ สิริสุทธิศักดิ์

คำในภาษาไทยออกเสียงใกล้เคียงกัน แต่เป็นคนละเรื่องคนละความหมาย เหตุบังเอิญที่นำเรื่องนี้มาคุย ก็คือได้ยินประโยคเหล่านี้ทางสื่อสารมวลชน ก็เลยคิดว่าน่าจะรวบรวมคำที่มีเสียงใกล้เคียงกันและอาจนำไปสู่การใช้ที่ผิดๆ ด้วยความเข้าใจผิดว่าเป็นคำเดียวกัน ตัวอย่างประโยคดังกล่าวคือ “ยังไม่ว่าเรื่องที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องจริงหรือเปล่า ชาวก็สะบัดไปทั่วแล้ว”

ผู้พูดพูดว่า “สะบัด จริงๆ” แต่ในที่นี้ต้องใช้คำว่า “สะพัด” จึงจะได้ความหมายที่ถูกต้อง เพราะสะพัด หมายถึง การเคลื่อนไหวที่เร็วและแรงเพื่อให้สิ่งที่ติดอยู่หลุดไป เช่น สะพัดผ้า ให้แห้ง ส่วนสะพัด หมายถึง ไปอย่างรวดเร็วคล้าย กระแสน้ำไหล ดังนั้นประเภทชาวต่างๆ ต้องใช้คำว่าชาวแพร่สะพัด หรือ ชาวสะพัด

ประโยคที่มีผู้ใช้ผิดๆ อีก ก็คือ

“งานนี้เขาจัดได้ดี คนสนใจมาก จึงไปเที่ยวกันแน่น ถนัดไปหมด” คำว่า ถนัด แปลว่า ชำนาญ หรือสะดวก เช่น เขาไม่ถนัดในการวาดภาพ หรือเขาเขียนมือซ้ายไม่ถนัด คำที่ใช้คู่กับคำว่า แน่น คือ แน่นขันต์ ซึ่งแปลว่า แออัด ในที่นี้ต้องการความหมายว่า คนไปเดินเที่ยวกันแออัด ยัดเยียด จึงต้องพูดว่า “ไปเที่ยวกันแน่นขันต์ไปหมด”

คำที่พบบ่อยๆ อีกคือ คำว่า มาตรฐาน กับมาตรการ “เขาไม่ต้องการให้ถูกตำหนิ จึงตั้งมาตรการของงานนี้ไว้สูง” ในที่นี้ต้องใช้คำว่า มาตรฐาน เพราะมาตรฐาน หมายถึงสิ่งที่ยึดเอาเป็นหลักในการที่จะเทียบกำหนด แต่มาตรการ หมายถึงวิธีการตัดสิน เช่น “เขาวางมาตรการเฝ้าขาด เพื่อป้องกันคนทำผิด” แต่ประโยคข้างต้น หมายถึง ต้องการผลงานให้ขึ้นไปถึงหลักเกณฑ์ที่กำหนดจึงต้องใช้ว่า “ตั้งมาตรฐานของงานนี้ไว้สูง”

คำคู่สุดท้ายที่ยกมากล่าวนี้ก็คือ คำว่า ถือ กับ นับถือน คำคู่นี้วันหนึ่งได้ยินท่านผู้หนึ่งอ่านบทความในเรื่องที่เกี่ยวกับควายว่า “ลักษณะที่ชาว نانับถือนว่าเป็นเสนียดของควายคือ...” คำว่า นับถือน หมายถึงเคารพ, เชื่อถือ, ยกย่อง เช่นน้องนับถือพี่ศิษย์นับถือครู ดังนั้นคงเป็นไปได้ที่ชาว นาจะเคารพเชื่อถือ

สิ่งอัปมงคล เพราะเสนียดหมายถึง สิ่งอัปมงคล ดังนั้น
ข้อความในประโยคจะต้องใช้คำว่า ถือ เพราะความหมายหนึ่ง
ของคำนี้แปลได้ว่า ยึดเอาว่า, นับเอาว่า ประโยคนี้จึงต้องพูด
ว่า “ลักษณะที่ชาวนาถือว่าเป็นเสนียดของควาย คือ.....”

การเลือกใช้คำในภาษาไทยจึงควรเลือกใช้คำที่มีความ
หมายตรงกับความต้องการใช้ หากเลือกคำที่มีความผิดเพี้ยน
ก็ย่อมทำให้ประโยคผิดความหมาย

ที่มาของคำราชาศัพท์

พิมพ์ใจ สิริสุทธิศักดิ์

วันนี้จะคุยกับท่านในเรื่องคำราชาศัพท์ แต่คงไม่คุยว่าคำใดใช้อย่างไรเพราะมีท่านผู้รู้กล่าวกันไว้มากแล้ว แต่จะคุยกันว่า ทำไมเราจึงมีคำราชาศัพท์ใช้ให้ถูก เพราะคนไทยมีพระมหากษัตริย์อยู่คู่กับประเทศไทยมาช้านาน พวกเราทุกคนควรพยายามฝึกหัดใช้ให้ถูกต้องเพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติพระประมุขที่เราสักการบูชา ในที่นี้หมายถึงเฉพาะคำราชาศัพท์ที่ใช้แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์เท่านั้น มิได้หมายรวมคำราชาศัพท์ที่ใช้แก่พระสงฆ์หรือกับสุภาพชน

ยังเป็นที่ถกเถียงกันว่า เราเริ่มใช้ราชาศัพท์กันตั้งแต่เมื่อไร บ้างก็ว่าเริ่มตั้งแต่รัชสมัยพระมหาธรรมราชาลิไทแห่งกรุงสุโขทัย บ้างก็ว่าเริ่มใช้ในสมัยกรุงศรีอยุธยา

ทำไมเราจึงต้องใช้คำราชาศัพท์ มีผู้รู้สันนิษฐานว่า คนไทยเรานั้นเคารพสักการะและเทิดทูนบูชาพระมหากษัตริย์ เป็นที่ยิ่ง ก็เป็นธรรมดา ยิ่งเคารพมากเท่าใดก็ยิ่งต้องการที่จะหาทางแสดงความเคารพเทิดทูนนั้นออกให้เห็น ทั้งทางกาย และวาจา ทางกายก็ด้วยการแสดงกิริยาเคารพนบนาบ ส่วนทางวาจาก็พยายามหาคำพูดที่ไพเราะ และที่แตกต่างกับที่เราใช้กันทั่วไปมาใช้แต่พระองค์ท่าน เพราะในความไม่เคยชินนั้น อาจทำให้เกิดความรู้สึกว่าศักดิ์สิทธิ์และขลังเนื่องจากเป็นคำที่ไม่ได้พบหรือใช้บ่อยจนชินหู

หลายคนอาจจะเข้าใจว่าคำราชาศัพท์ ที่เราใช้อยู่ทุกวันนี้ นำคำของภาษาเขมรมาใช้แต่เพียงภาษาเดียว ซึ่งเป็นการเข้าใจผิด เพราะคำราชาศัพท์ที่ใช้อยู่นี้ มีทั้งจากภาษาเขมร ภาษาบาลี สันสกฤต และแม้แต่ภาษาไทยแท้ๆ ก็มี เหตุที่มีคำมาจากภาษาเขมร หรือบาลีสันสกฤตนี้อาจสันนิษฐานว่า สืบเนื่องจากเรื่องไสยศาสตร์ และศาสนา นั่นคือภาษาบาลีและสันสกฤตมาจากศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ ส่วนภาษาเขมรนั้นคงเป็นเพราะขอมหรือเขมรเป็นชนชาติที่อยู่ในแผ่นดินแหลมทองนี้มาก่อน เมื่อไทยเราเข้ามาก็คงรับเอาภาษามานำบ้าง อีกประการหนึ่งมาจากความนิยมทางไสยศาสตร์ของคนในสมัยก่อน คาถาอาคมทั้งปวงล้วนจารด้วยอักษรขอมทั้งสิ้น คน

ส่วนใหญ่จึงคิดว่าอักษรขอมและภาษาเขมรนี้เป็นของสูงมีความศักดิ์สิทธิ์ จึงเป็นเหตุให้นำคำมาใช้แต่พระมหากษัตริย์

การใช้คำราชาศัพท์นี้ต้องถือเป็นวัฒนธรรมทางภาษาประการหนึ่ง ดังนั้น พวกเราทั้งหลายควรสนใจและใช้ให้ถูกต้อง เพราะนอกจากจะเป็นการช่วยกันสืบสานวัฒนธรรมทางภาษาของไทยแล้ว ยังแสดงถึงความจงรักภักดีและเทิดทูนพระมหากษัตริย์ของเราอีกด้วย

การใช้คำ วาระ ระเบียบวาระ

รัตนา ภาชาฤทธิ์

ภาษาไทยมีคำให้ใช้หลากหลาย คำบางคำเขียนต่างกันแต่มีความหมายเหมือนกัน หรือความหมายพ้องกัน และทำหน้าที่ต่างกันตามแต่ผู้ใช้จะเลือกสรรคำเหล่านั้นมาใช้ในสถานการณ์เช่นไร เพียงแต่ผู้นำคำมาใช้ต้องเลือกคำให้เหมาะสมสื่อความหมายได้ตรงกับสิ่งที่ต้องการจะสื่อให้ผู้รับฟังได้เข้าใจ

ในแวดวงราชการ มักจะได้ยินได้ฟังมีคนพูดถึงคำอยู่ ๒ คำ ที่มักจะนำมาใช้กันไม่ตรงความหมาย คือคำว่า วาระ และ ระเบียบวาระ โดยส่วนใหญ่แล้วคำ ๒ คำนี้มักจะนำมาถกเถียงกันในเรื่องของการประชุมว่า จะใช้คำว่า วาระ หรือ ระเบียบวาระ กรณีที่นำเรื่องเข้าที่ประชุมพิจารณาใช้คำใด จึงจะถูกต่องแม้แต่การประชุมเล็กๆ จนถึงการประชุมในระดับชาติ คำ ๒ คำนี้มีความหมายแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง

วาระ หมายถึง ครั้งหรือเวลากำหนด การนำคำ วาระ มาใช้ จึงควรใช้ในกรณีที่มีความหมายความว่า ครั้งหรือเวลากำหนด เช่นพูดว่า ในวาระขึ้นปีใหม่ หรือจะใช้ในสมัยประชุมก็ได้เช่น ถึงวาระสมัยประชุมคณะรัฐมนตรีแล้ว หรือการประชุมเรื่องนี้ผ่านมา ๒ วาระแล้ว

ส่วนคำว่า ระเบียบวาระ หมายถึง ลำดับเรื่องที่จะพิจารณาดำเนินการก่อนหลัง ซึ่งคำคำนี้ผู้จัดประชุมจะเตรียมทำระเบียบวาระการประชุม เพื่อกำหนดเป็นแนวทางในการประชุมให้การประชุมดำเนินการไปตามระเบียบวาระที่ประธานและเลขานุการได้จัดลำดับเรื่องไว้ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายการจัดประชุมในเรื่องนั้นๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะจัดระเบียบวาระไว้หลายเรื่อง เรียงลำดับตั้งแต่ระเบียบวาระ ที่ ๑, ๒, ๓, ตามลำดับจนปิดการประชุม

การใช้คำว่า วาระ และระเบียบวาระ ที่ยังไขว้เขวกันอยู่จึงมีเหตุให้มีคำว่า วาระแห่งชาติขึ้น ซึ่งไม่แน่ใจว่าผู้กำหนดคำดังกล่าวจะเข้าใจว่า วาระ เป็นคำย่อของ ระเบียบวาระ หรือไม่ จึงได้กำหนดมีคำ วาระแห่งชาติ ขึ้นมาใช้ อันที่จริงคำว่า วาระแห่งชาติ ที่มาจากภาษาอังกฤษว่า National Agenda ซึ่งใช้กันอยู่นั้น ที่ถูกต้องใช้คำว่า ระเบียบวาระแห่งชาติ คือหมายถึง การจัดลำดับภารกิจแห่งชาติที่จะพิจารณาดำเนินการ

ก่อนหลัง ในเรื่องนี้ราชบัณฑิตยสถานก็ได้ออกมาชี้แจงและ
ขอให้สถาบันภาษาไทย ช่วยเผยแพร่ทำความเข้าใจดังที่กล่าว
มาแล้ว

คำว่า เกียรติบัตร และวุฒิบัตร

รัตนา ภาชาฤทธิ์

มีคำ ๒ คำ ที่บางคนมักจะเข้าใจไขว้เขว รายการ
รู้รักภาษาไทย วันนี้เป็นการตอบข้อข้องใจคือ คำว่า เกียรติบัตร
กับคำว่า วุฒิบัตร

คำว่า "เกียรติบัตร" ขณะนี้พจนานุกรมฉบับราช-
บัณฑิตยสถานยังมิได้เก็บคำคำนี้ แต่ได้เก็บคำว่า "เกียรติ"
และคำว่า "บัตร" ไว้แล้ว

คำว่า "เกียรติ" เป็นคำนามหมายถึง ชื่อเสียง และอีก
ความหมายหนึ่งหมายถึง ความยกย่องนับถือ หรือความ
มีหน้ามีตา

ส่วนคำว่า "บัตร" เป็นคำนามเช่นกัน หมายถึง แผ่น
เอกสารแสดงสิทธิของผู้ใช้ แผ่นเอกสารมักทำด้วยกระดาษรูป
สี่เหลี่ยมผืนผ้า เช่น บัตรประจำตัว บัตรเลือกตั้ง บัตร
สมนาคุณ เป็นต้น

ดังนั้นคำว่า “เกียรติบัตร” โดยสรุปแล้ว หมายถึง แผ่นเอกสารที่หน่วยงานต่างๆ จัดทำขึ้นเพื่อแสดงความยกย่อง และเป็นเกียรติแก่ผู้ที่ได้รับ เช่นผู้ที่ทำคุณประโยชน์ให้แก่ หน่วยงานต่างๆ จึงสมควรได้รับการยกย่อง หน่วยงานจึงมอบ เกียรติบัตรให้ เป็นต้น สำหรับแผ่นเกียรติบัตรจะมีลักษณะเป็น รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดของแผ่นเกียรติบัตรขึ้นอยู่กับหน่วยงาน ที่จะกำหนดขึ้นเองตามความสวยงามและเหมาะสม ตัวอย่าง เช่น กระทรวงศึกษาธิการจัดทำเกียรติบัตรเพื่อมอบเป็นเกียรติ แก่ผู้ทำคุณประโยชน์ให้กระทรวงศึกษาธิการ เป็นต้น

ส่วนคำว่า “วุฒิบัตร” เป็นคำนาม ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายไว้ว่า เอกสารแสดงวุฒิบัตรทางการศึกษามัก ใช้กับการศึกษาอบรมระยะสั้นๆ เช่น สถาบันภาษาไทย กรม วิชาการ จัดอบรมครูภาษาไทย และศึกษานิเทศก์ด้านภาษาไทย ในหัวข้อเรื่อง หลักภาษาไทย : บรรทัดฐานที่สำคัญของภาษา ผู้จัดอบรมจึงจัดทำวุฒิบัตรขึ้นมอบให้แก่ผู้เข้าอบรม เป็นต้น

คลินิก

รัตนา ภาชาฤทธิ์

ปัจจุบันเรามักจะพบเห็นป้ายสถานพยาบาลเขียน
คำว่า คลินิก บ้าง เขียนคำว่า คลินิก บ้าง อาจจะด้วยความ
เคยชินที่เคยใช้คำว่า คลินิก มาแต่เดิม ยังไม่อยากจะเปลี่ยน
หรืออาจไม่ทราบว่าปัจจุบันราชบัณฑิตยสถานได้กำหนดคำว่า
คลินิก ขึ้นมาใช้แทนคำว่า คลินิก แล้ว ด้วยการใช้หลักเกณฑ์
การทับศัพท์การเทียบเสียงพยัญชนะ สระ จากคำในภาษาอังกฤษ
คือคำว่า clinic ซึ่งความหมายคำว่า คลินิก ราช-
บัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายไว้ ๒ ความหมาย

ความหมายแรก หมายถึง สถานรักษาพยาบาลของ
เอกชนมักไม่รับผู้ป่วยให้พักรักษาตัวประจำ

ความหมายที่สอง หมายถึง แผนกของโรงพยาบาลที่
รักษาโรคเฉพาะทาง

คำที่มักเขียนผิดอีกคำหนึ่งคือคำว่า **เทคนิค** เหตุที่เขียนผิดอาจจะด้วยเหตุที่เข้าใจไขว้เขวระหว่างคำว่า **คลินิก** ดังที่เรียนให้ทราบมาแล้ว กับคำว่า **คลินิก** หรืออย่างไรจึงยังคงมีคำถามว่า คำว่า **เทคนิค** เขียนอย่างไร เขียนว่า **เทคนิค** หรือ **เทคนิก** กันแน่ คำที่เขียนถูกต้องคือคำว่า **เทคนิค**

คำว่า **เทคนิค** (อ่าน เทค-นิก หรือ เทค-หนิก ก็ได้) เป็นคำนาม หมายถึง ศิลปะหรือกลวิธีเฉพาะวิชานั้นๆ เป็นคำที่มาจากคำภาษาอังกฤษว่า **Technique** คำคำนี้ความหมายตามพจนานุกรมภาษาอังกฤษหมายถึง วิชาการ ศิลปะ เล่ห์-กระเท่ห์ ฝีมือ ความชำนาญ

ในโอกาสต่อไปคาดว่าสถานพยาบาลที่คิดจะทำป้ายขึ้นใหม่ หรือคิดจะทำป้ายก็น่าจะแก้ไขโดยเขียนคำว่า **คลินิก** ให้ถูกต้องตามที่ราชบัณฑิตยสถานกำหนดและคงจะเข้าใจตรงกันในการใช้คำว่า **เทคนิค** ให้ถูกต้อง

เขียนมัพภาคอย่างไร

รัตนา ภาชาฤทธิ

การเขียนหนังสือ นอกจากเขียนโดยการเว้นวรรคตอน และย่อหน้าแล้ว ยังต้องเขียนเครื่องหมายประกอบคำ วลี ประโยค และข้อความต่าง ๆ อีกด้วย ทั้งนี้เพื่อช่วยให้อ่านได้ถูกต้องและช่วยให้เข้าใจความหมายชัดเจนยิ่งขึ้น เครื่องหมายที่ใช้เขียนประกอบคำ วลี ประโยค และข้อความดังกล่าวคือ เครื่องหมายวรรคตอน ปัจจุบันเครื่องหมายวรรคตอนที่ยังนิยมใช้อยู่ส่วนมากนั้นเครื่องหมายที่ใช้อยู่ในตระกูลภาษายุโรป และเรานำมาใช้ตามแบบนั้น แต่บางชนิดไทยเราคิดขึ้นมาใช้เอง

เหตุที่ต้องกล่าวเรื่องเครื่องหมายวรรคตอน เนื่องจาก มีผู้สอบถามการใช้เครื่องหมายมัพภาค หรือที่เรียกว่า จุด (.) เช่นถามว่า การเขียนคำว่า ก ไก่ ต้องใส่จุดหลัง ก หรือไม่ การเขียนหมายเลขข้อที่ใช้พยัญชนะ ก ข ค ข้อ ก มีจุดหลัง ก ไก่ หรือไม่ ตามหลักเกณฑ์ที่ราชบัณฑิตยสถานกำหนดไว้คือ

วิธีที่ ๑ ใช้เขียนไว้หลังอักษรย่อ เช่น พ.ศ. คำเต็มคือ พุทธศักราช อักษรย่อ ก.ท. คำเต็มคือ กรุงเทพมหานคร

วิธีที่ ๒ ใช้เขียนไว้ข้างหลังคำย่อ เช่น นิ. เดือน คำเต็มคือ นิราศเดือน หรือคำย่อ มิถุน. คำเต็มคือ มิถุนายน

วิธีที่ ๓ ใช้เขียนไว้ข้างหลังบทประพันธ์ แทนองค์ันหรือชั้นของโบราณ เช่น คำประพันธ์จากหนังสือหลักภาษาไทยของนายกำชัย ทองหล่อ ที่กล่าวว่า

กาตำด้าด้วยชาติ	กาตำ
กาบ่ทำกรรมทำ	เหนียงไว้
นามรูปชูปสดสำ	อาจร้าง เลวแล
ใครบ่ทำใครได้	แต่ได้ทำกรรม.

เมื่อจบบทประพันธ์ ก็จะใส่เครื่องหมายมหัพภาค หรือจุดไว้ท้ายบทประพันธ์

วิธีที่ ๔ ใช้เขียนไว้หลังตัวเลขหรืออักษรที่บอกจำนวนข้อ เช่น ใส่ไว้หลังหมายเลขข้อ ๑. ๒. ๓. เป็นต้น

วิธีที่ ๕ ใช้คั่นระหว่างชั่วโมงกับนาทีเพื่อบอกเวลา เช่น เวลา ๑๒.๑๐ น.ให้อ่านว่า สิบสองนาฬิกาสิบนาที

วิธีที่ ๖ ใช้เป็นจุดทศนิยม ซึ่งหลังจุดทศนิยมให้อ่านตัวเลขเรียงกันไป เช่น ๔๐.๑๐ วินาที ให้อ่านว่า สี่สิบจุดหนึ่ง ศูนย์วินาที

วิธีที่ ๗ ใช้ในทางคณิตศาสตร์ เพื่อแสดงจำนวนทศนิยมไม่รู้จบ โดยการเขียนบนตัวเลข เช่น ๗.๔ สี่ไม่รู้จบ

วิธีที่ ๘ ใช้ในทางคณิตศาสตร์ โดยใช้แทนเครื่องหมายคูณ เช่น $a.b$ มาจาก $a \times b$ นั้นเอง

วิธีการใช้เครื่องหมายมหัพภาค ดังที่กล่าวมาแล้วยังมีข้อปลีกย่อยอีก แต่ที่นำเสนอมาเป็นการใช้เครื่องหมายมหัพภาคที่มักใช้กันบ่อยๆ แต่ยังไม่ถูกต้อง สำหรับคำถามที่ว่า เขียน ก ไก่ (กอ ไก่) มีจุดหลัง ก หรือไม่นั้น คำตอบคือไม่มีจุด ต้องเขียนว่า ก ไก่ ไม่ใช่ ก. ไก่ และการเขียนหมายเลขข้อ เช่น ข้อ ก. ข้อ ข. ข้อ ค. ต้องมีจุดข้างหลังตามหลักเกณฑ์ที่กล่าวมาแล้ว

ช่องไฟ

รัตนา ภาชาฤทธิ์

เมื่อเราเป็นเด็ก มักจะได้ยินคำพร่ำสอนจากครูอยู่เสมอว่า เวลาเขียนหนังสือโดยเฉพาะการคัดลายมือ ต้องรู้จักเว้น “ช่องไฟ” ให้ตัวหนังสือแต่ละตัวพอเหมาะพอดี เขียนด้วยลายมือตัวบรรจง สวยงาม การเว้น “ช่องไฟ” เด็กสมัยใหม่อาจจะไม่ค่อยได้ยินนัก คงได้ยินเพียงคำว่า เว้นวรรค ย่อหน้า เสียส่วนใหญ่

คำว่า “ช่องไฟ” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้อธิบายความหมายไว้ดังนี้

“ช่องไฟ” หมายถึง ช่องว่างระหว่างตัวหนังสือ

คำว่า “ช่องไฟ” นายจุลทัศน์ พยาฆรานนท์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านศิลปะและวรรณกรรมได้กล่าวไว้ว่า นอกจากคำว่า “ช่องไฟ” จะเป็นคำที่หมายถึงช่องว่างระหว่างตัวหนังสือแล้วยังเป็นคำที่ใช้ในแวดวงศิลปะไทยมาแต่ดั้งเดิม คือใช้เรียก

ช่องว่างระหว่างลวดลายที่ได้รับการ เขียน บั่น หรือแกะสลัก ขึ้นอย่างมีสัดส่วนสัมพันธ์แก่กันและกันอย่างดี

“ช่องไฟ” ที่หมายถึง ช่องว่างระหว่างตัวหนังสือกิตติ หรือช่องไฟที่หมายถึง ช่องว่างระหว่างลวดลายของศิลปะไทย กิตติ หาได้มีไฟพื้นส่องแสงอยู่ในช่องก็หาไม่แต่เหตุใดจึงเรียกว่า ช่องไฟ นายจุลทัศน์ พยาฆรานนท์ ยังมีข้อสันนิษฐานว่า คำคำนี้น่าจะมีต้นเค้าในการบัญญัติศัพท์ โดยเกี่ยวข้องกับช่องว่างและไฟซึ่งตามไว้ในช่องซึ่งเป็นช่องตื้นๆ ในกำแพง หน้าผนังของอาคาร ที่ทำไว้เป็นที่ตั้งภาชนะสำหรับตามไฟเพื่อให้แสงสว่างในยามค่ำคืนในสมัยก่อน เช่น ช่องไฟตามกำแพง พระอารามหลวง จะเห็นแสงไฟตามช่องเรียงรายเป็นระยะๆ ดูสวยงาม ต่อมาคำว่า ช่องไฟ ในความหมายดังกล่าวอาจได้รับการยืมมาใช้เรียกช่องว่างระหว่างลวดลาย และช่องว่างระหว่างตัวหนังสือในเวลาต่อมา

ในการเขียนหนังสือหากเขียนด้วยลายมือตัวบรรจง ผู้เขียนควรเว้นช่องไฟหรือเว้นช่องว่างระหว่างตัวหนังสือให้เหมาะสมสวยงาม ก็เขียนหนังสือด้วยลายมือสวยงามเป็นระเบียบเรียบร้อยอ่านง่าย อีกทั้งเป็นการอนุรักษ์การเขียนตัวอักษรไทยอีกด้วย

เทคโนโลยีไม่ออกเสียงวรรณยุกต์เอก

รัตนา ภาชาฤทธิ์

คำว่า เทคโนโลยี เป็นคำที่ทับศัพท์มาจากคำภาษาอังกฤษคำว่า Technology อ่านออกเสียงภาษาไทยว่า เทค-โน-โล-ยี ไม่ใช่ เทค-โน-โล-ยี้ เหตุที่ไม่ออกเสียงวรรณยุกต์เอกในพยางค์สุดท้าย เนื่องจากออกเสียงตามหลักเกณฑ์การทับศัพท์ของราชบัณฑิตยสถานที่กำหนดไว้ว่า การใช้เครื่องหมายวรรณยุกต์ในการเขียนทับศัพท์ไม่ต้องใส่เครื่องหมายวรรณยุกต์ ยกเว้นคำคำนั้นมีเสียงซ้ำกับคำไทยจนทำให้เกิดความสับสน อาจใช้เครื่องหมายวรรณยุกต์ได้ เช่น คำว่า Coke (โค้ก) เข้าใจว่า เกรงว่าจะสับสนกับคำว่า โคก หรือคำว่า coma (โคมา) อาจจะสับสนกับคำว่า โค มา คำว่า เทคโนโลยี เป็นคำที่ทับศัพท์ ซึ่งไม่มีเสียงซ้ำกับคำไทยคำอื่น การอ่านจึงไม่ต้องออกเสียงวรรณยุกต์เอกในพยางค์สุดท้าย คือให้อ่านว่า เทคโนโลยี

ส่วนความหมายคำว่า เทคโนโลยี นั้น (Technology) สารานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายอย่างกว้างๆ ของคำคำนี้ไว้ว่า หมายถึง วิทยาการ หรือวิชาความรู้ ที่เกี่ยวข้องกับวิธีการทำ สร้าง ประดิษฐ์ หรือผลิตสิ่งต่างๆ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ เช่น การผลิตโลหะต่างๆ จากแร่ การกลั่นกรองน้ำมันมีวิธีการต่างๆ ที่จะให้การผลิตโลหะนั้นๆ หรือการกลั่นกรองได้ผลดี ในระยะร้อยปีที่แล้วมานี้ ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ รวมทั้งวิธีการทางวิทยาศาสตร์ได้ทำให้เทคโนโลยีเจริญก้าวหน้าไปอย่างมากมาย ความหมายปัจจุบันของเทคโนโลยีจึงเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับการใช้วิทยาศาสตร์ให้เป็นประโยชน์ อาจนับได้ว่า เทคโนโลยีนั้นมีมาแต่โบราณ ในสมัยหินมนุษย์รู้จักทำเครื่องมือ เช่น ขวาน มีด ธนู จากหินไม้ และกระดูกเมื่อประมาณ ๘,๐๐๐ ปี มาแล้วก็รู้จักเพาะปลูก ทำหม้อหุงต้ม และเมื่อประมาณ ๕,๐๐๐ ปี มาแล้วก็รู้จักวิธีการถลุงแร่ มีโลหะทองแดงและทองเหลืองเป็นเครื่องใช้ วิทยาศาสตร์ซึ่งมีการทดลองเป็นส่วนสำคัญ (Experimental Science) นั้น เริ่มต้นประมาณ ๓๕๐ ปี มานี้เอง และเพียงร้อยปีที่แล้วมานี้ที่วิทยาศาสตร์เริ่มให้ประโยชน์อย่างมากทางเทคโนโลยี แต่ปัจจุบัน เทคโนโลยีแทบทุกชนิดได้ใช้หรืออาศัยความรู้ทางวิทยาศาสตร์

ความหมายสั้นๆ ของคำว่า เทคโนโลยี หมายถึง
วิทยาการที่เกี่ยวกับศิลปะในการนำเอาวิทยาศาสตร์ประยุกต์
มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติและอุตสาหกรรม

ระดับของวัด

รัตนา ภาชาฤทธิ์

คนรุ่นที่เป็นคุณยายคุณย่า คงจำภาพสังคมที่ผูกพันอยู่กับสังคมชาววัด เช่น การนำอาหารไปถวายพระที่วัดในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การขนทรายเข้าวัดในวันสงกรานต์ และการเที่ยวงานประจำปีตามวัดต่างๆ ซึ่งการปฏิบัติเหล่านี้ได้กรุ่นใหม่โดยเฉพาะเด็กในเมืองหลวงหรือเมืองใหญ่คงไม่ค่อยมีโอกาสได้ปฏิบัติกัน อาจมีเด็กบางส่วนที่ได้ตักบาตรตอนเช้ากับคุณยายคุณย่าหน้าบ้าน หรือสรงน้ำพระในวันสงกรานต์ในฐานะที่เป็นชาวพุทธ แม้เด็กรุ่นใหม่จะห่างไกลจากวัดไปบ้างก็ตาม แต่ยังมีเด็กบางส่วนที่ยังสนใจหาความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับภาษาวัดอยู่ไม่น้อย สังเกตจากการสอบถามข้อมูลไปที่สถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ ถามว่า วัดแบ่งออกเป็นกี่ระดับ

ในโอกาสนี้จึงขอไขข้อข้องใจเกี่ยวกับคำวัดดังนี้

วัด หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า อาราม เป็นสถานที่ทางศาสนา โดยปกติมีโบสถ์ วิหาร และที่อยู่ของสงฆ์หรือนักบวช

วัดแต่ละวัดมีลักษณะตลอดจนความสำคัญแตกต่างกัน มีทั้งวัดที่พระมหากษัตริย์สร้าง วัดที่อยู่ในบริเวณพระราชวัง วัดที่ประชาชนสร้าง ฯลฯ ซึ่งวัดเหล่านี้จะมีฐานะและความสำคัญแตกต่างกันพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ จำแนกวัดเป็น ๓ ระดับ ไว้ดังนี้

พระอารามหลวงหรือวัดหลวง เป็นวัดที่พระเจ้าแผ่นดินทรงสร้างหรือทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เข้าบัญชีเป็นพระอารามหลวง

อารามราษฎร์หรือวัดราษฎร์ คือวัดที่ราษฎรสร้างและได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา (วิสุงคามสีมา คือ ที่ตั้งวัดที่พระเจ้าแผ่นดินประกาศพระราชทานให้แก่พระสงฆ์) และมีได้เข้าบัญชีเป็นพระอารามหลวง

สำนักสงฆ์ คือวัดที่ยังไม่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา สำหรับพระอารามหลวงนั้น ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๕๐๕ ยังแบ่งเป็น ๓ ชั้น ในแต่ละชั้นมีหลายประเภท คือ

พระอารามหลวงชั้นเอก ได้แก่วัดที่มีเจดีย์สถานสำคัญ วัดที่บรรจุพระบรมอัฐิหรือวัดที่มีเกียรติสูง มี ๓ ประเภท คือ

ราชวรมหาวิหาร ราชวรวิหาร และวรมหาวิหาร

พระอารามหลวงชั้นโท ได้แก่วัดที่มีเจดีย์สถานสำคัญ หรือวัดที่มีเกียรติรองลงมาจากพระอารามหลวงชั้นเอก มี ๔ ประเภท คือ ราชวรมหาวิหาร ราชวรวิหาร วรมหาวิหาร และวรวิหาร

พระอารามหลวงชั้นตรี ได้แก่วัดที่มีเกียรติประจำหัวเมือง หรือวัดที่มีความสำคัญในท้องถิ่น มี ๓ ประเภทคือ ราชวรวิหาร วรวิหาร และสามัญ (สามัญคือมีเฉพาะชื่อวัด แต่ไม่มีคำสร้อยต่อท้าย แต่ได้ขึ้นทำเนียบพระอารามหลวงไว้)

จากการสำรวจของกรมการศาสนาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๔ วัดในประเทศไทยที่เป็นวัดหลวงหรือพระอารามหลวงมีจำนวน ๒๓๑ วัด วัดราษฎร์จำนวน ๑๖,๖๖๒ วัด และสำนักสงฆ์จำนวน ๑๒,๔๙๖ สำนักสงฆ์

สังเกตอย่างไรสระโอไม้ม้วน สระโอไม้มลาย

รัตนา ภาชาฤทธิ์

เมื่อไม่นานมานี้ ทางสถาบันภาษาไทยได้รับคำถามหลักเกณฑ์การเขียนคำที่ใช้สระโอไม้ม้วนและสระโอไม้มลายว่ามีวิธีสังเกตอย่างไร หลังจากทางสถาบันภาษาไทยได้ตอบวิธีให้ข้อสังเกตแก่ท่านนั้นไปแล้ว ก็มีความคิดว่าอาจจะมีอีกหลายคนที่ยังไม่ทราบในเรื่องนี้เพราะเท่าที่พบมาก็ยังมีผู้ใช้ผิดอยู่ จึงได้นำมาขยายความดังนี้

วิธีสังเกตง่ายๆ ในการจำคำที่ใช้สระโอไม้ม้วน ซึ่งจะมีอยู่เพียง ๒๐ คำเท่านั้นและเป็นคำไทยแท้ได้แก่

คำว่า ฝ่ ใจ ให้ ไน ใหม่ สៃ ใคร ใคร
 โย ไค ไซ ไหล (หลง) สៃ สะไ้ ไ้
 ไต้ ใหญ่ ไกล้ ไบ ไซ

มีคำประพันธ์ในหนังสือประถมมาลา ซึ่งเป็นแบบเรียนสมัยต้นรัตนโกสินทร์ จะช่วยในการจำคำที่ใช้สระโอะไม่ม้วนได้ดี คำประพันธ์บทนี้บางคนอาจจะไม่ค่อยคุ้นหูเท่าใดนักคือ

ฝใจให้ทานนี้	นอกในมีและไหมใส
ใครใครและยองโย	อันใดใช้และไหลหลง
ไล่กลสละไ้ไ้	ทั้งดำได้และใหญ่ยัง
ใกล้ใบและใช่จง	(ใช้ให้คงคำบังคับ).

คำที่ใช้สระโอะไม่ม้วนที่กล่าวมาแล้วจะมีเพียง ๒๐ คำเท่านั้น ส่วนคำอื่นที่เป็นคำไทยเป็นคำที่ใช้สระโอะไม่มลายทั้งสิ้น และรวมถึงคำที่มาจากภาษาอื่นก็ต้องใช้สระโอะไม่มลายด้วย

คำที่เป็นคำไทยที่ใช้สระโอะไม่มลาย เช่น คำว่า ใจ (ส่วนหนึ่งของเข็ดด้าย) ไค (มือ) คำเขมร ไต้ (วัตถุสำหรับใช้จุดไฟ) ไน (เครื่องปั่นฝ้ายหรือไหม) โย ไฉน ทำไม ไป ได้ ร้องไห้ ไหล (เคลื่อนไป) เป็นต้น

สำหรับคำที่ใช้สระโอะไม่มลาย ที่มาจากภาษาอื่นที่ต้องใช้สระโอะไม่มลายเช่น คำว่า ซามูไร แอสไพริน ไวตามิน ไมโครโฟน เป็นต้น

การใช้คำว่า ขายเป็นปัจจุบัน

รองศาสตราจารย์ราตรี ธีนวารชร

คำว่า ขายเป็น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า เป็นคำกริยา มีความหมาย ๒ ความหมาย ความหมายแรก คือ เอาของมาแลกเปลี่ยนตรา เช่น คุณลุงเหียนขายผลไม้อยู่ที่ตลาดสี่มุมเมือง ส่วนความหมายที่สอง หมายถึง โอนกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินนั้นมีหลายลักษณะ คือ ชำระเงินในขณะที่ซื้อขายเรียกว่า ขายเงินสด หรืออาจขายโดยยอมเก็บเงินอันเป็นราคาของในวันหลังเรียกว่า ขายเชื่อ ความหมายที่สองนี้ ท่านคงจะพบเห็นว่าเป็นการใช้ในการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์เป็นส่วนใหญ่ เช่น บ้าน ที่ดินจัดสรร เป็นต้น

นอกจากนี้เวลาเราไปซื้อสินค้า ทางร้านค้าหรือห้างสรรพสินค้ามักให้เราตรวจเช็คของที่เรารู้ให้เรียบร้อยเสียก่อน และเขาจะบอกเราว่า เมื่อซื้อของนั้นแล้ว และออกจากร้าน

เขาไปแล้ว เขาจะไม่รับสินค้านั้นคืน ลักษณะนี้เราจะใช้คำว่า ขายขาด ซึ่งพจนานุกรมฉบับเดียวกันได้ให้คำแปลไว้ว่า ขาย ไม่รับคืน

จะเห็นได้ว่า คำว่า ขาย ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นมักใช้กับสิ่งของที่เป็นรูปธรรม คือสิ่งที่เราสามารถจับต้องหรือเห็นเป็นรูปลักษณะได้ เช่น ผลไม้ บ้าน หรือที่ดิน แต่ถ้าสังเกตการใช้คำว่า ขาย ในปัจจุบันจะพบว่า คำคำนี้ขยายตัวใช้กันทำได้มากกว่าเดิม และคำดังกล่าวค่อนข้างมีลักษณะเป็น นามธรรม เช่น หุ่น และในรายงานข่าวของตลาดหุ้น คำว่า ขาย จะปรากฏร่วมกับคำว่า ซื้อ เป็น ซื้อขาย เสมอ เช่น “ตลาดหุ้นไทยวันนี้ปิดตลาดที่ ๓๓๐.๗๓ จุด ลดลง ๒.๕๘ จุด ด้วยมูลค่าการ ซื้อขาย ที่บางเพียง ๑,๒๙๒.๑๖ ล้านบาทเท่านั้น” หรืออีกตัวอย่างหนึ่งคือ “ขณะที่มูลค่าการซื้อขายมี ไม่มากนัก ทำให้ดัชนีมีโอกาสแกว่งตัวช่วงแคบๆ ต่อไป

นอกจากคำว่า ขาย จะปรากฏใช้กับคำว่า หุ่นแล้ว ในปัจจุบันคงได้ยินได้อ่านจากหนังสือพิมพ์ว่า คำว่า ขาย ยังปรากฏใช้ร่วมกับคำว่า ความคิด ยิ่งในขณะนี้ซึ่งเป็นระยะใกล้เลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร คำว่า ความคิด เป็นคำที่มีลักษณะเป็นนามธรรม จึงมีความหมายได้กว้างมากแล้วแต่ปริบทที่คำคำนี้ปรากฏดังตัวอย่าง เช่น “การเลือกตั้ง

ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครครั้งนี้ แม้คนกรุงยังติดอยู่กับตัวบุคคล แต่เมื่อเริ่มหาเสียง “ขายความคิด” กันจริงจัง ताचंगคยวัดใครเต่งหนึ่งเต่งสอง จะแตกต่างกันไป” คำว่า ความคิด ในที่นี้คงหมายถึง นโยบาย หลักการ ตลอดจนแนวปฏิบัติ ของผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ดังนั้นขายความคิด คือ เสนอหรือชี้แจงนโยบายหลักการ ตลอดจนแนวปฏิบัติ ของผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งซึ่งอาจจะแลกับคะแนนเสียงที่ประชาชนจะตัดสินใจเลือกบุคคลนั้น

คงจะสังเกตเห็นแล้วว่า การใช้คำ ขาย ในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม จากการขายสิ่งที่เห็นเป็นรูปธรรมมา เป็นการขายสิ่งที่ค่อนข้างเป็นนามธรรมมากขึ้นซึ่งเป็นข้อสังเกตเล็กๆ น้อยๆ ที่นำเสนอในครั้งนี้

การใช้คำว่า ชื้อ ในภาษาการเมือง

รองศาสตราจารย์ราตรี ธีนวารชร

การใช้คำกริยา ชื้อ ในภาษาการเมือง

ภาษาการเมือง หมายถึง ภาษาไทยที่ใช้ในการเขียนตำรา บทความ ข่าว หรือ คอลัมน์ต่างๆ ในวารสารหรือในหนังสือพิมพ์ เป็นต้น มีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องกับการเมือง การปกครองของไทย ซึ่งถ้าสังเกตการใช้คำว่า ชื้อ ในภาษาการเมืองแล้ว จะพบว่า ความหมายของคำคำนี้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม คือ คำคำนี้จะสามารถปรากฏร่วมกับคำได้มากกว่าเดิม

คำว่า "ซื้อ" พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้ให้ความหมายไว้ว่าเป็นคำกริยา แปลว่า "เอาเงินตราไปแลกสิ่งของ" พิจารณาจากความหมายแล้วจะเห็นว่าคำว่า ชื้อ เป็นศัพท์ที่ใช้ในวงการค้าขาย แต่เมื่อมาศึกษาการใช้คำคำนี้ในทางการเมืองโดยพิจารณาจากการปรากฏร่วม

กับคำต่างๆ พบว่า คำว่า **ซื้อ** สามารถใช้ร่วมกับคำว่า **สิทธิ์** คือ สิทธิในการเลือกตั้งของประชาชนและยังปรากฏร่วมกับคำว่า “เสียง” คือ คะแนนเสียงในการเลือกตั้ง

ทั้งคำว่า **ซื้อสิทธิ์** และ **ซื้อเสียง** มีความหมายเหมือนกัน คือ หมายถึงพฤติกรรมที่ผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ดี หรือ สมาชิกวุฒิสภา กิติ์จางวาน ให้หวัคคะแนนไปจ่ายเงินให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง เพื่อให้ใช้สิทธิ์และลงคะแนนเสียงเลือกบุคคลที่จ่ายเงินนั้น หรือ ในบางท้องถิ่นที่จะใช้เงินนั้นซื้อบัตรประชาชนของผู้คนในท้องถิ่นนั้น เมื่อการเลือกตั้งผ่านไปจึงคืนบัตรประชาชนพร้อมจ่ายเงินที่จางวานให้เลือกบุคคลใดบุคคลหนึ่งกับ ส.ส.

นอกจากคำว่า **ซื้อ** ปรากฏร่วมกับคำว่า **สิทธิ์** และเสียงแล้วยังสามารถปรากฏกับคำว่า **ตัว** เป็น **ซื้อตัว** หมายถึง การที่พรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งจ่ายเงินแลกบุคคลที่เป็น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งอยู่พรรคอื่นให้มาเข้ากับสมาชิกพรรคของตน เพื่อให้พรรคการเมืองของตนมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากพอที่จะเป็นรัฐบาลหรือเข้าร่วมกับพรรคการเมืองอื่นเพื่อเป็นรัฐบาลบริหารราชการแผ่นดิน

จะเห็นได้ว่า เมื่อใช้คำว่า **ซื้อ** ในภาษาการเมือง ความหมายจะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งเป็นเพียงการเอา

เงินตราไปแลกกับสิ่งของมาเป็น “การเอาเงินตรามาแลกกับสิทธิในการเลือกตั้ง คะแนนเสียงในการเลือกตั้ง และสามารถแลกกับบุคคลผู้เป็น ส.ส. ให้มาเข้าเป็นพรรคพวกเดียวกันได้”

ในทางภาษาศาสตร์จะถือว่าคำว่า **ซื้อ** มีความหมายกว้างออกเพราะสามารถใช้ร่วมกับคำได้มากกว่าเดิม โดยเรายังใช้คำคำนั้นในความหมายเดิมอยู่ด้วย

การเปลี่ยนแปลงความหมาย ของคำว่า หมอ

รองศาสตราจารย์รัตรี อินวารชร

การศึกษาเรื่องความหมายของคำ นักภาษาศาสตร์จะสนใจเรื่อง การเปลี่ยนแปลงความหมายกล่าวคือ นักภาษาจะสังเกตการใช้คำว่ามี การเปลี่ยนแปลงทางความหมายอย่างไรบ้าง จะบอกกล่าวถึงกรณีที่คำคำหนึ่งซึ่งแต่เดิมเคยมีหลายความหมาย หรือมีความหมายที่รวมความคิดหรือของหลายๆ อย่าง หลากๆ ชนิดไว้ด้วยกัน แต่ต่อมากลายเป็นมีความหมายเฉพาะสิ่งใดสิ่งหนึ่งเท่านั้น นักภาษาเรียกการเปลี่ยนแปลงความหมายในลักษณะดังกล่าวข้างต้นว่า “ความหมายแคบเข้า”

ตัวอย่างของคำที่มีความหมายแคบเข้า และเราเห็นได้ชัดเจนคือ ความหมายของคำว่า “หมอ” ท่านทราบหรือไม่

ว่าแต่เดิมคำว่า **หมอ** มีความหมายกว้าง คือ หมายถึง ผู้มีความรู้ความชำนาญวิชาการอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ ดังที่ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้ให้ความหมายแรกว่า “ผู้รู้ ผู้ชำนาญ” ซึ่งเป็นความหมายแต่เดิมของคำว่า **หมอ** แต่ต่อมาคำคำนี้มีความหมายเฉพาะเจาะจงลงไปว่า หมายถึง “หมอรักษาโรค” เท่านั้น เช่น “ฉันไม่สบายจะไปหาหมอที่โรงพยาบาล” ถ้าจะหมายถึงหมออื่นๆ ต้องหาคำมาประกอบ ตัวอย่าง เช่น **หมอขวัญ** หมายถึง ผู้รู้พิธีทำขวัญ **หมอความ** หมายถึง ผู้รู้กฎหมาย, นักกฎหมาย **หมอดู** หมายถึง ผู้ชำนาญในการทำนายโชคชะตาราศี **หมอผี** หมายถึง ผู้ที่มีความสามารถปราบผีได้ **หมอเสน่ห์** หมายถึง ผู้รู้ ผู้ชำนาญในการทำเสน่ห์ยาแฝด หรือ **หมอลำ** หมายถึง ผู้ชำนาญในการขับร้องเป็นภาษาถิ่นอีสาน เป็นต้น

นอกจากนี้คำว่า “หมอ” ในปัจจุบันคงเคยได้ยินได้ฟัง หรือได้เห็นคือ คำว่า **หมอรถ** หมายถึงผู้ชำนาญในการซ่อมรักษารถยนต์ และเมื่อวันภาษาไทยแห่งชาติ วันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๔๓ ที่ผ่านมา ก็มีคำว่า **หมอ** ที่เกี่ยวข้องกับภาษาไทย คือ คำว่า **หมอภาษา** หมายถึงผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษาไทย สามารถฝึกป้อนนักเรียนหรือประชาชนที่ออกเสียงโดยเฉพาะเสียง ร เวือ ล ลิง และเสียงพยัญชนะควบกล้ำ

ทั้งหลายที่ไม่ชัดให้ออกเสียงดังกล่าวดังชัดเจนขึ้นได้ และคำที่ทันสมัยที่สุดในสมัยโลกาภิวัตน์ คือ คำว่า หมอหุ้न หมายถึง ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ ในการดูตลาดหุ้นว่าวันใดหุ้นของบริษัทใดหรือกิจการใดควรซื้อหรือควรขาย เช่น “มีคนเรียกผู้จัดรายการวิทยุคนหนึ่งว่า หมอหุ้น ไม่ว่าใครจะซื้อจะขายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ มักโทรศัพท์ไปปรึกษาก่อนเสมอ” เป็นต้น

คงพอเห็นแล้วว่า ความหมายของคำมีการเปลี่ยนแปลงได้ และลักษณะหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงคือ แต่เดิมคำคำหนึ่งอาจมีหลายความหมาย หรือมีความหมายรวมหลายๆ อย่าง หลายๆ ชนิดไว้ด้วยกัน แต่ต่อมากลายเป็นมีความหมายเฉพาะสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ถ้าจะหมายอย่างอื่นต้องหาคำมาประกอบ ซึ่งนักภาษาเรียกว่า ความหมายแคบเข้า ดังตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำว่า หมอ ที่ยกมาพูด ณ ที่นี้

ข้อสังเกตเกี่ยวกับการใช้คำว่า ดูด ในปัจจุบัน

รองศาสตราจารย์ราตรี ถิ่นวารชร

ข้อสังเกตเกี่ยวกับการใช้คำว่า ดูด ในปัจจุบัน

คำว่า ดูด ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้ให้คำนิยามว่า เป็นคำกริยามีความหมาย ๒ ความหมาย ความหมายแรก หมายถึง สูบด้วยปาก เช่น ดูดนม ส่วนความหมายที่สองหมายถึง สูบด้วยกำลัง เช่น น้ำดูด ไฟฟ้าดูด

คำว่า ดูด ในความหมายแรกนั้น สิ่งที่สูบเข้าปากของเหลว เช่น น้ำ หรือ เลือด เป็นต้น คำว่า ดูด ในความหมายนี้ปัจจุบันก็ยังมีใช้อยู่และยังคงมีความหมายเหมือนเดิม ไม่เปลี่ยนแปลง คือ “สูบด้วยปาก” เช่น ผีดิบแดรกกูล่าชอบดูดเลือดของหญิงสาว ซึ่งมีผลทำให้หญิงสาวคนนั้นกลายเป็น

ผิดไปด้วย แต่คำว่า **ดูด** ในความหมายที่สอง ซึ่งแปลว่า “สูบด้วยกำลัง” นั้น ถ้าท่านอ่านหนังสือพิมพ์ซึ่งเสนอข่าว เกี่ยวข้องกับการเมืองแล้วจะสังเกตเห็นว่าการใช้คำนี้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กล่าวคือ คำนี้จะมีความหมายขยายกว้าง เพิ่มขึ้นกว่าเดิม ซึ่งมีได้หมายเพียง “สูบด้วยกำลังเท่านั้น” กลายเป็น “สูบด้วยกำลังเงินตราเพื่อให้เข้าเป็นพวกเดียวกัน กับคนที่ให้เงิน” เช่น พรรคการเมืองใหม่**ดูด**สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) จากพรรคการเมืองอื่นให้เข้ามาอยู่ในพรรคของตนความหวังเพื่อให้พรรคการเมืองนั้นจะได้มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) จำนวนมากเพียงพอที่จะจัดตั้งรัฐบาลบริหารราชการแผ่นดิน และหัวหน้าพรรคการเมืองนั้นอาจจะได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

นอกจากคำว่า **ดูด** ในความหมายดังกล่าวจะปรากฏใช้เดี่ยวๆ เป็นคำกริยาในประโยคแล้วคำนี้ยังใช้ปรากฏร่วมกับคำว่า **ตัว** เป็น “ตัวดูด” เช่น ตัวอย่างจากหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งว่า “พลตรีคนหนึ่งซึ่งเป็นเลขาธิการพรรคการเมืองหนึ่ง กล่าวถึงกรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) ของพรรคย้ายไปอยู่พรรคการเมืองใหม่ว่ามี **ตัวดูด** เป็นจุดๆ หลายจุดในประเทศ”

นอกจากนี้คำว่า **ดูต** ยังอาจปรากฏใช้ร่วมกับคำว่า **แรง** เป็น **แรงดูต** เช่น ตัวอย่างจากหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งว่า “ระเห็จออกจากพรรคแบบเพื่อน เดี่ยวถูกกล่าวหาว่า ขายตัว ด้วย**แรงดูต**เดือนละหนึ่งแสนห้าหมื่นบาทเลยต้องเล่นละคร มากใหญ่ว่าปลีกตัวไปเพราะความขัดแย้งฟังแล้วมีเหตุผล”

นอกจากคำว่า **ดูต** จะปรากฏร่วมกับคำว่า **ตัว** และ **แรง** แล้ว คำนี้ยังสามารถปรากฏร่วมกับคำว่า **นัก** เป็น **นักดูต** ซึ่งอาจมีความหมายว่า ผู้ชำนาญในการใช้กำลังเงินซื้อตัว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) จากพรรคการเมืองอื่น เพื่อให้เข้ามาเป็นพรรคการเมืองเดียวกับตน เช่น ตัวอย่าง “ก่อนหน้านี้สารวัตรเฉลิมก็ได้ออกมาแฉความเป็น**นักดูต**ทางการเมืองของพรรคการเมืองใหม่ด้วยความไม่พอใจอย่างยิ่งมาแล้ว”

จะเห็นได้ว่า ความหมายที่สองของคำว่า **ดูต** ในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งมีความหมายเพียง “สูบด้วยกำลัง” เป็นความหมายที่เพิ่มกว้างขึ้นเป็น “สูบด้วยกำลังเงินตราเพื่อให้เข้ามาเป็นพรรคพวกเดียวกับตน” เป็นการใช้คำว่า **ดูต** ในความเปรียบและถ้าจัดระดับการใช้คำ ขณะนี้คำว่า **ดูต** ในความหมายที่เพิ่มขึ้นนี้ยังคงเป็นระดับภาษาปากในลักษณะคำสแลงมากกว่าเป็นภาษาเขียนระดับทางการ และเนื้อหาสาระของคำว่า **ดูต** ในความหมายนี้มักเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับการเมืองทั้งสิ้น

คำกร่อนในภาษาไทย

รองศาสตราจารย์ราตรี ธันวารชร

คำกร่อน เป็นความเปลี่ยนแปลงภาษาลักษณะหนึ่ง เราอาจจัดเป็นวิธีสร้างคำขึ้นใช้ในภาษาอีกวิธีหนึ่งก็ได้ ความหมายของ **คำกร่อน** หมายถึงเติมคำคำหนึ่งออกเสียงเต็ม สมบูรณ์ทุกพยางค์ ต่อมาเวลาเปลี่ยนไปคำคำนั้นอาจเกิดความเปลี่ยนแปลงเสียงพยางค์ใดพยางค์หนึ่งให้สั้นเข้า เช่น คำว่า **หมาก** ในศิลาจารึกหลักที่ ๑ ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ซึ่งมี **หมากพร้าว หมากขาม หมากม่วง** เป็นต้น ซึ่งปัจจุบัน พยางค์ “หมาก” ได้กร่อนเหลือเพียง **มะ** เป็นการกร่อนเสียงสระ จาก **อา** เป็น **อะ** เปลี่ยนแปลงวรรณยุกต์จากเสียงคำสองพยางค์แท้ของไทย คำทั้งสามข้างต้นปัจจุบันจึงเป็น **มะพร้าว มะขาม และมะม่วง**

คำกร่อนอีกคนหนึ่งที่เราคุ้นกันคือ **พนักงาน** กร่อนมาจากคำว่า **ผู้พนักงาน** เป็นการกร่อนเสียงพยางค์แรก จากคำ

เดิม ผู้ เป็น พะ เป็นการเปลี่ยนแปลงรูปเขียนจาก ผ เป็น พ จากสระอุ เป็นสระอะ และจากเดิมเสียงวรรณยุกต์ โท เป็น เสียงวรรณยุกต์สามัญ ไม่ออกเสียงเน้นตามระบบการออกเสียงโครงสร้างคำสองพยางค์แท้ในภาษาไทย ดังนั้น ผู้พนักงาน จึงกลายเป็น พนักงาน

คำกร่อนอีกคำที่จะแนะนำในวันนี้คือ ข้าพเจ้า ซึ่งกร่อนมาจากคำสมัยโบราณว่า ข้าพระเจ้า เป็นการกร่อนคำพยางค์ที่สองจาก พระ สะกด พยัญชนะต้นควบกล้ำ พร กลายเป็น พยัญชนะต้นเดี่ยว พ ไม่ประวิสรรชนีย์ เสียงวรรณยุกต์เดิมเป็นเสียงวรรณยุกต์ตรี กลายเป็นเสียงวรรณยุกต์สามัญ ไม่ออกเสียงเน้นตามลักษณะการออกเสียงของภาษาไทย

คำกร่อนอีกคำซึ่งท่านผู้ฟังมักพบในวรรณคดี คือ ซี่ปะขาว ซึ่งกร่อนมาจากคำเดิมว่า ซี่ผ้าขาว เป็นการกร่อนเสียงพยางค์ที่สอง เช่นเดียวกัน จากคำเดิมว่า ผ้า เป็น ปะ (เขียน ป สระอะ ออกเสียงวรรณยุกต์สามัญไม่เน้นพยางค์ตามระบบการออกเสียง คำสองพยางค์ในภาษาไทย)

คำสุดท้ายที่จะเสนอในวันนี้ ผู้เขียนพบในการอ่านหนังสือกฎหมายตราสามดวง คือ คำว่า พยาน กร่อนมาจากคำเดิมว่า ผู้ญาณ ซึ่งแปลว่า ผู้รู้เห็นเหตุการณ์ ดังตัวอย่างในตอน พระธรรมศาสตร์ หน้า ๑๐ ว่า “โจทจำเลยมิรับกันแลอ้าง

ผู้ญาณ เป็นถาณะคติ ๑" ต่อมาอีก ๒ หน้า ในหนังสือเล่มเดียวกันเขียนว่า พญาณ แสดงว่าในสมัยดังกล่าวภาษาเริ่มเปลี่ยนแปลงแล้ว จาก ผู้ กลายเป็น พ (จากผ สระอุไม่โท กร่อน เป็น พ ตัวเดียว) และในปัจจุบันคำนี้เขียน พยาน

ลักษณะคำกร่อนที่เสนอมานี้แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของภาษา ซึ่งเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาและคำกร่อนเป็นลักษณะหนึ่ง ที่แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยของเรา ซึ่งเป็นเรื่องหนึ่งที่น่าสนใจศึกษา

คำที่มีความหมาย ผู้ให้กำเนิด

รองศาสตราจารย์วราตรี ธีนวารชร

ถ้าท่านเปิดพจนานุกรมดูคำที่มีความหมายว่า ผู้ให้กำเนิด จะพบเป็นคำนามทั้งหมด ๖ คำ คำ ๖ คำ แบ่งได้ตามเพศชายหญิงเป็น ๓ คู่คือ คู่แรก พ่อกับแม่ คู่ที่สอง ชนกับชนนี้ และคู่สุดท้ายคือ บิดากับมารดา

คู่แรก พ่อกับแม่ คำว่า พ่อ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้ให้คำจำกัดความว่า เป็นคำนาม แปลว่า ชายผู้ให้กำเนิดลูกและเป็นคำที่ลูกเรียกชายผู้ให้กำเนิด ส่วนคำว่า แม่ ซึ่งมีความหมายตรงกันข้ามกับพ่อคือ หญิงในฐานะที่เป็นผู้ให้กำเนิดแก่ลูก และเป็นคำที่ลูกเรียกหญิงผู้ให้กำเนิดตน ทั้งสองคำเป็นคำไทยแท้

สำหรับคำคู่ที่สองและคู่ที่สามเป็นคำที่เรายืมมาจากภาษาบาลีสันสกฤต

คู่ที่สอง **ชนกกับชนนี** คำว่า **ชนก** พจนานุกรมฯ ได้ให้คำจำกัดความว่า ชายผู้ให้เกิด ส่วนคำว่า **ชนนี** พจนานุกรมฯ ได้ให้คำจำกัดความว่า หญิงผู้ให้กำเนิด

ส่วนคู่สุดท้ายคือ **บิดากับมารดา** คำว่า **บิดา** พจนานุกรมฯ ได้ให้คำจำกัดความว่า **พ่อ** (ใช้ในที่สุภาพ) ส่วนคำว่า **มารดา** พจนานุกรมฯ ได้ให้คำจำกัดความว่า **แม่** ซึ่งเราใช้ในที่สุภาพเช่นเดียวกับคำว่า **บิดา**

ดูเผินๆ แล้วคำทั้ง ๓ คู่ โดยเฉพาะคู่ที่ ๒ **ชนกกับชนนี** และคู่ที่ ๓ **บิดากับมารดา** น่าจะมีความเหมือนกันทั้งหมด แต่ถ้าเราพิจารณาดูความหมายที่แท้จริงของศัพท์ที่เราเฝ้ามองจากภาษาบาลีสันสกฤตแล้วได้แยกความหมายและการใช้คำ ๒ คู่หลัง คือ **ชนกกับชนนี** และ **บิดากับมารดา** ได้ดังนี้ กล่าวคือ

คำว่า **ชนกกับชนนี** จะให้หมายถึงผู้ให้กำเนิดชายและหญิงตามลำดับพูดง่ายๆ ว่าเป็นพ่อแม่แท้ เช่น ฤๅษีวิศวามิตรกับนางเมณฑาเป็นชนกชนนีของนางศकुन्ดลา

ส่วนคำว่า **บิดากับมารดา** จะให้หมายถึงผู้เลี้ยงดูเด็กจนเจริญเติบโตในกรณีนางศकुन्ดลา ผู้ที่เลี้ยงดูนางเจริญเติบโตคือ พระกัณณะดาบส ดังนั้น พระกัณณะดาบสจึงเป็นบิดาของนางศकुन्ดลา ดังบทละครว่าพระราชนิพนธ์ในพระบาท-สมเด็จพระ

พระมวงกุญเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่อง ศกุนตลา“ ซึ่งกล่าวถึงผู้ให้
กำเนิดนางศกุนตลาไว้ดังนี้

...นางชื่อศกุนตลา	เป็นธิดาเกาศิกทรงศักดิ์
กับนางเมนกายนอดรัก	จงรู้จักไว้เกิดกำเนิดดี
พระวิศวามิตรบำเพ็ญพรต	ร้อนหมดกระทั้งโกสัย
จึงใช้เมนกาทวี	มาทำลายพิธีทรงธรรม
เผอิญประจวบฤดูกาล	บุปผาชาติเบิกบานยามวสันต์
เมื่อเห็นนางฟ้าวิลาวัณย์	ราชันขึ้นชมสมฤทัย
เมนกามาเข้าคลอตบุดรี	ราศีนวลละอองผ่องใส
พระกณเฑาะมุณีเลี้ยงไว้	เทวีกลับไปปากฟ้า

เด็กบางคน ผู้ให้กำเนิดกับผู้เลี้ยงดูอาจเป็นคนคู่เดียวกัน
แต่เด็กบางคนผู้ให้กำเนิดกับผู้เลี้ยงดูอาจเป็นคนละคนก็ได้
ดังนั้น การใช้คำคำว่า ชนกับชนนี้ และบิดากับมารดา ตาม
ศัพท์เดิมของบาลีสันสกฤตจึงไม่เหมือนกันดังที่กล่าวแล้วข้างต้น
แต่ถึงอย่างไรก็ตามพระพุทธเจ้าได้ทรงสอนให้เรามีความ
กตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณคือ ผู้ให้กำเนิดเราเสมอ

คำบอกทิศในสมัยสุโขทัย

รองศาสตราจารย์ราตรี ธีนวารช

ศิลาจารึกหลักที่ ๑ ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ถือได้ว่าเป็นหลักฐานสำคัญชิ้นแรกทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวรรณกรรมของไทย ศิลาจารึกดังกล่าวมีลักษณะเป็นแท่งศิลาเรียบสูงกว้างและหนา มีการจารึกตัวอักษรทั้ง ๔ ด้าน และมีจำนวนบรรทัดที่จารึกทั้งสิ้น ๑๒๔ บรรทัด นักปราชญ์ทั้งชาวไทยและชาวยุโรปได้ศึกษาค้นคว้าและได้แบ่งจารึกออกเป็น ๓ ตอน ตอนที่ ๑ เป็นเรื่องพ่อขุนรามคำแหงเล่าประวัติของพระองค์เองจนถึงได้เสวยราชสมบัติ สืบเนื่องจากการใช้คำสรรพนาม กู เป็นพื้น ตอนที่ ๒ ไม่ใช่คำว่า กู แล้ว ใช้คำว่า พ่อขุนรามคำแหง แทนซึ่งอาจจะเป็นคนอื่นแต่งก็ได้ เนื้อหาเป็นการเล่าเรื่องสภาพบ้านเมืองทางการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ กฎหมาย สภาพบ้านเมือง จารีต ประเพณีต่างๆ เรื่องการสร้างพระแท่นมนังศิลาบาต ใน พ.ศ. ๑๓๘๕ เรื่อง

การสร้างพระมหาธาตุ เมืองศรีสัชนาลัย เมื่อ พ.ศ. ๑๘๒๘ และเรื่องสำคัญคือ การประดิษฐ์อักษรไทย เมื่อ พ.ศ. ๑๘๒๖ ตอนที่ ๓ เข้าใจว่าคงจารึกขึ้นภายหลังหลายปีเนื่องจากตัวพยัญชนะลึบกว่าด้านที่ ๑ และ ๒ ทั้งสระก็ใช้ต่างกันบ้าง ข้อความตอนนี้เป็นคำสรรเสริญและขอพระเกียรติพ่อนุรามา-คำแหง และกล่าวถึงอาณาเขตของอาณาจักรสุโขทัยที่แผ่กว้างออกไปในครั้งกระโน้น

ในศิลาจารึกนี้มีการใช้คำบอกทิศต่างๆ โดยในสมัยนั้นใช้คำว่า “เบื้อง” ซึ่งเป็นคำไทยแทนคำว่า “ทิศ” คำบอกทิศต่างๆ ในสมัยสุโขทัยมีดังนี้ คือ ทิศแรกใช้ “เบื้องตะวันตก” ดังตัวอย่างจากด้านที่ ๒ คือ “เบื้องตะวันตกเมืองสุโขทัยนี้ มีอรัญญิก” อรัญญิกแปลว่า ป่าและตัวอย่างจากด้านที่ ๔ คือ “เบื้องตะวันตกรูดเมืองฉอด...หงสาวดี สมุทรหาเป็นแดน” ทิศที่สองใช้ “เบื้องตะวันออก ในด้านที่ ๒ และเบื้องตะวันออก ในด้านที่ ๔ ดังตัวอย่างตามลำดับดังนี้ คือ “เบื้องตะวันออก เมืองสุโขทัยนี้มีพิหาร มีปู้ครุ มีทะเลหลวง มีป่าหมากป่าพลู มีไร่ มีนา มีถิ่นฐาน มีบ้านใหญ่บ้านเล็ก มีปาม่วง มีป่าขาม ดูกามดังแกล้งแตง” และ “เบื้องตะวันออกรูดสระหลวง สองแคว ลุมบาจาย สคา เท้าฝั่งของถึงเวียงจันทร เวียงคำเป็นที่แล้ว ทิศที่สามใช้ “เบื้องดินนอน” คำนี้คือทิศเหนือ

ในปัจจุบัน ซึ่งภาษาถิ่นได้ยังใช้คำนี้อยู่ตัวอย่างในด้านที่ ๓ คือ “เบื่องตีนนอนเมืองสุโขทัยนี้มีตลาดปสาน มีพระอัจนะ มีปราสาท มีป่าหมากพร้าว ป่าหมากกลาง มีไร่ มีถิ่นฐาน มีบ้านใหญ่ บ้านเล็ก” และตัวอย่างในด้านที่ ๔ คือ “เบื่องตีนนอนรอด เมืองแพล เมืองมาน...เมืองพลัว พันผ้งของเมืองชวาเป็นที่แล้ว” และทิศสุดท้ายใช้ “เบื่องหัวนอน” คำนี้หมายถึงทิศใต้ในปัจจุบัน ซึ่งภาษาถิ่นได้ก็ยังใช้คำนี้อยู่ ตัวอย่างในด้าน ๓ คือ “เบื่องหัวนอนเมืองสุโขทัยนี้มีภูฎี พินหารปู่ครูอยู่...” และตัวอย่างในด้านที่ ๔ คือ “เบื่องหัวนอนรอดคนที่พระบาง แพรก...”

จะเห็นได้ว่า คำบอกทิศในสมัยสุโขทัยต่างกับสมัยปัจจุบันอยู่ ๒ คำ คือ ทิศเหนือ สมัยสุโขทัยใช้ “เบื่องตีนนอน” และทิศใต้สมัยสุโขทัยใช้ “เบื่องหัวนอน” แสดงว่าคนสมัยนั้นเวลานอนหันศีรษะไปทางทิศใต้ ซึ่งปัจจุบันมีแพทย์แผนปัจจุบันได้ศึกษาวิจัยพบว่า การนอนหันศีรษะไปทางทิศใต้นั้นถูกสุขลักษณะ เพราะอุณหภูมิเฉลี่ยในร่างกายจะเรียงตัวกันตามธรรมชาติ การนอนดังกล่าวจะทำให้มีสุขภาพดีนับได้ว่าคนในสมัยสุโขทัยมีภูมิปัญญาในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี

คำว่า ดูด ในภาษาการเมือง

รองศาสตราจารย์ราตรี ถิ่นวารชร

ภาษาการเมืองคือ ภาษาไทยซึ่งมีเนื้อหาสาระ เกี่ยวข้องกับการเมือง การปกครองของไทยมักใช้เขียนใน ตำรา บทความ ข่าวหรือคอลัมน์ต่างๆ ในวารสารหรือ หนังสือพิมพ์ อาจเป็นภาษาพูดหรือภาษาเขียนก็ได้

ถ้าท่านสังเกตการใช้คำว่า ดูด ในปัจจุบัน จะพบว่า ความหมายของคำคำนี้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม คำว่า ดูด ใน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้ให้นิยาม ว่าเป็นคำกริยา แปลว่า สูบด้วยปาก เช่น ดูดนม, สูบ ด้วยกำลัง เช่น น้ำดูด ไฟฟ้าดูด แต่ถ้าผู้ฟังสังเกต คำคำนี้ใน ข่าวการเมืองว่า พรรคการเมืองพรรคหนึ่งดูดสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎร (ส.ส.) จากอีกพรรคหนึ่ง คำว่า ดูด ในที่นี้ จะมีความ- หมายว่า สูบด้วยกำลังเงิน กล่าวคือพรรคการเมืองนั้นจะทุ่ม- เงินเพื่อซื้อตัว ส.ส. ซึ่งมีแนวโน้มว่าลงสมัครรับเลือกตั้งครั้งใหม่

ก็จะได้เป็น ส.ส. จากพรรคการเมืองเก่าให้ย้ายมาสังกัดพรรคการเมืองของตน เมื่อพรรคการเมืองพรรคนั้นมี ส.ส. เป็นจำนวนมาก พรรคพรรคนั้นก็อาจมีโอกาสดำเนินการจัดตั้งรัฐบาลขึ้นบริหารราชการแผ่นดินได้ ซึ่งเราจะได้ยินข่าวการเมืองดังกล่าวอยู่เสมอๆ เช่น ดูกันวุ่น ส่งท้ายสมัครปาร์ตี้ลิสต์

นอกจากคำว่า **ดูต** จะปรากฏใช้เป็นคำเดี่ยวในประโยคแล้ว ยังสามารถปรากฏร่วมกับคำว่า **ตัว** เป็น **ตัวดูต** เช่น นักการเมืองคนหนึ่งกล่าวถึงกรณีที่ ส.ส. ของพรรคย้ายไปอยู่พรรคอื่นว่า มีตัวดูตเป็นจุดๆ

นอกจากนี้คำว่า **ดูต** ยังปรากฏร่วมกับคำว่า **แรง** เป็น **แรงดูต** เช่น “แล้วอย่าลืมที่มาของกลุ่มพันธมิตรอันเกิดจากการรวมตัวเพื่อต้านแรงดูตจากพรรคการเมืองหนึ่ง ฉะนั้นระวังสายสัมพันธ์มันเปราะบางอย่างยิ่ง”

นอกจากนี้คำว่า **ดูต** ยังอาจปรากฏร่วมกับคำว่า **นัก** เป็น **นักดูต** เช่น ตัวอย่างประโยค ในระยะเลือกตั้ง ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครครั้งที่แล้ว คือ “ก่อนหน้านักการเมืองคนหนึ่งก็ได้ออกมาแฉถึงความเป็นนักดูตทางการเมืองของพรรคการเมืองหนึ่งด้วยความไม่พอใจอย่างยิ่งมาแล้ว”

จะเห็นได้ว่า ความหมายของคำว่า “ดูด” ในภาษา
การเมืองจะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมคือ “สูบด้วยกำลัง” เพิ่ม
เป็น “สูบด้วยกำลังเงินเพื่อให้ไปเป็นพรรคพวกเดียวกัน” ลักษณะ
เช่นนี้ ทางภาษาศาสตร์เรียกว่าความหมายเปลี่ยนแปลงใน
ลักษณะกว้างออก

คำว่า ธนาคารและคลัง ในภาษาไทย

รองศาสตราจารย์ราตรี ถิ่นวารชร

คำว่า ธนาคาร เป็นศัพท์บัญญัติคำว่า bank ในภาษาอังกฤษ คำนี้เป็นคำสมาสมาจากคำบาลีสันสกฤตว่า ธน ซึ่งแปลว่า ทรัพย์สิน กับคำว่า อาคาร ซึ่งแปลว่าเรือน, โรง, สิ่งก่อสร้างขึ้นมีลักษณะคล้ายคลึงเช่นนี้ คำว่า ธนาคาร พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้ให้คำจำกัดความว่า เป็นค่านาม แปลว่า บริษัทจำกัดซึ่งได้รับอนุญาตจากทางการให้ทำการค้าเกี่ยวกับเงิน ได้แก่ การรับฝากเงิน การจ่ายเงินตามเช็ค แลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ให้กู้ยืมเงิน เป็นต้น

ถ้าเราได้ยินคำว่า ธนาคาร เรามักนึกถึงคำจำกัดความ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ เสมอ แต่ในปัจจุบันการใช้คำคำนี้ขยายกว้างออกมาก เพราะคำคำนี้สามารถปรากฏร่วมกับคำได้มากมาย เช่น เลือด โค

กระบือ ข้าวเปลือก ปู่ ขยะ มันสมองฯ เป็น ธนาการเลือด
 ธนาการโค ธนาการกระบือ ธนาการข้าวเปลือก ธนาการปู่
 ธนาการขยะฯ คำว่า ธนาการ ในคำเหล่านี้ มีความหมาย
 เหมือนกับความหมายของคำว่า คลัง ซึ่งเป็นคำไทยแท้ คือ
 “สถานที่เก็บของเป็นจำนวนมากๆ เช่น คลังพัสดุ” และยังให้มี
 คำศัพท์ของคำว่า คลังเลือด ไว้ด้วยว่า “เป็นคำนาม แปลว่า
 สถานที่เก็บรักษาเลือดไว้ เพื่อบริจาคแก่คนป่วย”

ดังนั้น คำว่า เลือด โค กระบือ ข้าวเปลือก ปู่ ขยะ
 และมันสมอง ควรใช้กับคำว่า คลัง ซึ่งเป็นคำไทยขอเราเอง
 เป็น คลังเลือด คลังโค คลังกระบือ คลังข้าวเปลือก คลังปู่
 และคลังขยะ เหมือนสมาคมหนึ่งที่ดั่งขึ้นเรียกว่า สมาคมคลัง
 ปัญญาอาวุโส ซึ่งเป็นสมาคมรวบรวมบุคคลที่เกษียณอายุ
 ราชการหรือเอกชน ซึ่งมีความรู้ ความสามารถ ที่สำคัญคือมี
 ประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ต่อบ้านเมืองทางด้านต่างๆ ไว้
 และสมาคมนี้คงมีบทบาทที่เป็นประโยชน์ต่อบ้านเมืองที่รักยิ่ง
 ของเรา

ถ้ามีสิ่งใดใหม่ๆ เกิดขึ้นในสังคมไทย เราหันมาเลือก
 ใช้คำไทยๆ ของเราก่อน จะดีไหม

คำว่า หา ในภาษากฎหมาย

รองศาสตราจารย์ราตรี ถันวารชร

ก่อนอื่นเรามาทำความเข้าใจคำว่า ภาษากฎหมาย
กันก่อน ภาษากฎหมาย หมายถึง ภาษาไทยซึ่งมีเนื้อหาสาระ
ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย ส่วนใหญ่จะเป็นภาษาเขียน เช่น
ผู้พิพากษา โจทก์ จำเลย ครั้งนี้ขอเสนอคำว่า หา ในภาษา
กฎหมาย

คำว่า หา นั้นถ้าเราเปิดพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตย-
สถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ จะพบว่า มี ๔ ความหมายด้วยกัน คือ
ความหมายแรก แปลว่า ค้น สืบ เสาะ แสวง ซึ่งเราสามารถ
ใช้เป็นคำซ้อนได้ เป็น ค้นหา สืบหา เสาะหา และแสวงหา
ความหมายที่สองแปลว่า มุ่งพบหรือพบ เช่น “ไปหาหมอ”
“ให้สมศรีมาหา” ความหมายที่สาม แปลว่า เยี่ยม เยี่ยมเยียน
เช่น “ไปหาเพื่อน” และความหมายสุดท้าย ซึ่งมีความหมาย

เกี่ยวข้องกับภาษากฎหมายพจนานุกรมฉบับเดียวกันได้ให้คำจำกัดความว่า ฟ้อง กล่าวโทษ เช่น “โจทก์หาว่า...”

ถ้าท่านได้อ่านหนังสือกฎหมายตราสามดวง ซึ่งเป็นกฎหมายที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรีได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ชำระกฎหมายเก่าที่มีมาแต่ครั้งโบราณ และรวบรวมเป็นประมวลกฎหมายขึ้นเมื่อจุลศักราช ๑๑๖๖ ตรงกับ พ.ศ. ๒๓๔๗ และโปรดให้เรียกว่า กฎหมายตราสามดวง ในหนังสือเล่มนี้ซึ่งถือได้ว่าเป็นหนังสือที่มีสำนวนภาษากฎหมาย คำว่า หา จะปรากฏใช้เป็นคำเดี่ยวตลอด เช่น ตัวอย่างประโยคว่า “ครั้นถามแล้ว จึงให้ผู้พิจารณาบังคับในข้อสองสถานโดยพระธรรมศาสตร์ว่าข้อโจทหาจำเลยแก้โจทจำเลยรับคำหาแก้แก้กันในสำนวนฟังได้ที่ข้อโจทหาจำเลยให้การมิรับกัน โจทจำเลยอ้างให้นำไปท้าวถามคำพยานมาประกอบกับสำนวนจงทุกข้อๆ”

คำว่า หา ในที่นี้คือคำว่า กล่าวหา ในปัจจุบันนั่นเอง คำว่า กล่าวหาซึ่งเป็นคำประสมในภาษาไทย พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานเช่นเดียวกันได้ให้คำแปลว่า ฟ้องหรือกล่าวโทษ ปัจจุบันส่วนใหญ่เราจะแยกให้ระหว่างคำว่า หา และ กล่าวหา กล่าวคือถ้าเป็นภาษาเขียน ส่วนใหญ่ใช้ กล่าวหา

เช่น “โจทก์ก็กล่าวหาจำเลยว่ามีเครื่องเพชรไปจิ้งพ่องร้องต่อศาล แต่ถ้าเป็นภาษาปากหรือภาษาพูดจะใช้คำว่า หา เช่น “เขาหาว่าฉันเอาหนังสือเขาไป” ลักษณะดังกล่าวแสดงว่า คำ หา มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ กล่าวคือในสมัยโบราณใช้เป็นคำเดี่ยวเท่านั้น และมักใช้เป็นภาษาเขียน ส่วนสมัยปัจจุบันใช้ทั้งคำว่า หา และ กล่าวหา โดยใช้คำว่า หา ในภาษาพูด แต่ภาษาเขียนจะใช้ กล่าวหา

เครื่องหมายที่ผู้อ่านควรรู้ และอ่านให้ถูกต้อง

รองศาสตราจารย์ราตรี ธันวารชร

ในหนังสือ “หลักภาษาไทย” ของพระยาอุปกิตศิลปสาร
ซึ่งยังเป็นแม่แบบของการเขียนตำราหลักภาษาไทย ได้บอก
วิธีอ่านเครื่องหมายต่างๆ ที่เราใช้เขียนหนังสือไว้ และท่าน
ได้ย้ำให้เห็นความสำคัญว่า “เครื่องหมายเหล่านี้ผู้อ่านควรรู้
และอ่านให้ถูกต้อง” ดังนั้นผู้ที่มีอาชีพเกี่ยวกับการอ่าน เช่น
ผู้ประกาศข่าวทางวิทยุหรือทางโทรทัศน์ควรสนใจและเอาใจใส่
เป็นอย่างมาก เพราะท่านเป็นผู้หนึ่งซึ่งเป็นแบบอย่างให้แก่
เยาวชนของชาติทั้งหลาย

เครื่องหมายต่างๆ ที่เราควรรู้และอ่านให้ถูกต้องมี ๔
ชนิดด้วยกันดังนี้

ชนิดที่ ๑ เครื่องหมาย ละ มีลักษณะเหมือนเครื่องหมายจุลภาค ๒ อัน เขียนเรียงคู่กัน (") เครื่องหมายชนิดนี้เราจะใช้เขียนไว้ข้างล่างคำหรือข้อความ ดังนั้นเวลาอ่านผู้อ่านต้องอ่านคำหรือข้อความซึ่งละไว้ด้วย

ชนิดที่ ๒ เครื่องหมาย อัศเจรีย์ มีลักษณะเป็นขีดตรงลงมาและมีจุดตรงปลายคล้ายหยดน้ำ (!) เครื่องหมายชนิดนี้เราให้เขียนไว้ข้างหลังคำที่จะแสดงความรู้สึกต่างๆ เช่น คำว่า โอ๊ย!

ชนิดที่ ๓ เครื่องหมายไปยาลใหญ่ ซึ่งเขียนด้วยตัวไปยาลน้อย ขนาบตัว ล ทั้งหน้าและหลัง (ฯลฯ) เครื่องหมายชนิดนี้ให้เขียนละคำหรือข้อความข้างท้ายที่อยู่ในประเภทเดียวกัน ซึ่งยังมีอีกมากแต่ไม่ได้นำมากล่าวไว้ เวลาอ่านถึงเครื่องหมายไปยาลใหญ่จะอ่านว่า “ละ” หรือ “และอื่นๆ” เช่นประโยคที่เขียนว่า “ร้านขายของชำหน้าหมู่บ้านขายข้าวสาร กะปิ น้ำปลา ฯลฯ” เวลาอ่านต้องอ่านว่า “ร้านขายของชำหน้าหมู่บ้านขายข้าวสาร กะปิ น้ำปลา ละ” แสดงว่า ร้านขายของชำร้านนี้ยังมีของขายอีกมากมาย

ชนิดที่ ๔ เครื่องหมายไปยาลน้อย ซึ่งเขียนด้วยตัวอักษรคล้ายเลขเก้าอารบิกตัวเดียว (๙) เครื่องหมายชนิดนี้ให้เขียนข้างหลังคำที่ละไว้เช่นเดียวกับเครื่องหมายไปยาลใหญ่

แต่เวลาอ่านจะต้องอ่านข้อความที่ละไว้ให้จบ เช่น เขียนว่า
กรุงเทพ ต้องอ่านว่า “กรุงเทพมหานคร”

ดังนั้น เวลาเห็นคำที่เขียนว่า ทูลเกล้าฯ ต้องอ่านว่า
ทูล-เกล้า-ทูล-กระ-หม่อม หรือคำที่เขียนว่า น้อมเกล้าฯ ต้อง
อ่านว่า น้อม-เกล้า-น้อม-กระ-หม่อม และคำที่เรามักพบว่า
ผู้อ่านข่าวทั้งทางวิทยุและทางโทรทัศน์อ่านผิดเป็นประจำ คือ
คำที่เขียนโปรดเกล้าฯ ต้องอ่านว่า โปรด-เกล้า-โปรด-
กระ-หม่อม

ถ้าผู้อ่านข่าวทั้งทางวิทยุและทางโทรทัศน์ทุกคนทำได้
เช่นนี้ แสดงว่าท่านเป็นทั้งผู้ “รู้” และ “รัก” ภาษาไทยของเรา
อย่างแท้จริง

ความหมายของคำว่า เวียนเทียน

รองศาสตราจารย์ราตรี ธีนวารชร

คำว่า เวียนเทียน ประกอบด้วยคำว่า เวียน กับ คำว่า เทียน คำว่า เวียน เป็นคำกริยาที่มีความหมายตาม พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานว่า ลักษณะอาการเคลื่อน-ไหวของสิ่งหนึ่งไปโดยรอบอีกสิ่งหนึ่ง ส่วนคำว่า เทียน เป็น คำนามพจนานุกรมฉบับเดียวกันได้ให้คำจำกัดความว่า เครื่องตามไฟที่พันที่หล่อด้วยขี้ผึ้งหรือไข เป็นต้น มีไส้อยู่ ใจกลาง

ดูตามรูปศัพท์คำว่า เวียนเทียน น่าจะหมายถึง เทียน ที่เคลื่อนไหวไปโดยรอบสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยบุคคลที่ทำอาการ เวียนเทียนนั้นอยู่กับที่เท่านั้น เช่น พระบรมวงศานุวงศ์และ ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ทั้งฝ่ายหน้าและฝ่ายในได้เข้าร่วมพิธีเวียน เทียนประทักษิณรอบพระมหาเศวตฉัตร เนื่องในพระราชพิธี เถลิงพระชนมพรรษา ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ความ

หมายดังกล่าว พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้ให้เป็นความหมายที่สองของคำว่า เวียนเทียน คือ พิธีจุดเทียนแล้วส่งต่อๆ ไปโดยรอบสิ่งที่ทำขวัญ

แต่ในปัจจุบันคงเคยได้ยินหรือเคยเห็นการใช้คำนี้ในวาระสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา ขอเชิญพุทธศาสนิกชนเข้าร่วมพิธีเวียนเทียน ณ พุทธมณฑล ศาสตราจารย์ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา ได้ให้ความเห็นทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เนื่องในวาระวันภาษาไทยแห่งชาติ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๔๓ ว่าควรใช้คำว่า **เดินเทียน** เพราะผู้ถือเทียนจะเคลื่อนไหวด้วยลักษณะอาการเดินประทักษิณรอบสิ่งที่เคารพบูชา เมื่อเปิดพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ตั้งแต่การพิมพ์ครั้งแรกคือในปี พ.ศ. ๒๔๙๓ จนถึงปัจจุบันได้ให้ความหมายแรกของคำว่า **เวียนเทียน** ว่าเป็นคำนามแปลว่า พิธีจุดเทียนถือเดินประทักษิณรอบสิ่งที่เคารพบูชา ใ้ว่า **เดินเทียน** ก็ได้ แสดงว่าในสมัยก่อนคงใ้ว่า **เดินเทียน** ในวาระสำคัญทางพระพุทธศาสนา แต่ต่อมาคนคงสับสนและมาใช้คำว่า **เวียนเทียน** ในวาระวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา แทนคำว่า เดินเทียน คำว่า เดินเทียน จึงไม่ปรากฏเป็นคำศัพท์ในพจนานุกรมฉบับใดเลย

ดังนั้นเราอาจถือได้ว่า คำว่า **เวียนเทียน** มีความหมายเพิ่มขึ้น กล่าวคือแต่เดิมคงใช้ในความหมายว่าพิธีจุดเทียนแล้วส่งต่อๆ ไปโดยรอบสิ่งที่ทำขวัญ โดยคนที่ทำพิธีนั่งหรือยืนอยู่กับที่เท่านั้น แต่ต่อมาได้ขยายรับความหมายของคำว่า **เดินเทียน** คือพิธีจุดเทียนเดินประทักษิณรอบสิ่งที่เคารพบูชาเพิ่มขึ้นอีกความหมายหนึ่ง และในปัจจุบันเราไม่พบการใช้คำว่า **เดินเทียน** ในวาระสำคัญทางพระพุทธศาสนาอีกเลย คำว่า **เวียนเทียน** ยังนำมาใช้เป็นภาษาปากในภาษาการเมือง เมื่อมีการเลือกตั้งแปลว่า มีคนเวียนมาลงคะแนนเสียงให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่งมากกว่าหนึ่งครั้ง เช่น สมัยก่อนเมื่อมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มักพบว่ามีการเวียนเทียนมาลงคะแนนเสียงอยู่เสมอโดยเฉพาะในเขตทหาร ลักษณะเช่นนี้ทางภาษาศาสตร์ถือว่าคำว่า **เวียนเทียน** มีการเปลี่ยนแปลงความหมายในลักษณะกว้างออก กล่าวคือแต่เดิมมีเพียงความหมายเดียว ต่อมานำไปใช้ในที่อื่นๆ ได้มากขึ้นความหมายเลยกว้างออกไป

ชื่อบอกตำนานสถานที่

รองศาสตราจารย์รัตรี ธีนวารชร

ถ้าผ่านไปทางถนนวิภาวดีตรงเกือบถึงทางแยกไป
จังหวัดนนทบุรี จะเห็นป้ายบอกว่าเลี้ยวขวาจะไปทาง “แคราย”
คำว่า “ราย” แต่เดิมเขียนว่า “แคลาย” ซึ่งแปลตามตัวเขียน
หมายความว่า ดินแควที่มีลวดลาย ได้มีผู้รู้หลายคนหักท้วงไปยัง
กรุงเทพมหานครว่า ชื่อนี้แสดงตำนานความเป็นมาของสถานที่
บริเวณนั้น กล่าวคือแต่เดิมบริเวณดังกล่าวมีดินแควขึ้นเรียง
รายสองข้างทางไม่ขาดระยะ เช่นเดียวกันกับชื่อวัด “สมอราย”
ซึ่งภายหลังเปลี่ยนเป็นวัดราชาธิวาส บริเวณดังกล่าวก็มีดิน
สมอขึ้นเรียงรายสองข้างทาง หรือเหมือนกับชื่อตำบลหรือ
อำเภอหนึ่งในจังหวัดเชียงรายชื่อ “จี่วราย” ก็เป็นบริเวณที่มี
ดินจี่วขึ้นเรียงรายสองข้างทางไม่ขาดระยะเช่นเดียวกัน ดังนั้น
คำว่า “แคลาย” ต้องเขียนว่า “แคราย” เพื่อให้สอดคล้องกับ
ความเป็นมาของสถานที่ซึ่งเป็นที่น่ายินดีที่ทางกรุงเทพมหานคร

ได้ยอมเปลี่ยนชื่อสถานที่ดังกล่าวแล้ว แสดงว่าทางกรุงเทพมหานครได้เห็นความสำคัญของการสะกดการันต์ของภาษาไทย ซึ่งเป็นเครื่องหมายสื่อสารความหมาย กล่าวคือ คำที่สะกดการันต์ต่างกัน จะมีความหมายต่างกันโดยเฉพาะ ในที่นี้ คำว่า ลาย และ ราย ก็มีความหมายต่างกันดังที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น

จึงขอขอบพระคุณผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนเก่า คือ ดร.พิจิต รัตตกุล ที่ได้ทั้งรู้และเห็นตระหนักถึงความสำคัญของภาษาไทย ซึ่งเป็นภาษาประจำชาติไทยของเรา และคงจะทราบกันว่าวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ของทุกปีตั้งแต่ปี ๒๕๔๒ รัฐบาลได้กำหนดให้เป็น “วันภาษาไทยแห่งชาติ” เพื่อเฉลิมพระเกียรติและสนองพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในด้านภาษาไทยและกระตุ้นให้สถาบันการศึกษา องค์กร หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชนชาวไทย ตระหนักในความสำคัญของภาษาไทย และร่วมใจกันใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง และรักษาภาษาไทยอันเป็นภาษาประจำชาติไว้ให้คงามยั่งยืนตลอดไป โดยกำหนดในวันที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาเสด็จพระราชดำเนินไปทรงร่วมอภิปรายกับผู้ทรงคุณวุฒิทางภาษาไทย ของชุมนุมภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๕

นอกจากกรุงเทพมหานครได้เปลี่ยนชื่อ “แคลาย” เป็น “แคราย” แล้ว เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ก็ได้เปลี่ยนการเขียน “ถนนสาทร” จากคำว่า ธร มาเป็น สาทร เพื่อเป็นเกียรติแก่หลวงสาทรราชายุทธ ซึ่งเป็นแม่กองในการขุดคลองดังกล่าว คำว่า สาทรนี้ ศาสตราจารย์พิเศษทองต่อ กล้วยไม้ ณ ออยุธยา ได้เคยอธิบายไว้ในรายการ “พูดจาประสาคนไทย” ตอน “ชื่อบ้านนามเมือง บันทึกแผ่นดินสยาม ว่า ท่านสันนิษฐานว่ามาจากคำว่า อาทร ซึ่งแปลว่า ความเอื้อเฟื้อหรือความเอาใจใส่

เป็นที่น่ายินดีที่ได้ยินผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนใหม่คือ คุณสมักร สุนทรเวช มีดำริจะเปลี่ยนการเขียนชื่อ บางลำภู เป็นบางลำพู่ เพราะบริเวณดังกล่าว แต่เดิมต้นลำพูขึ้นเป็นจำนวนมากทั้งสองฝั่งคลอง บริเวณดังกล่าวจึงชื่อ บางลำพู ขณะนี้ ยังคงเหลือต้นลำพูเพียงต้นเดียว ดังนั้น การเปลี่ยนชื่อมาเป็น “บางลำพู่” จึงเป็นสิ่งที่สมควรทำยิ่งเพราะชื่อบอกตำนานสถานที่บริเวณนั้น

ถ้าผู้นำของชาติทุกระดับเอาใจใส่ภาษาประจำชาติไทยของเรา โดยพยายามทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งในการออกเสียงคำให้ชัดเจนถูกต้อง หรือ การใช้ถ้อยคำที่ถูกต้องตามโครงสร้างของภาษาไทย เช่น ควรพูดว่า “ออกจากบ้าน” มิใช่ “ออกบ้าน” ดังหัวหน้าพรรคการเมืองใหม่เคยพูด เป็นต้น เชื่อ

แน่นว่า ภาษาไทยของเราคงจะเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติ
ของภาษาคือ จะค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไม่ฉับพลันเปลี่ยนไปอย่าง
รวดเร็วตามกระแสโลกยุคไร้พรมแดนเป็นแน่ และท่านคงจะ
เห็นความสำคัญของการเขียน การสะกดการันต์ชื่อสถานที่
ต่างๆ เพราะ “ชื่อบอกตำนานของสถานที่” ได้จริงๆ

ปีคริสต์ศักราช ๒,๐๐๐ สหัสวรรษที่ ๒

รองศาสตราจารย์ราตรี ธีนวารชร

ท่านคงเคยได้ยินคำว่า สหัสวรรษ มาจนคุ้นหูแล้ว ถ้าไม่พูดถึงคำคำนี้จะไม่ทันสมัย คำว่า สหัสวรรษ เป็นคำที่ค่อนข้างใหม่ และเป็นคำที่เพิ่งพูดถึงกันมากเมื่อปลายปีที่แล้ว คือ ปลายปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่งตรงกับ คริสต์ศักราช ๑,๙๙๙ คำว่า สหัสวรรษ นี้ไม่ได้เกี่ยวข้องกับปีพุทธศักราชของไทยเรา แต่เกี่ยวข้องโดยตรงกับปีคริสต์ศักราช ๒,๐๐๐ ซึ่งเริ่มต้นเมื่อ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๓ ที่ผ่านมานี้เอง

ในช่วงนั้นเราตื่นเต้นกันมากในเรื่องการแก้ปัญหาการทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์ ศัพท์ที่มาพร้อมๆ กับคำว่า สหัสวรรษ คือคำว่า Y2K (วาย ทู เค) ซึ่งหมายถึงปี ๒,๐๐๐ นั้นเอง กล่าวคือ Y เท่ากับคำว่า Year หรือคำว่าปี ในภาษาไทย และ 2K เท่ากับ ๒,๐๐๐ เพราะฝรั่งนิยมใช้สัญลักษณ์ K เป็นอักษรย่อแทนจำนวนพัน เมื่อมีคำว่า

ปีคริสต์ศักราช ๒,๐๐๐ ขึ้นมา คนไทยก็เลยนึกถึงคำว่า
จำนวนพัน ราชบัณฑิตยสถานจึงแนะนำคำว่า สหัสวรรษให้
พวกเรามาใช้

คำว่า สหัส (สะ-หัด-สะ) ไม่ใช่คำใหม่ไม่คุ้นหูคนไทย
เพราะเราเคยได้ยินคำว่า สหัสวรรษ มาจนคุ้นหูแล้ว สหัส-
วรรษ แปลว่า พันตา หมายถึง พระอินทร์ ในวรรณคดีหลาย
เรื่อง เช่น เรื่อง สังข์ทอง เป็นต้น คำว่า สหัส มาจากภาษา
บาลี แปลว่า พัน หรือ สิบร้อย หรือ ร้อยสิบครั้ง ส่วนคำว่า
วรรษ (วัด) มาจากภาษาสันสกฤต ซึ่งไทยแผลงมาใช้เป็น
พรรษา แปลว่า ปี และใช้เป็นคำราชาศัพท์ เช่น “ปี พุทธ-
ศักราช ๒๕๔๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระชนมายุ
ครบ ๗๒ พรรษา” หรือคำว่า พรรษา แปลว่า ฝน ในคำว่า
วันเข้าพรรษา

ดังนั้น คำว่า สหัสวรรษ อ่านว่า สะ-หัด-สะ-วัด
จึงแปลว่า พันปี ฝรั่งเศสใช้ว่า Millennium (มิลเลนเนียม) และ
ปีคริสต์ศักราช ๒,๐๐๐ เป็นปีที่ครึ่งหนึ่งพันครั้งที่ ๒ เราจึง
ควรใช้ สหัสวรรษที่ ๒

ที่กล่าวเช่นนี้เพราะถ้าอ่านหนังสือพิมพ์หรือฟังคำ
โฆษณาจะได้ยินคำว่า สหัสวรรษใหม่ เสมอๆ เช่น ข่าว
ในหนังสือพิมพ์ที่ว่า “น.ส.ลارا ดัดดา มิสยูนิเวิร์สคนแรกของ

สหสวรรค์ใหม่ มีความใฝ่ฝันอยากจะเป็นผู้กำกับภาพยนตร์สารคดี" การใช้คำว่า สหสวรรค์ใหม่ เป็นการเข้าใจผิดพลาดอย่างมาก เพราะความเป็นจริง ปี คริสต์ศักราช ๒,๐๐๐ ปี เป็นปีที่ครบสหสวรรค์ที่ ๒ เท่านั้น ปีคริสตศักราช ๒,๐๐๑ (สอง-พัน-เอ็ด) เริ่ม ๑ มกราคม คริสต์ศักราช ๒,๐๐๑ ต่างหากที่ย่างเข้าสู่สหสวรรค์ใหม่ คือ สหสวรรค์ที่ ๓

ดังนั้น ถ้ายังมีคนเข้าใจไขว้เขวได้โปรดเข้าใจตามนี้เถิดว่า ปีคริสตศักราช ๒,๐๐๐ เป็นปีที่ครบสหสวรรค์ที่ ๒ ถ้าจะใช้คำว่า สหสวรรค์ เราอาจใช้คำคำนี้ตามลำพังโดยไม่ต้องมีคำมาขยาย เช่น ศูนย์ฝึกอบรมเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ มีหลักสูตร ๑๖ หลักสูตรแห่งสหสวรรค์ และข่าวการประกวดนางสาวจักรวาลใช้คำที่ถูกต้องดังนี้ "น.ส.ลارا ดัดดา มิสยูนิเวิร์สคนแรกของสหสวรรค์ที่ ๒ มีความใฝ่ฝันอยากเป็นผู้กำกับภาพยนตร์สารคดี"

ถ้าต้องการเป็นคนทันสมัยควรใช้คำว่า สหสวรรค์ ให้ถูกต้อง และถ้าจะใช้คำว่า สหสวรรค์ แทนปี คริสต์ศักราช ๒,๐๐๐ ควรใช้ว่า สหสวรรค์ที่ ๒

ถาเสียง ร เรือ กำลังจะเปลี่ยนแปลง

รองศาสตราจารย์ราตรี วัฒนวรชร

หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาไทยที่ทำหน้าที่เป็นพยัญชนะต้นเดี๋ยวมี่ ๒๑ เสียง ในจำนวน ๒๑ เสียงนี้มีหน่วยเสียงที่เป็นคู่กันซึ่งกำลังเป็นที่น่าสนใจของผู้รักภาษาไทยทั้งหลายคือ เสียง ร เรือ กับเสียง ล ลิง ที่กล่าวว่า เสียงคู่นี้กำลังเป็นที่สนใจ เพราะในขณะนี้คำภาษาไทยที่เขียนขึ้นต้นด้วยพยัญชนะ ร เรือ เช่นคำว่า รัก คนไทยที่ออกเสียงคำนี้จะแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มแรกจะออกเสียงว่า /รัก/ ส่วนกลุ่มที่สองซึ่งมีจำนวนไม่น้อยหรืออาจจะมีจำนวนมากกว่ากลุ่มแรกจะออกเสียงว่า /ลัก/ คนไทยกลุ่มที่ ๒ นี้เป็นคนในระดับตั้งแต่ผู้บริหารราชการแผ่นดิน เป็นรัฐมนตรี เป็นนักจัดรายการวิทยุ โทรทัศน์ หรือเป็นนักเรียน นิสิต นักศึกษา ฯลฯ บุคคลกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ในขณะที้ออกรายการวิทยุ โทรทัศน์ ถ้าไม่ตั้งใจพูดหรือพูดเร็วๆ จะออกเสียง “ร เรือ” เป็นเสียง “ล ลิง”

เสียงทั้งสองนี้ต่างกันหรือไม่อย่างไร และมีความสำคัญต่อระบบเสียงในภาษาไทยของเราอย่างไร

การออกเสียง “ร เรือ” กับ “ล ลิง” ต่างกัน กล่าวคือเสียง “ร เรือ” เป็นเสียงพยัญชนะรัว ลักษณะเป็นเสียงก้อง ในขณะที่เราเปล่งเสียง “ร เรือ” นั้นเราต้องทำปลายลิ้นของเราให้มีลักษณะอ่อนตัวที่สุดจนสามารถกระดกขึ้นแตะหลังฟันได้หลายๆ ครั้ง เช่น คำว่า รักใคร่ ส่วนเสียง “ล ลิง” เป็นเสียงพยัญชนะข้างลิ้น ลักษณะเป็นเสียงก้องเช่นเดียวกันแต่ในขณะที่เปล่งเสียง เราจะยกปลายลิ้นขึ้นปิดบริเวณปุ่มเหงือกและเพดานตรงส่วนกลางไว้ แล้วปล่อยลมออกมาทางข้างๆ ลิ้น เราจึงเรียกเสียง “ล ลิง” ว่าเสียงข้าง หรือเสียงข้างลิ้น เช่น คำว่า ลักขโมย ทุกวันเราควรฝึกฝนการออกเสียงทั้งสองเสียง โดยเฉพาะเสียง ร เรือ

เสียงพยัญชนะทั้งสองมีความสำคัญต่อระบบเสียงในภาษาไทยของเรา กล่าวคือเสียงพยัญชนะทั้งสองมีความหมายในภาษา ที่ว่ามีความหมายนั้น หมายถึง คำคำหนึ่งซึ่งประสมสระเดียวกันและหรือมีตัวสะกดและมีเสียงวรรณยุกต์เสียงเดียวกัน ถ้าเปลี่ยนแปลง “ร เรือ” ในตำแหน่งพยัญชนะต้นเป็นเสียง “ล ลิง” จะมีผลทำให้ความหมายของคำในภาษานั้นเปลี่ยนแปลงไปทันที และถ้าท่านเปิดพจนานุกรม ฉบับราช-

บัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๒๕ แล้วจะพบว่า คำที่มี
ลักษณะดังกล่าวมีจำนวนถึง ๙๓ คู่ เช่น รก-ลก, รง-ลง,
รต-ลต, รน-ลน, รัน-ลัน, รบ-ลบ, รม-ลม, ร่ม-ล่ม,
รวง-ลวง, ร่วง-ล่วง, รวด-ลวด, ร่วม-ล่วม, รือ-ลือ,
รอก-ลอก, ร่อง-ล่อง, จนถึง ไร้-ไล้ ในการนำเสนอครั้งนี้
จะขอยกตัวอย่างคำที่เป็นคู่ๆ พอเป็นตัวอย่าง ๑ คู่ ดังนี้

คำคู่ รง-ลง คำว่า รง พจนานุกรมให้ความหมายว่า
เป็นคำนาม แปลว่า “ยางไม้อย่างหนึ่ง” ส่วนคำว่า ลง
พจนานุกรมได้ให้คำจำกัดความว่า เป็นคำกริยา แปลว่า ไปสู่
เบื้องต่ำ, ไปสู่พื้นดินหรือพื้นอื่นๆ หรืออาจแปลว่า “ไปสู่เบื้อง
ที่ถือว่าตรงข้ามกับ “ขึ้น” ”

เสียง “ร เรือ” และเสียง “ล ลิง” ออกเสียงต่างกัน และ
ทั้งสองเสียงมีความสำคัญยิ่งต่อระบบเสียงในภาษาไทยของเรา
ถ้าเราออกเสียง “ร เรือ” เป็น “ล ลิง” สิ่งที่จะตามมาคือ
ภาษาไทยเราจะมีคำพ้องเสียงเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนถึง ๙๓ คู่
คือ ๑๘๖ คำ เราคงจะสับสนในเรื่องความหมายของคำเหล่านั้น
เป็นอย่างยิ่ง เพราะเราชาวไทยเป็นเจ้าของภาษาร่วมกัน
ภาษาไทยจะเปลี่ยนแปลงหรือไม่อย่างไร ขึ้นอยู่กับเราเจ้าของ
ภาษาทุกคน

สามานยนามและวิสามานยนาม

รองศาสตราจารย์ราตรี ถิ่นวารชร

ผู้ที่ค่อนข้างมีอายุซึ่งได้เรียนตำราหลักภาษาของ
กระทรวงศึกษาธิการจะพบคำว่า สามานยนาม สามานยนาม
ย่อย และวิสามานยนามเป็นชื่อที่ใช้เรียกชนิดต่างๆ ของ
คำนาม ผู้ที่ใช้ศัพท์ทั้งสามคำนี้ คือ พระยาอุปกิตติศิลปสาร (นิม
กาญจนาชีวะ) ผู้เขียนตำรา หลักภาษาไทย อักษรวิธี วชิรวิภาค
วากยสัมพันธ์ ฉันทลักษณ์ ซึ่งครูบาอาจารย์ภาษาไทยทั้ง
ประเทศใช้เป็นตำราหลัก ในการสอนหลักภาษาไทยหรือ
ไวยากรณ์ไทย พระยาอุปกิตติศิลปสารอธิบายคำนามว่า คำนาม
เป็นคำพวกหนึ่งที่บอกชื่อ สิ่งที่มีรูป เช่น คน สัตว์ บ้านเมือง
หรือสิ่งที่ไม่มียุรูป เช่น เวลา อายุ ใจ อำนาจ บาป บุญ เป็นต้น
และท่านได้แบ่งคำนามเป็น ๕ พวกใหญ่ คือ พวกที่หนึ่ง คือ
สามานยนาม พวกที่สอง คือ วิสามานยนาม พวกที่สาม คือ
สมุหนาม พวกที่สี่ คือ ลักษณะนาม และพวกที่ห้า คืออาการ-

นาม คำนามที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่พูดในวันนี้ คือคำนามสองพวกแรก คือ สามาณยนาม และวิสามาณยนาม

คำว่า สามาณยนาม เป็นคำสมาส คำสันสกฤต ซึ่งแปลว่า ทั่วไป สมาสกับคำว่า นาม ซึ่งแปลว่า ชื่อ ดังนั้น สามาณยนาม จึงแปลว่า ชื่อทั่วไป และพระยาอุปกิตติลปसार ก็ได้อธิบายคำว่า สามาณยนาม ว่าเป็นคำนามที่เป็นชื่อทั่วไป เช่น คน บ้าน เมือง ใจ ลม เวลา โดยนัยคำพวกนี้มีความหมายกว้าง

ส่วน สามาณยนามย่อย เป็น สามาณยนามที่บอกจำพวกย่อยของสามาณยนามซึ่งมีความหมายกว้างละเอียดลงไปอีก เช่น คนจีน คนแขก นกยาง นกเขา คำว่า จีน ยาง เขา เป็นสามาณยนามย่อย บางคำอาจจะมิชนิทย่อยลงไปอีกก็ได้ เช่น นกเขาชวา นกยางกรอก คำว่า ชวา กับ กรอก ก็เป็นสามาณยนามย่อยของนกเขา และนกยางตามลำดับ นอกจากนี้ท่านได้อธิบายถึงการใช้ด้วย กล่าวคือ สามาณยนามย่อยบางคำ เราใช้กันจนเคยชิน และคนฟังก็เข้าใจว่าหมายถึงอะไร เช่น จีน แขก ฝรั่งเศส กา ก็ให้ใช้สามาณยนามย่อยนั้นลำพังได้ โดยนัยนี้สามาณยนามย่อย มีความแคบลงกว่าสามาณยนาม กล่าวง่าย ๆ คือคำสามาณยนามเป็นคำนามที่มีความหมายกว้าง เพราะเราไม่รู้ว่าเป็นคนชาติใด นกชนิดไหน แต่ถ้าเอา

คำสามัญนามย่อขยาย ก็จะทำให้เรารู้ชัดว่าเป็น คนจีน คนแขก นกแร้ง นกเขา นกกระยาง แต่ทั้ง คนจีน คนแขก นกแร้ง นกกระยาง ก็ยังคงเป็นสามัญนาม

ส่วนคำว่า วิสามัญนาม เป็นคำสมาส มาจากคำสันสกฤต วิสามัญนาม แปลว่า ไม่ใช่สำคัญ หรือเฉพาะเรื่อง ดังนั้น วิสามัญนาม พระยาอุปทิศศิลปสารจึงอธิบายว่าเป็น คำนามที่เป็นชื่อเฉพาะที่สมมติตั้งขึ้นสำหรับเรียก คน สัตว์ สิ่งของบางอย่าง เพื่อให้รู้ชัดว่า คนนี้ สัตว์ตัวนี้ ของสิ่งนี้ วิสามัญนามจึงมักเป็นชื่อคน ซึ่งบิดามารดา หรือพระตั้งให้ เช่น ทองต่อ วัลยา ดุษฎีพร เป็นต้น นอกจากนี้ยังเป็น ชื่อบรรดาศักดิ์ เช่น ญาณภิรมย์ อุดมจินดา อุปทิศศิลปสาร หรือเป็นชื่อสกุล เช่น กล้วยไม้ ณ อยุธยา วิมุขตะลพ ชานีโรศานต์ หรือเป็นชื่อสัตว์ที่เราตั้งให้ เช่น ชื่อนกเขาชวาที่เราเลี้ยง เช่น ศรี หรืออาจจะเป็นชื่อเรือ เช่น สุพรรณหงส์ อนันตนาคราช ซึ่งเป็นชื่อเรือพระที่นั่ง หรืออาจเป็นชื่อจังหวัดต่างๆ เช่น กรุงเทพมหานคร นนทบุรี เชียงใหม่ หรืออาจเป็นชื่อวัน เช่น อาทิตย์ จันทร์ อังคาร หรือชื่อดาว เช่น ดาวพุธ ศุกรี เสาร์ กล่าวโดยสรุปคือ วิสามัญนามเป็นนามเฉพาะที่มนุษย์สมมติตั้งขึ้นใช้สำหรับเรียกคน สัตว์ สิ่งของ

บางอย่าง เพื่อให้รู้ชัดว่าคนคนนี้ สัตว์นี้ หรือของสิ่งนี้ โดย
นัยวิสามานยนามจะมีความหมายแคบที่สุด

สรุปได้ว่า สามานยนาม เป็นคำนามที่เป็นชื่อทั่วไป
ส่วนสามานยนามย่อย เป็นคำนามที่นำมาขยายสามานยนาม
ให้ชัดขึ้น แต่ยังคงเป็นสามานยนาม แต่วิสามานยนามเป็น
คำนามที่เป็นชื่อเฉพาะซึ่งมักเป็นชื่อคน ชื่อสัตว์ที่เราตั้งให้
ชื่อบรรดาศักดิ์ ชื่อจังหวัด ชื่อประเทศ ฯลฯ

เสียง ร เรือ

รองศาสตราจารย์ราตรี ธีนวารชร

ขณะนี้คนไทยแทบทุกระดับอาจรวมถึงตัวเราเองด้วย ในขณะที่พูดออกกรายการวิทยุ โทรทัศน์ ถ้าไม่ตั้งใจพูดหรือพูดเร็วๆ เราจะออกเสียง “ร เรือ” เป็นเสียง “ล ลิง” ได้อธิบายไปแล้วว่า การออกเสียงทั้งสองเสียงนั้นต่างกันและมีความสำคัญต่อระบบเสียงในภาษาไทยของเราเป็นอย่างมาก

ท่านลองออกเสียง ร เรือ และ ล ลิง จะพบว่า เสียงทั้งสองออกเสียงต่างกันจริงๆ กล่าวคือ ขณะที่เราเปล่งเสียง ร เรือ นั้น เราต้องทำปลายลิ้นของเราให้มีลักษณะอ่อนตัวที่สุดจนสามารถกระดกขึ้นไปแตะหลังฟันได้หลายครั้ง จึงเรียกเสียง ร เรือ ว่าเป็นเสียงร่ว (Rolled) เช่น คำว่า รกรุงรัง แต่ถ้าในขณะที่ออกเสียง เราเพียงแต่ยกปลายลิ้นขึ้นปิดบริเวณปุ่มเหงือกและเพดานตรงส่วนกลางไว้แล้วปล่อยลมออกมาทางข้างๆลิ้น เราจะได้เสียง ล ลิง ซึ่งเป็นเสียงข้างลิ้น

(Lateral) เช่น ในคำช้อนว่าลกหก เราควรฝีกออกเสียง ร เรือ และ ล ลิง คู่กันทุกวันโดยเฉพาะเสียง ร เรือ

นอกจากเสียง ร เรือ ล ลิง จะออกเสียงไม่เหมือนกันแล้ว เสียงทั้งสองเป็นหน่วยเสียงพยัญชนะซึ่งสำคัญอย่างมากต่อระบบเสียงในภาษาไทย เพราะเพียงแต่เราออกเสียงคำซึ่งมีพยัญชนะต้น ร เรือ เป็น ล ลิง ความหมายของคำจะเปลี่ยนแปลงไปทันที ทั้งนี้เพราะเสียงพยัญชนะทั้งสองมีความหมายในระบบเสียงภาษาไทยของเรา ลักษณะนี้ถือว่าเป็นวิธีสร้างคำขึ้นใช้ในภาษาโดยใช้หน่วยเสียงสำคัญเป็นเครื่องมือ และเราเรียกวิธีการสร้างคำดังกล่าวว่า วิธีแปลงคำ คำที่เป็นคู่ๆ ตามลักษณะข้างต้นมีจำนวนถึง ๙๓ คู่ เป็นจำนวนคำถึง ๑๘๖ คำ คราวที่แล้วได้มีโอกาสยกตัวอย่างเพียงคู่เดียวคือ รง กับ ลง คราวนี้จะยกตัวอย่างเพิ่มดังนี้

คู่แรก รก กับ ลก คำว่า รก ในพจนานุกรมมี ๒ คำ คือ รกคำที่ ๑ พจนานุกรมให้ความหมายว่า เป็นคำวิเศษณ์ แปลว่า ที่กระจัดกระจายอยู่เกลื่อนกลาดไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย เช่น ทิ้งกระดาษไว้รกบ้าน หรืออาจแปลว่า “งอก หรือขึ้น รวมกันอยู่อย่างยุ่งเหยิงไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย” เช่น หนัวร์ก และอาจมีความหมายว่า “รำคาญเพราะไม่เป็น ระเบียบ” เช่น รกตา รกหู รกสมอง ส่วน รกคำที่ ๒ พจนานุกรมได้ให้

คำจำกัดความว่า เป็นคำนาม แปลว่า “เครื่องสำหรับหล่อเลี้ยงเด็กในครรภ์แนบอยู่กับมดลูก มีสายล่อมาที่สะดือเด็ก” หรืออาจหมายถึง “สิ่งที่เป็เส้นคล้ายรากไม้ที่ห้อยอยู่ตามกิ่งไม้บางอย่าง” เช่น มะดันเรียกว่า รกมะดัน บางที่เป็นแผ่นห่อ กาบไม้ เช่น ต้นมะพร้าว เรียก รกมะพร้าว ส่วนคำว่า ลก พจนานุกรมได้นิยามไว้ว่า เป็นคำวิเศษณ์ แปลว่า หก หรืออาจมีความหมายว่า ในสมัยโบราณ เช่น ในกฎหมายตราสามดวงจะเรียกลูกชายคนที่ ๖ ว่า ลก คู่กับลูกหญิงคนที่ ๖ ว่า ออก

คู่ที่สอง รัน กับ ลัน คำว่า รัน พจนานุกรมได้นิยามว่า เป็นคำวิเศษณ์แปลว่า “เร่งรัด” ส่วนคำว่า ลัน พจนานุกรมได้ให้คำจำกัดความว่า เป็นคำกริยา แปลว่า “พันหรือเลยระดับที่เปี่ยมอยู่แล้วจนไหลหรือทะลักออกมา” เช่น เปิดน้ำทิ้งไว้จนน้ำลันตุ่ม

คู่ที่สาม รบ กับ ลบ คำว่า รบ พจนานุกรมได้นิยามว่า เป็นคำกริยา แปลว่า “สู้กันหรือต่อสู้ในทางศึก หรือสู้” เช่น รบหญ้าไม่ชนะ และอาจจะหมายถึงเร้าเอาให้ได้ ใน คำสอนรบเร้า ส่วนคำว่า ลบ พจนานุกรมให้คำแปลว่า เป็น คำกริยา มีความหมายว่า “ทำให้หายไปด้วยอาการเซ็ดหรือถู” เช่น ลบกระดานให้ครูหน้อย หรือแปลว่า “ทำให้หายไป” เช่น

น้ำลบบ้าง และอาจแปลว่าหักออกหรือชักออก ซึ่งเราใช้ในวิชาเลขคณิต เช่น เอา ๖ ตั้งลบด้วย ๕ จะเหลือ ๑

ถ้าคนไทยทุกคนไม่ต้องการให้เกิดปัญหาในการตีความข้อความที่มีคำ ร เรือ เป็นเสียงพยัญชนะต้น เราคงต้องฝึกฝนตนเองในการออกเสียงโดยเฉพาะเสียง ร เรือ ถ้าเราคนไทยเป็นเจ้าของภาษาไม่ต้องการให้ระบบเสียงในภาษาไทยของเราเปลี่ยนแปลงไป

อันเนื่องมาจากคำว่า เเดิน

รองศาสตราจารย์ราตรี ธีนวารชร

คำว่า เเดิน เป็นคำเขมรที่ไทยรับมาใช้เป็นเวลานาน จนดูเหมือนจะกลายเป็นคำไทยไปแล้ว และเรารับทั้งรูปศัพท์เดิมคือ **เดิน** (เขมรเขียนฉ្នើរ) และรูปศัพท์ที่แผลงหรือคำแผลง คือ **ดำเนิน** (เขมรเขียนฉ្នើរ)

คำว่า **เดิน** พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้ให้คำจำกัดความว่าเป็นคำกริยา มีความหมายประจำตัวคือ “ยกเท้าก้าวไป” และมีความหมายโดยนัย คือ “เคลื่อนไปด้วยกำลังต่างๆ เช่น นาฬิกาเดิน รถเดิน ทำให้เคลื่อนไหว เช่น เดินหมากรุก หรือแปลว่าคล่องไม่ติดขัด เช่น สมองเดินดี หรือแปลว่า นำส่ง เช่น เดินข่าว เดินหนังสือ เดินหมาย และความหมายสุดท้ายคือ ประกอบกิจการขนส่ง เช่น เดินรถ เดินเรือ”

ลูกศัพท์ที่ประกอบขึ้นจากคำว่า **เดิน** พจนานุกรมฯ ได้รวบรวมไว้ทั้งสิ้น ๒๕ คำ และมีสำนวน ๑ สำนวน วันนี้จะพูดถึงคำศัพท์ที่ประกอบขึ้นจากคำว่าเดินและมีความหมายแรกคือ มีความหมายประจำคำว่า “ยกเท้าก้าวไป” ซึ่งมีทั้งสิ้น ๘ คำ คือ **เดินขบวน เดินทัพ เดินทาง เดินเทียน เดินนา เดินสวน เดินหน และเดินเหิน**

ในบรรดาคำศัพท์ ๘ คำข้างต้นมีคำที่เราไม่ค่อยคุ้นหูและไม่ค่อยหรือไม่เคยใช้เลยคือ คำแรก **เดินเทียน** ซึ่งพจนานุกรมได้ให้ความหมายว่าเวียนเทียน คือ “พิธีจุดเทียนถือเดินประทักษิณรอบสิ่งที่เคารพบูชา” ซึ่งปัจจุบันเราไม่ใช้คำว่า **เดินเทียน** ในวาระวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาแล้ว แต่เราใช้คำว่า **เวียนเทียน แทน** คำที่สองและคำที่สาม คือ คำว่า **เดินนาและเดินสวน** แปลว่า “เดินสำรวจนาและสวนเพื่อเรียกเก็บภาษีอากร” คำที่สี่ซึ่งเราไม่ค่อยคุ้นหูและไม่ค่อยได้ใช้คือ **เดินหน** ซึ่งแปลว่า “เดินทางไปเรื่อยๆ และยังหมายถึงชื่อเทวดาที่อยู่ระหว่างสวรรค์กับพื้นดินด้วย” ส่วนคำสุดท้ายซึ่งเป็นคำที่น่าสนใจสุดคือ คำว่า **เดินเหิน**

คำว่า **เดินเหิน** ประกอบด้วยคำว่า **เดิน** และคำว่า**เหิน** ซึ่งแปลว่า บินขึ้นไปในระยะสูง ร่อนไปหรือขึ้นเดินไปในอากาศ เมื่อนำมาประกอบกันเป็นเดินเหิน พจนานุกรมฯ ได้ให้คำ

นิยามว่าเป็นคำกริยา มี ๒ ความหมายคือ ความหมายแรก แปลว่า “วิ่งเต้นเพื่อขอความช่วยเหลือ” ส่วนความหมายที่ ๒ ใช้เป็นภาษาปาก แปลว่า “เดิน” เมื่อเราพิจารณาความหมายทั้งสองของคำว่าเดินเห็นแล้วจะพบว่า ปัจจุบันเราไม่ใช้ความหมายแรกคือ “วิ่งเต้นเพื่อขอความช่วยเหลือ” แล้วจะพบว่า ปัจจุบันเราใช้แต่ความหมายที่สอง คือ เป็นภาษาปาก แปลว่า “เดิน” เช่น เป็นลูกผู้หญิงเดินเหินให้ระวังหน่อย แสดงว่าความหมายของคำว่า เดินเหินเปลี่ยนแปลงไป

การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำว่า เดินเหิน ในทางภาษาศาสตร์ถือว่ามีลักษณะเป็นแบบความหมายแคบเข้ กล่าวคือ แต่เดิมมีความหมายหลายความหมาย ต่อมากลายเป็นมีความหมายเดียว

ถึงอย่างไรก็ตาม ถ้าพิจารณาความหมายคำที่ประกอบขึ้นจากคำว่า เดิน ทั้ง ๘ คำ แล้วจะพบว่าคำทั้ง ๘ คำนั้นมีความหมายร่วมกันและมีเงาของความหมาย (radiation of meaning) เดิมอยู่ คือ “ยกเท้าก้าวไปหรือเคลื่อนไหวไป”

อันเนื่องมาจากคำว่า วงจร

รองศาสตราจารย์ราตรี ธีนวารช

คำว่า วงจร พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ระบุว่าเป็นศัพท์ทางความรู้เรื่องไฟฟ้าเป็นคำนาม หมายถึง “เส้นทางที่กระแสไฟฟ้าเคลื่อนที่ผ่านได้ครบรอบ” โดยปริยายหมายถึง “สิ่งที่มีลักษณะคล้ายคลึงเช่นนั้น” คำว่า วงจร ในความหมายดังกล่าวสามารถใช้กับคำว่า ปิด และ เปิด เป็น วงจรปิด และ วงจรเปิด ซึ่งพจนานุกรมฉบับเดียวกันได้ให้คำนิยามไว้ดังนี้

วงจรปิด เป็น คำนามหมายถึง “วงจรไฟฟ้าที่มีกระแสไฟฟ้ากำลังเคลื่อนที่ครบวงจร” ส่วนคำว่าวงจรเปิด ก็เป็นคำนามเช่นเดียวกัน หมายถึง “วงจรไฟฟ้าที่ไม่มีกระแสไฟฟ้าเคลื่อนที่ครบวงจร” นอกจากคำ ๒ คำนี้แล้ว ยังมีคำศัพท์อีกคำที่คงเคยได้ยินจนคุ้นหูอย่างมาก คือ คำว่า ลัดวงจร เพราะเกิดไฟไหม้ที่ใดก็ตาม ส่วนใหญ่จะระบุสาเหตุว่ามาจาก

การที่ไฟฟ้าลัดวงจรเสมอ เช่น “ไฟไหม้ศูนย์การค้าใหญ่กลางเมืองอยุธยา สาเหตุจากไฟฟ้า ลัดวงจร ค่าเสียหายรวม ๑๐ ล้าน

ทีกล่าวนมาแล้วข้างต้นเป็นการใช้คำว่า วงจร ในความหมายที่เกี่ยวข้องกับไฟฟ้าทั้งสิ้น แต่ในปัจจุบันมีการนำคำว่า วงจร มาใช้เป็นศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการค้า ท่านคงเคยได้ยินคำว่าคือ คำว่า **ครบวงจร** ตัวอย่างเช่น “ศูนย์การค้าใหญ่ขานเมืองเปิดบริการแล้วแบบ **ครบวงจร**” หมายความว่าถ้าเราไปที่ศูนย์การค้าแห่งนี้แล้วเราสามารถซื้อสินค้าได้ครบทุกชนิด มีห้องอาหารบริการเมื่อเราหิว มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ เช่น โรงภาพยนตร์ ผับ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีสวนสนุกไว้บริการเด็กๆ ด้วย เรียกได้ว่าไปที่เดียวมีทุกสิ่งทุกอย่างบริการอย่างครบถ้วนสนองความต้องการให้ได้ทั้งผู้ใหญ่และเด็ก

นอกจากคำว่า วงจร จะใช้กับคำศัพท์ทางไฟฟ้า และทางธุรกิจการค้าแล้วปัจจุบันยังนำมาใช้ในทางการเมืองด้วย ท่านคงเคยได้ยินคำว่า **วงจรอุบาทว์** เช่น ตัวอย่างจากหนังสือพิมพ์ที่ว่า “ก็เพราะประชาชนรังเกียจนักเลือกตั้งน้ำเน่าที่เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวงการเมือง สร้าง **วงจรอุบาทว์** สืบทอดอำนาจต่อกันมาจนประเทศชาติเกือบจะล่มสลายอยู่แล้ว” คำ

ว่า วงจรอุบาทว์ หมายถึง วงจรที่เกิดจากการที่นักการเมือง
ชนะการเลือกตั้งได้เป็น ส.ส. หรือ ส.ว. เป็นต้น ด้วยวิธีทุจริต
คือใช้ระบบซื้อสิทธิ์ขายเสียง เมื่อมีอำนาจก็เข้าไปถอนทุน
นำผลประโยชน์ให้แก่ตนเอง และพรรคพวก เมื่อมีเลือกตั้งใหม่
นักการเมืองเหล่านี้ก็ลงสมัครรับเลือกตั้งอีกและใช้กลวิธีชนะ
คู่แข่งขั้นแบบเดิมเช่นนี้เรื่อย ๆ

คำว่า วงจร ในปัจจุบันขยายการใช้กับคำได้มากกว่า
เดิม และความหมายก็เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมโดยยังมีเงาของ
ความหมายเดิมแฝงอยู่คือทุกอย่างดำเนินไปได้อย่างครบรอบ

แกงخمเป็นอย่างไรกันแน่

ศรียรรณ ช้อยหิรัญ

กาพย์ เหม่ชมเครื่องคาวหวาน พระราชานิพนธ์ใน
พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยซึ่งได้รับคัดเลือกเป็น
แบบเรียนในหนังสือทักษะสัมพันธ์เล่ม ๓ มีการพรรณนาถึง
อาหารการกินของไทยที่เรียกว่า ตำรับชาววังให้คนไทยรุ่นหลัง
ได้รู้จักวัฒนธรรมด้านอาหาร มีกาพย์อยู่บทหนึ่งกล่าวถึง
อาหารคาว ๒ ชนิด คือ น้ำยากับแกงอ่อมว่า

ความรักยกเปลี่ยนท่า ทำน้ำยาอย่างแกงخم

กลอ่อมกล่อมเกลี้ยงกลม ชมไม่วายคลับคล้ายเห็น

ข้อความนี้ทำให้สงสัยว่า แกงخمเป็นอย่างไร ซึ่งใน
ท้ายเรื่อง ก็มีการอธิบายคำศัพท์โดยยกมาจากพจนานุกรม
ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ว่า

แกงخم เป็นคำนามหมายถึง เครื่องกินกับขนมจีน
น้ำยา มีมะระและผักบุ้ง เป็นต้น หั่นเป็นชิ้นเล็กๆ ส่วนคำว่า

แกงอ่อม ให้คำอธิบายว่า เป็นชื่อแกงชนิดหนึ่งคล้ายแกงคั่ว แต่ใส่มะระ มักใช้แกงกับปลาดุก เรียกว่าอ่อมปลาดุก

ถ้าเราจะแปลความตามพจนานุกรม ก็ไม่น่าสงสัยอะไร คนที่รับประทานขนมจีนน้ำยาก็คงต้องกินพร้อมเครื่องน้ำยาซึ่งมีมะระ ถั่วงอก ใบแมงลักเป็นหลัก

จนเมื่อไม่นานมานี้ ได้ไปเยี่ยมญาติผู้ใหญ่ที่มีอายุใกล้ ๑๐๐ ปี ท่านบอกว่าวันนี้ที่บ้านทำแกงخمเลียงลูกๆ หลานๆ ก็คือขนมจีนน้ำยานั่นเอง แต่ทำไมท่านเรียกแกงخم จึงถามความรู้จากท่าน จึงทราบว่ ที่เรียกว่าแกงخم เพราะมีกรรมวิธีในการทำน้ำยาต่างกับการทำน้ำยากะทิทั่วๆ ไป ที่ต้องเคี่ยวกะทิให้แตกมัน ต้มเครื่องน้ำยาอันมี หอม กระเทียม ข่า ตะไคร้ มะกรูด กระชาย พริก แล้วโขลกให้ละเอียด กรองกากหยาบออก นำลงเคี่ยวไปกับกะทิพร้อมด้วยปลาเค็ม ปลาช่อนที่ต้มและโขลกจนฟูเช่นกัน ส่วนที่ท่านทำเป็นแกงขมนี่ เครื่องน้ำยาทั้งหลายไม่ต้องนำไปต้มเคี่ยว ใช้เครื่องสดโขลกให้ละเอียด (สมัยนี้ใช้เครื่องบดกันทั้งนั้น) แล้วนำลงไปเคี่ยวพร้อมกับกะทิ มันจึงไม่ลอยหน้า เรียกว่า มันจม และมีรสหวานจากกะทิ นำมารับประทานกับขนมจีน พร้อมผักต่างๆ

เมื่อลองทบทวนดูถึงภาพยั้ดงกล่าวที่ว่า ความรักยากเปลี่ยนท่า ทำน้ำยาอย่างแกงขม ท่านคงเห็นด้วยกับผู้เขียนว่า

อะไรก็ตามอย่าว่าแต่ความรักเลย แม้การแต่งกายหรืออาหารการกิน ถ้าข้าซาก จำเจก็น่าเบื่อ ถ้าได้พลิกแพลงให้แปลกไปกว่าปกติ ชีวิตก็จะมีรสชาติมากขึ้น เมื่อลองแปลตามความรู้ใหม่ที่ได้อู่ว่ามีวรรณธทางวรรณศิลป์เพิ่มมากกว่าแปลตามพจนานุกรม และเมื่อลองดูวรรคต่อไปที่ว่า “กล่อมกล่อมเกลี้ยงกลม” เป็นการกล่าวอย่างอุปมานั่นเอง คือน้ำยาที่ทำแบบเครื่องสดนี้ มีรสชาติกลมกล่อมเช่นเดียวกับแกงอ่อมคือไม่มีใครเผ็ดเช่นแกงคั่วทั่วๆ ไป แต่ก็เป็นที่น่าเสียดายว่าพจนานุกรม พูดยถึงแกงอ่อมว่า ผักที่ใช้ คือมะระเท่านั้น ท่านที่เป็นนักชิมคงรู้ว่า แกงอ่อมใบยอ ก็ให้รสชาติดีหรืออาจจะดีกว่ามะระด้วยซ้ำ

ด้วยเหตุนี้จึงสงสัยว่า ควรจะแปลความหมายของแกงขม ตามพจนานุกรมดีหรือตามความรู้ที่ได้อธิบายมา

ข้อสังเกตการใช้คำ

ศรสุวรรณ ช้อยหิรัญ

ผู้เขียนได้รับคำถามจากหลานว่า ตุ่ม กับ โอง เหมือนกันไหมก็ตอบไปว่า เหมือนกัน เลยได้รับคำถามต่อไป อีกว่า มีที่ใช้เหมือนกันไหมก็ตอบไปว่า ใช้แทนกันได้ เหมือนกัน ตอบแล้วลองเปิดพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ดูพบคำอธิบายดังนี้

ตุ่ม เป็นคำนามหมายถึง ภาชนะสำหรับชั่ง หรือใส่น้ำ ก้นสอบ ปากแคบกว่าโอง

โอง เป็นคำนามหมายถึง ภาชนะสำหรับชั่งน้ำ ก้นสอบเล็กน้อย ปากกว้าง บางทีก็เรียกตุ่ม

จากคำอธิบายนี้ จะพบว่า ตุ่มกับโอง ถึงแม้จะเรียกแทนกันได้แต่ก็ยังมีรูปร่างไม่เหมือนกันทีเดียว ต่อมาฉกใจคิดว่าถึงแม้จะเรียกแทนกันได้ แต่บางโอกาสก็ไม่สามารถใช้แทนกันได้ เช่น คำว่า ตุ่มสามโคก ไม่นิยมเรียกหรือไม่ได้ยินว่า

โองสามโคก คำว่า โองม้งกร ก็ไม่ได้ยินเรียกว่า ตุ่มม้งกร

ลองนึกถึงคำที่บางครั้งใช้แทนกันได้ บางครั้งใช้แทนกันไม่ได้ พบว่ามีอยู่มาก ขอยกตัวอย่างดังนี้

ประจำ กับ จำนำ ประจำ แปลว่า เป็นปกติ เสมอ เช่น มาประชุมเป็นประจำ นั่งประจำ หรือแปลว่า เฉพาะ เช่น รถประจำตำแหน่ง

จำนำ แปลว่า ประจำ เรามักได้ยินใช้ในคำที่ว่า เจ้าจำนำซึ่งหมายถึง การซื้อขายจากคนขายเป็นประจำ

กรณีนี้ คำว่า เจ้าจำนำ กับ เจ้าประจำ สามารถใช้แทนกันได้ เช่น คุณแม่ซื้อของจากป้าช่วยเป็นประจำได้แถมมาด้วย เพราะเป็นเจ้าจำนำกัน แต่คำว่า จำนำกับประจำ ใช้ว่า จะแทนกันได้เสมอ เช่น โรงรับจำนำ ไม่สามารถใช้คำ ประจำแทนได้

ลองนึกถึงคำอื่นๆ ที่บางครั้งใช้แทนกันได้ แต่บางครั้งก็แทนกันไม่ได้ เช่น คำว่า บรรจุ กับ ประจุ ประจบ กับ บรรจบ บรรทุก กับ ประทุก บรรกวด กับ ประกวด ฯลฯ ซึ่งน่าสนใจและคิดถึงการใช้คำเหล่านี้

คำพ้องเสียงที่มีความหมายตรงข้าม

ศรียรรณ ช้อยหิรัญ

คำพ้องเสียงในภาษาไทยมีอยู่เป็นจำนวนมาก คำพ้องเสียงหมายถึงคำที่เขียนสะกดต่างกัน มีความหมายไม่เหมือนกัน แต่อ่านออกเสียงอย่างเดียวกัน ซึ่งคำพ้องเสียงเหล่านี้ ถ้าเราไม่สังเกตให้ดีก็จะเขียนผิดและทำให้เกิดความหมายผิดไปด้วย ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างคำพ้องเสียงที่มีความหมายตรงกันข้ามให้รู้จักสัก ๓ คู่

คู่แรก คือ วิลัย กับ วิไล วิลัย มีความหมายว่า ความย่อยยับ การสลาย ทำให้สลาย

ส่วนวิไล มีความหมายว่า งาม

คู่ที่สองคือ เถร กับ เถน เถร ที่ใช้ ร เป็นตัวสะกด หมายถึงพระผู้ใหญ่ ตามพระวินัยกำหนดว่า มีพรรษาดังแต่ ๑๐ พรรษาขึ้นไป

เถน ที่ใช้ น เป็นตัวสะกด หมายถึงนักบวชที่เป็น
อลัชชี คือนักพรตเช่นพระภิกษุผู้มักประพฤติละเมิดพระพุทธร-
บัพัญญติ

คู่ที่สาม เป็นคำที่พ้องทั้งรูปและพ้องทั้งเสียง คือเขียน
สะกดเหมือนกัน อ่านเหมือนกันแต่ความหมายไม่เหมือนกัน
คือคำว่า ประณาม

ประณาม ความหมายแรก แปลว่าการน้อมไหว้

ประณาม อีกความหมายหนึ่ง แปลว่า กล่าวร้ายให้
เขาเสียหาย คำว่าประณามนี้เมื่อเวลาแปล จะต้องดูที่บริบท
ของคำมาประกอบ เช่น ข้อความว่า “ขอประณามบาทหลวงส์
พระทรงศรี” ประณามในที่นี้ ต้องแปลว่า น้อมไหว้ ถ้าเป็น
ประโยคว่า “เขาถูกประณามว่าเป็นคนโกง” ประณามใน
ข้อความนี้ต้องแปลว่า ถูกกล่าวร้าย

คำวิเศษณ์ที่ขึ้นต้นด้วยตัว ต

ศรีวรรณ ช้อยหิรัญ

คนไทยนิยมใช้โวหารเปรียบเทียบในการพูดกันเสมอๆ ถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับรูปร่างที่สูงมักเปรียบเทียบว่า สูงยิ่งกว่าเปรต หรือคนที่ขายาว มักเปรียบเทียบว่า ขายาวเหมือนนกกระยาง คนที่มีรูปร่างเตี้ยล่ำ มักนำไปเปรียบกับมะขามข้อเดียว ของที่แบนเพราะโดนทับมักเปรียบเทียบว่า แบนเป็นกล้วยปิ้ง การพูดเปรียบเทียบนี้สามารถเข้าใจและเห็นภาพได้ทันที แต่ยังมีวิธีพูดอีกลักษณะหนึ่งที่ไม่จำเป็นต้องหาคำมาเปรียบเทียบ แต่ใช้คำวิเศษณ์มาขยายความข้างหน้าก็จะสามารถเห็นภาพและเกิดความเข้าใจได้เช่นกัน บทนี้ขอเสนอคำวิเศษณ์ที่ขึ้นต้นด้วยตัว ต ดังนี้

ตะเหลนเป็น ใช้ประกอบคำสูงหรือยาวที่ผิดสัดส่วนเป็น สูงตะเหลนเป็น

ตะเหลนแป้น ใช้ประกอบคำแบนที่ผิดสัดส่วน เป็น
แบนตะเหลนแป้น

ตะหะมะแขะ ใช้ประกอบคำเตี้ยที่ผิดสัดส่วน เป็น เตี้ย
ตะหะมะแขะ

นอกจากนี้ยังมีคำวิเศษณ์ ๒ พยางค์ จากเสียงตัว ด
ที่เราใช้กันประจำคือ

เตาะตะตะ ใช้ประกอบอาการที่เริ่มต้นทีละน้อย ค่อยตั้ง
ตัวไปก่อน เช่นเด็กสอนเดินว่า เดินเตาะตะตะ ถ้าเป็นการ
ค้าขายที่มีทุนน้อย เรียกว่าค้าขายเตาะตะตะ

โดงเตง ใช้ประกอบอาการสิ่งของที่ห้อยยานแกว่งไป
มาได้ ว่ายานโดงเตง

แต๊ดแต้ ใช้ประกอบอาการแบนราบเพราะถูกกดหรือ
ถูกเหยียบ ว่าแบนแต๊ดแต้

ต็อกต้อย ใช้ประกอบลักษณะซอมซ่อ เช่น แต่งตัว
ซอมซ่อต็อกต้อย

ด้ามเตี้ยม ใช้ประกอบอาการที่ค่อยๆ เคลื่อนไหว
อย่างช้าๆ เช่น เดินด้ามเตี้ยม คลานด้ามเตี้ยม

ต่องแตง ใช้ประกอบอาการที่ห้อยแกว่งไปมา เช่น
ห้อยต่องแตง

ตุงตุง ใช้ประกอบกริยาติดดิน กระชดกระชอย หรือ การที่วัตถุเล็กๆ แกว่งไปแกว่งมา เช่น ตุ่มหูตุงตุง

ติดตื้อ, ตืดตื้อ ใช้ประกอบคำบอกเวลามีด เป็น มีดติดตื้อ หรือมีดติดตื้อ

ตึกตึก ใช้ประกอบการเต้นของเสียงหัวใจเต้น เช่น หัวใจเต้นตึกตึก

จากตัวอย่างที่ยกมานี้จะเห็นว่าเสียงพยัญชนะไทยสามารถสื่อความหมายและบอกความรู้สึกได้

พับเรือ

ศรียรรณ ช้อยหิรัญ

ผู้เขียนได้เดินทางโดยใช้ถนนสายรังสิต-นครนายก บ่อยๆ ได้สังเกตเห็นป้ายประกาศที่ร้านหนึ่งซึ่งอยู่ระหว่าง คลองแปดกับคลองเก้าว่า “พับเรือทุกชนิด” รู้สึกสงสัยมาก เพราะคำว่าพับเรือในสมัยเป็นเด็ก คือการนำกระดาษมาพับ เป็นเรือรูปร่างต่างๆ ป้ายประกาศที่เห็นคงไม่ใช่การพับเรือ กระดาษเป็นแน่ คิดว่าคงเป็นร้านรับจ้างต่อเรือมากกว่า แต่ ทำไมร้านนี้จึงใช้คำว่า พับเรือ แทนคำว่าต่อเรือ พี่สาวก็แย้ง ว่าอาจเป็นร้านรับจ้างพับเรือกระดาษในพิธีศพของชาวจีน กระมัง วันหนึ่งได้มีโอกาสแวะเข้าไป จึงรู้ว่าเป็นร้านรับจ้าง ต่อเรือจริงๆ แต่เป็นเรือที่ทำจากสแตนเลสทั้งลำ สำหรับ ชาวสวนเอาใช้งาน เนื่องจากปัจจุบันหาไม้มาทำเรือได้ยาก และอายุการใช้งานก็ไม่คงทน ได้มีโอกาสพูดคุยกับเจ้าของ ร้าน จึงถามว่าทำไมเขียนว่า พับเรือ ทำไมไม่ใช่คำว่าต่อเรือ

เขาก็อธิบายให้ฟังว่า สเตนเลสที่นำมาใช้งานเป็นแผ่นใหญ่
เมื่อจะนำไปทำเป็นของใช้ ต้องนำไปตัดบ้าง ม้วนบ้าง พับบ้าง
ถ้าขึ้นป้ายโฆษณาพับเรือ คนจะเข้าใจได้ทันทีว่าเป็นเรือที่ทำ
จากสเตนเลส ถ้าใช้คำว่า ต่อเรือ คนจะคิดว่าเป็นเรือไม้
จึงแย้งว่า เขียนให้คนเข้าใจเลยว่า รับจ้างต่อเรือสเตนเลส
ไม่ได้หรือ เขาก็บอกว่า ชาวสวนแถวนี้เขารู้เรื่องกัน พับเรือ
ขายแทบไม่ทันอยู่แล้ว ต่อมาได้พบป้ายประกาศในที่ต่างๆ อีก
ว่า รับตัด ม้วน พับ อุปกรณ์สเตนเลสทุกชนิดจึงเอะใจว่า ใน
วงการอุตสาหกรรม การทำของใช้จากสเตนเลสเขาคงใช้คำว่า
ตัด ม้วน พับ กระมัง

เมื่อเปิดพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕
ดู ให้ความหมายของคำว่าพับ ว่า เป็นคำกริยา หมายถึง ทบ
หักทบ คู้เข้า ส่วนคำว่า ต่อ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรือ ก็ให้
ความหมายและคำอธิบายว่า เอาวัตถุเช่นไม้มาต่อกัน ประจัน
ให้เป็นรูปขึ้น เช่น ต่อกรง ต่อโลง ต่อเรือ เรียกเรือชนิดที่ทำ
ด้วยไม้กระดาน โดยนำมาต่อเป็นรูปเรือ อาศัยกง หรือมือลิง
เป็นเครื่องยึด ตัวเรือป้องกันและท้ายเรือเชิดขึ้นตามส่วน เช่น
เรือสำปั้น เรือบด เรืออีแปะ ว่าเรือต่อ

จากคำอธิบายของพจนานุกรม จึงสังเกตว่า คำว่า
ต่อเรือ จะใช้กับเรือที่ต้องมีการเข้าไม้หรือมีส่วนของไม้ประกอบ

อยู่ แม้แต่เรือเดินทะเลก็ใช้คำว่า ต่อเรือ ส่วนเรือสแตนเลสที่
 ว่าเป็น ไม่มีส่วนใดที่มีไม้ใช้ประกอบเลย เมื่อนำมาทำเป็นเรือ
 ก็พับสแตนเลสให้คู้เข้าเป็นทรงเรือและใช้การเชื่อมบริเวณ
 หัวเรือ ท้ายเรือ ที่ตัดสแตนเลสมาประกอบ

คำว่า **พับเรือ** จึงเป็นคำศัพท์ที่เกิดขึ้นใหม่ ซึ่งเกิดจาก
 กรรมวิธีในการทำเรือ แต่คำนี้จะเป็นที่ติดตลาดหรือเป็นที่
 เข้าใจของคนทั่วๆ ไป หรือไม่คงต้องใช้เวลาอีกระยะหนึ่ง เช่น
 เดียวกับเรือที่ทำด้วยไฟเบอร์ ก็เคยได้ยินคนเรียกว่า **ราดเรือ**
 ก็มี แต่ก็เป็นที่น่าสังเกตว่า ภาษาไทยบางคำที่ปัจจุบันไม่ค่อยใช้
 เพราะวิถีชีวิตห่างไกลจากสิ่งเหล่านั้น เช่น เช็ดหม้อ ดงหม้อ
 ก็กำลังจะเป็นภาษาตาย ในขณะที่ศัพท์เกิดใหม่ๆ มากมาย
 ตามความเจริญของเทคโนโลยี

มะม่วงหมอนทอง

ศรีวรรณ ช้อยหิรัญ

คนส่วนใหญ่จะคุ้นกับชื่อทุเรียนพันธุ์หมอนทองมากกว่าชื่อมะม่วงหมอนทอง แต่ในกาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวานและผลไม้ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยได้มีการกล่าวถึงมะม่วงหมอนทอง ดังนี้

หวนห้วงม่วงหมอนทอง อีกร่องรสโอชา

คิดความยามนิทรา อูราแนบแอบอกอร

จากข้อความนี้แสดงว่า มะม่วงหมอนทองมีมานานแล้ว สำหรับคนที่รู้จักจะทราบดีว่าเป็นมะม่วงที่มีผลยาวใหญ่เปลือกหนาไม่ขำง่าย รับประทานอร่อยขณะ สุกปากตะกร้อคือ สุกคอดัน เช่นเดียวกับชื่อน้ำดอกไม้ เกือบทุกคนคิดว่าเป็นชื่อมะม่วงอย่างเดียว แต่น้ำดอกไม้ก็เป็นชื่อของชมพูชนิตหนึ่ง ซึ่งจัดเป็นชมพูเก่าพันธุ์ไม้หายาก

การตั้งชื่อพันธุ์ไม้ ชื่อสัตว์ มักมีชื่อซ้ำๆ กันบ้าง เช่น มะม่วงนวลจันทร์ จะซ้ำกับชื่อปลานวลจันทร์ นอกจากพรากกับต้นจาก ในวรรณคดีไทยก็มักนิยมนำชื่อพันธุ์ไม้กับชื่อสัตว์ที่มีชื่อซ้ำกันหรือใกล้เคียงกัน มาเขียนเล่นคำ ทำให้เกิดภาพพจน์และอารมณ์สะท้อนใจ เช่น ในเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์ ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย มีข้อความตอนหนึ่งว่า

ว่าพลงทางชมคณานก	โผนผกจับไม้เอ็งมี
เบญจวรรณจับวัลย์ขาลี	เหมือนวันพีไกลสามสุดดามา
นางนวลจับนางนวลนอน	เหมือนพีแนบนวลสมจินตะหรา
จากพรากจับจากจำนรรจา	เหมือนจากนางสการะวาทิ
แขกเต้าจับเต้าร้างร้อง	เหมือนร้างห้องมาหยารัศมี
นกแก้วจับแก้วพาที	เหมือนแก้วพีทั้งสามสังความมา
ตระเวนไพรร้อนร้องตระเวนไพร	เหมือนเวรใดให้นิราศเสหา
เค้าโมงจับโมงอยู่เอย	เหมือนพี้นับโมงมาเมื่อไกลนาง
คับแคจับแคสันโดษเดียว	เหมือนเปล่าเปลี่ยวคับใจในไพรกว้าง
ชมวิหคนกไม้ไปตาทาง	คะนึ่งนางพลงรีบโยธี

เรียนภาษาวัด

ศรวิวรรณ ช้อยหิรัญ

คำแรกคำว่า ทำวัตร กับคำว่า ธรรมวัตร คำทั้งสองนี้ออกเสียงใกล้เคียงกัน แต่มีความหมายไม่เหมือนกัน

คำว่า ทำวัตร ที่ใช้ ท ทหาร สระอำ หมายถึง ภาระทำกิจที่พึงทำตามหน้าที่หรือตามธรรมเนียม เช่น ใ้หัวพระสวดมนต์เช้า คำ ของพุทธบริษัท ตัดคำมาจากคำว่า ทำกิจวัตร คือกิจที่พึงทำอันเป็นธรรมเนียมปกติ

ธรรมเนียมปกติของพระเป็นการเลียนแบบสมัยพระพุทธบาท ทุกวันเวลาเช้า - เวลาเย็น พระสงฆ์จะเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อฟังโอวาทเป็นกิจวัตรประจำ เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว จึงเรียกเอาการที่พระภิกษุมารประชุมสวดมนต์หน้าพระประธานในพระอุโบสถเป็นปกติในตอนเช้า และตอนเย็นว่าทำวัตรเช้า และทำวัตรเย็น

คำว่า **ธรรมวัตร** หมายถึงลักษณะเทคนิทำงานอง
ธรรมดาอย่างหนึ่งทีแสดงอยู่ทั่วไปไมใช่ทำงานองแบบเทศน์
มหาชาติ เทศน์ลักษณะนี้เรียกว่า **เทศน์ทำงานองธรรมวัตรหรือ**
เทศน์ธรรมวัตร

นอกจากนี้ยังมีคำอยู่คำหนึ่ง ใช้ผิตอยู่เสมอๆ คือ
คำว่า **พระพุทธมนต์** คำนี้ หมายถึงบทสวดทีเป็นภาษามคร
ส่วนใหญ่จะเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึงพระองค์ตรัสไว้
เองบ้าง พระสาวกแต่งกันภายหลังบ้าง ถือว่าเป็นบทสวดที
ศักดิ์สิทธิ์ คำนี้ ถ้าเป็นงานมงคลให้ใช้คำว่า **พระสงฆ์เจริญ**
พระพุทธมนต์ ถ้าเป็นงาน อวมงคล เช่น งานศพใช้ว่าพระสงฆ์
สวด**พระพุทธมนต์** จึงขอให้ทุกคนใช้ถูกต้องด้วย

เรื่องของกลิ่นเหม็น

ศรียรรณ ช้อยหิรัญ

ภาษาไทยเป็นภาษาที่ร่ำรวยคำ โดยเฉพาะมีคำวิเศษณ์ที่ใช้ขยายคำอื่น ทำให้คำต่างๆ มีความหมายปลีกย่อยแตกต่างกันออกไป เช่น คำบอกกลิ่น โดยทั่วไปกลิ่นมี ๒ กลิ่นหลักคือ กลิ่นหอม กลิ่นเหม็น จึงขอนำเสนอเรื่องกลิ่นเหม็นเพื่อให้ผู้อ่านรู้จักใช้ให้ถูกต้องดังนี้

เหม็นเน่า ใช้แก่กลิ่นของสัตว์ที่ตาย เช่น ปลาเน่า หมาเน่า บางครั้งก็ใช้กับใบไม้ที่หมักหมมมานาน เช่น ใบไม้ที่ร่วงมาทับถมในบ่อส่งกลิ่นเน่าโชยออกมา

เหม็นอับ ใช้แก่ลักษณะของกลิ่นซึ่งเกิดจากสิ่งที่ไม่มีอากาศผ่าน เช่น ห้องที่ปิดทิ้งร้างไว้นานๆ จะมีกลิ่นเหม็นอับ

เหม็นหืน ใช้แก่กลิ่นน้ำมันจากสัตว์หรือน้ำมันจากพืชที่ใช้ประกอบอาหาร ทิ้งไว้เป็นเวลานาน

เหม็นตุ๋น ใช้แก้กลิ่นเหม็นน้อยๆ ที่โชยมาเป็นระยะ
เหม็นหึ่ง ใช้กับกลิ่นเหม็นมากๆ โดยมากมักเกิดจากการเน่าแล้วและมีแมลงวันมาตอมเต็มไปหมด

เหม็นเขียว ใช้แก้กลิ่นเหม็นคล้ายกลิ่นของใบไม้สดบางชนิด แต่คนส่วนมากนิยมเอาไปใช้เรียกคนหัวล้านว่าหัวเหม็นเขียว

เหม็นสาบ ใช้แก้กลิ่นของเสื้อผ้าที่ใช้แล้วและยังไม่ได้ซักทั้งหมักเอาไว้ ถ้าใช้กลิ่นสาบ หมายถึงกลิ่นตัวที่มีประจำอยู่กับสัตว์บางชนิด เช่น สาบเสือ สาบแพะ

เหม็นเปรี้ยว ใช้แก้กลิ่นอย่างอาหารที่เริ่มบูด บางครั้งใช้กับกลิ่นเหงื่อของคนที่เล่นหรือทำงานจนเหงื่อโชกแล้วไม่ยอมอาบน้ำเปลี่ยนเสื้อผ้าปล่อยให้แห้งผสมกับกลิ่นตัว

เหม็นตุ๋น ใช้แก้กลิ่นอย่างปลาแห้งเนื้อแห้งที่นำไปตากแดดแล้วได้แดดไม่พอ

เหม็นติด ใช้แก้กลิ่นเหม็นที่ติดอยู่ไม่รู้หาย บางทีใช้ว่าเหม็นติดเหม็นดัง

เหม็นไหม้ ใช้แก้กลิ่นของของที่ถูกไฟไหม้ลึ้มตั้งทิ้งไว้บนเตาแล้วจนน้ำงวดติดหม้อไหม้ หรือ ใช้กับของที่ปรุงโดยใช้ไฟแรงเกินไป

เหม็นโอ้ ใช้แก้กลิ่นของของหมักดองที่จวนจะเสีย

กลิ่นเหม็นที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดจะเห็นว่าเป็นกลิ่นที่เกิดจากการเน่าเสีย หรือเริ่มเสีย แต่มีกลิ่นเหม็นชนิดหนึ่งที่เกิดจากพฤติกรรมของมนุษย์ที่ผิดทำนองคลองธรรม ผิดกฎหมายและศีลธรรม เป็นเรื่องราวที่ไม่ดี ได้แก่ เหม็นโน้ ซึ่งไม่มีกลิ่นเหม็น แต่ทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียง โดนตำหนิ เมื่อเป็นข่าวอาจใช้ ข่าวฉาวโฉ่ หรือเรื่องโฉฉาว ก็ได้

เรื่องของหูกับการฟัง

ศรียรรณ ช้อยหิรัญ

หู เป็นอวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกายคนและสัตว์ที่ทำหน้าที่สำหรับฟังเสียง นอกจากนี้หูยังใช้เรียกส่วนหูฟังและกระบอกพูดของเครื่องรับโทรศัพท์ว่า หู หรือ หูโทรศัพท์ อีกความหมายหนึ่ง หู หมายถึง ส่วนแห่งสิ่งของที่ทำไว้หิ้ว ร้อย หรือรูตเข้าออก เช่น หูกระทะ หูกางเกง หูดง เป็นต้น ในที่นี้ขอเสนอเรื่องหู ในส่วนที่เป็นอวัยวะที่ทำหน้าที่ในการฟังเสียงของมนุษย์

มนุษย์ต้องการติดต่อสื่อสารกัน หูจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะถ้าหูเกิดการผิดปกติ การได้ยินได้ฟังอาจมีการคลาดเคลื่อนได้ แต่การฟังที่ดีนั้นต้องเป็นการฟังอย่างมีวิจารณญาณ คือ ฟังแล้วต้องรู้จักไตร่ตรอง พิจารณาเหตุผลก่อนจะเชื่อในสิ่งที่ได้ยิน จึงมีสำนวนไทยที่สอนเกี่ยวกับเรื่อง การฟังไว้ว่าให้ ฟังหูไว้หู ซึ่งมีความหมายว่า “รับฟังไว้เพื่อ

ประกอบการพิจารณา” การฟังจึงต้องตั้งใจระดับ โดยเฉพาะการฟังแล้วนำไปถ่ายทอดต่อ ถ้าไม่ตั้งใจระดับฟังอาจเกิดอาการที่ตรงกับสำนวนไทยว่า ฟังไม่ได้ศัพท์ จับไปกระเดียด ซึ่งมีความหมายว่า “ฟังไม่ได้ความแจ่มชัดแล้วเอาไปพูดต่อหรือทำผิดๆ พลาดๆ”

สำหรับคนที่ฟังอะไรแล้วรู้ได้เร็ว รู้ข่าวคราวต่างๆ เร็วหรือเมื่อนอนหลับได้ยินเสียงผิดปกติตื่นนอนก็ตื่นง่าย เรียกว่า เป็นคนหูไว ถ้าเป็นคนที่รู้ทันเหตุการณ์ต่างๆ เรียกว่า คนหูไวตาไว หรือพวกหูผีจุมูกมด ซึ่งเป็นสำนวนมีความหมายว่า รู้เรื่องอะไรได้เร็วทันทั่วทั้งที่ ทั้งคนหูไวตาไวหรือหูผีจุมูกมดจะตรงข้ามกับคน หูป่าตาเถื่อน คือคนที่รู้ไม่ทันเหตุการณ์ แต่บางครั้งแม้การได้ยินของคนๆ นั้น เป็นปกติแต่ก็กลับกลายเป็นไม่ได้ยิน เราเรียกว่า หูทวนลม เช่นแดงทำเป็นหูทวนลมเมื่อได้ยินเสียงแม่เรียก หูทวนลมนี้ผู้มีอำนาจมักใช้กันบ่อยๆ เมื่อมีความทักท้วงในเรื่องสิ่งต่างๆ ว่าทำไมไม่ค่อยเหมาะสม การได้ยินได้ฟังเรื่องต่างๆ บางครั้งเราอาจเข้าใจบางเรื่องผิดไป ต่อเมื่อมีคนอธิบายหรือความจริงปรากฏขึ้นในภายหลัง ทำให้เรารู้เรื่องต่างๆ ได้ถูกต้องดีขึ้น เรียกว่า หูตาสว่าง ถ้าการได้ฟังเรื่องใดแล้วรู้สึกละเอียดเราเรียกว่า ขยายหู

หูของคนเราอาจเจ็บป่วยได้ โรคที่เกี่ยวกับหูที่เรารู้จักกันดีคือ หูตึง คือฟังอะไรไม่ใคร่ได้ยิน และโรคหูน้ำหนวก คืออาการที่น้ำที่อยู่ในหูมีการอักเสบ มีกลิ่นเหม็น อาจมีลักษณะใส เป็นมูกข้นหรือเป็นหนอง แต่มีอยู่โรคหนึ่งเรียกว่า โรคหูหนวกตาโตหรือหูหนวกตาเล่อ แม้จะขึ้นต้นด้วยคำว่าหู แต่ไม่ใช่การเจ็บป่วยที่หู

เรื่องตอบข้อข้องใจ

ศรียรรณ ช้อยหิรัญ

ท่านผู้สนใจภาษาไทยและรักการอ่านผู้หนึ่งได้อ่านหนังสือชีวิตชาวไทยสมัยก่อน ของเสฐียรโกเศศ ตอนแนะนำประวัติผู้เขียนได้เขียนไว้ว่า

“ศาสตราจารย์พระยาอนุমানราชธน ราชบัณฑิต หรือที่เรียกกันว่าท่านเจ้าคุณอนุมานะ เจ้าของนามปากกา “เสฐียรโกเศศ” ที่รู้จักกันทั่วไปในวงการศึกษทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ท่านได้รับการยกย่องว่าเป็นนักชาติพันธุ์วิทยา นักนิรุกติศาสตร์ นักประวัติศาสตร์ นักวรรณคดีและนักสังคมวิทยาเฉพาะในราชบัณฑิตยสถาน ท่านเป็นกรรมการชำระปทานุกรมชุดแรก เป็นกรรมการทำอักขรานุกรมภูมิศาสตร์ชุดแรก ได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นราชบัณฑิตรุ่นแรกคือรุ่น พ.ศ. ๒๔๘๕ โดยเป็นราชบัณฑิต “ประเภทวรรณศิลป์” ท่านผู้สนใจภาษาไทยบอกว่าสงสัยคำว่า

นักชาติพันธุ์วิทยา ว่าหมายถึงอะไร คำอื่นๆ ยังพอเดาได้
แต่คำนี้ไม่ทราบจริงๆ จึงได้ถามมา ขอตอบข้อข้องใจคำที่ถาม
มาพร้อมทั้งให้รายละเอียดไปถึงคำที่ไม่ได้ถาม

นัก มีความหมายว่าผู้ เมื่อนำไปประสมกับคำอื่นๆ
โดยใช้หน้าคำ จะมีความหมายว่าผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ชำนาญ
ด้านนั้นๆ ผู้มีอาชีพทางนั้นๆ ชาติพันธุ์วิทยาเป็นศัพท์ที่
บัญญัติจากภาษาอังกฤษว่า ethnology ซึ่งหมายถึงวิชาที่
ศึกษาเกี่ยวกับการแบ่งเชื้อชาติของมนุษย์ กำเนิดของเชื้อชาติ
ความสัมพันธ์ระหว่างเชื้อชาติ ตลอดจนลักษณะของเชื้อชาติ
ต่างๆ จากความหมายดังกล่าวนี้ จึงแสดงว่า ท่านพระยา
อนุমানราชธนเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านชาติพันธุ์ของมนุษย์ ทั้ง
ด้านกำเนิดของเชื้อชาติลักษณะของเชื้อชาติต่างๆ การแบ่ง
และความสัมพันธ์ระหว่างเชื้อชาติ

นักนิรุกติศาสตร์ หมายถึงผู้เชี่ยวชาญ วิชาที่ว่าด้วย
ที่มาของคำ

นักประวัติศาสตร์ หมายถึงผู้เชี่ยวชาญด้านเหตุการณ์
ที่เป็นที่มาหรือเรื่องราวของประเทศชาติตามที่บันทึกไว้เป็น
หลักฐาน

นักวรรณคดี หมายถึง ผู้เชี่ยวชาญด้านวรรณกรรมที่
ได้รับการยกย่องว่าแต่งดี

นักสังคมวิทยา หมายถึง ผู้เชี่ยวชาญผู้มีความรู้ด้าน
ศาสตร์เกี่ยวกับสังคม

ปทานุกรม หมายถึง หนังสือสำหรับค้นคว้าความ
หมายของคำเรียงตามลำดับบท

ราชบัณฑิต หมายถึง นักปราชญ์หลวงผู้มีความรู้ทาง
ด้านนั้น เป็นสมาชิกองค์การวิทยาการของรัฐที่เรียกว่า ราช-
บัณฑิตยสถาน

สารพัดภัย

ศรีวรรณ ช้อยหิรัญ

เมื่อเอ่ยถึงคำว่า ภัย เชื่อว่าไม่มีใครชอบ เพราะเป็นสิ่งที่น่ากลัว เป็นอันตราย ในโอกาสต่างๆ ที่เป็นมงคลและต้องมีการอวยพรให้แก่กัน ผู้กล่าวก็มักจะขอให้ผู้รับพรปลอดภัยภัยทั้งปวง แต่ภัยบางชนิดที่รุนแรงอันเกิดขึ้นจากธรรมชาติหรือเกิดจากความประมาทของมนุษย์ก็เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้มีคำศัพท์เกี่ยวกับภัยต่างๆ ที่เราได้ยินคุ้นหูอยู่คือ

อุทกภัย หมายถึงภัยอันตรายที่เกิดจากน้ำท่วม

वादภัย หมายถึงภัยอันตรายที่เกิดจากพายุพัด

อัคคีภัย หมายถึงภัยอันตรายที่เกิดจากไฟไหม้

ทั้งสามคำนี้เป็นคำสมาส ซึ่งลักษณะของการสมาสคำจะนำคำศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤตตั้งแต่ ๒ คำขึ้นไปมาต่อเป็นคำเดียวกับการตามหลักไวยากรณ์บาลีสันสกฤต และ เมื่ออ่าน

ออกเสียงจะต้องอ่านออกเสียงต่อเนื่องกัน เวลาแปลมักนิยมแปลจากหลังมาหน้า

แต่ยังมีคำสมาสที่เกี่ยวกับภัยที่เรามักจะไม่นึกหูกันอยู่บ้าง ที่ควรรู้จัก เช่น

ฉาตกภัย หมายถึงภัยที่เกิดจากความแห้งแล้ง ภัยที่เกิดจากข้าวยากหมากแพง ฉาตกะแปลว่า หิว, อิดโรยเพราะอดอาหาร ส่วนมากเรามักจะเคยได้ยินแต่ทุพภิกขภัย

ทุพภิกขภัย หมายถึงภัยที่เกิดจากข้าวยากหมากแพง หรือขาดแคลนอาหารในบ้านเมือง

ภัยทั้งหมดนี้คงไม่มีใครอยากให้เกิดขึ้นในบ้านเมืองของเราเพราะเป็นมหันตภัยที่ก่อให้เกิดความสูญเสียอย่างใหญ่หลวงทั้งสิ้น มหันตะ แปลว่าใหญ่

ส่วนภัยที่เกิดจากอุบัติเหตุ เรียกว่า **อุบัติเหตุภัย** ส่วนมากจะเกิดจากความประมาทของมนุษย์

ภัยต่างๆ ที่เกิดขึ้นถ้าจะเรียกเป็นศัพท์ทางวิชาการ ใช้น่า พิพิธภัย พิพิธ แปลว่า ต่างๆ

สำหรับ

ศรียรรณ ช้อยหิรัญ

เมื่อเอ่ยคำว่า **สำหรับ** แทบทุกคนคงนึกถึงภาษาชนที่เป็นภาคแล้วมีกับข้าวคาวหวานใส่สำหรับรับประทาน วิถีชีวิตของคนไทยแต่ก่อน นิยมรับประทานอาหารโดยนั่งล้อมวงรอบสำหรับบนเสื่อที่ปู ถ้าเป็นการรับประทานด้วยมือก็มักจะมีชามใส่น้ำสำหรับซुบมืออยู่ข้างๆ แล้วมีช้อนกลางสำหรับตักกับข้าว เมื่อมีแขกมาบ้านก็ถือเป็นธรรมเนียมว่า ต้องจัดหาสำหรับมาเลี้ยงแขกด้วยเมื่อถึงเวลาอาหาร และมักจะใช้คำว่า "ยกสำหรับคั้บค่อน" ซึ่งตรงกับคำกล่าวที่ว่า

เป็นธรรมเนียมไทยแท้แต่โบราณ ใครมาถึงเรือนชาน
ต้องต้อนรับ

สำหรับที่ใส่อาหารคาว เรียกว่า สำหรับคาว

สำหรับที่ใส่อาหารหวาน เรียกว่า สำหรับหวาน

สำหรับที่ใส่อาหารสำหรับพระเคนพระ ก็เรียกว่า สำหรับ
 คาว สำหรับหวาน เหมือนกับที่ชาวบ้านทั่วๆ ไปใช้ แต่เมื่อ
 พระฉันเสร็จแล้ว จะยกสำหรับออกจากหน้าพระ เราใช้คำกริยา
 ว่า ถอนสำหรับ ไม่ใช่ ยกสำหรับ

คำว่า สำหรับ เป็นคำนาม พจนานุกรมฉบับราช-
 บัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ให้ความหมายไว้ว่า ของ
 หรือคนที่รวมกันเข้าได้ไม่ผิดหมู่ผิดพวกเป็นชุดเป็นวง หรือ
 ภาชนะที่ใส่กับข้าวคาวหวาน

จากความหมายนี้ คำว่า สำหรับ จึงนำไปใช้เป็น
 ลักษณะนามของของหลายอย่าง เช่น ไฟ ๑ สำหรับ หมากruk
 ๑ สำหรับ เป็นต้น

สำหรับความหมายหนึ่งของ สำหรับ ที่ผู้ฟังควรรู้จักคือ
 จำนวนพระ ๔ รูปที่สวดศพเรียกว่า พระ ๑ สำหรับ หากมีสวด
 ๘ รูป ก็เรียกว่าพระ ๒ สำหรับ ถ้าเป็นงานศพของหลวงใช้
 พระพิธีธรรมสวดก็เรียกว่า พระพิธีธรรม ๑ สำหรับ

นอกจากนี้คำว่า สำหรับ ยังนำไปใช้เรียกคุณศัพท์ที่เป็น
 นักสวด เช่น สวดมาลัยในงานศพ สมัยโบราณด้วยว่า นักสวด
 ๑ สำหรับ

อาหารการกิน

ศรีวรรณ ช้อยหิรัญ

ปัจจุบันอาหารไทยเป็นที่รู้จักไปทั่วโลก เรื่องรสชาติและคุณค่าทางอาหารที่มีสรรพคุณในเรื่องสมุนไพร วัฒนธรรมการประกอบอาหารและการรับประทานอาหารของคนไทย ค่อนข้างยุ่งยาก แต่เมื่อวิเคราะห์ให้ดีแล้วจะเห็นความชาญฉลาดของคนไทย ในการสรรหาเครื่องกินต่างๆ มาประกอบเข้าด้วยกัน หรือนำมารับประทานคู่กัน

อาจาด เป็นเครื่องที่กินแก้เลี่ยน ปรงด้วยแตงกวา หัวหอมซอย พริก เป็นต้น แชน้ำส้ม เกลือ น้ำตาล หรือน้ำกระเทียมดอง เมื่อรับประทานอาหารที่มีมันมากๆ ก็จะได้รับประทานอาจาดประกอบ เช่น แกงกะหรี่ ขนมเป็๋องญวน หมูสะเต๊ะ บางท้องที่ก็จะมีอาจาดกินประกอบกับกล้วยแขก มันทอด

เหมือด เป็นเครื่องที่กินกับขนมจีนน้ำพริก เป็นผักสารพัดชนิด เช่นหัวปลีซอย ถั่วฝักยาว ฝักบุ้ง ลวกพอสุก ใบเล็บครุฑชุบแป้งทอด ยอดกระถิน ฝักกระเจต ถ้าเป็นน้ำยาผักก็จะเป็นพวก ถั่วงอก ใบแมงลัก ถั่วฝักยาว กระหล่ำปลีซอย ผักกาดดองหั่นฝอย เป็นต้น

น้ำปลาหวาน มีทั้งที่เป็นอาหารคาวและที่รับประทานคู่กับผลไม้ ที่เป็นอาหารคาวนั้นใช้รับประทานกับสะเดาลวก ผักชี กินแก้ลมด้วยกุ้งเผา หรือปลาตุ๋นย่าง ที่ใช้รับประทานกับผลไม้ ส่วนใหญ่จะเป็นผลไม้ที่มีรสค่อนข้างเปรี้ยว แม้จะเรียกเหมือนกัน แต่วิธีทำก็ไม่เหมือนกัน น้ำปลาหวานที่รับประทานกับสะเดานั้น จะใช้น้ำตาลปีบเดียวกับน้ำมะขามเปียก น้ำปลาโรยด้วยหอมเจียว กระเทียมเจียว พริกแห้งทอด เพราะสะเดามีรสขม จึงต้องมีรสเปรี้ยวประกอบ ส่วนน้ำปลาหวานที่เป็นเครื่องจิ้มผลไม้ นั้น ใช้เพียงน้ำปลา น้ำตาลเคี้ยว โรยด้วยกุ้งแห้งป่น หัวหอมซอย พริกชี้หนูซอย

พริกกะเกลือ เป็นเครื่องจิ้มที่คนส่วนใหญ่คิดว่าใช้รับประทานกับผลไม้เท่านั้น ที่เป็นอาหารคาวก็มี ชนิดที่ใช้รับประทานกับผลไม้ จะใช้น้ำตาลดำ ผสมเกลือและพริกป่น, เข้าด้วยกัน น้ำตาลที่ใช้จะเป็นน้ำตาลทรายหรือน้ำตาลปีบก็ได้ น้ำตาลทรายก็นิยมพริกชี้หนูสด ถ้าไม่มีจึงใช้พริกป่น นิยม

รับประทานกับ ผรั่งสด ชมพู่สาแหรก มะยม มะกอกฝรั่ง
ถูกกันดี ส่วนพริกกะเกลือที่เป็นอาหารคาว ทำจากมะพร้าวขูด
นำไปคั่วจนเหลืองกรอบ โรยน้ำตาลทราย พริกคั่ว เกลือป่น
แล้วนำมาตำจนแหลกเข้ากันจนเป็นน้ำมัน สมัยก่อนนิยมทำ
เป็นอาหารนำติดตัวสำหรับเดินทางไกล

คำว่าโคตร

ศรีศุกร มุสิกะพงษ์

คำว่า โคตร ไทยเรารับมาจากภาษาบาลีสันสกฤต นำมาใช้เป็นคำนามที่มีความหมายดีว่า “วงศ์สกุล, เผ่าพันธุ์, ต้นสกุล, เช่น “โคตมโคตร (อ่าน โค-ตะ-มะ-โคด) หมายถึง “ตระกูลของพระโคตม ซึ่งพระโคตมเป็นชื่อของพระฤาษีประจำตระกูล” ดูตามความหมายจะเห็นว่า ไม่ได้เป็นคำไม่สุภาพแต่อย่างใด ยกเว้นบางที่ก็นำไปใช้ในความหมายไม่สุภาพหรือเป็นคำด่า เช่น ก่นโคตร หรือก่นโคตรก่นเหง้า คำว่า ก่น แปลว่า “ชู้ดโค่น” การก่นโคตร จึงหมายถึง การด่าไปถึงบรรพบุรุษหรือต้นตระกูลนั่นเอง ถ้าใครถูกกระทำ เช่นนี้ก็เห็นที่จะต้องวางมวยกันอย่างแน่นอน

การนำคำว่า โคตร มาใช้นำหน้าคำกริยาและคำวิเศษณ์เกิดขึ้นเมื่อไรไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจน แต่เป็นที่นิยมของวัยรุ่นที่เป็นเพศชายเป็นใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นวัยเรียนหรือวัย

ทำงาน หลายครั้งที่เดินผ่านกลุ่มดังกล่าว อาจจะได้ยินเสียงพูดคุยกันว่า “หิ้วหน้ามาใหม่โคตรป่นเลย” หรือ “อาจารย์คนนี้ไม่รู้เป็นอย่างไรโคตรตุเลย” หรือ “เมื่อวานไปเที่ยวทะเลมาโคตรสนุกเลย” เป็นต้น

คำว่า โคตร ที่วัยรุ่นสมัยนี้นำมาใช้ได้กลายเป็นภาษาปากที่มีความหมายว่า “มาก” คือ “หิ้วหน้าคนนี้นั่นเก่งมาก” หรือ “อาจารย์นี้ดูมาก” หรือ “ไปเที่ยวทะเลมาสนุกมาก” นั่นเอง

จะเห็นได้ว่าคำว่า โคตร ไม่ได้มีความหมายไปในทางไม่สุภาพ สามารถนำมาใช้ได้ แต่จำเป็นต้องเลือกใช้ให้เหมาะสม คำว่า โคตรป่น โคตรตุ โคตรสนุก ซึ่งกลายเป็นภาษาปากก็ไม่ควรนำมาใช้ในภาษาที่เป็นทางการ

ทำไมต้องรู้สึก

ศรีศุภร มุสิกะพงษ์

ข้อเรื่องเมื่ออ่านดูท่านคงรู้สึกแปลกใจ “ทำไมต้องรู้สึก” บางท่านอาจจะบอกว่า “ถ้าไม่รู้สึกก็ผิดปกตินะซี” หรือบางท่านอาจบอกว่า “สิ่งที่มีชีวิตมีความรู้สึกทั้งนั้นแหละ” ในความเป็นจริงก็ถูกต้องตามนั้น

เหตุที่ต้องเขียนถึง เนื่องมาจากได้ฟังรายการร่วมด้วยช่วยกันเมื่อไม่นานมานี้ มีช่วงหนึ่งผู้หญิงได้โทรศัพท์เข้ามารายงานเกี่ยวกับเรื่องของอุบัติเหตุที่ตนได้พบขณะที่ขับรถผ่านมาพอดี ผู้รายงานได้แจ้งว่า “สี่แยกที่ดิฉันผ่านมาเมื่อครู่นี้รู้สึกจะเกิดอุบัติเหตุ รู้สึกจะมีคนได้รับบาดเจ็บด้วย รู้สึกว่าจะมี ๒ คน ส่วนรถคันที่ชนรู้สึกจะไม่อยู่ในที่เกิดเหตุแล้ว” ผู้จัดการรายการได้สอบถามกลับไปบ้างว่า “มีตำรวจมาถึงแล้วหรือยัง” เธอก็ตอบอีกว่า “รู้สึกจะยังไม่มา”

คิดว่าท่านก็คงรู้สึกเหมือนกันคือรู้สึกรำคาญ หรือนึกรำคาญเช่นกัน อันที่จริงถ้าเธอจะพูดโดยตัดคำว่า “รู้สึก” ออกไปบ้างก็ไม่ได้ทำให้เสียความหมายแต่อย่างใด กลับจะทำให้ประโยคที่พูดน่าสนใจมากขึ้น ถ้อยคำชัดเจนเข้าใจง่าย และน่าเชื่อถือมากขึ้น การที่ผู้พูดนำคำว่า “รู้สึก” มาใช้เกือบทุกประโยคในการรายงานข่าวเหตุการณ์ ทำให้ผู้ฟังคาดเดาไม่ได้ว่าจะเป็นเรื่องจริงหรือเป็นการคาดเดา

คำว่า **รู้สึก** ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “feel” เป็นคำกริยาแปลว่า “รู้ รู้ด้วยการสัมผัส เกิดอาการที่รู้ว่าเป็นสุขหรือทุกข์ เกิดสังหรณ์ขึ้นในใจ” ซึ่งกรณีหลังนี้คำว่า **สังหรณ์** ก็หมายถึง “รู้สึกคล้ายมีอะไรมาดลใจ ทำให้รู้ว่าจะมีเหตุเกิดขึ้น”

ดังนั้นการนำคำว่า **รู้สึก** มาประกอบในประโยค จึงทำให้ประโยคนั้นๆ เป็นประโยคที่ผู้พูดคิด คาดเดาสีงต่างๆ ขึ้นมาเองเท่านั้น บางประโยคจึงแสดงให้เห็นว่าแม้แต่ผู้พูดเองก็ยังไม่คอยแน่ใจในสิ่งที่ตนพูดเท่าใดนัก

คำว่า **รู้สึก** นอกจากจะใช้เป็นคำกริยาแล้ว บางครั้งอาจจะใช้นำหน้าคำกริยาด้วย เช่น **รู้สึกหิว** **รู้สึกง่วง** **รู้สึกรัก** หรือใช้นำหน้าคำวิเศษณ์ เช่น **รู้สึกขม** **รู้สึกอ้วน** **รู้สึกหนาว** หวังว่าท่านคงเลือกใช้คำว่า **รู้สึก** ให้เหมาะสมตามโอกาส

การใช้ถ้อยคำบางคำ ถ้าใช้ซ้ำๆ นอกจากจะทำให้ผู้ฟังเกิดความรำคาญแล้ว ทำให้ผู้พูดเสียบุคลิกภาพ และใช้ภาษาไม่เหมาะสมอีกด้วย

นาข้าว

ศรีศุภร มุสิกะพงษ์

พื้นที่สำหรับปลูกข้าวนั้น คงทราบกันดีว่าเรียกว่า นา หรือ ท้องนา หรือ ทุ่งนา ซึ่งคำหลังนี้อาจจะหมายถึง “นาที่ยังไม่มีการปลูกข้าว เป็นลักษณะของทุ่งโล่ง”

คำว่า นาข้าว ตามรูปศัพท์นั้นหมายถึง “พื้นที่ราบทำเป็นคันกั้นน้ำ เป็นแปลงๆ สำหรับปลูกข้าว” แต่ไม่น่าเชื่อว่า คำเรียกพื้นที่สำหรับปลูกข้าวนั้นมีมากมาย โดยชื่อเรียกก็มีที่มาจากลักษณะของพื้นที่บ้าง มาจากลักษณะในการเพาะปลูกบ้าง และมาจากเรื่องของฤดูกาลบ้าง ดังต่อไปนี้

นาขอบเหล็ก หมายถึง “นาชนิดที่ไม่มีทางจะบุกเบิกออกไปได้อีก” บางคนก็เรียกว่า “นาเชิงทรง”

นาฟางลอย หมายถึง นาที่เปิดขึ้นใหม่ มีผลไม่แน่นอน เนื่องจากต้นข้าวจะขึ้นสูง เจริญงอกงามดีมาก รวงข้าวใหญ่ยาว แต่เมล็ดกลับลีบแบน จึงเรียกว่า “นาฟางลอย”

นาคูโค หมายถึง นาที่ได้ทำมาแล้วนาน เป็นนาดี
ทำแล้วไม่ใคร่เสีย

นาดำ หมายถึง นาที่ทำการถอนต้นกล้ามาปลูก
นาหว่าน หมายถึง นาที่ทำการหว่านเมล็ดข้าว
ลงในนา

นาปรัง หมายถึง นาที่ทำในฤดูแล้งนอกฤดูทำนา แต่
ถ้าทำนาในฤดูฝนซึ่งเป็นฤดูในการทำนาก็จะเรียกว่า “นาปี”

นาเมือง หมายถึง นาที่ได้ข้าวเปลือกมีเมล็ดสั้นเนื้อ
ฟาม เนื้อฟามคือเนื้อไม่แน่นและเรียกนาที่ได้ข้าวเปลือกมี
เมล็ดแข็งเป็นมันว่า “นาสวน”

ยังมีเรื่องผลผลิตจากนาก็คือ “ข้าว” ซึ่งมีชื่อเรียก
แตกต่างกันไปอีกมากมายเช่นกัน เรื่องนี้ก็น่าสนใจไม่น้อย

ไปงานเลี้ยงสังสรรค์กันเถิด

ศรีศุภร มุสิกะพงษ์

เมื่อใกล้สิ้นปีงบประมาณ ใกล้วันสิ้นปีเก่า หรือการรวมเหล่าผองเพื่อน แม้แต่การฉลอง เมื่อสิ้นสุดกิจกรรมใด กิจกรรมหนึ่ง งานที่จัดขึ้นก็มักจะประกอบด้วย การรับประทานอาหารร่วมกัน การได้พูดคุยสนทนาวิสาสะ ฟังเพลง ร้องเพลง ลีลาศ รำวง ล้วนแล้วแต่เป็นกิจกรรมที่สนุกสนานทั้งสิ้น งานเหล่านี้จะมีการจัดในทุกหน่วยงาน ไม่ว่าจะเป็นราชการหรือห้างร้านเอกชน รวมไปถึงบุคคลในแต่ละท้องถิ่น

เมื่อมีการจัดงานก็ต้องมีการเตรียมการ ไม่ว่าจะเป็น การตั้งชื่องาน การจัดอาหาร การจัดดนตรีและการแสดง กรรมการก็จะแบ่งหน้าที่กันทำ ถ้าชื่องานว่า “ส่งท้ายปีเก่า ต้อนรับปีใหม่” หรือ “อำลาด้วยอาลัย” หรือ “วันคืนสู่เหย้า” ก็คงจะไม่เป็นปัญหา แต่ถ้างานใดต้องการใช้คำว่า “สังสรรค์” นำหน้าหรือตามหลัง ก็จะทำให้เกิดปัญหาตามมาคือคำนี้จะเขียน

อย่างไร หลายแห่งเขียนคำว่า “สังสรรค์” ได้ถูกต้อง

แต่ก็มีไม่น้อยที่เขียนว่า “สังสันทน” คือเขียนคำว่า “สันทน” ซึ่งเป็นการใช้คำที่ไม่ถูกต้องตรงความหมายที่มีคำบัญญัติไว้แล้ว

คำว่า “สังสรรค์” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้ให้ความหมายไว้เพียงความหมายเดียวว่าเป็นคำกริยา แปลว่า “พบปะวิสาสะกันเป็นครั้งคราวด้วยความสนิทสนม” แต่เมื่อสอบถามไปยังราชบัณฑิตยสถาน ได้ทราบว่าขณะนี้ได้นิยามความหมายเพิ่มเติม ดังนี้

“สังสรรค์” ถ้าเป็นคำกริยา แปลว่า “พบปะวิสาสะกันเป็นครั้งคราวด้วยความสนิทสนม” เช่น “จัดงานสังสรรค์กันในหมู่พนักงาน หรือ เพื่อนๆ ได้พบปะสังสรรค์กันในงานชุมนุมศิษย์เก่า” และถ้าเป็นคำวิเศษณ์ แปลว่า “ที่พบปะวิสาสะกันเป็นครั้งคราวด้วยความสนิทสนม” เช่น “งานสังสรรค์”

คำว่า “วิสาสะ” แปลว่า “ความคุ้นเคย ความสนิทสนม การถือว่าเป็นกันเอง” ดังนั้น การจัดงานที่ใช้ชื่อว่า “งานเลี้ยงสังสรรค์ชมรมครูอาสา” ก็หมายถึง “งานเลี้ยงเพื่อพบปะกันของครูอาสา” นั่นเอง หรือชื่องานว่า “งานเลี้ยงสังสรรค์วันคืนสู่เหย้า” ก็หมายถึง “งานเลี้ยงเพื่อพบปะกันของบรรดาศิษย์เก่า” ซึ่งงานเลี้ยงสังสรรค์เหล่านี้ ส่วนใหญ่จะจัดปีละครั้ง

สถานที่จัดก็อาจจะเป็นสถาบันการศึกษา ร้านอาหาร หรือ โรงแรมต่าง ๆ ซึ่งแต่ละแห่งได้จัดบริการด้านงานเลี้ยงไว้อย่างดีเยี่ยม นอกจากการร่วมรับประทานอาหาร อาจมีการจับรางวัล ฟังเพลง ร้องเพลง และลีลาศ รำวง ตามแต่วัตถุประสงค์ของผู้จัด

ส่วนคำว่า **สังสรรค์** นั้น ไม่ปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน แต่มีคำว่า “สังสนทนา” หรือ “สังสนทนา” ซึ่งแปลว่า “พูดกันฐานกันเอง พูดจาหารือกัน มักใช้ว่า สังสนทนา” จะเห็นว่าคำนี้เน้นในเรื่องการพูดคุย มากกว่าการพบปะเพื่อความรื่นเริงดังกล่าว

ถ้าหากท่านมีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดงานเลี้ยงสังสรรค์ใดก็ตามไม่ควรลืมให้ฝ่ายจัดงาน หรือจัดเตรียมเวที เขียนคำว่า “สังสรรค์” ให้ถูกต้อง ตรวจสอบให้ดีอย่าให้มีผิดทั้งที่บัตรเชิญ การพิมพ์ลงบนของที่ระลึก หรือเอกสารสุจิบัตร เพราะแทนที่ผู้คนที่มาในงานจะพูดคุยเฝ้าถามทุกข์สุขกัน อาจกลายเป็นงานสนทนาว่าด้วยเรื่อง “คำว่าสังสรรค์นั้นเขียนอย่างไรกันแน่”

“พูดเขียนภาษาไทยได้ถูกต้องดี ถือเป็นศักดิ์ศรีที่ควรมีในทุกคน”

สวมหัวโขน

สถาบันภาษาไทย

เด็กในสมัยปัจจุบันนี้ เมื่ออ่านข่าวหนังสือพิมพ์หรือได้ยินได้ฟัง ว่า “.. ผมไม่คิดอะไรมากหรอกครับ เพราะผมรู้ว่าตำแหน่งที่ผมได้รับนั้นเป็นเพียงการ สวมหัวโขน เท่านั้น ผมก็ทำไปตามหน้าที่พอ ถอดหัวโขน แล้ว ผมก็กลายเป็นราษฎรธรรมดา” เด็กจะไม่ค่อยเข้าใจความหมายนัก มักจะถามครูผู้สอนวิชาภาษาไทยอยู่เสมอ ครูก็ต้องอธิบายให้นักเรียนฟัง “สวมหัวโขน” หมายถึง “ดำรงตำแหน่งหน้าที่หรือมีสถาบรรดาศักดิ์” ศิลปะการแสดงของไทยเรามีอยู่สามประเภทใหญ่ๆ คือ โขน ละคร และระบำ โขนเป็นการแสดงที่มีมาตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มี ๕ ชนิด คือ โขนกลางแปลง โขนโรงนอกหรือโขนนั่งราว โขนหน้าจอ โขนโรงใน และโขนฉาก วรรณคดีที่นำมาแสดงโขน ก็คือ เรื่อง รามเกียรติ์ ซึ่งเป็นตอนสงครามชิงนางสีดา ระหว่าง “ฝ่ายพลับพลา”

คือกองทัพฝ่ายพระราม กับ “ฝ่ายกรุงลงกา” คือ กองทัพฝ่าย
 ทศกัณฐ์หรือฝ่ายยักษ์ คู่สงครามแต่ละฝ่ายต่างก็มีสมัครพรรค
 พวกรวมด้วยกัน ตัวโขนที่ออกแสดงจึงมีเป็นจำนวนมาก ไม่รู้
 ว่าฝ่ายไหนเป็นฝ่ายไหน จึงจำเป็นต้องสวมหัวโขนต่างๆ กัน
 เพื่อให้คนดูจำตัวแสดงได้ว่า เป็นฝ่ายพลับพลา คือพวกทหาร
 พระราม หรือฝ่ายกรุงลงกา และในแต่ละฝ่าย ตัวแสดงก็มาก
 เหลือเกินดังนั้น หัวโขน จึงทำให้คนดูรู้ว่า ตัวแสดงนี้เป็นพาลี
 เป็นสุครีพ เป็นพิเภกหรือเป็นกุมภกรรณ ฯลฯ

ดังนั้น การสวมหัวโขนจึงหมายความว่า เป็นการบ่งบอก
 ยศตำแหน่ง หรือสถานภาพของตัวละครให้คนชมการแสดง
 โขนได้รู้จักตัวละครนั้นๆ ครูอาจารย์ทางโขนได้แบ่งพวก
 หัวโขนไว้กว้างๆ คือ ลิงยอด ยักษ์ยอด หมายถึงพวกลิง พวก
 ยักษ์ระดับเจ้าเมืองหรือชั้นหัวหน้าซึ่งสวมมงกุฏ และลิงไลน์
 ยักษ์ไลน์คือ ลิง ยักษ์ ชั้นรอง ซึ่งไม่มีมงกุฏ แต่ก็มีมีความสำคัญ
 ระดับขุนพล แม่ทัพใหญ่ ไม่ใช่พลลิงธรรมดา

ตัวอย่าง การสวมหัวโขนของฝ่ายพลับพลา

เช่น องค์ ซึ่งเป็นโอรส ของพญากากาศหรือพาลี
 กับนางมณฑิรา สวมหัวโขนเป็นรูปมงกุฎยอดบัด แสดง
 ตำแหน่งอุปราชเมืองขีดขิน ดังปรากฏในโคลงประจำภาพ
 ดังนี้

นามขุนกระบี่	องคต เสนอนอ
กาการาชโอรส	ฤทธิ์ล้ำ
สี่เขี้ยวดุจมรกต	มุกฏกลีบ สามแฮ
เกลี้ยงคอปราศคำ	เขตต์ด้าวขีดขิน

ตัวอย่างการสวมหัวโขน ของฝ่ายกรุงลงกา เช่น
 ทศกัณฐ์ พญายักษ์เจ้ากรุงลงกาองค์ที่ ๓ คือนนททุกมาเกิด
 ทรงมงกุฎชัย ดังปรากฏในโคลงประจำภาพ ดังนี้

ทศกัณฐ์สิบพัคตร์ชั้น	เศียรตรี
ทรงมงกุฎชัยเขี้ยวสี่	อาตมให้
กรย่สิบพร ศุภี	ประสาทฤทธิ์ ยิ่งนา
ถอดจิตต์ จากตนได้	ป็นด้าวลงกา

ที่ยกตัวอย่างมานี้เพื่อให้เห็นชัดเจนว่า หัวโขน นั้น
 บอกถึงตำแหน่ง ยศถาบรรดาศักดิ์ อำนาจความยิ่งใหญ่ ของ
 ตัวละครที่แสดงโขน ขณะที่ “สวมหัวโขน” ก็แสดงไปตาม
 บทบาทของ “หัวโขน” นั้นๆ พอ “ถอดหัวโขน” ก็คือ
 คนธรรมดาสามัญทั่วไป ฉะนั้น สำนวนนี้จึงเป็นเครื่องเตือนใจ
 คนที่มียศมีอำนาจมิให้หลงลืมตน ให้เตือนตัวเองไว้เสมอว่า
 ยศ อำนาจ ตำแหน่ง ที่ได้มานั้น มิใช่สิ่งจีรังยั่งยืนเลย เป็น

เพียงการ “สวมหัวโขน” เท่านั้นเอง วันหนึ่งก็ต้องมีการ “ถอดหัวโขน” ออก ถ้าคิดได้ก็จะเกิดความสุขสบายใจเสียอีก เพราะเมื่อ “ถอดหัวโขน” ก็หมายถึง “หมดภาระความรับผิดชอบที่เคย “แบก” ไว้ด้วย

ขอนิดหน่อย แต่ให้มาก

สมพร จารุณัญ

ที่ร้านขายกล้วยเตี้ยเวลากลางวันวันหนึ่ง หญิงสาวคนหนึ่งเดินเข้าร้าน เธอสั่งเส้นเล็กน้ำต้มยำกับคนขาย พอเดินไปนั่งที่โต๊ะแล้วนึกอะไรขึ้นมาได้ก็บอกย้ากับคนปรุงว่า ต้มยำขอเผ็ดนิดหน่อย นิ่งไปอึดใจเธอกล่าวซ้ำอีกว่าขอเผ็ดน้อยนะ เผ็ดนิดเดียว คนขายท้วงว่า เมื่อก็บอกว่าเผ็ดนิดหน่อย แปลว่า ขอเผ็ดมากเลยใส่พริกเยอะเลย หญิงสาวคนนั้นรีบบอกว่า ไม่ใช่เผ็ดมาก เอาเผ็ดไม่มาก

ในที่สุดหญิงสาวก็ได้กล้วยเตี้ยวน้ำ กล้วยเตี้ยวแดงด้วยสีของพริก คนขายบอกว่าเอาพริกออกไปให้แล้วครึ่งหนึ่งนะ เธอกินไปเช็ดน้ำมูกน้ำตาไป คนขายทนมองไม่ได้ เสนอขอเปลี่ยนน้ำกล้วยเตี้ยวให้ใหม่ ค่อยยังชั่วเธอกินต่อไปได้จนหมดชาม

คำที่เป็นต้นเหตุของปัญหาคือคำว่า นิดน้อย ขอนิด
น้อย ทำให้กลายเป็นให้มาก ท่านลองอ่านประโยคต่อไปนี้
แล้วคิดว่า ประโยคใดมีความหมายว่าน้อย หรือ มาก

“ฉันเอาก๋วยเตี๋ยวต้มยำเผ็ดน้อยนะ”

“ฉันเอาก๋วยเตี๋ยวต้มยำเผ็ดน้อยน้อยนะ”

“ฉันเอาก๋วยเตี๋ยวต้มยำเผ็ดนิดน้อยนะ”

“ฉันเอาก๋วยเตี๋ยวต้มยำเผ็ดน้อยนะ”

“ฉันเอาก๋วยเตี๋ยวต้มยำเผ็ดสักน้อยนะ”

“ฉันเอาก๋วยเตี๋ยวต้มยำเผ็ดมากน้อยนะ”

ประโยคที่บอกว่า ขอเผ็ดนิดเดียว ชัดเจนว่า เผ็ดน้อย
มากหรือเผ็ดเล็กน้อย หรือเผ็ดน้อยเหลือเกิน นิดเดียว แปลว่า
น้อยเหลือเกิน

ประโยคที่บอกว่า ขอเผ็ดน้อย หรือ ขอเผ็ดน้อยน้อย
ก็ไม่ใช่ปัญหา ความหมายชัดเจนว่าเผ็ดไม่มาก น้อย แปลว่า
ไม่มาก น้อย ก็แปลว่า ไม่มาก และยังแปลว่า นิดหนึ่งหรือ
น้อยหนึ่งด้วย ขอเผ็ดน้อยน้อย ยิ่งให้ความหมายว่าเผ็ดน้อย
นิด เผ็ดน้อยมาก เผ็ดน้อยกว่าพูดว่า เผ็ดน้อย ฉะนั้น เผ็ด
น้อยน้อย คงเผ็ดเท่าๆ กับ เผ็ดนิดเดียวกระมัง

แต่ประโยคที่บอกว่า ขอเผ็ดนิดน้อย ทำให้คนปรุง
ก๋วยเตี๋ยวตีความหมายว่า ขอเผ็ดๆ หรือขอเผ็ดมาก นิด แปล

ว่า เล็ก, น้อยหน่อย แปลว่า ไม่มากหรือแปลว่า นิดหนึ่ง หรือ
น้อยหนึ่งก็ได้ นิดหน่อยรวมกัน แปลว่า น้อย ไม่มาก ประโยค
ขอเผ็ดนิดหน่อย น่าจะชัดว่า หมายถึง เผ็ดน้อย หรือ เผ็ด
ไม่มาก ตรงตามความหมายของคำว่า นิดหน่อย หรือคำ
นิดหน่อย นี้ใช้แล้วให้ความหมายกำกวม อย่างน้อยหญิงสาว
คนที่สั่งถ้วยเดียวก็คงคิดเช่นนั้น เพราะเมื่อสั่งว่าขอเผ็ด
นิดหน่อย ไปแล้วต้องทวนซ้ำว่า ขอเผ็ดน้อย ขอเผ็ดนิดเดียว
ชะรอยจะเกรงว่าผู้ฟังจะเข้าใจไปตรงข้าม และอีกคำหนึ่งคือ
ขอเผ็ดนิดหนึ่ง อาจจะเป็นอีกคำที่กำกวมได้เหมือนขอเผ็ด
นิดหน่อย คือ อาจจะมีหมายถึง ขอเผ็ดมาก ได้ไหม

ถ้าพูดว่า ขอเผ็ดหน่อย ละจะแปลว่า เผ็ดน้อย หรือ
เผ็ดมาก น่าจะหมายถึง เผ็ดมาก คล้ายๆ กับพูดว่า ขอเผ็ด
สักหน่อย แปลว่า ขอเผ็ดมากแน่ๆ หรือถ้าพูดว่า ขอเผ็ดมาก
หน่อย ก็แปลว่าขอเผ็ดมากแน่นอน แม้จะใช้คำว่า หน่อย ซึ่ง
แปลว่า น้อย ก็ตาม คงจะเผ็ดพอๆ กับ ขอเผ็ดสักหน่อย หรือ
เผ็ดพอๆ กับพูดว่า ขอเผ็ดมาก แต่คงไม่เผ็ดเท่าพูดว่า ขอเผ็ด
มากมากหน่อย

คนขี้ตู่

สมพร จารุณัญญ

พยัญชนะไทยมี ๔๔ ตัว ตั้งแต่ ก ไก่ ถึง ฮ นกฮูก แต่มีเสียง ๒๔ เสียง เพราะพยัญชนะหลายตัวมีเสียงซ้ำกัน เช่น ข ไข่ กับ ช ขวด ค ควาย ค คน และ ฌ ระวัง ฌ เฌร กับ น หนู ศ ศาลา ษ ภาษี ส เสือ เสียงเดียวกัน เป็นต้น คนที่ไม่ค่อยสนใจเรียนภาษาไทยไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่มักจะสับสนเขียนหนังสือไม่ค่อยถูก เด็กนักเรียนถ้าครูสอนหนังสือจ๋าจ๊ะจ๋าชะ สักหน่อย ให้คัดไทย เขียนไทยบ่อยๆ ก็จะเขียนคำได้ถูกต้องไม่ค่อยผิด อย่างไรก็ตามการเขียนให้ถูกต้องนั้น ถ้าไม่ทราบว่าการใดเขียนอย่างไรก็อาศัยเปิดดูจากพจนานุกรมได้ เช่น ต้องการเขียนคำว่า **ค้อน** ที่หมายถึง แสดงความไม่พอใจด้วยไม้ตาอย่างหนึ่ง เปิดพจนานุกรมก็รู้ว่า **ค้อน** ที่ต้องการนี้สะกดด้วย ค ควาย สระ ออ น หนู ไม้ โท **ค้อน** และถ้าจะหมายถึง เครื่องมือสำหรับเคาะ ตอก ตี ทูบ

ก็เขียนเหมือนกัน ไม่ได้เขียนว่า พ ระฆัง สระ ออ น หนู
ไม้ โท ฆ้อง หรือก ัญญาเช่นนี้แก้ไขไม่ยาก นอกจากไม่
อยากจะแก้ไข เพราะชี้แจงเปิดพจนานุกรมก็อีกเรื่องหนึ่ง แต่
ปัญหาที่แก้ไขได้ยากกว่า คือการออกเสียงไม่ถูก ผู้ใหญ่บาง
คนออกเสียงคำที่สะกดด้วยพยัญชนะที่มีเสียงคู่กันไม่ค่อยถูก
ทั้งพูดผิด ทั้งอ่านผิด เช่น ออกเสียง ผัด-สะ-พอน (ผัดผัสดู) เป็น
เป็น ผัด-สะ-พอน ออกเสียง ลัก-ชะ-นา (ลักขณา) เป็น
ลัก-คะ-นา ออกเสียง ถิด-ติ สะกดด้วย รฐ สันฐาน สระ อิ
ต สระ อี ถิดติ (ฐิติ) เป็น ทิดติ ออกเสียง รัต-กะ-ท่า-มะ-นูน
(รัฐธรรมนูญ) เป็น รัต-ทะ-ท่า-มะ-นูน อ่าน รัต-กะ-สะ-พา
(รัฐสภา) เป็น รัต-ทะ-สะ-พา เป็นต้น

พยัญชนะไทยหลายตัวมีเสียงคู่กัน เช่น ขอ คู่กับ คอ
จอ คู่กับ ซอ ซอ คู่กับ สอ ฌอ คู่กับ ทอ ผอ คู่กับ พอ ผอ
คู่กับ ฟอ เสียงเหล่านี้แตกต่างกัน พ่อแม่และครูควรเอาใจใส่
สอนเด็กๆ ให้พูดให้ถูกต้องชัดเจน ตั้งแต่เล็กๆ เด็กเล็กๆ พูด
ไม่ชัดหรือพูดผิด ออกเสียงไม่ถูก โดยมากเพราะได้ยินไม่ชัด
เช่น ฟังพ่อแม่หรือครูพูดไม่ชัดก็พูดตาม ถ้าพ่อแม่และครูช่วย
แก้ไขก็จะพูดได้ชัดเจน ที่น่าวิตกก็คือผู้ใหญ่ที่พูดไม่ชัดออก
เสียงไม่ถูก หรือแยกเสียงที่คู่กันในภาษาไทยไม่ออก ซึ่งเราจะ
ได้ฟังจากวิทยุและโทรทัศน์อยู่เสมอ นอกเหนือจากตัวอย่างที่
กล่าวไปแล้วก็มีคำต่อไปนี้

หันขวับ	ออกเสียงเป็น	หันควับ
พันฝ่า	ออกเสียงเป็น	พันฟา
ฝ่าพัน	ออกเสียงเป็น	ฟาพัน
ขโมย	ออกเสียงเป็น	คโมย
ขบวน	ออกเสียงเป็น	คบวน
ฉนวน	ออกเสียงเป็น	ชนวน
ฉลอม	ออกเสียงเป็น	ชะลอม
ภูฐาน	ออกเสียงเป็น	ภูทาน
จับพลัดจับผลู	ออกเสียงเป็น	จับพลัดจับพลู
แผลง	ออกเสียงเป็น	แพลง
อ้วนเพละ	ออกเสียงเป็น	อ้วนเพละ
ฝรั่ง (ฝะ-หรั่ง)	ออกเสียงเป็น	ฟรั่ง (พะ-หรั่ง)
สิงคโปร์	ออกเสียงเป็น	ซิงคโปร์

ขอฝากคุณครูทุกคน โดยเฉพาะคุณครูภาษาไทยช่วยฝึกนักเรียนให้ออกเสียงพยัญชนะที่มีเสียงคู่กันเหล่านี้ให้มากสักหน่อย เวลาผู้ใหญ่ทำหน้าที่ใช้ภาษาไทยผ่านทางวิทยุและโทรทัศน์ออกเสียงพยัญชนะไทยได้ไม่ครบทุกเสียง ไม่สามารถแยกเสียงที่คล้ายกันแต่ไม่เหมือนกันได้ เราจะช่วยกันอย่างไรดีให้คนขี้ตู่เสียงในภาษาไทยหมดไปได้

เต็มที่ไมเหมือนเต็มที่

สมพร จารุณัฐ

คำ ๒ คำ ที่ฟังเผินๆ เหมือนจะเป็นคำเดียวกัน แต่ความจริงไม่ใช่ เป็นคำ ๒ คำที่มีความหมายต่างกัน และใช้ต่างกัน

คำคุณนี้ คือ คำว่า เต็มที่ และเต็มที่

คำว่า เต็มที่ หมายถึง เต็มกำลัง เต็มขนาด เช่น โตเต็มที่ แต่คำว่า เต็มที่ หมายถึงค่อนข้างไม่ดี เช่น เต็มที่จริง หรือหมายถึง เพียบหนัก เช่น อาการเต็มที่ หรือหมายถึง เหลือเกิน เหลือทน เช่น ยุงเต็มที่ จนเต็มที่ ตัวอย่างประโยคที่ใช้ เต็มที่ และเต็มที่ แตกต่างกันดังนี้

คุณปู่อาการหนักเต็มที่แล้ว แม้หมอจะพยายามเต็มที่ อย่่างไรก็ช่วยไม่ได้

ลูกคนนี้เต็มที่จริงๆ ขนาดพ่อแม่ดูแลเอาใจใส่อย่างเต็มที่ พยายามให้รักน้องช่วยดูแลน้องกลับรังแกน้องเสียนี้

หมาตัวนี้ชนเต็มที่ เบาะโต๊ะเก้าอี้เป็นรอยเล็บตะกุกไว้เต็มไปหมด มันไม่รู้จักระเบียงหรืออย่างไร หรือว่าโตเต็มที่ก็ตัวเท่านี้แหละ

ความหึงหวงเป็นอารมณ์รุนแรงเต็มที่ เมื่อพุ่งขึ้นเต็มที่แล้ว เหตุผลอะไรก็ยับยั้งไม่อยู่ คดีฆ่ากันตายด้วย เรื่องชู้สาวจึงมีสถิติสูงมาก

คนอ่านปฐพีหนังสือ หรือคนพิสูจน์อักษรวัยประมาณ ๒๕-๓๐ ปี รู้จักแต่คำว่า เต็มที่ ไม่รู้จักเต็มที่ เห็นต้นฉบับเขียนเต็มที่ นึกว่า ตกไม้เอก เต็มให้เป็น เต็มที่ หหมด ถ้าอ่านประโยคดูบริบทก็จะเข้าใจว่าความหมายของ ๒ คำ นี้ไม่เหมือนกัน บางครั้งเราไม่รู้จักรำหรือความหมายของคำอีกมากมาย แต่อาศัยข้อความแวดล้อมก็อาจจะเดาความหมายได้ การอ่านมากและดูความหมายข้างเคียงในประโยคหรือข้อความเป็นวิธีที่ดีที่ทำให้เรารู้คำศัพท์ต่างๆ เพิ่มขึ้น โดยไม่ต้องเปิดพจนานุกรมทุกครั้งไป

คำว่า เต็ม เป็นคำตั้งหรือคำที่เป็นหลักให้คำอื่นเข้ามาต่อ แล้วกลายเป็นคำใหม่ที่มีความหมายแตกต่างกันไปได้อีกมากมาย เต็มที่ และเต็มที่ เป็นเพียง ๒ คำ ที่ยกมากล่าว เพราะเห็นว่ามีคนจำนวนมากไม่รู้จักรำหรือใช้สับสน

คำว่า เต็ม นี่มีที่สังเกตอย่างหนึ่งคือจะมีการนำคำเป็น
อวัยวะต่างๆ ของร่างกายไปต่อเข้ากลายเป็นคำที่มีความ
หมายของใครของมัน เช่น เต็มตา เต็มใจ เต็มมือ เต็มอก
เต็มหู เต็มปาก เต็มตัว

ถูกเขาเหน็บให้เจ็บใจ

สมพร จารุณัฐ

คำคำหนึ่งซึ่งเป็นคำพ้องๆ เราใช้กันอยู่เป็นปกติในชีวิตประจำวัน แต่เหตุไรจึงต้องมานำเสนอ ที่มานำเสนอเพราะคำนี้มีหลายความหมาย แม้ว่าแต่ละความหมายก็เห็นใครต่อใครใช้กันอยู่ ไม่คิดว่าจะมีบางคนไม่รู้ความหมาย แต่ก็ยังมีคนไม่เคยรู้จักและไม่เคยใช้ในความหมายบางความหมายเลย คำนั้นคือ **เหน็บ**

ท่านเคยได้ยินประโยคที่พูดกันต่อไปนี้บ้างไหม
ลูกผู้ชายมีพริ้ง **เหน็บ**หลังไปเล่มเดียวใครๆ ก็ต้อนรับ
คุณยายชอบเอากระดาด **เสียบ**บ้าง ชุกบ้างตามชอกตุ๋
ชอกโต๊ะ เผลอๆ อาจจะเจอแวงค์ร้อย **เหน็บ**อยู่ตามฝาบ้านก็ได้
เธอน่ะชอบพินผอยหาตะเข็บ พูดเรื่องนี้ที่ไรนั่นเห็น
เธอถูกเขา **เหน็บ**กลับมางั่งเจ็บใจทุกที

อากาศบนภูกระดึงเย็นเยือก ขนาดผิงไฟกองใหญ่ ยัง
ไม่หายหนาวเหน็บ

ลูกชายท้องผูก อุจจาระไม่ค่อยออก หมอแนะนำให้ใช้
สบู่เหน็บ

ทุกประโยคจะมีคำว่า เหน็บ อยู่ด้วย มีประโยคใดที่
ผู้อ่านไม่เข้าใจว่า คำว่า เหน็บ ในที่นี้ความหมายว่าอย่างไร
บ้างไหม

ที่กล่าวในตอนต้นว่า มีบางคนไม่รู้ความหมายของคำ
ว่า เหน็บ บางความหมาย ก็ในประโยคที่พูดว่า “คุณยายชอบ
เอากระดาษเสียบข้างซุกข้างตามซอกตู้ซอกโต๊ะ เผลอๆ อาจ
จะเจอแบงก์ร้อยเหน็บอยู่ตามฝาบ้านก็ได้”

เราไม่เข้าใจว่า เหน็บ ในที่นี้หมายถึงกิริยาอะไรแน่
จะว่าแปลว่า เสียบ ก็ไม่เข้าใจว่าจะเอาแบงก์หรือธนบัตรไป
เสียบตามฝาบ้านได้อย่างไร เพราะฝาบ้านหรือผนังบ้านไม่มี
ช่องไม่มีรู เป็นผนังเรียบๆ แสดงว่าคนนี้เป็นคนรุ่นใหม่ เคย
เห็นแต่ผนังปูนไม่เคยอยู่บ้านฝากระดาน จึงไม่รู้ว่าไม้ฝาบ้าน
นั้นเมื่อขึ้นฝาต้องวางเกยซ้อนกัน แล้วจึงตอกตะปูลงบนเสาที่
รองรับ เพื่อกันไม่ให้น้ำฝนไหลเข้าบ้านได้ ข้างฝาบ้านจึงมีช่อง
หรือรูตรงที่ไม้ฝาเกยกันตลอดแนวเสา เราอาจจะเอาแบงก์

เอากระดาด หรืออะไรแบบๆ ที่ไม่หนาเกินช่องไปเสียบไว้ได้
ทั้งนั้น

อีกคนหนึ่งไม่เข้าใจประโยคที่พูดว่า “เธอน่ะชอบพื้นผอย
หาคะเข็บ พุดเรื่องนี้ที่ไรฉันเห็นเธอถูกเขาเหน็บกลับมา
เจ็บใจทุกที” เขาเคยได้ยินแต่ **เหน็บแนม** ไม่เคยได้ยินคำว่า
เหน็บ ฉะๆ ที่ใช้ในความหมายเหมือน **เหน็บแนม** เลียงว่า
ในประโยคที่พูดนั้นหมายถึง “เธอ” คนนั้นถูกมิดเสียบเอาหรือ
อย่างไร

คำว่า **เหน็บ** นี้พจนานุกรมให้ความหมายหนึ่งว่า
เสียบ, หรือสอดไว้ในที่บังคับ ในประโยคที่ว่า “ลูกผู้ชายมีพริ้ว
เหน็บหลังไปเล่มเดียวใครๆ ก็ต้อนรับ” หรือประโยคที่พูดถึง
“แบงค์ร้อยเหน็บตามฝาบ้าน...” ก็เข้าความหมายนี้ อีกความ
หมายหนึ่งของ **เหน็บ** คือแตะได้หรือเสียดสี ประโยคที่ว่า
“...ถูกเขาเหน็บให้เจ็บใจ” ก็เข้ากับความหมายนี้ จะใช้ว่า
เหน็บแนม ก็ได้เหมือนกัน คำว่า **เหน็บ** อีกความหมายหนึ่ง
หมายถึงกิริยาที่เอาสิ่งหนึ่ง มีสปู่ เป็นต้น สอดเข้าไปในช่อง
ทวารหนักเพื่อให้อุจจาระออก ประโยคที่ว่า “...หมอแนะมาให้
ใช้สปู่เหน็บ” ก็เข้าความหมายนี้ ความหมายสุดท้ายของ **เหน็บ**
คือ ความรู้สึกขาดตามอวัยวะ เช่น โรคเหน็บชา ซึ่งมีอาการ

ชาตามเนื้อตัว แต่เมื่อนำมาใช้ในประโยคที่ว่า "...ผิงไฟแล้วยัง
ไม่หายหนาวเหน็บ" ก็หมายถึง หนาวเย็นจนชานั่นเอง

ไม่ว่าจะถูกมิดเหน็บ หรือหนาวเหน็บเพราะอากาศ ก็
ยังพอทำให้ทุเลาได้ ถูกมิดเหน็บก็ไปหาหม้อ หนาวเหน็บก็หา
ผ้าห่ม แต่ถูกเหน็บแหมนี่เจ็บไม่ลืมจนตาย ดังที่สุนทรภู่ได้
กล่าวไว้ตอนหนึ่งในเพลงยาวถวายโอวาท เช่น

อันอ้อยตาลหวานลิ้นแล้วสิ้นซาก

แต่ลมปากหวานหูไม่รู้หาย

แม้เจ็บอื่นหมิ่นแสนจะแคลนคลาย

เจ็บจนตายเพราะเหน็บให้เจ็บใจ

ฝ่า กับ ฝ่าฝืน

สมพร จารุณี

เวลาเราเดินทางไปทำงานหรือไปโรงเรียนทุกวันๆ ถึงสี่แยกมีสัญญาณไฟจราจร พอสัญญาณไฟแดงขึ้น รถคันหนึ่งไม่ยอมหยุด กลับแล่นตะบึงไป เราพูดว่า รถฝ่าไฟแดง หรือ รถฝ่าฝืนไฟแดง ถ้ามอย่างนี้เกือบบรรยากาศจะตอบ ถูกต้องว่า รถฝ่าไฟแดง

ถ้าตั้งเป็นคำถามให้ตอบ คนตอบจะมีเวลาคิดและยัง ถ้าถามให้เลือกตอบ เช่น ฝ่าไฟแดง หรือฝ่าฝืนไฟแดง คนตอบยังมีโอกาสได้เปรียบเทียบคำที่พูดถูกและพูดผิด ก็ยังจะตอบได้ไม่ผิด แต่ถ้าเป็นการพูดแล้วต้องคิดเลือกใช้คำเอาเอง บางครั้งผู้พูดที่รู้จักคำไม่มาก หรือไม่แม่นยำเกี่ยวกับคำและความหมายของคำ หรือรู้จักคำและความหมายเพียงผิวเผิน อาจจะใช้คำพูดได้ไม่ถูกต้อง

ฝ่า กับ ฝ่าฝืน มีความหมายไม่เหมือนกัน ฝ่า เป็นคำกริยา หมายถึง กล้าผ่านเข้าไปหรือออกมา ส่วนคำว่าฝ่าฝืน หมายถึง ขัดขึ้น หรือ ละเมิด เช่น

ตำรวจดับเพลิงฝ่าควันไฟหนาที่บเข้าไปช่วยผู้ที่ติดอยู่ในห้องออกมาได้สำเร็จ

คนประมาทจะฝ่าฝืนกฎจราจร ฝ่าสัญญาณไฟแดงอยู่เป็นประจำ

นักเรียนบางกลุ่มคิดว่า ถ้าสามารถฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับของโรงเรียนได้แสดงว่าเก่ง

นอกจากนี้ คำว่า ฝ่า ยังหมายถึง ฝืนอยู่ในที่อันตรายหรือทนรับ ทนสู้ ก็ได้ เช่น

ตำรวจดับเพลิงฝ่าอันตรายเข้าไปดับเพลิงที่ลุกโชนในช่วงเราจะไม่พูดว่า

ตำรวจดับเพลิงฝ่าฝืนอันตรายเข้าไปดับเพลิงที่ลุกโชนช่วงเราจะพูดว่า

ผู้ร้ายฝ่าวงล้อมของตำรวจหนีรอดไปได้
แต่ไม่พูดว่า

ผู้ร้ายฝ่าฝืนวงล้อมของตำรวจหนีรอดไปได้

คำว่า ฝ่า นี้ยังมีความหมายว่า ทวน ก็ได้ ดังประโยค
ว่า

พระมหากษัตริย์นำฝ่าคลี่นลมอยู่ในมหาสมุทรเป็น
เวลาถึง ๗ วัน

ภาษาไทยใช้ไม่ถูก ก็แพ้ลูกเดียว

สมพร จารุณัฐ

ในภาษาไทยมีคำวิเศษณ์ ใช้ขยายความคำนามและคำกริยาจำนวนมาก เช่น คำว่า ดี เลว ใช้ขยายคำนาม คนเป็นคนดี คนเลว คำว่า ช้า เร็ว ใช้ขยายคำกริยา วิ่ง เป็นวิ่งช้า วิ่งเร็ว บางครั้งเราใช้คำวิเศษณ์ขยายคำวิเศษณ์ด้วยกัน เช่น คำว่า มาก ใช้ ขยายคำวิเศษณ์ว่า เร็ว หรือช้า เป็นเร็วมาก ช้ามาก คำวิเศษณ์ หรือคำขยายในภาษาไทย มีเป็นจำนวนมากนับไม่ถ้วน แต่ละคำถ้ารู้จักเลือกนำไปใช้ให้ถูกความหมาย และสถานการณ์ต่างๆ จะสื่อความหมายให้ผู้ฟังหรือผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวและเหตุการณ์จนถึงกับมองเห็นภาพได้อย่างวิเศษ แต่ในทางตรงข้ามถ้านำไปใช้ขยายผิดที่ ผิดสถานการณ์ ผิดความหมาย ผู้อ่านหรือผู้ฟังก็จะรู้สึกแปลกหรือบางครั้งก็อาจจะคิดว่าใช้ภาษาตลกดี ในที่นี้จะขอยกตัวอย่าง การใช้คำวิเศษณ์ขยายคำกริยาว่า ชนะ และ แพ้

วันหนึ่งมีผู้บรรยายการถ่ายทอดการแข่งขันเทนนิสชายรอบสำคัญรอบหนึ่ง ผลการแข่งขันรอบนั้น ผู้ชนะชนะสามเซตรวด ผู้บรรยายพูดว่า เป็นการชนะอย่างราบคาบ ขณะนั้นผู้ร่วมชมรายการอยู่ ๒-๓ คน คนหนึ่งถึงกับอุทานเมื่อได้ยินการประกาศว่าเป็นการชนะอย่างราบคาบ ว่าเลอะกันขนาดนี้แล้วหรือ ถ้าผู้ชนะชนะอย่างราบคาบ แล้วผู้แพ้จะแพ้อย่างไร แพ้อย่างขาดลอยหรืออย่างไร

ตามปกติในการแข่งขันหรือต่อสู้กันไม่เป็นผู้ชนะก็เป็นผู้แพ้ ถ้าทั้ง ๒ ฝ่าย ฝีมือคู่กัน คือ มีความสามารถไม่ยิ่งหย่อนกัน พอพืดพอเหวี่ยงกัน เราก็มักจะพูดว่าทั้งสองฝ่ายกินกันไม่ลง หรือเคี้ยวกันไม่ลง ถ้าฝ่ายหนึ่งมีฝีมือเหนือกว่าอีกฝ่ายมาก เช่น ในการแข่งขันเทนนิสชายซึ่งตามกติกาให้เล่นกัน ๕ เซต ถ้าฝ่ายหนึ่งชนะรวด ๓ เซตติดต่อกันก็เล่นกันเพียง ๓ เซต เราก็พูดว่า ฝ่ายชนะชนะขาดลอย ฝ่ายแพ้แพ้อาบคาบ คือแพ้อย่างไม่มีทางสู้

คำวิเศษณ์หรือคำขยายคำกริยา แพ้ หรือ ชนะ ยังมีใช้คำอื่นๆ อีก เช่น ชนะลอยลำ คือชนะเด็ดขาด หรือ ชนะขาดลอย นั่นเอง จะไม่ใช่ว่า แพ้อลอยลำ แน่นนอน เช่นเดียวกับชนะราบคาบ ไม่มี ต้องแพ้อาบคาบ เท่านั้น หรืออาจจะใช้ว่า แพ้หลุดลุ่ย ก็ได้

การใช้คำขยายประกอบกริยา ชนะ หรือ แพ้ ยังมีอีก
ที่กล่าวแล้ว คือ ชนะขาดลอย ชนะลอยลำ หรือ แพ้ราบคาบ
แพ้หลุดลุ่ย เป็นการแพ้หรือการชนะอย่างมาก ความสามารถ
ของผู้แข่งขันห่างกันไกล แต่ถ้าทั้ง ๒ ฝ่ายมีความสามารถ
คู่คี่กัน พอพืดพอเหวี่ยงกัน คำวิเศษณ์หรือคำขยายที่เราใช้
ประกอบคำกริยา ชนะ หรือแพ้ ที่บอกว่า ชนะหรือแพ้กันเพียง
เล็กน้อย จะแตกต่างออกไปอีก ท่านที่สนใจลองคิดดูว่า คำใน
ภาษาไทยในความหมายเช่นนั้นเราใช้กันอย่างไร

มารู้จักคำว่า ที่จะ

สมพร จารุณัฐ

รู้รักภาษาไทยขอเสนอคำที่มีความหมายเหมือนกัน แต่มีให้เลือกใช้ได้หลายคำ คำเหล่านี้คือคำว่า **เห็นจะ เห็นที่จะ ที่ท่าจะ ที่จะ และ ท่าจะ**

คำว่า **เห็น** โดยทั่วไปเราคิดถึงความหมายว่า มอง เห็น หรือ ปรากฏแก่ตา แต่คำว่า **เห็น** ยังแปลว่า ปรากฏ แค่ใจหรือคิดรู้ด้วย คำว่า **เห็นจะ** จึงหมายถึง คงจะ หรือ รู้สีกว่าจะ ก็ได้

ส่วนคำว่า **ที่** อาจจะหมายถึง ท่าทางหรือชั้นเชิงก็ได้ แต่จะหมายถึง โอกาส หรือ **ที่ท่า** ซึ่งหมายถึง ความเป็นไป ของสถานการณ์ก็ได้

คำว่า **เห็นจะ เห็นที่จะ ที่ท่าจะ ที่จะ ท่าจะ** จึงนำไปใช้ในความหมายเหมือนๆ กัน คือหมายถึง โอกาส หรือ สถานการณ์ที่รู้สึกว่าจะเป็นอย่างไรๆ ดังตัวอย่างประโยคต่อไปนี้

โครงการนี้เห็นจะไปได้ไม่ตลอดรอดฝั่ง ยังไม่ทันจะเริ่ม
ผู้สนับสนุนให้ทำก็ถูกย้ายไปรับตำแหน่งใหม่

พอจะเริ่มลงมือได้หัวหน้าโครงการก็ได้เลื่อนตำแหน่ง
ครั้นพอจะตั้งหลักได้ใหม่ก็เปลี่ยนผู้บริหารเสียอีก

ถ้าเราเปลี่ยนคำว่า เห็นจะ เป็น เห็นทีจะ ที่ทำอะไรจะ
และ ทำอะไร ก็จะใช้แทนที่กันได้สนิท มีความหมายเหมือนเดิม
ทุกประการ คือ

โครงการนี้เห็นจะไปได้ไม่ตลอดรอดฝั่ง...

โครงการนี้เห็นทีจะไปได้ไม่ตลอดรอดฝั่ง...

โครงการนี้ที่ทำอะไรจะไปได้ไม่ตลอดรอดฝั่ง...

โครงการนี้ทีจะไปได้ไม่ตลอดรอดฝั่ง...

โครงการนี้ทำอะไรจะไปได้ไม่ตลอดรอดฝั่ง...

ในบรรดาคำว่า เห็นจะ เห็นทีจะ ที่ทำอะไรจะ ทีจะ และ
ทำอะไร คำที่ดูเหมือนมีปัญหาคือคนไม่ค่อยรู้จักหรือไม่ค่อยเคย
ใช้หรือเคยเห็นคือ คำว่า ทีจะ และทำอะไร เพราะจากประสบ-
การณ์พบว่าผู้ทำหน้าที่พิสูจน์อักษรก็ดีหรือบางครั้งผู้มีหน้าที่
ตรวจเอกสารใช้ภาษา เวลาพบคำว่าทีจะ จะคิดว่าผู้เขียนใช้
คำผิดจะขอแก้เป็น ทีจะ เวลาพบคำว่าทำอะไร จะขอแก้เป็น
ทำอะไรบ้างหรือที่ทำอะไรบ้าง ถ้าแก้เป็นที่ทำอะไรความหมาย
ไม่เปลี่ยน แต่ถ้าแก้เป็น ทำทางจะ ความหมายจะเปลี่ยนไป

เป็นเรื่องของกิริยาอาการ ไม่ใช่หมายถึง โอกาสหรือความ
เป็นไปของสถานการณ์

คำว่า **ที่จะ** จึงเป็นคำอีกคำหนึ่งที่ควรระวัง อย่างนำไป
ปนกับคำว่า **ที่จะ**

เรือ ไม่ใช่ เรือร่ง

สมพร จารุณัฐ

เมื่อไม่นานมานี้มีการสนทนาทางสถานีโทรทัศน์
ผู้สนทนาคนหนึ่งกล่าวออกตัวต่อผู้ดำเนินรายการว่า
คติเกี่ยวกับการฟอกเงินในช่วงหลังๆ นี่ผมเรือร่งไป
บ้าง ไม่ค่อยได้ติดตามข่าวใกล้ชิด...

ข้อความแฉล่อมที่บอกให้เราทราบ ว่า เรื่องคติเกี่ยวกับการ
ฟอกเงินนั้น ในช่วงหลังๆ เขาห่างเหินไม่ค่อยได้ติดตาม
ข่าวใกล้ชิด แต่ใช้คำศัพท์ในความหมายว่าห่างเหินไปไม่ได้
ติดตามใกล้ชิดว่า เรือร่ง ซึ่งเป็นการใช้คำที่มีความหมาย
ไม่ตรงกับที่ตั้งใจ เพราะเรือร่ง หมายถึง ยึดเยื้อ

ถ้าใช้ เรือร่ง ในความหมายยึดเยื้อ ก็เช่นประโยคที่ว่า
โครงการสร้างถนนสายนี้เรือร่งมานาน ไม่รู้ว่าสิ้นปี
งบประมาณนี้จะเสร็จหรือไม่ บางครั้งเราใช้ควบกันไปด้วย ยึดเยื้อ
เรือร่ง

ถ้าใช้คำว่า เรือร้าง เกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บ ก็อาจจะใช้
ดังนี้

เวลาเป็นหวัดลงคอที่ไร ผมไอรือร้างทุกที นานเป็น
เดือนกว่าจะหาย

เรือร้าง ทั้งที่หมายถึง ยึดเยื้อ หรือ นานหายในกรณี
เกี่ยวกับโรคภัย เข้ากันไม่ได้กับประโยคที่กล่าวข้างต้นคือ

คดีเกี่ยวกับการฟอกเงินในช่วงหลังๆ นี้ ผมเรือร้างไป
บ้าง ไม่ค่อยได้ติดตามข่าวใกล้ชิด

มีคำอีกคำหนึ่ง คือคำว่า เรือ มีความหมายว่า ห้างเหิน
เสียนาน ผู้พูดที่มาร่วมสนทนาทางโทรศัพท์คงต้องการจะ
พูดว่า

“คดีเกี่ยวกับการฟอกเงินในช่วงหลังๆ นี้ผมเรือไปบ้าง
ไม่ค่อยได้ติดตามข่าวใกล้ชิด...”

เรือ กับ เรือร้าง ฟังดูใกล้เคียงกัน แต่มีความหมายต่าง
กัน ซึ่งบางคนอาจจะไม่เคยสังเกตคำว่าเรือ คำเดียวยังอาจ
แปลว่า รก ก็ได้ บางทีจะใช้ควบกันเป็น รกเรือ คำว่า เรือ
เรือร้าง และรกเรือ จึงเป็นคำ ๓ คำที่จะต้องระมัดระวังเมื่อนำ
ไปใช้

ความรู้มรรยของภาษา

สุพัตร สุวิกะปกรณกุล

ภาษาไทย มีคำเป็นจำนวนมากให้เราได้เลือกใช้ได้ตามความต้องการ ตามความเหมาะสม ตามโอกาส กล่าวได้ว่าเป็นความรู้มรรยของภาษาประการหนึ่ง ผู้เขียนได้อ่านผลงานของ นายชิต บุรทัต กวีผู้ล่วงลับไปแล้ว ท่านเขียนดอกสร้อยนามของผู้หญิงว่า

นาเอียนารี

ภคินี กัลยา สุตา สมร

นุชนาฏ วนิดา พะงา งอน

สายสวาสดี บังอร พฐุ นวล

ยุพดี กานดา ยอดยาจิต

โหม มิ่งมิตร นงนุช สุดสงวน

สิบเก้าแล้วยังไม่หมดบทกระบวน เออสำนวนผู้หญิงมากจริงเอ๋ย

ผู้ใช้ภาษาจะพบเห็นความรู้มรรยของภาษาในชีวิตประจำวันของเราเป็นปกติเสมอ ในการเขียน การอ่าน การพูด มีคำที่เสียงใกล้เคียงและมีความหมายใกล้เคียงกัน เช่น

ขัด ขื่น ขุ่น แค้น เคียด เคือง มีความหมายเกี่ยวกับ
ความโกรธ ไม่พอใจ

เก เซ เข เฉ เย เป เห หมายถึง ไม่ตรง

ราบ นาบ ทาบ ฉาบ สาบ กาบ หมายถึง แบนติดที่
รองรับ

เปลอ หม่อ เหลอ เป้อ เต้อ เซ้อ เท้อ หมายถึง
ไม่มีสติงง

ในการเขียนงานร้อยแก้ว ร้อยกรอง มีถ้อยคำที่
ไพเราะมีความหมายคล้ายกัน ให้เลือกใช้ได้มากมายตาม
ความต้องการ เช่น

คำที่ใช้แทนคำว่า ดอกไม้

ผกา มาลี บุปผา บุษบา สุมาลี พบุ สมณา

คำที่ใช้แทนคำว่า ภูเขา

คีรี สิงขร พนม ศิริิน ไศล บรรพต

คำที่ใช้แทนคำว่า ดวงอาทิตย์

ทินกร รวี รพี ตะวัน สุริยา สุริยัน ไถง สหสรังสี

คำที่ใช้แทนคำว่า ดวงจันทร์

จันทร์ เดือน แขนง ศศิ ศศิธร รัชนี รัชนีกร

คำที่ใช้แทนคำว่า งาม

ขจี จำรูญ ตระการ รุจี ลาวัลย์ ลำแพา วิลาส อรชร
อำไพ

ถ้อยคำที่กล่าวมา เป็นตัวอย่างเพียงส่วนน้อยของความ
รุ่มรวยของภาษาไทย นับว่าเป็นความโชคดีของเราอย่างยิ่งที่
ได้เกิดเป็นคนไทย มีความภาคภูมิใจในภาษาของเรา

เรื่องเล็ก ๆ

สุพัตร สุวิกะปกรณกุล

เช้าวันที่บรรยากาศสดชื่นแจ่มใสวันหนึ่งผู้เขียนได้มีโอกาสฟังนักจัดรายการวิทยุท่านหนึ่งพูดว่า “ต่อไปนี้ขอมอบความสุขเล็กๆ ให้ท่านผู้ฟังด้วยเสียงเพลงไพเราะ” และบ่อยครั้งที่มักจะได้ยินเด็กวัยรุ่นพูดคุยว่า ขอให้คิดถึงกันเล็กๆ ก็พอ โดยปกติ คำว่า เล็ก นั้นเป็นคำวิเศษณ์ มีความหมายตามพจนานุกรมว่าขนาดไม่ใหญ่ ไม่โต แต่นักจัดรายการวิทยุใช้คำว่า เล็ก ขยายความสุขเป็นความสุขเล็กๆ เด็กวัยรุ่น ใช้คำว่าเล็ก ขยายคำว่า คิดถึงเป็นคิดถึงเล็กๆ คงคิดว่าเป็นคำที่ฟังแล้วน่ารักน่าเอ็นดู แต่ฟังขัดหูสำหรับผู้ซึ่งรักภาษาไทยเช่นผู้เขียนอย่างยิ่ง ผู้เขียนจึงใคร่ขอไขความเกี่ยวกับความหมายของคำว่า เล็ก ตามความเข้าใจของผู้เขียนมาเล่าสู่กันฟังดังนี้

ในภาษาไทยมีคำที่มีความหมายคล้ายกันหรือใกล้เคียงกันอยู่หลายคำ อาทิ คำที่มีความหมายว่า ไม่ใหญ่ ไม่โต หรือ

คำว่า เล็ก เช่น นิด น้อย จี๊ด จ้อย จั่ว เป็นต้น การจะใช้ คำใดนั้นขึ้นอยู่กับบริบทหรือคำแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น นื่องตัวนิดเดียว กบตัวน้อย มดตัวจี๊ดเดียว เด็กตัวจ้อยและแม่มดจั่ว เป็นต้น จะเห็นว่าคำ เล็ก น้อย จ้อย จั่ว จี๊ดนั้น ล้วนแต่เป็นคำที่บอกขนาดไม่ใหญ่โตทั้งสิ้น เป็นที่น่าสังเกตว่า คำว่า น้อย นั้นเมื่อนำไปใช้คู่กับ เล็ก เป็น เล็กน้อยจะมีความหมายในเชิงปริมาณว่าไม่มาก คำ เล็กน้อย ใช้เป็นคำวิเศษณ์โดยนำไปขยายหรือประกอบคำอื่นๆ แล้วแต่ความเหมาะสมความต้องการของผู้พูดหรือผู้ใช้ภาษา เช่น นักเรียนมาโรงเรียนสายจำนวนเล็กน้อย นักเรียนมาเรียนสายกว่าเวลากำหนด เล็กน้อย เด็กๆ ทะเลาะกันด้วยเรื่องเล็กน้อย คุณแม่ตักเตือนลูกเล็กน้อย เรื่องความประพฤติ คำว่า เล็ก และน้อย บางครั้งใช้เป็นคำซ้ำเพื่อความไพเราะของคำ และทำให้ความหมายของคำชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น เรื่องเล็กๆ น้อยๆ เช่นนี้ไม่น่าผิดพลาดเลย จากที่กล่าวมาแล้วการใช้คำว่า เล็ก ตามลำพัง จะมีความหมายว่าไม่ใหญ่ ไม่โต แต่ถ้าต้องการใช้ในด้านปริมาณ เล็กต้องใช้คู่กับคำว่าน้อย เสมอ ดังนั้น คำว่าความสุขเล็กๆ หรือคิดถึงกันเล็กๆ ที่กล่าวมาข้างต้นนั้นสมควรใช้ว่าความสุขเล็กน้อย หรือคิดถึงกันเล็กน้อยจะถูกต้องเหมาะสม

กร และ กรรมที่เป็นคำลงท้าย

อุไรวรรณ เนาวรุจิ

ภาษาไทยมีคำที่มาจากภาษาอื่นใช้อยู่มาก เช่น ภาษาบาลีและสันสกฤต เพราะเรารับภาษาบาลีจากทางศาสนาพุทธ และรับภาษาสันสกฤตจากศาสนาพราหมณ์ และรับวิธีเพิ่มคำในภาษาบาลีสันสกฤตโดยการสมาสมาด้วย เช่น คำว่า กร และ กรรม ก็เป็นคำที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ให้ความหมายไว้ว่า กร แปลว่า “ผู้ทำ” และ กรรม แปลว่า “การกระทำ” เป็นคำที่ใช้ประกอบเป็นส่วนหลังของคำสมาสภาษาไทยมีคำสมาสที่ประกอบด้วย กร และ กรรม นี้ใช้ อยู่ มาก เช่น

เกษตรกร มาจาก เกษตร กับ กร

หมายถึง ผู้ทำเกษตรกรรม

เกษตรกรรม มาจาก เกษตร กับ กรรม

หมายถึง การใช้ที่ดินทำการเกษตร

ตัวอย่าง คนไทยส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรผู้ประกอบเกษตรกรรม

อาชญากร มาจาก อาชญา กับ กร

หมายถึง ผู้ก่ออาชญากรรม

อาชญากรรม มาจาก อาชญา กับ กรรม

หมายถึง การกระทำความผิดทางอาญา

ตัวอย่าง ปัจจุบันมีอาชญากรวัยรุ่นผู้ก่ออาชญากรรมร้ายแรง
มากมาย

จิตรกร มาจาก จิตร กับ กร

หมายถึง ช่างวาดเขียน ช่างวาดภาพ

จิตรกรรม มาจาก จิตร กับ กรรม

หมายถึง ศิลปะการวาดเขียน ศิลปะการวาดภาพ

ตัวอย่าง เขาเป็นจิตรกรเอกผู้วาดจิตรกรรมฝาผนังที่พระ-
อุโบสถแห่งนี้

วิศวกร มาจาก วิศว กับ กร

หมายถึง ผู้ประกอบงานวิศวกรรม

วิศวกรรม มาจาก วิศว กับ กรรม

หมายถึง การนำความรู้คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์
มาประยุกต์ใช้

ตัวอย่าง เขาเป็นวิศวกรผู้ชำนาญด้านวิศวกรรมโยธา

ในภาษาไทยคำที่ลงท้ายด้วย กร และ กรรม ยังมีใช้
อีกมาก ถ้าสนใจอาจศึกษาจากพจนานุกรม จะได้เข้าใจศัพท์
ต่างๆ มากขึ้น และสามารถนำไปใช้ได้ถูกต้อง ได้แก่ ฆาตกร-
ฆาตกรรม, ปฏิมากร-ปฏิมากรรม ศิลปกร-ศิลปกรรม, พิธีกร-
พิธีกรรม ฯลฯ

โง่

อุไรวรรณ เนาวรุจิ

ปัจจุบันคำว่า โง่ กำลังเป็นคำที่พูดถึงกันมากในสังคมไทย ทั้งในหนังสือพิมพ์และสื่อสารมวลชนต่างๆ ทุกคนคงรู้จักคำว่า โง่ ดี และคงไม่อยากเป็นคนโง่ในสายตาคนอื่น แต่จะอย่างไรก็ตามก็ยังมีคนโง่และคนที่แกล้งโง่ให้เห็นอยู่เสมอ จึงขอเสนอคำว่า โง่ ในแง่มุมต่างๆ

จากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ให้ความหมายไว้ว่า โง่ เป็นคำวิเศษณ์ หมายถึงเขลา, ไม่ฉลาด, ไม่รู้

คำว่า โง่ มีใช้เป็นสำนวนไทยหลายสำนวน เช่น
สำนวนแรก โง่แกมหยิ่ง หมายถึง โง่แล้วยังอวดฉลาด, อวดดีทั้งๆ ที่โง่ ดังตัวอย่าง

เด็กคนนี้โง่จริงๆ ไม่รู้อะไรเลย เราหวังดีอยู่สำหรับ
แนะนำก็ไม่เชื่อ โง่แกมหยิ่งแท้ๆ

สำนวนที่สอง ใงอนสอนยาก หมายถึง ใงแล้วยัง
งอนทำเป็นทีว่าตัวรู้ดี คนแบบนี้สอนยาก เพราะเขาจะไม่ยอม
ฟังคำสอนของใคร คล้ายๆ กับสำนวนใงแถมหยิ่งที่กล่าวไว้
สำนวนนี้ปรากฏในโคลงกระทู้สุภาสิตเก่าว่า

ใง ไปเยี่ยมจิตไว้ ว่าเขลา

งอน พจน์พูดดังเรา ก็รู้

สอน ฉบับกลับสอนเอา ครูอีก

ยาก นักจกช่วยกู้ ใงให้เหือดหาย

สำนวนที่สาม ใงเง่าเต๋าดุ่น เป็นสำนวนหมายความว่า
ใงจริง ๆ หรือใงที่สุด มีปรากฏในหนังสือนิราศทวาราวดี ว่า

“เพราะใงเง่าเต๋าดุ่นพ่อคุณเอ๋ย ผู้ใดเลยจะประสงค์
จำนงหมาย”

ดังนั้นใครที่ถูกตราหน้าว่าเป็นคน ใงเง่าเต๋าดุ่น จึงไม่มี
ใครต้องการ และเป็นคนที่น่าสงสาร

อีกสำนวนหนึ่ง คือ ใงแล้วอยากนอนเตียง หมายถึง
คนที่ใงแล้วยังไม่เจียมตัวว่าใง ไปทำสิ่งที่ตนไม่รู้ไม่เข้าใจ เช่น
คนที่ไม่เคยนอนเตียงและไม่รู้จักว่าเตียงนั้นมีหัวนอนและ
ปลายตีนต่างกัน เกิดอยากจะนอนเตียง พอขึ้นไปนอนก็นอน
กลับหัว นอนเป็นปลายตีน จึงถูกกล่าวว่า “ใงนอนเตียง”

ดำเป็นเหนียง

อุไรวรรณ เนาวรุจิ

หน้าร้อนปีนี้อากาศร้อนมากสาว ๆ ที่ทำงานได้พักร้อนและหลบไปตากอากาศชายทะเล ได้ลงเล่นน้ำทะเลทุกวันและดำน้ำดูปะการังอย่างสนุกสนาน เมื่อกลับจากการเที่ยวทะเลถูกเพื่อนทักว่า “ไปเที่ยวคราวนี้คงสนุกมากนะจ๊ะ ดูดำดำเป็นเหนียงเชียวนะ” สาวน้อยสงสัยว่า “ดำเป็นเหนียง” หมายความว่าอะไร

ดำเป็นเหนียง เป็นสำนวนไทยหมายความว่า “ดำมาก” เป็นความเปรียบว่าผิวดำราวกับตัวเหนียง

เหนียง เป็นแมลงชนิดหนึ่งมีลักษณะคล้ายด้วงมะพร้าว ตัวมีสีดำมาก มักลอยเป็นแพอยู่ในน้ำหรือในปลักควาย การใช้ความเปรียบนี้มักใช้เปรียบกับผู้มีผิวดำหรือผิวคล้ำจัดเพราะโดนแดด สำนวนนี้มีปรากฏในวรรณคดีไทยหลายเรื่อง เช่น จากเรื่องนิราศพระประธม ของสุนทรภู่ กล่าวว่า

“ดูรูปนางบางคูเวียงเหมือนเหนียงนา ไม่เหมือนหน้า
นางนึ่งในวังเวียง”

หรือจากเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๒
ตอนที่สาวชาววังเมืองดาหาแอบดูรูปร่างหน้าตาจรงกา แล้ว
กล่าวติจรงกว่าตัวดำเหมือนเหนียง

“บางคนคิดว่าหน้าเพรียง ดูดำดั่งเหนียงไม่น่าชม”

นอกเหนือจากการเปรียบว่าดำเป็นเหนียงแล้ว ยังมี
การเปรียบอื่นๆ ที่น่าสนใจ เช่น ดำเป็นตอตะโก หมายถึงผิว
ดำราวกับต้นตะโก ซึ่งมีลำต้นสีดำ มักใช้เปรียบกับคนที่ตาย
เพราะถูกไฟไหม้หรือถูกไฟคลอก เช่น

“อุบัติเหตุไฟไหม้ครั้งนี้นรุนแรงมาก มีผู้บาดเจ็บล้มตาย
กว่าร้อย บางศพดำเป็นตอตะโก น่าสงสารมาก”

นอกจากนี้มีสำนวนเปรียบเทียบความดำกับสิ่งอื่นๆ อีก
เช่น ดำเป็นถ่าน ดำราวกับกา ดำมืดหมื ดำดับเบ็ด เป็นต้น

สำนวนไทยที่มาจาก ไก่

อุไรวรรณ เนาวรุจิ

ไก่ เป็นสัตว์เลี้ยงที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคนไทยมานานแสนนาน คนไทยได้สังเกตเห็นธรรมชาติของไก่และนำมาเป็นสำนวนพูดต่างๆ มากมาย ได้แก่ ไก่อ่อน ไก่แก่ แม่ปลาช่อน ไก่เขี่ย ไก่รองบ่อน ไก่โห่ และไก่เห็นตีนงู-งูเห็นนมไก่ ฯลฯ

สำนวน **ไก่อ่อน** มีความหมายว่า อ่อนหัด ยังไม่ชำนาญ มักใช้ ในการดูหมิ่นดูแคลน หรือดูถูกว่ามือไม่ถึงยังอ่อนหัด ในการเล่นการพนัน หรือในการจับผู้หญิง เช่น

“หนุ่มคนนี้ทำทางยังเป็นไก่อ่อน แล้วริจะจับผู้หญิง”

สำนวนว่า **ไก่แก่แม่ปลาช่อน** หมายถึง หญิงค่อนข้างมีอายุ ที่มีมารยา เลห์เหลี่ยมมาก และมีกิริยาจัดจ้าน มักใช้เป็นคำตำหนิหญิงสูงอายุที่มีความประพฤติไม่เหมาะสม ใช้ เลห์เหลี่ยมและมารยาเพื่อหาผลประโยชน์ของตน เช่น

“กังสดาลไม่มีทางสู้กับไก่แก่แม่ปลาช่อนอย่างคุณจง
ได้”

สำนวนว่า ไก่เขี้ย หมายถึงความว่า หวัด ยุ่งจนเกือบ
อ่านไม่ออกมักใช้กับลายมือ เช่น

“หนูแหวนเขียนหนังสือลายมือยุ่งราวกับไก่เขี้ย”

สำนวนว่า ไก่อรงบ่อน หมายถึง ผู้ที่อยู่ในฐานะตัว
สำรอง ซึ่งจะเรียกมาใช้เมื่อไรก็ได้ สำนวนนี้มีที่มาจากกีฬา
ชนไก่ ซึ่งในบ่อนไก่ชนจะมีประกบไก่ชนเป็นคู่ๆ ถ้าคู่ที่ประกบ
ไว้มาชนไม่ได้เพราะเหตุใดก็ตาม จะมีการเรียกไก่ตัวสำรองที่
ยืนโรงไว้เพื่อเหลือเผื่อขาดเข้ามาแทนตัวไก่จริง ไก่อรงบ่อน
นั้นเรียกว่า ไก่อรงบ่อน แต่ปัจจุบันใช้กับบุคคลที่อยู่ในฐานะ
ตัวสำรองในทุกกรณี แม้แต่นักการเมืองก็มีทั้งตัวจริงและตัว
สำรอง พรรคจริงและพรรคสำรอง เช่น

“เหตุผลในการย้ายพรรคของผมนั้นก็คือ ผมไม่อยากจะ
ไก่อรงบ่อนของพรรคอีกต่อไป”

สำนวนว่า ไก่อโห เป็นสำนวนพูด หมายถึง เวลา
รุ่งสาง ซึ่งเป็นเวลาที่ไก่เริ่มขัน ในกรณีที่มาเช้าหรือตื่นเช้า
กว่าปกติ เช่น

“มาแต่ไก่อโห” หรือ ตื่นแต่ไก่อโหเชียวนะ”

สำนวน ไก่เห็นตีนงู งูเห็นนมไก่ หมายความว่า ต่างฝ่ายต่างล่วงรู้ความลับของกันและกัน ต่างก็รู้เล่ห์เหลี่ยมของกันและกันดี ใช้ในกรณีที่คนสองฝ่ายที่จะแข่งขันกันต่างก็เข้าใจชั้นเชิงของกันและกัน ต่างก็คอยคุมเชิงกันเพื่อไม่ให้เสียเปรียบ เช่น

“นักการเมืองทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้าน ต่างก็คอยคุมเชิงกันเพราะรู้กันดี เหมือนไก่เห็นตีนงู งูเห็นนมไก่”

สำนวนไทยจากไก่ชวนให้คิด
มีชีวิตเช่นไก่อ่อนต้องสอนขัน
เป็นไก่แก่แม่ปลาช่อนร้อนใจกัน
หรือถูกหยันว่าเป็นไก่ให้เหินนม

คำ ความหมายคล้าย เวลาใช้ให้ระวัง

อุษา ประยงค์รัตน์

คำในภาษาไทยจำนวนหนึ่ง แม้จะมีความหมายร่วมกัน บางประการ แต่คำแต่ละคำในจำนวนนั้น มีความหมายใน รายละเอียดที่แตกต่างกันซึ่งถ้านำไปใช้ผิดที่ก็จะทำให้การสื่อสาร ไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควร

ลองพิจารณาประโยคต่อไปนี้ว่า ประโยคใดมีคำกริยา ที่มีความหมายสอดคล้องกับบริบท หรือข้อความที่แวดล้อม

- ประโยคที่ ๑ ครูสอบถามข้อคิดเห็นของนักเรียน
- ประโยคที่ ๒ ครูสืบถามข้อคิดเห็นของนักเรียน
- ประโยคที่ ๓ ครูไต่ถามข้อคิดเห็นของนักเรียน
- ประโยคที่ ๔ ครูสอบถามข้อคิดเห็นของนักเรียน
- ประโยคที่ ๕ ครูสืบสวนข้อคิดเห็นของนักเรียน
- ประโยคที่ ๖ ครูไต่สวนข้อคิดเห็นของนักเรียน

ประโยคที่มีคำกริยาที่สอดคล้องกับบริบทคือประโยค
ที่ ๑ ครูสอบถามข้อคิดเห็นของนักเรียน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า คำกริยาเกี่ยวกับการถามเพื่อหาคำ
ตอบหรือเพื่อหาข้อเท็จจริงมีหลายคำคือสอบถาม สืบถาม
ไต่ถาม สอบสวน สืบสวน ไต่สวน

คำว่า สอบถาม สืบถาม ไต่ถาม เป็นการถามเพื่อหา
คำตอบ เกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ ไป เช่นการสอบถามประวัติ
บุคคล สืบถามหาที่อยู่ ไต่ถามทุกข์สุข เป็นต้น ส่วนคำว่า
สอบสวน สืบสวน ไต่สวน เป็นการรวบรวมพยานหลักฐาน
หรือไต่ถามเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงในการพิสูจน์ความผิด เพื่อเอา
ตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องร้องลงโทษ ผู้กระทำการสอบสวน สืบสวน
ไต่สวน มักเป็นผู้ใหญ่หรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ
ผู้ได้ปฏิบัติไปตามอำนาจหน้าที่ส่วนผู้ถูกสอบสวน สืบสวน
ไต่สวน มักเป็นผู้น้อย หรือผู้ต้องหา

ในการตอบคำถาม จะมีคำกริยาที่เกี่ยวกับการตอบ
หลายคำ เช่นคำว่า บอก อธิบาย เปิดเผย แฉลง เฉลย ชี้แจง
กล่าวแก่ ให้การ

คำว่า บอก มีความหมายว่า พูดให้รู้หรือเล่าให้ฟัง
เป็นการเล่าเรื่องราวเพื่อตอบคู่สนทนา ถ้าพูดหรือเล่าตาม
ธรรมดา ผู้ฟังยังไม่เข้าใจ ก็ต้องใช้วิธีการอธิบาย คือขยาย

ความให้ชัดเจน ถ้าเป็นการพูดเรื่องราวที่ปกปิดอยู่ให้รู้กันทั่ว ใช้คำว่า **เปิดเผย** ถ้าเป็นการบอกเล่าหรือแจ้งให้ทราบอย่างเป็นทางการ ใช้คำว่า **แถลง** เช่น รัฐบาลแถลงนโยบาย ในการตอบคำถามหรือตอบข้อสงสัยใช้คำว่า **เฉลย** เช่น เฉลยคำตอบ ส่วนการพูดให้เข้าใจชัดเจนเพื่อแก้ข้อกล่าวหา หรือแก้ความเข้าใจผิด มักใช้คำว่า **ชี้แจง** ในกรณีการตอบโต้แย้งข้อกล่าวหา ซึ่งเป็นคำพ้อง หากมีผิดก็ต้องโทษ ใช้คำว่า **กล่าวแก้** ถ้าเป็นการบอกเรื่องราวต่อศาล ใช้คำว่า **ให้การ** ผู้ที่ให้การต่อศาลเป็นได้ทั้งฝ่ายโจทก์ จำเลย และพยาน

จากการที่คำในภาษาไทยหลายคำมีความหมายคล้ายกันนี้เอง ดังนั้นก่อนที่จะพูดหรือเขียนถ้าไม่แน่ใจในความหมายของคำ ควรค้นคว้าโดยถามจากผู้รู้ หรือตรวจสอบจากพจนานุกรม เพื่อจะได้รู้ความหมายของคำอย่างแจ่มแจ้ง และนำไปใช้ได้ถูกต้องเหมาะสม ซึ่งจะทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพ

คำไทยใช้ไม่ยาก หากศึกษา

อุษา ประยงค์รัตน์

การใช้ภาษาไทยทุกวันนี้ มีคนจำนวนมากที่ยังใช้คำไม่ถูกต้อง ไม่ตรงกับความหมาย ทั้งนี้เพราะไม่เข้าใจความหมายของคำ ผู้เขียนได้อ่านบทความเรื่องหนึ่ง ชื่อเรื่อง “กาแฟ” ได้สังเกตเห็นความแตกต่างในการใช้คำในบทความนั้น ทั้งๆ ที่เป็นคำเดียวกันแต่สะกดต่างกัน ดังในประโยคต่อไปนี้

ประโยคที่ ๑ “กาแฟรสเข้มจากทันซาเนีย เต็มไปด้วยรสชาติและความหอมหวาน”

ประโยคที่ ๒ “คุณภาพของรสชาติกาแฟ จะแตกต่างกัน ตั้งแต่วันแรกที่ชาวไร่เลือกพันธุ์ลงปลูก...”

ประโยคทั้ง ๒ นี้ คำที่ออกเสียงว่า รด-ชาด คำว่า ชาด ใช้ ด เด็ก เป็นตัวสะกด

ประโยคที่ ๓ “Premium Blend (พรีเมียม บเล็นด) สะกดจิตด้วย รสชาติ เข้มข้นและกลิ่นหอมจับใจ”

ประโยคที่ ๔ “French Blend (ฟร็องช์ บลेंด)
รสชาติเข้มข้น กลิ่นหอมกรุ่นตามสไตล์ฝรั่งเศส”

ประโยคที่ ๓ และ ๔ นี้ คำที่ออกเสียง
ว่า รด-ชาด คำว่า ชาติ ใช้ ด เต่า สระอิ เป็นตัวสะกด

คำว่า ชาด พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.
๒๕๒๕ อธิบายไว้ว่า ชาด เป็นคำนาม หมายถึงวัตถุสีแดงสด
ชนิดหนึ่ง เป็นผงก็มี เป็นก้อนก็มี ใช้ทำยาไทย หรือประสม
กับน้ำมันสำหรับประคบตราหรือทาสีแดง ถ้าเป็นคำวิเศษณ์
หมายความว่า สีแดงสดอย่างหนึ่ง เรียกว่า สีแดงชาด

จะเห็นว่า คำว่า ชาด ที่สะกดด้วย ด เด็ก นี้ หมายถึง
สีแดง จึงไม่น่าจะนำมาคู่กับคำว่า รส เพราะคำว่า รส หมายถึง
ถึง สิ่งที่อยู่ได้ด้วยลิ้น เช่น เปรี๊ยะ หวาน มัน เค็ม ดังนั้น คำว่า
รสชาด ใน ประโยคที่ ๑ และที่ ๒ จึงผิด

ส่วนคำว่า ชาติ พจนานุกรมอธิบายไว้ว่า ชาติ เป็นคำ
นาม ความหมายหนึ่งของคำว่าชาติ ก็คือ รส คำว่า รสชาติ
ในประโยคที่ ๓ และ ๔ จึงเป็นคำที่ถูกต้อง

การที่มีผู้เขียนคำว่า รสชาติ ผิด อาจจะเป็นเพราะ
คำที่ออกเสียงว่า ชาด ทั้ง ๒ คำ มีเสียงเหมือนกัน แต่ตัวสะกด
ต่างกัน ซึ่งเป็นคำพ้องเสียง ที่ทำให้ผู้ใช้เกิดความสับสนเมื่อ

ไม่แน่ใจว่าจะใช้คำใดก็เลยใช้คำทั้ง ๒ คำ ในบทความเดียวกัน
ดังในประโยคที่กล่าวมาแล้ว

ยังมีคำพ้องเสียงอีกหลายคำที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวัน
ที่คนไทยเรายังใช้ไม่ถูกต้อง หากผู้ใช้ได้ศึกษา และระมัดระวัง
ในการใช้ ก็จะเป็นการช่วยอนุรักษ์การใช้คำไทยให้ถูกต้อง
สืบไป

คำผวน ... ขวนขวาย

อุษา ประยงค์รัตน์

การเล่นคำผวน เป็นการหาความสนุกจากภาษา เป็นการพูดเล่นในหมู่เพื่อนฝูงที่สนิทกัน คำผวนอาจจะแทรก ลงในบทสนทนาตอนใดตอนหนึ่งก็ได้ซึ่งจะก่อให้เกิดบรรยากาศ ที่ครื้นเครง ในการสนทนา เมื่อผู้พูดกล่าวคำผวน ผู้ฟังก็ต้อง ใช้เซอร์ และไหวพริบในการฟังและการผวนคำ ภาษาในโลก หาได้ยากที่มีคำผวนนอกจากภาษาไทย แสดงให้เห็นว่าคนไทย เป็นคนชอบสนุกและมีอารมณ์ขันอยู่เสมอ

คำผวนอาจจะมีตั้งแต่ ๒ พยางค์ ขึ้นไป เวลาผวนจะ สลับเสียงสระกันโดยมุ่งเอาเสียงเป็นสำคัญ เช่น นักร้อง- นักรัก รากไมก-โรคมาก โตต้อง-ท้องโต หรือในการผวนอาจ จะไม่ผวนทุกคำ และใช้คำผวนนั้นในบทสนทนาได้เลย เช่น ชายคนหนึ่งถูกเพื่อนล้อเลียนว่า

“คุณนะ ไปเกี่ยวกับพวกเราไม่ได้หรอก เพราะคุณเป็นโรคเกลี้ยมัว ชื่นสมอง”

โรคเกลี้ยมัว คือ โรค กลัวเมีย ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ชายไม่ชอบ และถือว่าเสียหน้า ถ้าถูกเพื่อนว่า แต่เมื่อกล่าวเป็นคำผวน ความหมายจะเบาลง และถือว่าเป็นการหยอกล้อกัน ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน ก็ยังคงดำเนินต่อไป

เนื่องจากคนไทยเป็นคนเจ้าบทเจ้ากลอน จึงมีการเล่นปริศนาคำทาย ซึ่งเป็นการฝึกความคล่องแคล่วทางภาษา และเป็นการลับสมองให้เกิดความเฉลียวฉลาด การตอบปริศนาคำทาย เมื่อตอบเป็นคำธรรมดา นานๆ ไปก็เบื่อ จึงมีผู้คิดปริศนาคำทาย ที่คำตอบเป็นคำผวนเมื่อผวนคำ จึงจะได้คำตอบที่แท้จริง ตัวอย่างต่อไปนี้ เป็นปริศนาคำทายที่แต่งโดยนายธรรมศักดิ์ ศรีสวัสดิ์ เป็นโคลงเล่นคำว่า กา และคำตอบที่เป็นคำผวน ก็ขึ้นต้นด้วยคำว่า “กา” เช่นกัน ปริศนาคำทายนั้นมีว่า

กา หนึ่งเสพติดได้	ภักมี
กา หนึ่งคือดนตรี	ติดได้
กา หนึ่งย่อมหราบดี	หญิงที่ รักเอย
กา หนึ่งเดือนเก่าให้	เอ๋ยอ้างเฉลยคำ

คำตอบ

กา หนึ่งเสพติดได้	ภัยมี	กาชัน-กัญชา
กา หนึ่งคือดนตรี	ดีดได้	กาดี้-กิดาร์
กา หนึ่งย่อมทราบดี	หญิงที่ รักเอย	กาดาน-กานดา
กา หนึ่งเดือนเก่าให้	เอ๋ยอ้างเฉลยคำ	กายัน-กันยา

คำฉวนเป็นการใช้ปฎิภาณทางภาษา เช่น เมื่อพูดอะไร
แล้วเพื่อนไม่เชื่อ ผู้พูดก็จะกล่าวว่า “ขอให้ตายตามสบถ” คน
ฟังก็จะรู้ทัน และเกิดความขำขัน ไม่ยึดถือเอาคำสบถนั้นเป็น
จริงจัง

คำหลากหลาย ความหมายเดียวกัน

อุษา ประยงค์รัตน์

ในการสื่อสารให้มีประสิทธิผลนั้น การใช้คำให้เกิดความเข้าใจกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารเป็นเรื่องสำคัญ คือผู้ส่งสารจะต้องใช้คำให้ตรงตามความหมาย เหมาะสมกับความนิยมถูกกาลเทศะและบุคคล ในการกล่าวถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หลายๆ ครั้งหากใช้คำเดียวกันบ่อยๆ ก็จะทำให้เกิดความซ้ำซากไม่น่าสนใจ ดังนั้นเมื่อผู้ส่งสารต้องการสื่อความหมายเดิม หรือใกล้เคียงกันก็ควรเปลี่ยนคำให้แตกต่างกันไป โดยใช้คำไวพจน์หรือการหลากคำ ตัวอย่าง เช่น ใช้คำว่า บุปผา บุษบา ผกา มาลี แทนคำว่าดอกไม้ ทั้งนี้ควรคำนึงถึงความเหมาะสมของเนื้อความด้วย

คำไวพจน์ และการหลากคำ มีใช้ทั้งในคำประพันธ์ประเภทร้อยแก้ว และร้อยกรอง เช่น เรื่องจดหมายจางวางหรั้า

พระนิพนธ์ของกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ จางวางหรั้ได้เขียน
จดหมายสั่งสอนบุตรชายซึ่งกำลังศึกษาอยู่ต่างประเทศว่า

“ในเรื่องเรียนวิชา เจ้าไม่ได้จำเรียนขึ้นเลย แต่ความรู้
ในทางสุรุ่ยสุร่ายของเจ้าเติบโตขึ้นเร็วนักเงินที่เสียในส่วนเรียน
แท้ๆ นั้นจะสูงขึ้นและสูงขึ้นเร็วเพียงใดเข้าไม่ว่า ด้วยเจ้าจะเสีย
ค่าเล่าเรียนมากได้ก็ต่อเมื่อเจ้าเรียนวิชาสูง”

ข้อความนี้ ใช้คำที่มีความหมายว่า “เพิ่มขึ้น” ๔ คำ
คือ คำว่า จำเรียน เติบโต สูงขึ้น มาก

เรื่อง “กนกนกร” พระนิพนธ์ของกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์
ตอนพระเจ้าชัยทัต ตรัสกับมเหสีถึงพระราชธิดาคือ นางกนก-
เรขา ผู้ไม่ยอมามีคู่ครอง ซึ่งผิดวิสัยของสตรีโดยทั่วไป ท่าน
ลองอ่านดูว่ามีคำกล่าวถึงผู้หญิงอยู่กี่คำ

“อ้าองค์ นงคราญ กานดา อันกนก เรขา ยาจิตต์	
ไม่คิด มีคู่ ชูชิต	กล่าวเกลื่อน เบือนบิต ผิดไป
หญิงไม่ อยากมี สามี	หาใน โลกนี้ หาไหน
อันปวง บุปผา มาลัย	เกลียดแมลง ภูไชร ฤาผี
ควรจำ ธรรมดา นาไร	จักไม่ รับไถ ไซ้ที่
นั้นใด ซาดา นารี	พึงมี สามี แนบตัว”

บทประพันธ์ข้างต้นนี้ มีคำที่มีความหมายว่า “ผู้หญิง”
๔ คำคือ นงคราญ กานดา หญิง และนารี

ในเรื่อง “สามัคคีเภทคำฉันท์” ของนายชิต บุรทัต มีการใช้คำไวพจน์หรือ การหลากคำไว้ ดังในตอนกล่าวชมความงามของปราสาทราชวังว่า

“สามยอดตลอดตระระระยับ	ระระยับสลับพรรณ
ข้อฟ้าตระการกลจะหยัน	จะเวยะยั่วทิมัมพร
บราลีพิลาศศุภจรูญ	นภาศูลประภัสสร
หางหงส์มัจฉพิจิตรงอน	ดุจกวักนภาลัย”

การใช้คำว่า ตระการ พิลาส จรูญ และพิจิตร แทนคำว่า “สวยงาม” ทำให้บทประพันธ์มีความไพเราะน่าสนใจ ผู้อ่านย่อมไม่เบื่อเพราะผู้แต่งไม่ใช้คำซ้ำ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ภาษาไทยเป็นภาษาที่ร่ำรวยถ้อยคำ จึงขอเชิญชวนท่านผู้อ่านศึกษาและสะสมคำไวพจน์ไว้เป็น “คลังคำ” เพื่อจะได้มีคำหลากหลายใช้ได้ตามต้องการ

จะใช้สำนวนควรใช้ให้ถูก

อุษา ประยงค์รัตน์

คำพูดของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นภาษาใดก็ตาม แยกออกได้กว้างๆ ๒ อย่าง อย่างหนึ่งคือ พูดตรงไปตรงมาซึ่งผู้ฟังเข้าใจได้ทันที อีกอย่างหนึ่งคือพูดเป็นชั้นเชิง ไม่ตรงไปตรงมา โดยที่ความหมายในคำพูดนั้นเป็นเชิงเปรียบเทียบหรืออุปมาอุปไมยซึ่งคนฟังอาจจะเข้าใจได้ทันที ถ้าคำพูดนั้นใช้กันแพร่หลายทั่วไป แต่ถ้าไม่แพร่หลายคนฟังก็อาจไม่เข้าใจทันทีที่ต้องคิดเสียก่อนจึงจะเข้าใจ คำพูดที่เป็นชั้นเชิงนี้ เรียกว่า “สำนวน”

สำนวนบางสำนวนใช้กันมานาน และเกิดการเปลี่ยนแปลงโดยผู้ที่ไม่เข้าใจและผู้ฟังก็ไม่เข้าใจจึงใช้กันอย่างผิดเพี้ยนเรื่อยมาเช่น ในประโยคที่ว่า

“สุพจน์ รักกับ อรวิกา มานาน จนในที่สุดทั้งสองก็ร่วมหัวจมท้ายกัน ตามความคาดหมายของเพื่อนๆ”

สำนวน “ร่วมหัวจมท้าย” เป็นสำนวนที่น่าสงสัยว่าในเมื่อ “ร่วมหัว” แล้วทำไมต้อง “จมท้าย”

เมื่อได้ศึกษาแล้วจึงพบว่า สำนวนนี้ที่ถูกต้องคือ **ลุ่มหัวจมท้าย** ทั้งนี้เพราะสำนวนนี้มีที่มาจากการใช้เรือเป็นพาหนะ

คำว่า **ลุ่ม** เป็นคำกริยา หมายความว่า กิริยาที่ไม่ทรงตัวอยู่ เอียงจนตะแคง หรือคว่ำ, กิริยาที่จม เช่น เรือลุ่ม หรือหมายถึงทำให้จม เช่น ลุ่มเรือ

ส่วนคำว่า **ร่วม** เป็นคำกริยา หมายความว่า มีส่วนร่วมอยู่ด้วยกัน เช่น ร่วมกิน ร่วมนอน

การที่คำว่า **ลุ่ม** เปลี่ยนเป็น **ร่วม** อาจจะเป็นเพราะว่าเสียงของคำใกล้เคียงกัน ผู้พูดเพี้ยนไป หรืออาจจะเป็นเพราะว่าผู้พูดไม่เข้าใจว่าสำนวนนี้มาจากเรือ เนื่องจากครอบครัวที่มีอาชีพในการค้าขายทางเรื่อนั้นสามัคคีปรองดอง มักจะช่วยกันทำมาหากินโดยคนหนึ่งพายทางหัวเรือ อีกคนหนึ่งพายทางท้ายเรือ หรือเรียกว่า “ถือท้ายเรือ” เมื่อเรือลุ่มก็จะจมไปด้วยกัน จึงพูดเป็นสำนวนว่า “ลุ่มหัวจมท้าย”

ฉะนั้น สำนวนว่า **ลุ่มหัวจมท้าย** เป็นภาษาปาก จึงหมายถึง สองคนตกลงอยู่กินกันเป็นสามัคคีปรองดองกัน

ดังนั้น จะเห็นว่า การใช้สำนวน เป็นเรื่องที่น่าศึกษา
เมื่อท่านพบสำนวนที่ดูแล้วมีความหมายแปลกๆ ขอเชิญชวน
ท่านค้นคว้าซึ่งท่านอาจจะพบว่า สำนวนบางสำนวนมีทางใช้
คำที่คลาดเคลื่อนดังตัวอย่างข้างต้น ทั้งนี้เพื่อเราจะได้ช่วยกัน
ใช้สำนวนไทยที่ถูกต้องอันจะเป็นการอนุรักษ์ภาษาไทยอีกทาง
หนึ่ง

ถนนลาดยาง หรือ ถนนลาดยาง

อุษา ประยงค์รัตน์

ในภาษาไทยมีคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันเป็นจำนวนมาก จึงต้องพิจารณาจากความหมายก่อนที่จะเลือกคำไปใช้ ตัวอย่างเช่นคำว่า เผยแผ่-เผยแพร่ คำว่า ระบบ ระบอบ คำคู่หนึ่งในจำนวนนี้ คือคำว่า ราด และคำว่า ลาด

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ให้ความหมายของคำว่า ราด ไว้ว่า “เทของเหลว เช่นน้ำ ให้กระจายแผ่ไป หรือให้ เรี่ยรายไปทั่ว เช่น ราดน้ำ กวดยเตี๋ย ราดหน้า ข้าวราดแกง” ส่วนคำว่า ลาด แปลว่า “ปูแผ่ออกไป เช่น ลาดพรม ปูลาดอาสนะ โดยปริยาย หมายถึง สิ่งที่มีอาการคล้ายคลึงกัน เช่น ถนนลาดยาง”

ถนนลาดยาง เป็นลักษณะถนนซึ่งผู้เชี่ยวชาญกรมทางหลวง ได้ให้ความอนุเคราะห์อธิบายวิธีการปูผิวทางไว้ว่า ใช้ Hot mix คือ ยางมะตอย หิน และทรายที่ผสมกันมา

เรียบร้อยแล้วจากโรงงาน ขนส่งมาปูลาดด้วยเครื่องจักรบน
พื้นทางแล้วบดอัดให้แน่น

จากการที่ใช้คำกริยา ปูลาด นี่เอง จึงเป็นที่มาของ
“ถนนลาดยาง”

ท่านคงเคยได้ยินคำว่า “ถนนลาดยาง” คำนี้มาจากการ
ปูผิวทางสมัยก่อนใช้ยางมะตอย (แอสฟัลต์) เป็นวัสดุ
สำคัญ ผู้สร้างถนน หรือผู้ซ่อมถนนอาจจะปูผิวทางได้ ๒ วิธี
วิธีที่หนึ่ง จะให้หินขนาดเล็ก เคลือบไปบนพื้นทางก่อน แล้วจึง
ใช้ยางมะตอยเคลือบจนเหลวเทราดไปบนหินจนทั่ว หรือจะใช้
วิธีที่สอง คือเทยางมะตอยราดบนผิวพื้นทางให้ทั่วก่อน แล้ว
จึงโรยหินเล็ก คำว่า “ลาด” นี้ มาจากการที่เคลือบยางมะตอย
จนเหลว แล้วเทราดนั่นเอง

ในปัจจุบันจะพบว่า ถนนลาดยาง มักจะเป็นถนนสาย
เล็ก ผิวทางมีความหนาไม่มากนัก ความคงทนมีน้อย เพราะ
หินเล็กจะหลุดออกมาได้ง่าย ส่วนถนนลาดยาง จะเป็นถนนที่มี
ผิวทางหนา เป็นถนนชั้นดี มีปริมาณการจราจรสูง เช่น ถนน
สายวิภาวดีรังสิต เป็นต้น

เสน่ห์คำไทย

อุษา ประยงค์รัตน์

เมื่อเดือนที่แล้ว คณะกรรมการจัดทำรายการวิทยุสถาบันภาษาไทย กรมวิชาการได้ไปทัศนศึกษา ณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม โดยมีศาสตราจารย์พิเศษทองต่อ กล้วยไม้ ณ ออยุธยา ได้เมตตาเป็นเกียรติมาเป็นมัคคุเทศก์ทำให้พวกเราได้รับความรู้อันมีค่ายิ่ง พวกเราได้เห็นความงามทางสถาปัตยกรรมที่น่าตื่นตาตื่นใจ จากการบรรยายของมัคคุเทศก์ผู้เปี่ยมไปด้วยความรู้รอบ หนึ่งในความประทับใจที่ผู้เขียนได้รับคือ การได้เข้าไปในพระอุโบสถ และได้นมัสการพระประธาน ซึ่งมีความงามที่จับตาจับใจ ศาสตราจารย์พิเศษทองต่อ กล้วยไม้ ณ ออยุธยา ได้อธิบายว่า “พระพุทธรูปองค์นี้มีหน้าตักขนาด ๕ ศอก” ผู้เขียนจึงเกิดความสนใจความหมายของคำว่า “ศอก” และได้ศึกษาความหมายของคำนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้เห็นความหมายของคำว่า **ศอก** ไว้ว่า **ศอก**เป็นส่วนหนึ่งของแขน ตรงที่เป็นข้อพับ หรือช่วงแขน ตั้งแต่ปลายสุดของข้อพับไปจนถึงปลายนิ้วกลาง คำว่า **ศอก** ในความหมายนี้ มีปรากฏในถ้อยคำสำนวน ตัวอย่างเช่น

ศอกกลับ เป็นคำกริยา หมายถึง หมุนตัวตีศอกทางด้านหลัง โดยปริยายหมายความว่า พุดย้อนเป็นการตอบโต้ เช่น เขาว่าฉันเที่ยวเก่ง ฉันเลยศอกกลับว่าเขาเองยิ่งกว่า

กินน้ำได้ศอก เป็นสำนวน หมายถึง จำต้องยอมเป็นรองเขา ไม่เทียมหน้าเทียมตาเท่า (มักหมายถึงเมียน้อย ที่ต้องยอมลงให้แก่เมียหลวง)

คำว่า **ศอก** อีกความหมายหนึ่งคือ มาตรการวัด ๑ ศอก เท่ากับ ๒ คืบ ไทยใช้คำว่า **ศอก** เป็นมาตรการวัดมาตั้งแต่สมัยโบราณ ดังปรากฏในเพลงยาวเจ้าอิศรญาณว่า

“อันเส้าหินแปดศอกตอกเป็นหลัก

ไปมาผลักบ่อยเข้าเสายังไหว”

นอกจากนี้ ยังมีใช้ในสำนวนไทย เช่น

“คืบก็ทะเล ศอกก็ทะเล” หมายความว่า ออกทะเลอย่าประมาท เพราะเกิดอันตรายได้ทุกเวลา

“ไปไหนมา สามวาสองศอก” หมายถึง ถ้ามอย่างหนึ่ง
ตอบไปอีกอย่างหนึ่ง

“ลตรา วาศอก” หมายถึง ผ่อนปรน เผลอลง

“ได้คืบจะเอาศอก” หมายถึง ไม่รู้จักพอ

เนื่องจากมาตราวัดของไทยระบุไว้ว่า ๔ ศอก เป็น
๑ วา ส่วนมาตราวัดสากลนั้น ๑ วา มีความยาวเท่ากับ ๒
เมตร ดังนั้น ๑ ศอก จึงเท่ากับ ๕๐ เซนติเมตร

จากที่กล่าวไว้ข้างต้นว่า “พระพุทธรูป มีหน้าตักขนาด
๕ ศอก” นั่นคือ พระพุทธรูปองค์นี้ มีขนาดหน้าตัก ๒.๕๐
เมตรนั่นเอง

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า คำไทยมีเสน่ห์น่าศึกษา เพราะคำ
หนึ่งอาจมีความหมายได้หลายอย่าง ผู้รับสารจะต้องเข้าใจ
ความหมายของคำ จึงจะทำให้การสื่อสารสัมฤทธิ์ผล

อ่านไม่พินิจ ผิดความหมาย

อุษา ประยงค์รัตน์

การอ่านคำกลอน นักเรียนมักอ่านยึดหลักการอ่านแบบ ๓ - ๒ - ๓ หรือ ๓ - ๓ - ๓ ตามจำนวนคำที่ปรากฏในวรรค เช่น ในเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนพลายแก้วแต่งงาน นางศรีประจันต์ผู้เป็นแม่นางพิมพิลาไลย ได้ไปนิมนต์สมภารวัดแค มาสวดในพิธีแต่งงาน ในขณะที่ไปนิมนต์นั้น สมภารกำลังนั่งเล่นหมากรุก นักเรียนบางคนที่ดีฉันสอน จะอ่านคำกลอนในตอนนี่ว่า

“สมภารผิน หลังนั่ง เล่นหมากรุก สบสนุก จับโคนเข้าโยนผาง” เมื่อได้ยินนักเรียนอ่านดั่งนั้น จึงต้องบอกนักเรียนว่า สมภารคนนี้มีได้ชื่อ “สมภารผิน” คำว่า “ผิน” ใช้ประกอบกับคำว่า “หลัง” เป็น “ผินหลัง” หมายถึง หันหลัง และสมภารกำลังนั่งเล่นหมากรุก ซึ่งนักเรียนควรอ่านว่า “สมภาร ผินหลังนั่ง เล่นหมากรุก”

นอกจากนี้ คำกลอนในเรื่องอิเหนา ตอน อิเหนาเดินทางไปเมืองดาหา มีบทกลอนรำพันถึงนางผู้เป็นที่รัก นักเรียนอ่านว่า

“จากพราก จับจาก จ้านรจา

เหมือนจากนาง สกา ระวาดี

แขกเต้า จับเต้า ร้างร้อง

เหมือนร้างห้อง มาหยา รัศมี”

ผู้เขียนจึงถามนักเรียนว่า ในเนื้อหาความบทต้นๆ ได้กล่าวถึง นกจับต้นไม้ที่มีชื่อพ้องกัน หรือใกล้เคียงกัน ตอนนั้นทำไม นกแขกเต้าจึงไปจับ “เต้า” นักเรียนตอบไม่ได้ ดังนั้นจึงอธิบายว่า คำกลอนนี้ ต้องอ่านว่า “แขกเต้า จับเต้าร้างร้อง” เต้าร้าง เป็นชื่อต้นไม้ คล้ายต้นหมาก ผลเป็นทะลายหรืออาจเรียกอีกชื่อว่า เต้าร้าง ก็ได้ ดังนั้น “เต้าร้าง” ควรอ่านติดกัน ไม่ควรอ่านแยกคำ

อีกเรื่องหนึ่งที่ผู้เขียนได้ฟังมาว่าในการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาโรงเรียนหนึ่ง คุณครูเขียนชื่อนิทานเรื่องหนึ่งบนกระดานดำ และให้นักเรียนอ่านออกเสียงพร้อมกัน นักเรียนทุกคนอ่านพร้อมกันว่า “ดาบ-สตา-บอด” ซึ่งทำให้ครูตกใจ เพราะครูคาดหวังจะได้ยินนักเรียน อ่านว่า “ดา-บส-ตา-บอด”

เมื่อไม่นานมานี้ ศาสตราจารย์(พิเศษ)ทองต่อ กล้วยไม่
ณ อยุธยา เล่าว่าท่านได้ไปซื้อของแถวตลาดจตุจักร เห็นป้าย
หนึ่งเขียนไว้ ในตอนแรกท่านอ่านว่า โรงเรียน-ชน-มอ-บ-
นานาชาติ ท่านจึงเกิดความสงสัย เดินเข้าไปดูจึงรู้ว่า ที่ท่าน
อ่านว่า ชน-มอ-บ-นานาชาติ นั้น ท่านอ่านผิด ที่จริงเป็น
โรงเรียน-ชนม-อ-บ-นานาชาติ ท่านจึงได้แอบยิ้มอยู่คนเดียว

ดังนั้น การอ่านจึงมีความสำคัญในการสื่อสาร ในการ
อ่าน ผู้อ่านจะต้องดูสิ่งแวดล้อม หรือข้อความที่แวดล้อมด้วย
ความพินิจพิเคราะห์ เสียก่อน จึงจะทำให้การอ่านถูกต้อง และ
ประกอบกับผู้อ่านจะต้องมีประสบการณ์ในการอ่านมาก และ
เห็นมาก จึงจะทำให้การอ่านไม่ผิดพลาด

กรรมการที่ปรึกษา

อธิบดีกรมวิชาการ

รองอธิบดีกรมวิชาการ

ศาสตราจารย์ฐะปะนีย์ นาครทรรพ

ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อรุณยา

คุณหญิงลักขณา แสงสนิท

นางสาวสมพร จารุณัฐ

ประธานกรรมการ

นางปราณี บุญชุ่ม

รองประธานกรรมการ

นางอุไรวรรณ เนาวรุจิ

รองศาสตราจารย์รัตรี ธีนวารชร

กรรมการ

นางสิริพร ทองคำวงศ์

นางอุษา ประยงค์รัตน์

นางวันจันทร์ บวรพานิช

นางอรุณี แดงพันธ์

นายประมวล น้อยเจริญ
นายณัยวัฒน์ จิตตเกษม
นางศรีศุภร มุสิกะพงษ์
นางสาวประยงค์ ธนียผล
นางสาวจันทร์เพ็ญ ธนักรสิทธิ์สกุล
นางสาวพัชรี ลิธิฐญา
นางสาวศรียรรณ ช้อยหิรัญ

กรรมการและเลขานุการ

นางรัตนา ภาชาฤทธิ์
นางสาวพัชรา ตระกูลสิริพันธุ์
นายโสฬส ศรเดช

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

นางสาวพัชรา ตระกูลสิริพันธุ์
นายโสฬส ศรเดช

ผู้ตรวจ

รองศาสตราจารย์วัลยา ช้างขวัญยืน

บรรณาธิการ

นางรัตนา ภาชาฤทธิ์

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นายโสฬส ศรเดช

ผู้วาดภาพ ออกแบบปก

นางสาวสละ กำทรัพย์

